

Het snoer der ontferming en Japansche legenden

Louis Couperus

editie H.T.M. van Vliet en J.B. Robert

bron

Louis Couperus, *Het snoer der ontferming en Japansche legenden* (eds. H.T.M. van Vliet en J.B. Robert). Uitgeverij L.J. Veen, Amsterdam/Antwerpen 1995

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/coup002snoe02_01/colofon.htm

© 2009 dbnl / H.T.M. van Vliet / J.B. Robert

Het snoer der ontferming

Voorspel

Als Amida, de Zalige en de Ontfermende, die niet wenschte in opperste gelukzaligheid Nirwâna binnen te drijven, over de meren van glans, waar de duizende zonnende lotusbloemen hoog op stengelen ontluiken, als Amida verschijnt in het Oosten, aan de kimmten der zeeën of tusschen de kartellijnen der wijde bergen, die weg golven van hooglanden naar laaglanden toe, stralen zijne oogen, straalt zijn boezem en stralen zijne vingertippen.

En met deze beurt hij, rondom zijn hals, het Snoer der Ontferming aan allen wie hem naderen in het leven na den dood, hoe klein en nietig ook waren wie hem nu aanzien in zijner oogen glorie. Hij beurt het Snoer, dat hangt driedubbel hem rondom den hals, opdat allen, die stierven na dit nietig kleine maar smartvolle leven, het zullen grijpen en uitrusten aan zijn hart.

Want hij is het, Amida Boeddha, die, voór elke sterveling gelukzalig zoû zijn, niet wenschte, in opperste gelukzaligheid, over de meren van glans, waar ontluiken, stengel-hoog, de duizende zonnende lotusbloemen, zelve te drijven Nirwâna binnen.

Gezegend zijt gij, Boeddha Amida! Namu Amida Butsu!

I

De dichtersessen

1

Nu te toonen van twee dichtersessen, zoo als er bloeiden in schoonheid en rythme van schoonste verzen aan het hof van Fujiwara, den fijnen adelstam, die te Kyoto rees en de bloeiende takken van pracht en heerschzucht uitbreidde wijd boven het paleis, waar de Mikado, zoon der Zonnegodin, school, troonde en heilig was.

In het gouden pavillioen, bij den camelia-tuin, verzamelden de hovelingen, van wie ieder dichter was of dichteres. En zij zaten neêr in breed uitplooïend brokaten gewaad, sleepende dat van de vrouwen, mouwen uitstaand dat van de mannen; de mannen hielden hunne kleine puntmutsen op het gekapte glimhaar, punt omgebogen naar achteren; de vrouwen lieten los de olie-geurige haren hangen, gevangen slechts hare tressen in de azuren mazen van het net.

De vierkante, breede plooiën van het brokaat, doorweven met blijde pioenen en opgestikt met zwier van gouden kraanvogels, bouwden als een zijden wal in het rond, waaruit de fijne email-gelaten der hovelingen, dichters en dichtersessen, zwijgend rezen boven de breed omplooïde schouders dier mannen, de slanke dier vrouwen.

Het was gloeiend warm in lentemaand; in weken was geen regen gevallen.

Het was zoo stil, dat hoorbaar was de zware val der camelia-

bloemen, bloedpurperen, buiten, op het dikke, geelgroene mos, bij den vijver, dien overbrugde een smalle brugboog: één enkele gebogene steen, lang en smal en zich weerspiegelend in het water, tusschen de flitsen der gouden karpers.

In het latere licht van den middag, die zwaar van gloeiing hing over den tuin, tusschen de zittenden, dichters en dichtersessen, trad nu Komachi binnen en zij was zeer schoon. Zij was onder hen allen tevens de grootste dichteres en hare oden waren gelijk aan uit jade of kristal geslepen kleinoodiën, elke ode een kleine flonkerbag van louter schoone klank, waartusschen de teederheid van haar gevoel of hare aandoening school als met een vonk glans. Hare oden waren te vergelijken met die der gevierdste Chineesche dichters en het edele Japansch, dat hare vingers penseelden op lange, zijden, smalle rollen met de ideogrammen, die grillig opbloeden als zwierige grashalmen, was bijna geheel Chineesch te zeggen: haar Japansch was bijna Chineesch.

Zoo als het geniaal was en tevens voornaam, tusschen de vele dichtersessen en dichters der Fujiwara.

Komachi's lange, zwarte haar viel los, als een sluier van git, zichtbaar onder de zilveren mazen van heur lang sluiernet en haar gewaad sleepte rond en zwaar den zoomrand om hare schrijdende voetjes; het waren gouden zonnen en chrysanthe-bloemen, geschilderd en gestikt op oranje-rozige zijde met groenen weêrschijn, schaduwend in de diepbrede plooien.

Zij bleef staan in het midden van den dichterring, twee dienaressen achter zich en twee kleine knapen ter zijde, die droegen haar delicate schrijfgerei in doosjes van goudlak, geschikt in een koker van goudlak, met zware, zijden kwasten.

En Komachi las hare incantatie voor.

Het was zoo stil om hare bezielde woorden heen, dat hoorbaar was de zware val der camelia-bloemen, bloedpurperen, buiten...

Komachi bezwoer den regengod. Zij bezwoer hem zoo innig en schoon; zij smeekte hem in zoo, als kristal of jade, doorzichtige verzen, die wel edelst Chineesch geleken en toch geslepen Japansch slechts waren; zij bad hem om erbarmen voor dorstende

bloemen, boomen, steenen, voor dorstende dieren en menschen, zoo dat de regengod vermurwde.

Toen Komachi hare ode gelezen had en de smalle zijden rol haar kinkelde uit de vingers, die in transe bleven omhoog gestrekt, vielen, parelende hagel, de eerste druppelen, na maanden, neêr op de stoffige, dorstende bladeren der camelia-boomen.

En rezen, in zacht voornaam gejuich, de dichters op en de dichtersessen en omringden Komachi en traden met haar tot op de verlakte drempelen der broze schuifdeuren van papier. En zagen zij allen uit naar den regen, die de tooveres van het woord had geroepen uit de lucht, waar de wolken nu zamelden.

In den vijver, tusschen rotsblok en waterlelies, sprongen blijde de karpers op.

2

Wat jaren daarna wreede wet van Karma had geëischt, is stervelingen niet duidelijk. Waarom, ach, Komachi, gij schoone en wier verhevene ziel wist te dichten de oden, gelijk aan geslepen juweel, om ze daarna te zeggen met uw stem, die drong door als met klanken van biwa-snaren der engelen - zij, die in fladderende vederrokken, als hemelvogels, muziek maken, zingende hoog in de lucht der paradijzen - waarom moest gij vervallen, helaas, van uw hoogen staat? Gij, de dichteres, die den regen bezwoer en de gunsteling was veler goden? Want, terwijl ginds in de vlakte, op de brieschende rossen met de wapperende staarten, de ijzer omringelde samurai-ridders elkander te lijf rennen, meer dan manlange speeren gestrekt, terwijl de pijlen flitsen van hunne, meer dan manlange, bogen... vlucht gij de wegen langs, eene oude, magere vrouw in lompen, vervallen van ellende en gebrek. En valt gij neder, tegen een erbarmenden rots, onder een pijnboom, die rekt zijn laagsten, langsten tak tot u als om u te beschutten onder een schemer van schraal, mager naaldenloof.

O, Komachi, waar boet gij voor? Wat deedt gij in voorbestaan,

dat nu de wreede wet u achterhaalt, gij liggende met rimpelgelaat tegen rotsblok en onder boom en stervende in gebrek, ellende en lompen, terwijl twee gieren reeds krinkelen om den pijnboom heen en de verre, wilde honden reeds snuivende naderen? Heeft dan al uw kunst en schoonheid geen ander lot verdiend dan dit?

Sterf, zieltoog, Komachi. Er is de erbarmende Bodhisattwa, die blikt neêr op u uit hemelsfeer. Ik weet niet wie het zijn zal: Jizo, misschien, de lieve god der kinderen, reizigers en onschuldigen, wien gij wellicht nimmer een ode dichttet, omdat gij hem, een zoo nederige godheid, uw kunst, hoogmoedige eenmaal gijl, niet waardig achtet? Amida, wellicht, de stralende, die rijst uit zijn Oostelijk paradijs en begeeft zich naar zijne Westelijke tuinen, vol gouden lotosgebloemt op vijvers van glans? Of zal het Kwannon zelve zijn; zij, die met meerdere handen zoo velen, uw melaatsche lijf, uw melaatsche ziel kan balsemen tot gij genezen zijt en in haar glans mede gaat naar nieuw leven van loutering, nederigheid, zoo hoogmoed op onvergelykbare kunst of godengunst uw groote zonde was?

3

O, tweede dichteres, gij, Izumi-Shikibu, waart wel gelukkiger, in uw bevallig huisje, dat stond als een rood en groen gelakt pavillioentje, maar in eigen tuintje, in de keizerlijke tuinen te Kyoto. Niet zoo hoogmoedig waart gij als Komachi en, droomerig van aard, hieldt gij liefst u verre van den kring der hofpoëten. Niet tot de goden dorst gij zingen, gij, Izumi genaamd, maar boomen, bloemen en vogels waren u vertrouwd in uw dichtelijke eenzaamheid. De liefde was wellicht u wreed geweest maar de nachtegaal troostte u. En in uw eigen tuintje, - midden in Kyoto's keizerlijke tuinen - hadt gij uw pruimenboom, die was uw trots en rijkdom. Vooral, als in vroege lente, de boom stond in vollen bloei van zacht rozig-violetten bloesem, verbleekend tot bijna blank. De boom wies hoog boven uw huisje en spreidde als ze-

genende armen zijn takken. Gij zat op den drempel van uw lieflijk huisje, gehurkt bij uw laagpootig tafeltje en droomde òp, schrijfstift in de hand en even tusschen uw tandjes gebeten, in het zoete zoeken naar het dichterlijk woord. De lange rol, die gij beschreeft, kronkelde over uw voetjes. Gij droomdet òp in uw pruimenboom; gij droomdet zoo des morgens, des avonds. En des avonds kwam de nachtegaal en zong tot u, zittende hij op een bloesemtweig, dat de liefde altijd smartelijk is, zelfs al brengt zij geluk. En schreeft gij bijna, in neêrkrinkelende, sierlijke letterteekens, wat de vogel u zeide en zong en zijn gedicht werd het uwe.

Zoo schoon was uw pruimenboom, dat de keizer zelve van die schoonheid hoorde. En den boom kwam zien, in de vroege lente, toen hij wemelde van bloesems, zacht rozig paarsch. En wilde den boom voor zijn eigen tuin en dien op gunstig tijdperk deed overplanten. Ai, de herfst was guur en naakt boven het rood en groen gelakt pavillioentje. Geen tak, zelfs bladerloos, zegende meer het huisje. En droef weende Izumi en dichtte niet meer en warmde slechts weenend de verkleumde vingers boven den bronzen pot, waarin de gloei van houtskool smeulde.

En de nachtegaal, helaas, vond den pruimenboom niet en verdwaalde en zong de dichteres niet meer voor.

Toen dichtte zij al hare smart op smalle repen rijstpapier. En sloop met hare verzen den tuin van den keizer in en wond, in de barre winterkoû, de repen om de takken des booms. Wintersneeuw en wit papieren krinkeling om pruimenboomtakken waren bijna gelijk. Maar toen het dooide, zag de keizer wat geen sneeuw was en ontrolde hij de smartelijke verzen:

O, hoe zal ik hooren den nachtegaal,
Die zwerft en zoekt mijn boom;
Ai, verbannen mijn boom, die eens gastvrij hem was!

Toen wist de keizer, dat hij leed had gedaan een vogel, een boom en een vrouw. En toen de gunstige tijd daar was, verplante de hovenier den pruimenboom, terug naar het tuintje om het rood en groen gelakt pavillioentje.

En droomde, des morgens, des avonds, Izumi, gezeten op den drempel, bij het laagpootig, verlakt tafeltje, op naar bloesems en nachtegaal, schrijfstift in de hand en in het zoete zoeken naar het dichtelijk woord even dien bijtend tusschen haar tandjes.

II

De rotsblokken

Toen de leerling met zijn Meester, die een priester was van den Yakushi Nyorai - den Genezenden Boeddha - langs de hoge boorden liep van den Daïyagawa, in den gloor van de dalende zon, trof het den jongeling, dat de rivier waterloos was in dit jaargetijde van droogte en dat een bed van tallooze, hoog gestapelde rotsblokken zich breidde, voor zoo ver het oog weiden kon.

- Hoe roerloos liggen de rotsblokken daar, in de bedding van de rivier! peinsde luid-op de jonge leerling; in blauw-en-wit gespikkelde kimono liep hij naast den priester en hij droeg den rokbroek of hakama, die eenmaal de samurai droegen, omdat leerlingen, met dit gewaad te dragen, zich herinneren zullen van antieke deugden: vrome trouw en eerlijkheid.

- En toch leven zij, zeide de Meester. Want een steen is evenmin levenloos als een plant, als een dier, als een mensch.

- Leven zij, Meester? aarzelde vragend de leerling.

- Zouden zij niet leven, de rotsblokken? vroeg de Meester. Zie hun verweerde, gegroefde gelaatstrekken: is het niet of zij lichamen hebben, koppen, gelaatstrekken, gegroefd en verweerd? Sedert de eeuwen, dat zij ontstonden, martelden hen de wind en het water. En sleepten hen mede, van hoogte naar laagte, van hoge bergen naar lagere dalen. Rivieren sleepten hen meê: nu liggen zij in de breede Daïyagawa gestapeld. Eenmaal vloeien de wateren weêr na deze droogte en zal de stroom hen verroeren doen en mede slepen naar de zee... Maar verder dan de zee zullen zij gaan...

- Tot hoe ver, Meester?

- Tot zij binnen drijven, als Boeddha's dan, het Nirwâna, de glanzende meren van de Al-Bewuste Rust.

- Deze vele steenen, Meester, deze roerloze rotsblokken, die daar gestapeld liggen, hoe lang reeds?

- Al lagen zij er vele menschenlevens, wat zouden deze tellen voor de Tijdloosheid? Is het Geduld niet de deugd der Wording, aan welke de Zaligheid is ten doel gesteld? Deze vele steenblokken, jonge vriend, zullen eenmaal het Nirwâna binnen drijven. Dit gebeente der aarde leeft en zal als haar bloed, dat het water is en haar vleesch, dat boomen en planten zijn, eenmaal in leven na leven het Nirwâna binnen drijven. Zie, hoe deze stille rotsblokken peinzen. Roerloos peinzen zij. De vloed polijstte hen glad maar de stormwind, die hen deed tuimelen, groefde hun de aangezichten. Zoo peinzen zij, met hun verweerde, ronde gelaten, tegen en op elkander gestapeld en wachtende tot de bergstroom zwelt en hen verder voortstuwt. Eerst naar de zee, die niet meer is dan de zee der aarde maar zee, die terug zal vloeien tot aller zeeën zee eenmaal. Zie, hoe zij peinzen. Peinzen zij niet meer dan rusteloze visschen en vogels, zelfs meer dan bloemen en boomen? Meer peinzende dan wie gij meer leven aanrekent, zullen deze stille, u levenloos lijkende rotsblokken eerder, o knaap, dan gij denkt, de eindzee der zaligheid binnen glijden.

- En zoo de beeldhouwer hen hieuw tot beeld?

De leerling wees een lange rij Jizo-beelden, plomp en eenvoudig gehouwen uit rotsblokken van de rivier: zij vertoonden kunstloos den lieven god Jizo, die is de beschermer van kinderen, reizigers en onschuldigen en over de beelden, over schoot, handen en hoofd, lagen gestapeld vele kleinere en grootere steenen: dat was àl de levenslast, die kinderen en menschen den zoeten, lieven god Jizo hadden opgewenteld om zichzelf te ontlasten.

- Zullen zij niet eerder Nirwâna binnen drijven dan wanneer slechts weêr en wind hen polijstte en hun ziel en lichaam gaf? zeide de Meester.

- Zoo Jizo niet zelve, juichte de leerling; voorrang zal geven den steenen en rotsblokken, die niet tot zijn beeltenis werden gehouwen!

En hij bukte zich en raapte een rond stukje, bijna zwart bazalt van het pad, dat hoog aan den boord der rivier zich voegde langs de lange rij Jizo-beelden.

En dacht:

- Steentje, zwart stukje bazalt, gij zult, zelfs al neem ik u mede naar huis, Nirwâna eenmaal binnen drijven. Maar ik, die een zondig mensch ben... ik??

In de lage bedding der rivier, in den gloor van de dalende zon, stapelden de tallooze, vrome rotsblokken zich zoo ver als het oog weiden kon. Zij bewogen niet, verroerloosd in dit dreoge seizoen. Of zij naar de stuwing der wateren verlangden, was voor den neêturenden, jongen man niet te zien. Zij wachtten af, de rotsblokken. Zij wachtten af, in diepe peinzing en op hunne gegroefde, verweerde gelaatstrekken lag gespreid als een eindelooze droom van geduld en diepst innige meditatie.

III

De waaiers

Gij weet, dat het Meer van Omi, dat ligt bij Kyoto en Otsu zoo zeer op een luit gelijkt, dat het wel eens Biwa-meer wordt genoemd want een 'biwa' is een soort luit. Het is een heel mooi meer en vooral als de eschboomen tegen den herfst rood purperen bladeren krijgen; dan schijnt het wel, dat sommige boorden van het Biwa-meer, dat is het Meer van Omi, liggen in een krans van rood gelakt loover. En van de uiterste takken der eschboomen, die met een teeder gebaar als van liefkoozing neêrspreiden over het kalme water - daar waar de visschers hunne, aan pijlen gelijke, vischvallen zetten, een staketsel gelijk aan den meerboord - dwarrelen de roode eschbladeren, de uiterste, af en liggen als drijvend koraal, op het water.

Ik weet niet waarom de wind zoo mooi over het water van het Biwa-meer bladeren kan doen dwarrelen, mooier dan elders: misschien schuilt er wel iets in van de tooverij van een fee?

Beroemd is het Biwa-meer om niet minder dan Schoonheden acht want het wil niet onderdoen voor andere oorden van Dai-Nippon - het Groote Japan -, die Schoonheden hebben, drie of zeven of negen. Het Biwa-meer telt er acht; is het niet de Herfstmaan over het klooster van Ishiyama, die de eerste Schoonheid is? En telt dan niet als de tweede de Avondsneeuw over Hirayama's heuvelen? Als de derde de Zonsondergang over Seta? Nog vijf andere Schoonheden zoû ik u noemen kunnen, maar die over Seta genoeg thans mijn doel. Want op een herfstnamiddag wil ik u toonen tegen dien gloed van goud in het Westen, één effen Westergloed van goud, de koraalroode bladeren der eschboomen vele en omdat de Fee van den Wind waait, de roode bladeren zoo mooi dwarrelende, tot neêr op het water, dat kabbelt van karmozijn. Vergeet dan ook niet op te letten hoe de Lange Brug ijl spant waar het meer zich tot de Setagawa versmalt, dat is de rivier van Seta. Het is een dubbele brug, want een eilandje ligt in het midden des waters en de brug buigt van den eenen boord naar het eilandje en van dat eilandje weêr naar den anderen boord. En zwart als git zijn dan de ijle bruggebogen, uiterst fijn gepenseeld tegen den gouden gloer en zich vertweevoudigend tot weder een brug en wederom een tweeden brug, tot een dubbelen dubbelbrug in het water, waarin het beeld, in het karmozijn, dat kabbelt, tot kleine stukjes brugboog verspiegelt.

Dit was zoo schoon, dat de schilder - ai, nu heb ik zijn naam vergeten! - die jonge schilder, die eens zóo beroemd zoû zijn? -, den brug overgaande, geboeid bleef staan kijken naar het goud en het rood, terwijl de wind speelde om hem heen. Hij was op weg naar den anderen zoom van het meer, waar de koopman, die hem waaiers had te beschilderen gegeven, in zijn landhuis nog toefde deze schoonste herfstdagen, dat de eschboomen rood zijn als koraal. In een zijden lapje had hij zijn waaiers gewonden en droeg het pakje onder zijn arm. Hij had er wel twaalf of twintig, juist weet ik dat niet, die hij beschilderd had voor den koopman. En hoe het kwam, kan ik u ook al niet zeggen, maar een van de waaiers glipte uit het lapje, plooid open, en, door den wind weg

geblazen, fladderde één oogenblik de lucht laag in. En vloog toen, als een groote kapel over de bruggeleuning om neêr op het water te vallen, tusschen de dobberende esschebladeren. 'O!' riep de schilder teleur gesteld om het verlies van zijn waaier maar eigenlijk glimlachte hij na, zich heugende, hoe bevallig van fladderende zweving het opgewaaide waaiertje had gedaan.

Ja, waarom waait de wind mooier dan elders bladeren en een waaier over het Biwa-meer, van af de Lange Brug van Seta? Waarom? Bekoord was de schilder, trots zijn verlies. Hij wilde nog wel eens zoo bekoord worden. Ten koste van een waaier? Waarom niet! Een waaier, dien hij beschilderd had en die hem zijn rijstmaal opbracht? Waarom niet! Hij wikkelde dus een tweeden waaier los uit het zijden lapje; hij plooide den waaier open - het waren al zilvergrijze duiven, die hij er op had geschilderd tusschen witte irisbloemen - en... hij wierp nu, hoog, den waaier in de lucht. O, hoe de waaier mooi fladderde, door den wind gegrepen, en zweefde en wendde of een fee hem gegrepen zoû hebben en haar handje, onzichtbaar, met den waaier speelde, tot zij hem weg scheen te werpen. En de waaier weêr over het water viel, bij zijn eersten lotgenoot, tusschen de dobberende esschebladeren.

Hoe bekoord de schilder was! Hoe bekoord hij was van schoonheid! Het was alles de schuld van de Fee van den Wind, want nu, nu aarzelde hij niet waaier na waaier uit het zijden lapje te nemen, al de waaiers, die hij voor zoo vele rijstmalen als hun aantal was, had beschilderd met duiven, pruime- en kersenbloesems, muschjes op sneeuwbeladen twijgen of ook wel met schuitjes vol muziceerende meisjes, varende op het Biwa-meer, en die één voor een open te plooien en te slingeren hoog in de lucht! Om hun zweving te zien en fladdering, als groote kapellen de lucht door, op den wind, die speelsch woei, tot de waaiers neêrvielen, de een na den ander, tusschen de dobberende esschebladeren.

Toen stond de jonge schilder één oogenblik beteuterd op den Langen Brug van Seta. Had hij nu al zijn werk, dat was zooveel waard als zoo vele rijstmalen, in de lucht, in den wind geslingerd?

Ja, dat had hij gedaan. En daarom lachte hij, blij gelukkig om

wat uiterste schoonheid van fladdering geweest was, nam het leêge, zijden lapje, wuifde het hoog, en liet het los, opdat het mede mocht fladderen zoo ijl, zoo teêr, zoo zacht van kleur, als een mooi vogeltje... tot dat ook het zijden lapje neêr fladderde over het water, tusschen de twaalf of twintig dobberende waaiers en de dobberende esschebladeren.

Waarom dan toch ook waait de wind mooier dan elders bladeren en waaiers en wat niet al weg, in het water van af den Langen Brug van Seta?

IV

De vuurvliegjes

De dijk van Ama-no-Hashidate, uitstekende in de wateren der binnenzee, is de Ladder des Hemels en schijnt in maanlichtavond over onwezenlijkheid van zilver kabbelig water en verder verwazende heuvelen zich te verheffen, vreemd te rijzen, zooals een lange Ladder, die neder ligt, door vele onzichtbare handen opgebeurd zoû kunnen worden, langzaam opgebeurd en dan schuiner en schuiner rijst naar de heuvelen toe, naar hooger toe, naar de hemelen toe, in wier diepen droom hij met stralende sporten verschemert...

Maar dichterbij de kust is meer werkelijkheid. Langs de granieten rotsen, die, op dit uur bijna donker blauw scherp zich afhakken tegen lichtere blauwe nacht, waarin enkele sterren zweven, gaan zes vrouwen en lachen. Zij denken niet aan den Ladder, wiens sporten in extaze op zijn te gaan, door wie boven de heuvelen peinst als daar eenmaal een heilige deed, die droomde toe naar Boeddha en Nirwâna. Zij denken niet aan den hemel, zelfs aan geen maan en sterren...

Zij zijn nog als kinderen zoo jong in hare zieltjes: zij denken alleen aan deze zoete aarde en aan de vuurvliegjes en wijzen en lachen en slaken kreetjes.

Want de vuurvliegjes zijn duizenden en duizenden, glinsteren-

de vonkjes, zwevende over den dijk van Ama-no-Hashidate.

Tusschen de bijna zwarte pijnboompjes, die zoomen den dijk, tegen de donker blauwe klippen, over de even zilverschuim-gezoomde, bijna glad gestreken golfjes, zwermen en zweven de vuurvliegjes.

Onder de enkele zwevende sterren, zweven de duizende vuurvliegjes. Zij lokken de vrouwen toe. De vrouwen zijn als zes weelde-wandelaarsters in de zilveren nacht en hare gewaden, die zijn van zachtste kleur geworden - theegroen en duivegrijs, bloesemroze en anemone-paars en wierookwademblauw, in wier vele tinten bloesems en vogels verschitterend schuilen - golven en plooiën tegen het riet aan, waartusschen zij, trots het water, zich wagen. In de handen houden zij waaierschermen aan korte steelen en zij waaïen de vuurvliegjes met hare schermen te zamen en vangen ze, kreetjes slakende, in hare handen, in hare sluiers.

En verzamelen ze in doosjes van papier, doorzichtig, waarin de vliegjes nog lichten als een glansje in een papieren lantarentje. En de vrouwen, de weeldevrouwtjes, houden zich de lichtende, als met lichtadem hijgende vliegjes aan wang en boezem en aan elkanders glanzige haar, als om zich te tooïen met gele, gloeiende sierselen, o zoo broos want doovende dadelijk...

Om de lachende vrouwen sterven honderde gejaagde, lichthijgende vliegjes, zinken zij over het riet, het rotssteen en bezaaien den grond.

Het zijn slechts enkele atomen levens. Ginds in de schemerende verte, rijst hoger, in verrukkend gezichtsbedrog, de Ladder, de dijk, rijst hij steiler naar sterren en hemelen toe, waarheen de, der aarde onstegene, zielen zich droomden...

Maar over de aarde, over riet en water en wreede vrouwevingeren, sterven honderden vuurvliegjes en zieltogen in marteling.

V

De krekel

Des morgens, in den eersten dagedauw, slaapt soms nog de krekel, geklampt aan een grasspriet. Hij heeft den vorigen dag de lange uren, een blijde muzikant gelijk, hier en daar dwalende en dwarrelende, gefiedeld zoo als hij het kan, omdat de zon scheen tusschen de immense pioenrozen, die zijn de laatste, purperen en tusschen de zeer groote leliën, die zijn de eerste en springen blank open met geurige bloembladeren, waartusschen meeldraden scharlaken. Hij heeft in zijn gefiedel den dag, de zon, de schoonheid van de aarde, de weelde van Japansche bloemen - die zijn nergens zoo groot als hier, en zoo geurig en schitterend - bezongen en toen de avond viel, was hij moê, de krekel en klampte zich vast aan den grasspriet. Daar zit hij nog en slaapt en de grasspriet is geheel bezet met dauwdiamantjes en de diamantjes glinsteren ook over den slapenden krekel, over zijn stillen rug en klampende pootjes.

Een vroeg meisje is blootvoets den tuin in gegaan om naar den dauw te zien. Zij draagt slechts een rood, zwart gestreept kimo-no-tje en heur haar is, zoo vroeg, slechts bijeen gebonden met een glinstergouden band, die buigt rondom haar voorhoofd. Zij is een kind, niet meer, dat, vroeg ontwaakt, den dauw wilde zien. Want die hangt te druppelen aan de pioenen, die ligt te spiegelen in de lelies tusschen de scharlaken meeldraden en boven-op de stampers. En in de spinnewebben, waar de spinnen, midden-in, reeds loeren, hangen de dauwdroppelen als met heel kleine, gezaaide parelen.

Het meisje heeft den slapenden krekel ontdekt. Zij slaakt een gilletje van plezier, ziet buigende aandachtig toe en loopt dan naar binnen. En komt terug, trekkende aan de hand mede eene oudere zuster, die is reeds in groen-en-gele kimono, met blanke convolvulusrank overstikt.

De beide meisjes, buigende voorover, turen naar den krekel, voorzichtig, als om hem niet te wekken.

Maar het kleintje heeft een kooitje mede gebracht, een heel klein vierkant kooitje van groene bamboe-stijltjes. Dat is een kooitje voor een sprinkhaan, ook wel voor een krekel: dat is voor een meisje bijna even lief om in een kooitje te hebben als een vogeltje.

Zij geeft het kooitje aan de oudere zuster, die opent het deurtje met fijne vingertjes. En zij zelve, het kleintje, zij... pakt nu voorzichtigjes bij de dichte vleugelschildjes den slapenden krekel en, wip, glipt zij hem het kooitje in, terwijl het zusje het deurtje sluit.

De krekel is ontwaakt, geheel nat van den dauw en ziet met groote oogen. Hij is gevangen. Hij is in een kooitje gevangen tusschen meisjes handen en meisjesoogen, vier, zien aandachtig en blij op hem neêr.

Hij kriebelt radeloos tegen de stijltjes. Zij lachen en zetten hem neêr in den geel houten raampost, daar stekelt, blad op blad, een cactus groengrijs tegen aan.

O, wat de meisjes blij zijn: zij geven een rozeblaadje den krekel, dat zij tusschen de bamboe-stijltjes steken.

De zon gaat op. Het is de groote zon des levens en de zon van hemel en aarde. Hij is gelijk, de zon, aan het aangezicht van Amida, die is de god van de hemellichtsluizen en van de Alwetende Wijsheid en Goedheid. Amida weet waarom de wereld bestaat en waarom meisjes bestaan en krekels.

De zon rijst stralende. Het is Augustus. De bergen rondom bidden met extatiesch gebaar, de toppen omhoog, de zon aan. De pioenen, de laatste, purperen op: de lelies, de eerste, barsten in levensweelde open met knop bij knop.

In het kooitje op de raampost is de krekel vergeten. Maar hij ziet de zon en zet zijn lied in. Hij fiedelt en krast zijn vedeltje, de pootjes geklampt om de bamboe-stijltjes.

Hij zingt zijn wanhoop van nietig insect tegen het oneindige Licht uit. Den geheelen dag. Tot hij, zwijmt de zon, de greep van zijn pootjes slaakt.

En neêr ligt in het kooitje, een waardeloos diertje, zwart en dood.

Maar zelfs over een krekziel erbarmt zich de ontzaglijke Amida.

VI

De mieren

De bemoste rotsblokken vormden een trap in den tuin, die geleidde van den vijver, waarin de karpers zwommen, naar het terras, dat zag uit over de eindelooze bergen.

Omdat weinig de trap werd opgegaan door de menschen in dien stillen tuin, gingen de mieren bij duizenden links en rechts de blokkentreden op, die glooiden verbrokkelend elkander toe. De mieren gingen òp en naar beneden, als een Babel omhoog, als een Babel omlaag.

Onder de trap was hun mierennest, dat was zéér groot, met tal van zalen en gangen en kamers en ruime voorraadschuren. Dat nest was meer als een overwelfde wereldstad - het was een zéér groot mierennest, al was het natuurlijk niets vergeleken bij den karpervijver, bij den tuin, bij de bergen, bij den hemel.

De mieren, ten minste, vonden hun nest een wereldstad, verborgen onder de aarde, en zij waren er zeer bezig in, niet minder dan menschen bezig zijn in wereldsteden als Tokio en Yokohama. Zij gingen met duizenderlei bemoeiing op en neêr, heen en weêr door het nest en links en rechts van den trap waren het als neêr- en opgaande boulevards, vol neêr- en opgaande mieren.

Er waren de larven te verzorgen, er was wintervoorraad te verzamelen en weg te bergen; er was eindelooze, eindelooze bezigheid en eindelooze beweging.

Op den trap, over het mos, langs de gleuven van het rotssteen gingen de mieren en botsten tegen elkander in zenuwachtigen haast; soms was er een ongeluk gebeurd en had de voet van den hovenier enkele mieren vertrapt - de mieren noemden dien voet het Noodlot -; dan was er plots groote beroering onder de, op en neêr gaande, mieren: enkelen wilden de dooden of stervenden

weg voeren naar het nest, anderen gingen ongevoelig hun weg, met een zijlinksche beweging van ongeduld.

Er was een mier, die had een lange kapellevleugel gevonden bij den karpervijver, die was den mieren een zóo groote plas, dat zij dien meenden de wereldzee te zijn. Van de bergen en de luchten zagen en wisten de mieren niets; dat was het Eindelooze, waar zij, zoo bezig, geen tijd hadden om aan te denken zelfs, vooral omdat zij het niet zàgen.

De mier, die de kapellevleugel gevonden had, was zeer blij: het was een vlies, waar nog eenige vleugelstof over gespreid lag, tusschen de vele nerven. Het was een vermeerdering van wintervoorraad: het was een klein kapitaal: een kapellevleugel is een klein kapitaal. De mier wilde alleen, zonder hulp, den kapellevleugel naar boven torsen, tot midden in de trap waar de ingang was naar het mierennest. Hij wilde niet door andere mieren, die nieuwsgierig aan kwamen loopen, geholpen worden. De kapellevleugel zoû wel gemeenschappelijk mierenbezit zijn - alle bezit in de mierenhoofdstad is gemeenschappelijk, ten minste behoorde het te zijn - maar de mier had toch den individueelen trots alleen zijn vondst eerst naar boven te willen zeulen en dan diep in het nest.

Hij ging aan het werk. Hij klampte zich aan den vleugel, duwde, trok, liep duwende vooruit, liep trekkende achteruit en schold de andere mieren, die tòch wilden helpen en hem soms met vleugel en al omver duwden. Het was moeilijk den vleugel van rotsige trede tot trede op te slepen; het was moeilijker met den vleugel door het mos te waden, dat was vol hindernis en hinderlaag, putten en kuilen en dicht mosstruweel, waar rondom heen moest worden gegaan, met telkens omwegen, die waren allervermoeiendst, allerbezwaarlijkst...

Een wandelaar kwam den trap op. Hij was een mensch, een oude man. Hij zag de mieren links en rechts de blokketreden opgaan en neêrgaan in haast en eindelooze bezigheid. Zijn voet poogde de mieren te sparen maar soms was zijn voet, onwetend, het Noodlot en vertrapte enkele mieren, die zich gewaagd had-

den, ter zijde van de twee drukke mieren-boulevards, in het midden van de trap, om daar rustiger, naar zij dachten, te gaan.

De wandelaar zag de mier met den kapellevleugel. En hij stelde belang in de mier en zijn werk en, zich buigende, volgde zijn blik de mier, die duwde en trok. Soms zette de wandelaar zich neêr in het mos en bleef minuten toe zien. De mier, onvermoeid, duwde en trok en joeg de andere mieren weg. Was hij een trede hooger gekomen dan juichte hij en sleepte woest den vleugel mede, verder, hooger.

De wandelaar zag steeds toe.

De mier had de ingang van het nest bereikt. Maar de ingang bleek, hoe de mier ook duwde en trok, te klein om den vleugel binnen te halen.

Tal van nieuwsgierige mieren verzamelden zich, wilden helpen: de mier schold hen weg, wilde alleen zijn buit slepen binnen het nest.

Te groot was de vleugel, te klein de ronde mierenpoort.

De wandelaar, gedurende een halve-uur-lengte, zag toe.

Toen schenen de mieren aan den mier met den vleugel iets beduid te hebben. Dat er immers, ginds op de zelfde rotstreê, een andere ingang was, grooter.

De mier herinnerde het zich. En sleepte, alleen, alleen, den vleugel naar den groteren ingang.

En verdween, met den vleugel, onder het gejuich der andere mieren in de donkere poort, in het nest.

De wandelaar had het werk van de mier met den blik gevolgd. Het was nu avond geworden. En hij meende, zonder dat de mier zich iets anders bewust was geweest dan levensroeping, plicht, ijver, had hij, wandelaar, toevallige wandelaar, toevallig Noodlot - maar is oòit dit toevallig? - de macht gehad met een enkelen trap van zijn noodlotsvoet de mier te vernietigen, de andere mieren, het geheele nest onder den steen.

De wandelaar zag op naar de bergtoppen. Die schakelden, zoo velen, eindeloos weg, in de wijde avondlucht, onder de sterren, meer en meer sterren, die glinsteren gingen, een talloosheid van glinsterende werelden...

Op mijn prent niets dan een bemoste rotstrap. Ter zijde, in het gras, een Japansche offerlantaren van graniet, gelijk een paddestoel en zonder licht. Het mos in de voegen der treden. De mieren, de duizende op en neêr gaande zwarte mieren, verdwijnende daar in alle poorten en ingangen naar het onzichtbare nest. En dan de wijde avondlucht, met de verschemerende lijn der eindelooze bergen en steeds meer en meer, niet te tellen, opglinsterende sterren. De Eindeloosheid.

VII

De doorschemerde ruitjes

Het is in de stad Kyoto een straat langs de rivier, die een ronde brug overbrugt en alles, brug, rivier, straat en hemel, zijn in blauw waas, van de vroege nacht. Turkooizenblauw de brug, lazuursteenblauw het water; indigo is de straat, kobalt de lucht. Geen maan en geen sterren maar toch is duidelijk de ommelijn der huizen te zien, die zoomen de rivier. Het schijnt of de huizen zijn opgetrokken van ijle bamboe-stijlen - niet steviger dan die - en tusschen die bamboe-stijlen rijen zich de tallooze papieren ruitjes, als vierkante vakjes en zij zijn allen doorschemerd van lampelicht. Zoo vele doorschemerde, zacht geelachtig blanke ruitjes bewaren achter hunne vierkante broosheden al het binnenlicht van de huizen, die hebben soms twee, soms drie verdiepingen en de doorglansde vierkantjes schemeren zoo beneden als boven.

En achter de straat stijgen in blauw avonddeemster, nauw aangegeven van ommetrek, de doomende heuvelen en tegen die heuvelen, ver, heel ver is een pagoda te raden, een toren met wellicht negen daken, de punten der daken wippende boven elkaâr als met opwiekende zwaluwvlucht.

Over het lazuursteenblauwe water glijdt een bootje zwart en de schipper staat, op zijn langen boomstok even rustende. Uit een half weg geschoven ruitjesraam gluurt een vrouw, de ommelijn van haar émail kopje met git, hoog haar even aangegloed in den

gloor van den lampeschijs achter haar. Links en rechts en boven en onder verschemeren al de doorschemerde ruitjes der huizen.

Het is, in glanzende vierkantjes, de geheimvolle bekoring van de achterkant dier brooze huizen, die staan aan den boord der rivier Alleen die éene vrouw, aan het open geschoven raam, heeft iets van het geheim geopenbaard en de schipper roept haar iets toe, hand aan den mond, fluisterzacht toch, een afspraak.

Nu zie ik, dat onder aan haar huis, in het tuintje achter weêr bamboe-stijlen, vlak aan de rivier, een witte camelia-heester in bloei staat en de witte bloemen, nauw zichtbaar in den donker, blauwen, schemeren, als in den geligen weêrschijs van de doorschemerde ruitjes, links en rechts van het open geschoven raam verschietende, afsluitende de ruitjes alle dier huizen zacht lichtend kamergeheim.

VIII

De regenstralen

Ik had ze gezien op een prent van Outamaro, den meester-teekenaar, en ik zag ze toen plotseling met eigen oogen in werkelijkheid. Het is vreemd, hoe een gezicht, eene ontmoeting, lectuur ons soms een oogenblik slechts te voren voor bereiden kan op iets, dat ons heftig beroert of grooten indruk maakt op onze ziel.

Op de prent van Outamaro geeselden de straffe regenstralen schuin neêr uit een machtig kronkelende wolk, over huizen, een wringenden pijnboom en enkele heuvelen, deinzende in vochtig, ver verschiet.

In werkelijkheid geeselden de straffe regenstralen niet anders. Steeds is het water hier een levend iets - zelfs een stil liggende plas kan droomen en leven - maar deze stralen vooral waren door heftig leven bezielde wateren. Hun vaart was onwederstaanbaar van uit de wolk neêr naar de aarde; hunne schuinte was vol drift; zij schenen als glazen schichten, maar zonder eenige brooste; zij schenen kristallen pijlen, maar geschoten en gericht door enkel

eigenen aandrang: zij waren, de regenstralen, levend, beziel; hunne heftige impuls was om neêr uit de wolk de aarde te treffen, de huizen, de heuvelen, den pijnboom. Zij staken als schuin priemende speren en hoewel zij niets waren dan vloeibaar water, dat willig vervloeit naar elken gril van wie of wat het ontvangt -, de hand van een mensch, de bocht van een bronzen kom, een kuil in de aarde, de glooiing af van een rivier - waren deze straffe regenstralen vol onwederstaanbare kracht en verbaasde het bijna te zien blijven staan de huizen, de boomen en, ginds in vochtige veerte, de heuvelen.

De ronde, papieren schermen, - zij dienen voor zon en regen - overal, werden opgestoken, cirkelden, straalden rond, beschermden mannen, vrouwen, weenende kinderen, die wilden gebeurd worden in vaders of moeders armen. Geta's, dat zijn voor en achter hooghakkige, houten sandalen, klotsten weg in de ronde plassen, die de regenstralen vormden.

Landbouwers in strooien regenmantels, met strooien regenhoeden, haastten weg langs den berm van weg en veld. Als gele stekelvarkens, recht op loopende, schenen zij een oogenblik om het recht neêr stekende stroo hunner mantels, die hen geheel omhulden en van welke bedekking afruischelde de regen. Zoo als van hunne ronde, breede punthoeden, die zijn van stroo als de mantels. Hunne silhouetten waren van een eigenaardige sierlijkheid, nu wij ze geen recht-op loopende stekelvarkens meer zagen. Zij kleurden zeer schoon met hun druipende geel in het watergestriemde landschap, dat was grijs van vocht en zacht groen van rijsthalmen tegen bleek grijze verte van heuvelen, met het forsche zwart van den kronkelenden pijnstam op den voorgrond.

Toen de straffe, scherpe regenstralen de aarde hadden bereikt, den boom, de ronde papieren regenschermen, olie-geel dicht tegen elkander aan boven hoofden van menschen, was hunne kracht gebroken, bleken zij niet onwederstaanbaar. En vielen, bezwijmd in afsijpeling en moeden droppelval van schermranden, boomloover, dakpannen overal neêr. Ook langs de gele stroo-stekels van der landbouwers regenjassen en van de ronde

boorden hunner strooien punthoeden, of kralen snoeren gebroken waren en de groote, ronde, glazen kralen, in verslachte verwatering, afdropen en neêrvielen overal op den plassigen grond.

IX

Verwaaide lelie's

Een stormwind, dien zomer, was vroeg gegaan over de zeer groote tijgerlelies en had de steelen geknakt, de bloemen ontbladerd. Maar na twee, drie dagen hadden zich de steelen toch gericht en waren knoppen tusschen de ontbladerde bloemen ontloken. En zoo stonden zij, op den lagen heuvel, tegen een wolkenlucht, terwijl de maan zéer laag nog, rees, rond en rood. En de blaadjes aan de lelie-steelen staken uit links en rechts, tegen den gloor van de roode, ronde maan.

De priester, die was Kenkò geheeten en een dichter was van edelste verzen, over Eenzaamheid en Weemoed, wandelde met een leerling.

Hoe jammer de wind, die geweest is en die de lelies op dezen lagen heuvel heeft doorwoeld, o Meester, en hoe jammer, dat de wolken nu trekken over de maan! zeide de leerling.

Kenkò, stil staande, antwoordde:

Zijn dan alleen schoon de bloemen, die nooit de wind doorvoer? En de maan in wolkenloozen hemel? Knaap, mij schijnen de bloemen nu schooner, dan dien dag vóór de tyfoon woei. Zie, hoe zij op nieuw ademen, leven, ontluiken gaan! En de maan, is zij niet schooner, nu zij bloedt als met een purperen wonde de wolken door? Knaap, ge moet uw smaak verfijnen. Onbezoedelde lelies en onbewolkte maneschijn zijn schoon, maar lelies, over welke de wind ging en maan, waarover een wolk trekt, zijn schooner. Een rimpel geeft soms schoonheid aan een gelaat, dat, rimpelloos, zonder uitdrukking was. Schaduw en schemer geven de schoonste schoonheid. Zij laten raden, zij laten denken. Dat, waarover leven, hartstocht, zelfs droefenis ging, - een wolk en een wervel-

wind -, is mij inniger lief dan de emotie-looze Onaangedaanheid.

Ik vind deze verwaaide lelies belangrijk geworden, en de maan is mij als verwant aan mijzelf, bloedend daar rijzende uit donkere wolk en tegen den gloor als van bloed staan de doorwoelde en toch weêr ontluikende lelies, als de grootste schoonheid, die een bloem kan zijn. Maar ge moet leeren zien en bewonderen. Poog, knaap, uw smaak te verfijnen.

X

Dorre bladeren en pijnnaalden

Een daimyo wachtte bezoek in zijn thee-pavillioen, voor de theeceremonie. Het pavillioentje van glad geschaafd cederhout was, zoo als het behoorde, eenvoudig van stijl, een open, sierlijk hutje gelijk, bij den vijver, die was aangelegd in den tuin door een beroemd tuinarchitect, tusschen rotsblokken vol symboliek. En een rond bruggetje - één enkele, als rond gebogen, lange steen - voerde, zich spiegelend, ter zij van den vijver, waarin groene en gouden karpers, van groen fluweelig mos naar geel fluweelig mos, waarlangs scharlaken azalea's bloeiden. Offerlantarenen van graniet rijden zich, drie, vier om een kleine pagoda, die gaf even een verhoogd torenlijntje tusschen de pijnboomen, verkronkeld naar hovenierskunst want een boomtak of twijg groeit zelden uit zichzelf aesthetisch.

De daimyo had order gegeven aan zijne tuinlieden bij vijver en pavillioen te vegen de dorre bladeren met de bezems, die ritselden over het fijne, glinsterende, groene zand der paden. Toen hij kijken kwam, vóór het uur, dat de gasten kwamen, was hij boos. En de opperste der tuinlieden waagde, verbaasd, den machtigen heer te vragen waarom de meester verstoord was nu de tuinpaden toch zóo sierlijk waren geharkt en ontveegd van alle dorre blad.

De daimyo, die was een aestheet, antwoordde niet maar verhief zich, ontstemd, even op de punt der sandalen en tikte met zijn

dichten waaier tegen de laagste takken van den pijnboom aan. Zoodat eenige naalden neêr vielen, over het pad, bij het thee-pavillioen.

- Nu is het beter, zeide de daimyo en ontfronste.

En hij ging binnen het thee-pavillioen, om zijn gasten af te wachten.

De opperste der tuinlieden begreep. Zoo was het veel beter. Zoo was de orde niet opzettelijk, gewild en onaesthetisch stijf. Zoo was de orde natuurlijk. Er lagen over het geharkte pad eenige pijnnaalden. Zij deden goed.

XI

Vijver met karpers en waterval

De stroom stortte van boven de rotsen, die waren gestapeld door kunstige handen in het park en vormde een plas, een vijver, door weêr gestapelde rotsen omzoomd. De stroom, de waterval, het veelvuldige water schuimden en klotsten, regenboogkleurig hier en daar in de zon.

In den vijver zwommen tal van sierkarpers, schitterende visschen, visschen aan juweel gelijk, wit, goud, zilver, groen, blauw en rood, immer om en om, immer rond en rond, rusteloos immer door.

De stroom, het veelvuldige water zong en riep:

- Ach, zie toch, wat die karpers doelloos en rusteloos, rusteloos immer om en om, immer rond en rond, zwemmen in onzen kleinen vijverpiaz! Ik, water, dat viel veelvuldig de rotsen af, vervloei schuimende en klotsende naar mijn edel, ver doel, dat is de Zee, die ik ginds raad! Watervallende vorm ik mij tot een rivier en stroom breed naar mijn doel, dat ik weet: de eeuwige Zee!

Rondom den vijver en onder den waterval mijmerden stil en roerloos de rotsen, ronde blokken, kunstig gestapeld door menschenhanden. En zij murmelden onder hun dichte mos:

- Wij stroomen niet als water, wij zwemmen niet als karpers en

wij weten ons geen doel in onze roerloosheid. Maar ons is beloofd door wijzen en heiligen eenmaal, hoe onbeweeglijk wij hier ook door menschenhanden schijnen gestapeld, binnen te drijven het heilige Nirwâna, wij rotsen niet anders dan Boeddha's zelve. Geduld is al onze wijsheid en mijmering ons enkele doen: wij wachten af, wij wachten af, mijmeren, geduldig en stil...

De karpers zwommen rusteloos rond, het water stroomde rusteloos af in stortenden val van de rotsen: twee groote, zwarte kapellen vlogen in rustelooze liefde boven de purperen cameliabloemen.

XII

De kimono's

Toen ik gelezen had 'Outàmaro', zoo als Edmond de Goncourt, fijne kenner van Japansche kunst, geschreven heeft over den beroemden teekenaar der Schoone Vrouwen, toen ik gelezen had van de Twaalf Uren der Groene Huizen, vroeg ik, in Kyoto, bij den antiquair, mij toch die serie prenten te vinden, om ze door te bladeren.

Ik wachtte, lang, het nauwe trapje opgegaan, in de lage, vierkante kamer, waar de antieke, Japansche schutsels staan - kraanvogels en pioenrozen op prachtig dof goud als vogels en bloemen onsterfelijk tegen zonsondergangen uit het Verleden - en eindelijk bracht mij het zoontje van den antiquair, diep buigend, iets van de Twaalf Uren, van her en der verzameld maar niet compleet...

Ik zag toen enkele Uren, zoo als die voorbij gaan in de Groene Huizen, dat zijn de, met groen gelakte blinden gesloten, Huizen der Nachtelijke Gastvrijheid in Tokio, toenmaals, meer dan een eeuw geleden, Yeddo geheeten. En Outàmaro teekende die Uren als vrouwen der Yoshiwara - de wijk van de Nachtelijke Weelde - in houdingen van sier en zwier en in plooi-golvende kimono-gewaden van weelderigste stof en patroon.

Het Uur van de Muis is Middernacht; het Uur van den Stier is

twee-uur. Het Uur van den Tijger is het uur-van-vieren; dat van de Draak acht-uur; dat van de Aap vier-uur; dat van den Haan acht-uur weêr en van den Ever tien-uur.

Maar het waren vooral, in deze symbolische Uren der Wellust, de houdingen van sier en zwier, de fijne lange email-gezichtjes, onder de zwaar hoog gekapte kapsels van als gitten lussen, met juweelen uitstralende pinnen; het waren de suggestieve handjes en de tripdansende voetjes, die als bewogen in de teekening: en het waren vooral de plooi-golvende kimono-gewaden, die mij boeiden, terwijl in mijne vingers de prenten verschoven.

Hij is de schilder der kimono's, maar der kimono's van meer dan een eeuw geleden, toen gedragen door de weelderige Yoshiwara-vrouwen.

Deze gewaden hadden ook een wijderen, ronderen, meer ampelen snit dan heden ten dage. Zoo droeg er eene, in de blanke gamma, een groenachtig blanke kimono, geheel met takken van roze kersenbloesems doorweven en zwaar opgeborduurd; een andere een 'rozig-bloesemblank' gewaad, doorstikt met groote kapellen in vlucht, in allerlei zacht bonte tinten, die samen smolten, vooral koraalrood en oranje; ik herinner mij éene vrouw in het blauw, maar dat blauw was zoo licht, dat het was 'sneeuw-in-maneschijn' en er over zwierde het patroon der zilverachtige, zacht groene wilgentakken, die dropen als met een fonteingebaar van niets dan gratie want weemoed heeft weinig de wilg in Japan: hij is meer de boom der kwijnteêre bevalligheid. Over 'hemel-blauw-zwarte' zijde - dus donkerst blauw - zwommen gouden karpers in het rond en aan den zoom, waar zij zich het grootst vertoonden om te verminderen in afmeting naar het middel toe tot kleinere visschen; over boezem, mouwen en rug trokken vage, zilverige lijnen, die styleerden, als ware het, water en wolken, zoodat de zoet lachende vrouw als in een vijverlandschap gekleed was. Lange rietstengels, waartusschen zwarte irisbloemen schepterend naar de hoogte rezen, groeiden onder uit aan den zoom van een 'asch-roode' kimono, die verder nog, naar boven, versierd was met drie droomende kraanvogels, een op den rug en

twee ter zijde der draagster zich buigend. Over een 'lotos-spruitsel-groen' gewaad waren open geplooid en dicht geschoven waaiers, in verschillende grootte, als door het weefsel heen geworpen en de grootsten er van vertoonden copieën naar beroemde waaiers groter meesters. En dan droeg de rijkste een zeer wijd, 'citroen-geel-gouden' gewaad, waarop slechts één enkele groote fenix-vogel, wijd-uit den pluimenstaart, den rug versierde, terwijl de pluimenwieken zich open plooden onder naar den schoot der zoo schitterend getooide toe.

O, de schitterende godinne-gewaden dier 'oirans' - dier gevierde courtizanen der Allereerste Klasse, die in de Groene Huizen een hoogen toon voerden, zelfs tegen den waard, trots zijn contract met haar afgestempeld en wiens overheersching zij ontgroeid waren door hare schoonheid en de furore, die zij onder de bezoekers verwekten! De schitterende godinnegewaden dier bloesem-geblankette en git-gekapte hetairen, waarover de zacht, donkertintige obi's even het middel omplooiden met den vierkanten strik naar voren geschoven, niet naar achteren, als zedige gewoonte vereischte! Zij omgoten en omgolfden wijd-uit met den zwaren zoom de kleine gestalten, die Outàmaro naar wie hij het liefst had, langer idealizeerde, slanker ook, fijner, zich ter zijde buigende, tot de lieve, mollige lachende vrouwtjes meer en meer in des schilders kunst godinnen geleken met het lange gelaat, de lange neus en de lange oogen schuinende in almachtige verleiding onder den schaduw van het kapsel, dat de gouden, elpen en koralen pinnen wijd-uit omstralenkranst.

Zoo godinne-achtig zijn zij niet meer, de inwonsters der Groene Huizen. Zulke godinne-gewaden vinden wij nauwlijks ook bij den antiquiteiten-koopman, wat hij ons ook haalt uit het geheime laadje, waar het kostbaarste wordt bewaard. Zulke prachten van kleur en van kleêren vindt men alleen op Outàmaro's prenten, op die zijner leerlingen en volgelingen. En misschien heeft nooit eene vrouw ter wereld meer dan deze Japansche 'oirans' gewaagd haar schilder of kleêrmaker - want beiden was hij, de kunstenaar der wulpsche eleganties, die alle zijne dagen en

nachten sleet in de Groene Huizen - te volgen in zijn smaak, die boven de hare opgierde; nergens ter wereld kleepte zich eene geefster-van-liefde, gelijk deze Japansche, zoo kleurrijk en zoo smaakvol, zoo durvend en zoo zeker, in eene glorie van gouden en zijden bloemen, twijgen, vogelen, vlinders en waaiers, om haar belovend lijf in brekende plooien uitstralende of slechts half verscholen.

O, gij, die deze gewaden bewondert, bedenkt wel dit: zelfs een rafel zijde, zelfs een draad, het zij goud of katoen, drijft mede in den eeuwigen stroom, naar Nirwâna!

XIII

De oirans (courtizanen)

1

Hier ziet ge Ariwara, die durfde alles, grootste courtizane onder alle hare gevierde zusters in dit Groene Huis, uit het begin der negentiende eeuw en gij ziet haar gekleed in het kostuum van een antieken krijger, van een antieken veldheer, zij krijgster en veldvrouwe der liefde, die zij gaf of verkocht, vaak minachtende wie haar naderde in den, met letterteekenen gemerkten, goudpapieren lantarenen-verlichten hof van het huis - waarachter schaduwde een tuin als van een paleis, met vele steenen lantarenen, monumentaal deze, geschaard om den karpervijver - vaak minachtende wie haar naderde, zelfs zoo de waard den willenden gast aanpreekt als rijk, mild en zonder smet. En nu draagt zij den pantserrok maar de plakaten zijn niet van metaal en leder samen gevoegd; de plakaten zijn van parelmoer en haar helm is niet van brons: dit is haar zwaar, maar van ivoor en goud met twee sierlijk bewerkte hoornen als een gewei. En een wijdpijpige samuraibroek, die om haar middel zich tot een corset van brokaat verslankt, is op de vermillioenen zijde bezaaid met groote, ronde wapens: een vijfbladerige fabelbloem, niet te zeggen met naam en

die in vijf bochten omcirkeld. Zij aarzelde niet een vrouwelijke obi over het veldheer-kostuum, breed - zilver en goud - om haar middel te vouwen met, achter in den rug, hare pijlen uit haar gordel, wijd uitstekende als een zon van stralen en zoo verscheen zij, zegevierende, steunende op een immensen boog, grooter dan zij en dien zij ver van zich hield, laatdunkend, lachend en minachtend den daimyo, die bedelde haar gunst en dien zij in dit kostuum - zijn eigen van veldheer! - verachtte...

Terwijl alle andere vrouwen van het huis, joro's en dienaressen, clowns en dienaren, met kreten van verrukking en kwade vreugde haar verschijnen zagen, ontzettend van schoonheid en waaghalzerij op de hoogste trede der trap in den hof, tusschen de, met letterteekenen gemerkte, goudpapieren lantarenen, die hingen als geplooid, lange, ronde vazen vol licht glorie-glanzend om haar heen, de verschrikte waard en de ontzette daimyo, in den schemer, met groene tinten van angst en bleekte.

2

Dit is Osumi en een Boeddha-priester beminde haar en smeekte haar hem niet zijn hemelsch heil te bezoedelen in de toekomst der zaligheid, die hij hoopte in Nirwâna eens te zullen binnen glijden. Dit is Osumi, die tusschen de plooien van haar kimono, met scharlaken pioenen overzaaid op een grond van oranje, goud en groen in weêrschijn, den priester, den slaaf harer genegenheid, en zijner lust, bergt in kronkelende omstrengeling, die geeft te raden of dat is willen of weigeren, zoowel van den man als van de vrouw...

Dit is Osumi, op hare futons, rijk, hoog gestapeld bed van zijden matrassen, met vogelen, groote en kleine, doorweven en overstikt; dienaressen hurkende naast haar op de mat, en warmende de sakè op een comfoor, in langsteelige pan, om uit goud gelakte kop te drinken de gloeiende dronkenschap.

Dit is Osumi, die den priester arm en willoos maakte en hem

ontnam tot zelfs het bewustzijn iets anders te willen dan haar kus en omhelzing.

Tot hij zich doodde want zich verdrong in de schuimende rivier.

En in een pad werd herschapen, in wreede zielsverhuizing, om Karma-wet.

Langs den oever naderde, springend, de pad in de nacht het Groene Huis, dat rees achter de hooge bamboe-stijlen.

De pad maakte zich klein, sloop binnen in den tuin, in den hof, in den gang, die geleidde naar Osumi's lustvertrek, waaruit de nieuwe, nu vertrekkende, minnaar trad, na uren van lust.

En blies zich toen op. Hij was monstergroot, ondiep-reusachtig. En besprong van den drempel af Osumi - hoe weêrluidde haar gillen het huis! - en, in zijn wrekende besprong, haar verkrachtende, worgde hij haar.

En niemand weet in welken vorm hare ziel daarna huisde. Maar velen denken: in die eener padde.

3

Dit is Usugumô, dat meent Lichte Wolkjes, de wonderschoone en volleerde in de kunsten der liefde, zoodat steeds de mannen hâar vragen den waard, wanneer zij achter de bamboe-traliën van de toonzaal, waar de vrouwen zitten links van den drempel - rechts van dien drempel de sierzaal met drie groote bronzen vazen, waarin chryzanten geschikt zijn volgens antieke, aesthetische wet - zich glimlachende vertoont in haar kimono van blauw, met paarsen weêrschijn, en met zilveren chrysanten doorweven, pinnen van blauw-groen jaspis - of is het jade - als stralenkrans in het haar. Men weet van haar, dat zij geen hartsminnaar heeft en dat alle mannen haar het zelfde zijn, mits zij gezond zijn en mild. Zij is koud en schoon; zij lacht steeds; achter de bamboe tralies behoeft zij, omdat zij eene 'oiran' is, zich niet op te houden met de courtizanen van minderen rang dan zij, maar zij doet het,

om zich te vermaken en de mannen, die zich op straat voor het traliwerk verdringen, om de vrouwen te zien en te begeeren, uit te lachen en voor niets te doen verlangen. Want zij is duur, zegt de waard steeds, en hare koudheid is slechts schijn en kan gloeien als de zon, in de maand Augustus, op den Fuji, als haar schijn den pelgrims en bestijgers vuur mengt in het merg.

Maar heeft Usugumô geen hartsminnaar, zij heeft een kat, een grooten kater van de Thibetaansche hooglanden. Het is een prachtig dier, meer geel dan wit en niet ongelijk aan een kleinen tijger, met groene oogen, die schitteren en steile snorren, die trillen. De kater kronkelt zich steeds om de voeten van Usugumô in den golvenden zoom van haar kimono, die rond om haar sleept. En hare minnaars zijn niet jaloersch van elkaâr maar van den kater; zij zijn zelfs bang voor den kater en wenschen hem niet mede met hen te gaan in Usugumô's klein, weelderig salet, waar de zwarte en purperen zijden matrassen liggen gestapeld.

Dan blijft de kater buiten en mauwt en blaast zich op.

Omdat hij elken dag Usugumô vergezelde naar haar bad, naar de stoomende kuip, waarin zij zich dompelen laat of zij een blanke vorstin ware, die gestoofd werd in den stoom - hoor, hoe zij lacht, terwijl hare dienaressen haar baden! - dachten de minnaars en de waard van dit groote, voorname Groene Huis, dat de kater een betooverde was en de waard meende, het zoû zijn huis in opspraak brengen en discrediet zoo die Thibetaansche kater, een kleine tijger gelijk, de gasten weg schrikte van zijn drempel en de toonzaal, waar de vrouwen, gehurkt, zichtbaar waren van de straat af der Yoshiwara. Zoodat hij den kok een bevel gaf. En dien dag, toen Usugumô, met hare dienaressen zich begaf naar haar bad, dat stoomde van wazem en hitte, sloop de kok met een groot hakmes nader en hieuw plotseling den kater, die Usugumô volgde als steeds, op den drempel van het badvertrek den kop af!

Maar zie, er gebeurde iets vreeslijks van trouw en liefde. Want terwijl Usugumô gilde en schreeuwde van woede, en de dienaressen gilden van schrik, sprong de afgehouden katerkop naar voren. En viel plotseling aan op een groote slang, die lag gekron-

keld, bijna niet zichtbaar op de trede van het bad, zich één van kleur, bijna wit, gemaakt hebbende met badtrede en doeken! En knauwde woedend de, plotseling kronkelende, slang door, terwijl zijn katerlijf, dood, achter bleef in een plas van bloed.

En toen Usugumô daar zag den nu ook dooden katerkop, doode slang en ginds dood katerlijf in bloedplas, hief zij wanhopig en razend de armen, zoodat haar badgewaad van haar viel en snelde het huis uit, de straat op, slechts in hare lange haren ommanteld en riep zij om wraak..., terwijl door heur haar hare borsten spitsten.

XIV

Kamerschutten

Ik weet niet of ge voor uw zit- of slaapkamer een dezer kamerschutten wilt kiezen. Deze twee pauwen, waarvan de pauwhaan met zeer wijden prachtstaart - echter nog niet geheel ontplooid - pronkt op een rotsblok tegen een zeer forschen cederstam aan, terwijl de takken zich breiden in de horizontale lijnen, die zoo aesthetisch Japansch zijn, en zijn pauwinne, minder kleurig, zonder staartgewaaier en bijna nederig in de schitterschaduw van haar gemaal verduikt, lijken mij zeker geschikt om te gloeien en te flonkeren in een wijsche zaal. Deze wilde ganzen, in neêrstrijkenden vlucht, in den vorm van een driehoek, zich verliezende tusschen de krookende riethalmen, die drie der vier schermbladen versieren, is zeker veel meer een kamerschut voor een intiemer verblijf. Maar zoo ge uwe keuze deed voor een slaapvertrek, lijken mij deze twee muschjes, naast elkaâr slapende op een besneeuwden eschtak, die over een der middenbladen van het scherm uitsteekt in niets dan zacht witte winteratmosfeer, even rozig van rijzende winterzon, het liefst. Want het is een rustig motief voor een slaapkamerschut: die vier blanke, maar goudblanke bladen, wier sobere versiering niets anders eischte dan iets van winterloover der ijle, bladerlooze esschen, zullen rustig staan

met hun zigzag-lijnen uitgeplooid. En de twee, in de sneeuw, slapende muschjes zullen u, zoo ge ontwaakt en uw gordijnen zijn weg getrokken, verteederen, zoo ge, nog half slapende, er toevallig henen kijkt in den opklarenden schemer van de morgen-kamer-atmosfeer, gij nog in de lauwte der dekens, de muschjes - maar slechts in beeld zoo als de kunstenaar dat schilderde met wit en flauw grauw en zacht grijs - huiverend gedoken in de dikke veêrtjes, als in twee winterpelsjes.

XV

Nishiki, dat is Brokaat en Mikan, dat is Oranje-appel

1

Toen haar vader, een schipper op de Sumida-rivier, was omgekomen doordat zijn bootje kantelde, en hare moeder gebrek leed met nog drie jongere kinderen, die schreeuwden van honger als magere muschjes, ging Nishiki op weg naar het, in rang, tweede Groene Huis van de Yoshiwara, waar zij den dikken waard vaak op den drempel had zien zitten. Dat zij Nishiki heette, Brokaat, was omdat haar vader trotsch op haar geweest was om haar mooie, zachte, zwarte haren als brokaat of gewaterde zijde want eigenlijk was die naam er geene voor een nederig meisje als zij.

Zij zag den waard, als zoo vele malen, zitten, op een stoeltje op zijn drempel; het was namiddag; de waard praatte met twee, drie vrienden. Hij zag er uit als een van de Zeven Goden van Goede Kans, als Hotei, meende zij omdat hij zoo een dikke buik had en zoo een gemoedelijken glimlach, als beloofde hij allerlei goede en lieve dingen wie hem zoû naderen. En zoo een hoog voorhoofd, met gemoedelijk vragende rimpels.

Nishiki schaamde zich voor haar kleurig gelapte kimono, die was te kleurig; zij was reeds te oud om zulke bonte kinderkleuren te dragen; zij was al veertien.

Nu zij de mannen naderde, die zich waaiden en rookten op den drempel van dit Groene Huis, tweede in rang, voelde Nishiki zich verlegen onder hun vorschenden blik. Zij bleef staan en verroerde niet meer.

- Wat wil je? vroeg de waard.

En zijn vrienden spotten en lachten.

- Niets, zeide Nishiki en ging voorbij.

Maar een uur later - het was donker geworden - kwam zij terug van waar zij was heen gegaan. De waard zat nu alleen, te soezen, wachtende tot de lantarens zouden worden opgestoken en zijne deernen te zien en te huur zich zouden opstellen in de toonzaal, met bamboe-traliën van de straat gescheiden.

Wederom bleef Nishiki staan. En boog nu diep. De waard waakte op.

- Wat wil je? vroeg hij.

- Mijn moeder is arm, zeide Nishiki, weêr buigende. Wij lijden gebrek. De drie kleine kinderen schreeuwen van honger. Ik kom mij aan u verhuren, eervolle heer en meester.

- Jij? misprees de waard.

Nishiki boog diep ten derde male.

- Ja, eervolle heer, gaf zij toe. Ik. Als gij mij nemen wilt onder de vrouwen. Ik ben veertien jaren en maagd.

De waard bromde minachtend.

- Kom dan eens binnen en laat je zien, zeide de waard, eigenlijk onwillig maar gemoedelijk doende.

Nishiki volgde hem tusschen de nog leêge toonzaal en de tokonoma, de nis, waar pioenen schelrood in een vaas stonden. Achter was een tuintje met vijverplas. Het was maar een huis van den tweeden rang.

De waard, half nog minachtend, half al gemoedelijk, keerde zich om en duwde Nishiki een kamer binnen, waar hij zijn kantoortje had. Een klein Boeddha-beeld zat mijmerend boven een laag, gelakt schrijftafeltje, waarop een rekenmachine met balletjes.

- Kleed je dan uit en laat je zien, zeide de waard, zoo tusschen minachting en gemoedelijkheid in.

Nishiki opende haar bontlappig kimono-tje. Zij wierp het van zich af en stond naakt. Zij was een schraal, mager meisje, ter nauwer nood toonde zij borstjes, hare rechte heupjes waren als van een jongen, hare armen schraal, hare handen en voeten groot.

Zij zag den waard moedig aan, met hare donkere kinderoogen, recht in de zijne, want zij wilde zich aan hem verhuren. Voor twee of drie jaar.

De waard begon te schaterlachen.

- Wat een leelijk scharminkeltje ben je! Wat een plat borstje! Jij lijkt wel een geplukt kiekentje! Ai-ai-ai, joe-joe-joe, ppf-ppf-ppf: wat moet ik met je uitvoeren!

Nishiki huiverde onder zijn minachting maar zij trok de eenige pin uit hare haren. Die stroomden als gewaterde zijde rondom haar, tot hare schrale knietjes.

- Lò, lò, lò! prees de waard, nog half schaterlachende maar gemoedelijker. Ppf, ppf, ppf, je hebt wel mooi haar. Hoe heet je, kleine leelijkert?

- Nishiki, antwoordde het meisje.

Te schaterlachen begon weêr de waard, tusschen allerlei keelgeluid.

- Wat een mooie naam, joe, joe, ppf, ppf! siste, bulkte, bulderde de waard. Je zoû denken, dat je vader markies was!

En hij hield zijne eene hand in zijn dikke zijde omdat hij zoo lachte en zijn buik schokte op en neêr in zijn kimono en zijn waaier plooiden hij met de andere hand open en dicht van louter pret.

Nishiki, zonder te antwoorden, spreidde alleen hare haren uit, sloeg ze als een mantel van voren dicht en lachte den waard toe met haar kinderlach, als uit omvloeïing van glanzend git.

De waard, tusschen zijn tanden, bromde wat, werd ernstiger, lachte weêr, vergemoedelijkte toen.

- Goed, zeide hij; ik huur je. Voor drie of vier jaar. We zullen een contractje op maken, want het stadsbestuur is streng. En dan wil je wel een voorschotje hebben.

- O ja! zeide Nishiki. Gaarne, eervolle heer en meester.

- Kleed je aan, zeide de waard en zette zich aan zijn tafeltje. Heb je je wapentje bij je?

- Mijn wapentje? vroeg Nishiki.

- Nou ja, je stempeltje, gemoedelijkte de waard. Heb je er geen? Dan vinden wij er wel een voor je. Ik vind wel een stempeltje voor je, met Nishiki er op.

Hij wendde zich achterom tot het kind, dat niet goed begreep.

- Zaken zijn zaken, zeide hij ernstig gemoedelijk. En zoo een contractje moet in orde zijn. Ik maak het wel voor je op en vind je een stempeltje met Nishiki er op. Kan je lezen?

- Een beetje, eervolle heer.

- Nou... nou, wacht maar even.

Nishiki wrong zich de haren weêr op. De waard schreef een lange smalle reep rijstepapier vol karakterteekens, die wriemelden als spinnen. Hij zocht toen in een laadje.

- Waarachtig! riep hij. Ik wist het wel! Ik wist wel, dat ik een stempeltje had met 'Nishiki' er op. Daar heb je het, lieve kind. Ik stempelen? Neen, neen ppf, ppf, dat heelemaal niet. Jij stempelt, hoor. Hier. Goed zoo. En hier heb je je voorschot. Acht yen, vijftig sen. Woû je meer? De tijden zijn duur, kind. Eerst verdienen. Dàn zullen we edelmoedig zijn, hoor. Goed, breng het geld maar naar je moeder. Nou, hier heb je er drie yen bij. Neen, meer gaat niet. Loop nu maar gauw en je komt terug, hè? Je gaat er niet van door, met je elf yen, vijftig sen?? Gauw terug komen, want je moet in het warme bad. Er is een vies luchtje aan je, hè, hè, ftt, stt, sss...: zoo een arme-lui's-luchtje: dat moet er eerst af.

De waard poefte als of hij onaangename reuk had ge-ademd. Nishiki zag, dat de knecht de papieren lantarens ontstak. En van de trap daalden, loom wiegende, reeds twee, drie vrouwen. Zij lachten - zij lachten zeker om Nishiki, die repten zich weg, op hare jongensbeenen, in hare hand stijf gedrukt de elf yen, vijftig sen.

2

Nishiki, in het Groene Huis - waar zij dien avond terug kwam en gebaad werd en gekleed - begon haar leermeisjestijd als kamourô

van eene der drie oïrans, die waren aan het huis verbonden. Hare oïran - courtizane der eerste klasse in dit huis, dat als tweede in rang stond ingeschreven - heette Mikoshi, of de Heilige Palankijn, omdat hare ouders nooit gedacht hadden, dat hunne dochter eenmaal een vrouw lichter-zede zoû worden. Maar Mikoshi schertste, dat zij, Palankijn - voor gewijde voorwerpen in godsdienst-processie - wel minder gewijds dan wie ook maar wàt denken kon, geborgen had in hare ontwijde geheimenis.

Mikoshi was een kwade vrouw, die het betreurde, dat zij niet oïran van een huis eerste-klasse geworden was. Zij plaagde hare beide kamourô's, want zij had nog eene andere, ouder dan Nishiki.

Zij schold de beide meisjes met gemeene namen en zij prikte ze met hare lange naalden, of zij wierp als bij ongeluk het stoomend heete badwater uit over haar beider voetjes, zoodat zij gillende opsprongen en zich brandden.

Het eene meisje, na twee jaren van leermeisjestijd, verdween plotseling - men zeide, in het huis, met een ouden man, die de beschermer en minnaar geweest was van Palankijn: slechts voor korten tijd. De waard had niet dadelijk een andere kamourô bij de hand voor zijne oïran eerste-klasse, dus had Nishiki veel te doen en te verduren. Tot plotseling een jonge samuraï zeer verliefd werd op Palankijn - want zij was wel een schoone vrouw en volleerd in liefdekunsten - en Palankijn, om dit geluk, van een jongen, rijken minnaar te hebben, die iederen avond kwam, verteederde, ook tegenover haar eenig dienstmeisje Nishiki.

- Hoor, zeide Mikoshi - dit was Palankijn. Jij bent nog te onschuldig, kind, al leer je al een jaar lang. De mannen zijn beesten en je moet ze temmen, als je een wild beest zoû doen, met gloeiende ijzers en zweepen. Ik zal je zeggen hoe.

Mikoshi vertelde Nishiki nu in bijzonderheden hoe de mannen te temmen waren. Nishiki, hoewel geen maagd meer, werkte nog slechts weinig voor de bezoekers van het huis. Maar zij zoû nu spoedig schinzô worden, dat is de beginnende courtizane, tusschen leermeisje en oïran in. Hare tanden waren nog niet gezwart

als de oïran het had - en de gehuwde vrouw destijds in Japan. Zij was nog een kind maar zij wist alreë van de mannen. Dat waren beesten, als Palankijn het wel had gezegd.

Des avonds liep zij achter Mikoshi aan, als deze zich zoû vertoonen in de toonzaal, zichtbaar door bamboe-gestijlde van af de straat. Dan zaten de vrouwen daar in het licht der papieren lantarenen en namen houdingen aan, terwijl de mannen zich buiten verdrongen. Ééne deed of zij las: zij wist, dat er mannen waren, die in het kleine liefde-vertrek er van houden, dat een courtizane te praten weet, over Chineesche poëzie bij voorbeeld. Eene andere gichelde met een derde, kijkende schuin naar de mannen, die kijken hoewel het niet voegzaam is, dat de tentoongestelde vrouw, te huur voor een uur of een nacht, zoo kijkt en gichelt en de aandacht trekt. Een andere doet dan ook zedig, met neêr geslagen oogen. Het is ook niet voegzaam verdrietig te doen of weemoedig en daarom trok Nishiki, achter haar meesteres, haar mondje maar steeds tot een lachje. Hoewel haar het leven wreed was en zij weinig geld bracht aan hare moeder, die tòch met de kleintjes gebrek leed.

Zij zelve echter was goed gevoed en mooi en mollig geworden. En nu en dan voelde zij den blik der zich verdringende mannen, tusschen de bamboe stijlen, glijden langs hare meesteres, Palankijn, die zat aanmatigend mooi en gedost in een kimono, waarover een winterlandschap geborduurd op oranje zijde, onverschillig uiterlijk, ten toon, zich verbijtende in zich, dat zij in dit tweede-rangs-huis moest zitten, al ware het dan ook als de allereerste... glijden den blik dier mannen naar haarzelve, de kleine schinzô, die nog geen faam had.

Een jaar verliep. Bijna nooit koos hâar een jonge man; meestal bleef zijn keuze hangen aan eene der oudere vrouwen. Toch wist zij genoeg van de treurige liefde, die huurt, en àl het leed, dat zij baart. En was zij treurig en was zij ziek somtijds en Palankijn, wie haar jonge samurai was ontrouw geworden, schold haar met de gemeenste namen en prikte haar met scherpe haarpin.

Toen, omdat tòch hare moeder en de kleintjes gebrek leden en

omdat zij zelve ziek was geworden van een ouden man, die slechts zeer jeugdige schinzô's wilde en zij hare ziekte zoo min mogelijk den waard bekend deed zijn, meende zij een einde aan haar leven te maken.

3

Wie echter jong is, hangt aan het leven, hoe ellendig het is. Een ziek meisje, een kleine kamourô in een Groen Huis, een meisje, dat toch kans heeft shinzô te worden - als zij weêr beter is - hangt aan het ellendige leven. En dan, het is niet goed zijn leven zelve af te breken. Boeddha wil het niet. En de Bodhisattwa's, of het nu is Amida, de Stralende; Jizo, de lieflijke god voor kinderen en vermoeiden; of de moederlijke Kwannon, met hare duizend erbarmende handen, die balsemen, kijken neêr op wie ellendig is en helpen wel eens. En dan zijn er in het ellendige leven soms de mooie dagen, dat de zon schijnt, de bloemen geuren en de rampzalige mensch begoocheld wordt. Nishiki aarzelde dus zich in de snel stroomende rivier, enkele mijlen ver, te werpen van het hooge rotsblok.

Zij dwaalde soms naar den tempel, als zij even vrij had en haar moeder enkele yens had gebracht, die zij toch kans had gezien te verdienen. Dan dwaalde zij naar den grooten tempel van de Zensekte en ging wel eens den kleineren bijtempel in waar Amida troont, de groote god maar zooveel minder toch dan de gelukzalige, ontzaglijke Boeddha, die reeds lange sluimert in Nirwâna, tusschen hoog opgeschotene lotusbloemen. En die niet meer naar de rampzalige menschen om kijkt: ach, dat heeft hij reeds eeuwen en vroegere eeuwen gedaan en zijn rust is welverdiend. Maar Amida, de Stralende, die vergeet nooit, trots al zijne glories van het Westen toe naar het Oosten, wie rampzalig is, ellendig en ziek en vóór iedereen gelukkig is, wil hij niets van Nirwâna weten.

Toen bij den tempel en de rivier ontmoette Nishiki Mikan, dat meent Oranje-appel: zoo hadden hem zijne ouders genoemd toen

hij geboren werd. Mikan had steeds de roeping gevoeld priester te zijn van Boeddha en van Amida ook, maar de hoogepriester, die Mikan van kind af aan kende, had Mikan steeds de zwaarste regelen opgelegd. Voordat hij gewijd was, had Mikan dagen moeten doorbrengen en nachten mede, in meditatie, op den drempel van het priesterhuis en den tempel. In regen en sneeuw en modder. Nauwlijks had hij zich mogen kleeden en voeden. Omdat hij jong was en sterk, had Mikan de beproeving door gemaakt zonder ziek te worden. Eindelijk had de hoogepriester hem toegelaten tot de priesterschool en nu was Mikan tot priester gewijd. Maar de hoogepriester hield den jongen priester altijd voor, dat hij, trots zijne roeping in zich, een zondige, jonge man was, zeer aan de dingen der wereld verslaafd.

Mikan hield van eten, van drinken, van vrouwen. Hij at meer dan noodig was - hadden de vrome kluizenaars ooit meer noodig gehad dan een rijstkorrel om de drie dagen? Mikan dronk wel eens sakè, had de hoogepriester gezien; Mikan keek begeerig naar vrouw en meisje. Daarom had de hoogepriester Mikan bevolen drie uren lang, telkens buigende voorover in eere voor het gouden beeld van den zaligen Amida, te zeggen: Namu Amida Butsu! dat is: Gezegend gij, Boeddha Amida! En Mikan had dat drie uren achter elkaar gedaan en daarna uit zichzelf, wederom drie uren. Maar toen was hij hongerig en flauw van de koude geworden en had rijst en kip gegeten en een kop sakè gedronken en de hoogepriester had hem juist gezien, toen hij in het theehuis zat, op de lage bamboe-rustbank en de dienstmeisjes van het huis hem schertsende dienden.

Toen had de hoogepriester Mikan zeer ernstig berispt en hem gezegd, dat hij de ware roeping miste en zich slechts verbeeld had Amida te dienen en door deze dienst te stijgen tot voor het aangezicht van den ontzaglijken Boeddha zelve. En Mikan meende, dat de hoogepriester gelijk had, en dat zijne roeping geen ware roeping was en dat het gevogelte, dat hij gegeten had, wel tot aanstaanden Boeddha was voorbeschikt, zoodat hij zware boete moest doen, Mikan wist nauwelijks, hoe. Was Boeddha zelve niet

een kwartel geweest? Toen, bij de rivier, waar hij dwaalde in vertwijfeling - vooral omdat hij tòch Boeddha lief had, Amida aanbad en zijne roeping in zich onbetwifelbaar hoorde als een gouden stem, die hem telkens en telkens riep tot de hoogste dingen, die er op aarde en in heilige tempels zijn te bedenken en toe te droomen - ontmoette Mikan Nishiki, die daar eveneens dwaalde in vertwijfeling.

4

Zij spraken er met elkaâr, omdat hun beider treurige blikken elkander ontmoetten en omdat zij negentien en vijftien jaar telden. En omdat het zoo eenzaam was, bij de rivier en eenzaam in hunne harten. Toen zij elkander aankeken in het voorbij-gaan, wendden zij zich half om en glimlachten zij elkander toe, heel droef. Want in één blik en één glimlach herkennen elkander de zusterzielen, vooral in hare eenzaamheid. Toen wilde zij doorgaan, maar hij zeide:

- Blijf nog even; waarom dwaal je hier langs de rivier?

En zij zeide hem wie zij was, de kamourô van Palankijn, uit het Groene Huis. Zij zeide hem hoe zij heette, hoe oud zij was, dat zij spoedig shinzô zoû worden, en dat zij een beetje ziek was, maar niet erg, had de dokter gezegd. En hij zeide haar, wie hij was, de jongste priester van het heiligdom ginds, en hoe hij heette voor hij gewijd was, - Oranje-appel -, en hoe oud hij was en dat de hooge priester hem toornde. En dat hij kip gegeten had, dat heel slecht was, want dat welk levend beest ook Boeddha zoû kunnen worden, omdat Boeddha zelve een kwartel geweest was. Toen kenden zij elkander en namen elkander de hand en hadden elkander heel lief, ook omdat zij beiden jong waren en elkander lieflijk vonden om te zien, hij jong en sterk en zij zoo mooi om haar gitzwarte haar als brokaat en dat zij een beetje ziek was, was niet erg, als de dokter gezegd had.

Toen zeide hij haar, dat hij dien avond haar in het Groene Huis bezoeken zoû.

5

Mikan zocht Nishiki op in het Groene Huis dien avond en hij betaalde. Maar toen hij iederen avond Nishiki op wilde zoeken - hij had jaar lief en wilde haar troosten, - had hij geen geld dit te doen want hij was een arme, jonge priester en Amida geeft wel de gouden zaligheid later den sterveling, die hem gediend heeft, in zijn paradijs in het Oosten of in dat van het Westen maar geen goud en geld hier op aarde.

Nishiki vertelde dit aan Palankijn en deze was toen wel verteederd en zeide Nishiki, dat, als Mikan kans zag binnen te sluipen door het achterdeurtje, zij elkander mochten ontmoeten in haar eigen vertrek, dat gemakkelijker was te bereiken ongezien dan Nishiki's eigen celletje.

Zoodat de jonge priester en het meisje elkander dikwijls zagen en elkander troostten met hunne groote liefde in de ellende van dit leven. Lang konden zij elkander omhelsd houden in elkaars armen zonder elkaâr meer te kussen en in het schemerdonker, dat één lampje slechts doorscheen, zagen hun beider oogen langs elkanders hoofden, die lagen tegen elkaâr onbewegelijk, in droomende verte, of zij de toekomst wilden doorzien en mogelijk later geluk, dat het hunne zijn zou... Tot zij opschrikten, omdat zij Palankijns lach hoorde naderen, en Mikan weg slipte en Nishiki de versleten brokaten kussens opschudde en boog, diep ter aarde, voor Palankijn, die kwam met een minnaar binnen, en die dan schold en Nishiki stak met hare haarpin omdat hare futons (matrassen) niet geschud en gespreid lagen.

Toen echter Mikan ziek werd, maar niet erg, zeide de dokter, hoorde de hoogepriester dat van andere priesters, die wisten, dat Mikan iederen avond om het Groene Huis dwaalde en er vaak binnen sloop. En verstiet de hoogepriester Mikan uit het priesterhuis en den tempel. Hij zeide dit die nacht aan Nishiki, een oogenblik, dat zij beiden alleen waren in het vertrek van Palankijn. En dat hij heel ongelukkig was, want dat hij, niettegenstaande hij Nishiki zoo erg lief had, al dien tijd geen kip meer gegeten had en Amida, die zoo goed was, aanbad en Boeddha zelve vereerde zoo

als het Allerhoogste, dat te bedenken is, slechts vereerd kan worden, van heel verre, als een glans.

Toen zeide hem Nishiki, dat ook zij zoo ongelukkig was, omdat zij had gedacht, dat zij, shinzô zijnde, wel spoedig het Groene Huis zoû kunnen verlaten; zij had gemeend, dat zij slechts voor drie jaren zich aan den waard had verhuurd. Maar het was tièn jaren had de waard haar gezegd en hij had haar het contract voor gehouden en gevraagd of zij lezen kon en haar eigen stempel getoond, dat vertoonde het letterteeken 'brokaat'. Hij had haar dit alles heel gemoedelijk verteld en getoond, zeide Nishiki, maar het verhinderde niet, dat zij heel ongelukkig was, want Palankijn had het contract gelezen en er stond niet drie jaren, maar tien jaren.

Toen omhelsden Mikan en Nishiki elkander heel lang en heel stil en fluisterden elkander, ten zelfden tijd, het zelfde in, want zij waren lijdende zusterzielen op deze aarde, hoe pril nog beider jeugd was. En toen zij Palankijn hoorde naderen, lachende, met haar minnaar voor dat uur, slipten zij beiden weg, buiten het huis.

Het was winter en koud en de sneeuw lag over de huizen, over de negen op elkaâr torenende daken der pagoda bij den tempel, over de wilgentakken, over de rotsblokken aan de rivier. Maar de rivier had de strenge vorst niet in boeien weten te slaan, al hingen de pegels af van de sparrenboomen en het water stroomde tusschen de besneeuwde blokken rots door.

Het was heel donker en in het duister spookte het witte landschap, met dàar de witte bergen en dàar de witte stad. Mikan en Nishiki liepen, elkander vast omarmend, snel, als naar een doel, dat zij zeker wisten. Bij het grootste rotsblok, dat rees als een terras boven het water, poosden zij, en Mikan, van zijne lendenen, bond een koord van gevlochten stroo los, zooals er wel, gewijd, hangt langs de torii of tempelpoort...

- Wacht even, zeide Nishiki, toen zij zag, dat Mikan haar aan zich vast wilde snoeren. Zij had gezien, dat er een Jizo-beeld, gehouwen uit ruwen steen, zat boven op het rotsblok. En zij zocht een zware kei en toonde die zacht lachende aan wie zij lief had.

Mikan begreep haar en zocht als zij een zware kei. Toen klommen zij op het rotsblok, Mikan hielp Nishiki en trok haar op. Hare haren vielen los en waren als een zwart brokaten mantel om haar heen in de blank duistere nacht.

Op het rotsblok wendden zij zich tot het Jizo-beeld en bogen heel diep. Jizo, de zoete god, die kinderen lief heeft en verder alle hulpbehoevenden in de ramp van dit leven, lachte zacht uit het sneeuwen dons, dat hem bedekte. Toen legden Nishiki en Mikan samen de beide keien neêr in Jizo's schoot. Zij belastten hem met al hun aardsche leed om zelve leedloos den dood binnen te glijden en zondeloos misschien. Want wie weet de allerdiepste diepte der heilige symbolen.

Toen bond Mikan Nishiki aan zich vast met het koord van gevlochten stroo. Daar hij grooter was dan zij, tilde hij haar even op, en snoerde toen stijf en hield haar vast in zijne armen. En liep met haar zoo het rotsblok af, de twee, drie passen, die geleidden ten afgrond.

Daar stroomde het water, zelfs in den winter snel van vaart. Mikan, zonder aarzelen, deed den sprong, terwijl Nishiki de oogen sloot met een zaligen glimlach, zoo als eene doet in het oogenblik van opperst liefdegeluk, zij dit aardsch of zij dit hemelsch.

Het snel stroomende water ving hen op als in ijskoude maar weldadige armen. En overklotste hen geheel en voerde hen meê.

Den volgenden dag werden hunne lijken gevonden. Zij werden beiden ten toon gesteld - zoo wilde het stadsbestuur - ten voorbeeld en om afschuw te wekken bij wie hen zag na die zonde van dubbelen zelfmoord.

En de 'eta's', dat zijn de paria's, die doen de werken, die niemand anders wil doen, begroeven hen en bezongen hen die nacht in de Yoshiwara - wijk der Groene Huizen - maar als met een sombere ballade vol afschuwelijkheid: hoe een priester en een hoer te samen zich den dood hadden durven aandoen.

De menschen stonden stil en luisterden bleek. De 'oïrans' verschenen rillende aan de open geschoven ramen der Groene Hui-

zen. Palankijn luisterde toe. De waard, boos, dwong haar het raam weêr te sluiten en bromde van contractbreuk en geldverlies...

6

Maar Jizo had aanvaard hun levensleed en zelfs al hunne zonden; Kwannon, in den dood, balsemde met vele handen hunne verrijzende zielen met kostelijksten balsem uit jaspis-vaas en het paradijs van Amida, dat mede wentelt van het Oosten toe naar het Westen, opende zich en zij traden het op gouden wolken binnen, terwijl tennins, dat zijn engelen in vederrokken en wuivende sluiers, hen te gemoet vlogen en om hunne hoofden nooit gehoord zoete melodie en akkoorden ontlokten van af de snaren hemelscher biwa's en shamisen.

XVI

Naar Utamaro's prenten Uit het tweede deel van: *Het jaarboek der Groene Huizen*

O, wat is het leven schoon, in de zwoele zomernacht, op de terrassen der Groene Huizen of in de wiegelende barkjes op de rivier! Het is alomme zilveren maneglans en de wereld te aanzien is als een droom: het is alles een vizioen van begoocheling en de minnaars en de minnaressen zijn gelukkig, allen, als zij opkijken in den hemel van blauw kristallijn en droomen, in elkanders omhelzing. Zij worden allen dichters en dichtersessen, in dit kalme, sereene geluk van deze ongelooflijke zomerliefde-nacht, dat de maan overvloedt van zilverig licht, dat verspreidt zich langs hemelen en bergen en water, het zilveren licht, dat druipt van de daken, van de voorstevens der weelde-barken, waarin getooide vrouwen liggen met hare bleeke liefde-gelaten als godinnen, wie de aureolen harer pinnen van groen en geel koraal, als stralen, uit hare kapsels

steken. Het is alles schoonheid, geluk en liefde; armoede en ziekte bestaan immers niet, zonde bestaat niet; woorden zelfs bestaan niet als rampzaligheid, ellende en smart; de ideogrammen zelfs dier demonen bestaan niet; dit is alles wèg geklaard in overdadigsten maneschijn en in overzwijmelend geluk. De barken liggen vol gestapeld met witte pioenen, die geuren zoo zacht, zoo zacht, dat het nauwelijks bloemengeur is; de minnaressen zingen, zoo zacht, zóo zacht, dat het stemgeluid nauwelijks lied wordt; de minnaars begeleiden op shamisen en op biwa, zoo zacht, zóo zacht, dat het geen snarenmuziek is te noemen en van den oever af klinken telkens de fluiten, zoo zacht, zoo heel zacht, dat het schijnt als tokkelend watergedrup van verre fonteinen. Hoe schoon zijn dit leven, deze aarde en de liefde, van edele mannen en schoone vrouwen ook al zijn deze dingen niets dan Maya's begoocheling in maneschijn, in o, te veel maneschijn, dan dat iets van smart en ellende bestaan kon! En is er alléén slechts de weemoed over, is diè dan niet mede schoon en niet meer dan de blauwe schaduw van het zachte zilveren geluk dezer nacht?

Nu zingt Kumai, eene der prinsessen en dichtersessen der Yoshiwara in dat liefde-jaar:

- Ware ik alleen, mij zoû blauwe weemoed geven deze nacht van zilveren maneschijn, maar ik ben met wie mij lief is - hij rust in mijn armen - en niets dan zacht stralend juichen gaat van mijn verrukte wezen uit!

En zingt Azuma:

- Een schijn is deze zaligheid, een zilveren schijn en in dien schijn zal mijn schoone lijf zalig zijn: zweven zal mijn droom en lichamelijkeid en hèm toe behooren in gelukzaligheid!

En Kamegihiku:

- Glans terug, maneglans, in de waterspiegelen van den vloed Sumida en dat ik niet denke, in dit geluk, aan den herfst, die eenmaal zal komen met wolken, die dan geen maan door zal breken. Het is zomer, het is volrijpe zilveren zomernacht en de bark glijdt tusschen de irissen, blank en zwart, als mijn lichaam blank is en zwart mijne haren zijn...

En Miyako:

- Ik ben, laas, niet dan eene lichtekooie, veile vrouw te huur voor veel goud, maar deze maan stroomt mij vól met zilveren troost: ik ben een witte schaal vól maneschijn en voor geen goud geef ik dit zilver!

En Miyaghino:

- O ga je reeds, weg uit mijne armen, liefde? Toef nog, toef toch nog!... Reeds gaat hij, zusteren, en verzwijmt in de schaduwen ginds. Zal ik gelukkig blijven in herinnering, zoo geene andere armen mij prangen; zie, zij vangen mij reeds in hun boei!

Zoo zongen enkelen der vijftig dichtersessen, die waren de beroemde vrouwen van schoonheid en liefde en poëzie in deze ongelooflijke nacht, dat de barken gleden en over de terrassen der Groene Huizen gleden de sierlijke silhouetten, tallozer courtizanen, neêr turende.

En er was deze ure geene ellende, geen smart, geen rampzaligheid en in het alomme zilveren vloeisel van licht, overstroming van licht, was niet meer dan nauw azuurblauw de bevallige Weemoed, in weelderigste kimono's.

XVII

De loterij van goede en kwade kans

Van af de terrassen van den Tempel van het Bronzen Paard ligt Nagasaki in de vallei gespreid tusschen bergen en zeeën. En op een schoonen zomerdag stijgen tallooze wandelaren, klotsende op houten geta's, die als muziek verwekken onder stap bij voetstap, den immer hooger kronkelenden weg op en slaken kreet na kreet van jubel over weêr ander uitzicht na uitzicht, tusschen vele stammen der massieve kamferboomen door.

De bronzen torii, de tempelpoort, is reusachtig en van de stad geleiden vele treden naar den gewijden ingang, op zijne twee schuinende zuilen beurend in de lucht de bronzen architraaf, waarop alleen een zomerhemel schijnt te rusten.

In priesterlijk kantoortje over dien tempel van O-Suwa - de Bronzen Paarden staan daar, wachtende den boodschapper der goden, die eenmaal komen zal, in donder en in weêrlicht - verkoopt de priester, wien de zwarte priestermuts zacht droomend week gelaat bekroont, de goede en kwade kansen. Wie wil, offert zijn muntje en draait het molentje, opdat het gunstig of ongunstig lot, geschreven op een lange banderol papier, kringele zijn hand in.

Twee meisjes, heel jong nog, die heeten Perzik en Meloen, dus Momo en Suikwa, gekleed in allerbontste kimono's van geel gebloemt dicht op elkaâr met rood geblaârt en licht azuren appelen - het is niet meer dan héel goedkoop, gedrukt katoen - draaien de eene na de ander het molentje der kansen kwaad en goed. En lezen, jeugdig gichelende, hare banderolletjes, die krinkelen in hare hand.

En Momo juicht:

- Ik heb de beste kans en groot geluk! Hoor toch, Meloentje mijn!

Zij leest, spellende met haar vingertje:

'Het is alsof geen zweem van wolk dreef in een nacht van volle maan.

'Wie dit lot heeft getrokken, zal grootst geluk vallen ten deel, zonder verhindernis. Maar zorgvol blijve hij, de dingen van zijn leven niet te laten toezichtloos, want deed hij dit, hij liep gevaar.

'De kansen zijn hem gunstig.

'Zijn wenschen, schoon zij moeilijk te vervullen zijn, zullen vervuld hem worden.

'Ziekte zal hem wel treffen maar genezen zal hij na een poos.

'Het huwelijk zal hem zeer gelukkig zijn.

'De reis volbrengt hij en zonder aarzeling.

'Wie hij verwacht zal wellicht niet verschijnen maar boodschap komt weldra.

'Verloren dingen zoekt hij in Noord en West.

'En Richting van zijn Leven is bepaald van Oosten toe naar Zuiden.'

- O! riep Meloen. Mijn Perzikje, hoe prachtig spelt je kanspapiertje jou je levensheil!
 - Lees jij nu, mijn Meloentje!?
 - Ach, ach, ach! weeklaagt droef Meloentje.
 - Wat nu toch, jij dwaas kind?
- Meloentje roept:
 - Ik heb maar Kwade Kans!!
- Zij leest:
 - 'Eén donderwolk, zwart en somber, dekt toe uw levensfirmament.
 - 'Smart en rampzaligheden wachten u bij elke wending van uw weg wat gij ook voorzorg neemt.
 - 'Kwaad zullen alle uwe kansen zijn; geen wensch wordt u vervuld; aan zware ziekte zult gij jong van dagen nog bezwijken.
 - 'Geen zonen zult gij baren of verwekken: weet ik of gij een man zijt of een vrouw?
 - 'Ga niet op reis: het Onheil sluipt u na en achterhaalt u dra.
 - 'Wie gij verafschuwt, zult gij telkens weêr ontmoeten: de boodschap van uw heil blijft uit.
 - 'Nooit zult gij wat gij waardevols verloort, vinden terug.
 - 'En van het Westen naar het Noorden stormt u de Orkaan des Levens als een dorrend blad verschrompeld...'
- O-o-o!! riepen verschrikt de beide meisjes in elkanders gezichtjes.
- Dat is vreeslijk! zeide Perzik bleek en met puilende oogjes.
- Dat is niets! zeide Meloentje dapper. Kom, het is niets. Ik zal het papiertje winden om den tak van dezen magnolia-boom.
- Zij rekte zich op hare geta's hoog en wond haar kwade-kanspapiertje keurigjes vast om een twijgje van een magnolia, die stond wel met honderd blanke bloesems te pralen.
- O, ja! riep Perzik blijde en klapte in de handjes en won haar blosje terug.
- Dan waait wel spoedig Zuidenwind de kwade kansen weg! En vangt mijn banderolletje op de goede kansen, die waaien altijd uit het Oosten!

Gichelende en weêr blijde de eene en de andere, klotsten de beide meisjes met de houten muziek harer geta's de treden af, door de bronzen torii, die droeg den hemeldom.

Tal van kwade-kanspapiertjes, àlle kwade-kanspapiertjes hadden wie zij getrokken hadden, om de heestertakken, hier en daar, gewonden, dat de wind ze gunstig wenden mocht.

XVIII

Taira en Minamoto

Hier zijn heroïsche prenten. Zij getuigen van epische heroën en zijn schitterend van romantiek. Hier is Kiyomori, de ontzaglijke tyran, hoofd van het huis Taira in de twaalfde eeuw, die van Japansche, historische grootheid. Het is zijn portret, zwaar in wapenrusting van gouden plakaten met zwarte lederen riemen en hij fronsst vervaarlijk onder zijn gehoornden helm van goud en zwart. Wreed is zijn mond in zijn snorbaard. Als van een leeuw gloeien zijn groote, groene oogen. Hij staat wijdbeens, in woede en wijd staan zijn gouden schouderbedekkingen over zijn wijde, zwarte mouwen; wijd staat zijn zwarte broek onder zijne gouden heupbedekkingen en de kolossale zwaarden, twee, hangen hem horizontaal breed langs de dijen. De pijlenkoker, achter op den rug schuin, geeft hem iets van een vreemden roofvogel, om al de gevederde schachten, die uitstaan als wieken of hoog richtende staart.

Vrouwen, achter hem, schuchter en sierlijk, in Japanschen hofdracht, elaboraat van stof, en plooiën zwaar uitstaand, de gelaten emailbleek onder het gitzwarte haar, zijn zijne minnaressen en zusters en vullen de hofruimten achter zijn immense silhouet, die den voorgrond vult. En zij voeren, de vrouwen, den eenen knaap na den andere, als Mikado ten troon en volvoeren, na moord en misdaad, steeds Kiyomori's wil, die de teedere zonneprinsen naar zijn gelieven doet troonen en heerschen in naam, terwijl zijn macht reusachtig blijft en geheel de atmosfeer, als éene wemeling

van witte camelia-bloemen tusschen de cederen paleiszuilen, vult. En de zonneprinsen en de vrouwen, op den achtergrond, zwijmen slechts in zacht zilveren waas van onbestemdheid: alleen de zwarte en gouden kleuren van den tyran op den voorgrond zijn zwaar en schitterend; daar achter is het alles als de schaduw van schaduwen ijl.

Hij verplaatst zijn hoofdplaats van Kyoto naar Fukuwara; de optochten van krijgers en lastdragers met hovelingen mede en vrouwen, prinsessen en dienaressen, ontrollen zich op deze prenten en het is alles Japansche heroiek en romantiek uit deze kleurzware twaalfde eeuw. Hofpalankijnen gaan voorbij, gedragen door koelies, in rood-gele buizen boven wijde, witte broeken, hunne kleeden bezaaid met de ronde wapenschilden hunner meesters; zwarte kegelmutsen, die nooit schijnen te passen, dansen hoog op hunne gekapte koppen; boogschutters omringen de draagstoelen; zij zijn in groene en wijde jassen, bezaaid met ronde wapenschilden; groene buizen en korte plooirokken dragen zij over zilverwitte broeken, die hunne gespierde kuitten bloot laten en breed staan de neêr geplante voeten in vilten laarzen. Norsche gelaatstrekken met snorren teekenen zich onder hunne kapsels, die zijn als vlinderwieken onder hunne zwarte puntmutsen en wijde stralenkransen van pijlen steken uit op hun rug in een cirkel van vederschachten.

Nu is Kiyomori-Taira gehaat door de edelen om zijn heerschzucht en door het volk om zijne afpersing. Maar de Minamoto, Yoshitomo, rijst hier voor hem en heeft de edele bevrijdersrol; zijn gelaat is dat als van een god, terwijl de Taira gebaart een duivel gelijk; zijne gewaden en wapenrusting zijn niet zwart-en-goud als van den tyran, maar blauw-en-goud als van een stralende zomerhemel. Dan, tusschen hen beiden, de schoone favorite van Yoshitomo, Tokiwa Gozen heet zij, gedwongen door den dwingeland hem ter wille te zijn om het leven te redden van haar kind, eenmaal Yoshitsune, den held!

De zwaar gekleurde romantiek; de breed gelijnde, breed geplooiden figuren; de gezichten, die als spiegels zijn der hartstochten

en aandoeningen; de gebaren, die als de bewegelijke, bewogen spraak zijn van beiden; tusschen al de feodale pracht der optochten achter de duo's en trio's dier drie hoofdpersonen; het is alles als een opera, als een melodrama, barstende in gezwollen epiek.

Dan deze ontroerender prenten... Het is vier jaren later. De dwingeland, Kiyomori, is omgekomen door vergif of ziekte, samenzwering, of wellicht sluipmoord; daar ligt hij op zijn hooge, brokaten kussens, verwenteld, verwrongen of demonen hem in zijne laatste ure bezaten. En het is de val van het huis Taira: de Minamoto's zegevieren.

Het is na den slag van Ichi-no-Tani. Zie vluchten de horden van de Taira, op de rennende paarden met de woest romantische manen en staarten, verschrikte oogen, achterwaarts getrokken koppen, paniek van verbijstering, vlucht, nederlaag, ondergang! Zie de standaarden, hoog, schuin, zwaaiende, als dubbele parasols, als zonnescerm-pagoden, of met lange, zware, manslange kwasten en die teekenen in wolkzware lucht de heerscherssymbolen, ten doem gewijd. Zie de Minamoto's, die hen achtervolgen, horizontaal de lange, lange speren gestrekt, als een leger van speren, dat aanrukt, bedreigt, overvalt. Op den achtergrond de silhouet der, uit rotsblokken gestapelde, kasteelen, forteressen, zooals de toerist nòg ze ziet, bij voorbeeld bij Odàwara. De grachten, de rivieren, de zee daarginds bij wat nu Kobe is. Daarheen, daarheen vluchten de Taira's en achtervolgen hen de Minamoto's.

Groot en zwaar woelen de wolken boven de wijde natuur, waarin dit Japansche wereldgebeuren. De pijnboomen kronkelen tusschen de horden plotseling op en wringen hunne takken als waren zij zelve, deze boomen in de aarde geworteld, bewogen door wat daar geschiedt: de Minamoto's, die de Taira's verslaan.

En dan ligt daar de zee, bewogen ook, van golven en witte koppen want hoe zoû de zee kalm kunnen zijn als zulke rampen en verschrikking gebeurden aan haar boorden! Zij golft en schuimt en ziedt, op mijne prenten, met der menschen hartstochten mede.

Op hare klotsende baren wiegelen woest de schepen der Taira's, de weelderige oorlogsgaleien, breed de zware zijden zeilen, waarop immens het Taira-wapenschild praalt, met, aan de voorsteven, de zware kabeltrossen zwart, die zijn als kwasten en siering, met de pavillioenen rood en goud gelakt, waaronder, toen zij genaderd werden, de nu overwonnen Taira-prinsen hebben gezeten, laatlunkend tusschen hunne over de zee spiedende grooten, gehoornd, gerust in goud en leder en met de zwaarden ter zijde en een waaier in de achtelloze hand. Daar wiegelen woest de schepen, want felle bries waait en daar storten toe van de zeekust naar de schepen de vluchtelingen, de Taira's, prinsen en baronnen, hunne rijk gesierde vrouwen, schreeuwende, de boogschutters, de palankijnen, scheef en schots over de schouders der dragers hobbende; daar dringt het alles op elkaâr, om te vluchten, om te vluchten...

Ziet ge hier Kumagai Naozane? Hij is een onwederstaanbare krijger, fors en groot, geducht soldaat en kapitein, die Fukuwara, de nieuwe hoofdplaats, heeft helpen nemen voor de overwinnende Minamoto's. Wat is hij verschrikkelijk in zijn kracht, wat torent zijn reuzige heldenfiguur daar aan het strand hoog tusschen alle de anderen! Het licht van den dag omringt hem als in een halo of de dag wist van de groote dingen, die gaan gebeuren en om den held stralen ontstak. Want zie, daar wenkt, met uitdaging, donderend barsch, de onwederstaanbare een Taira-prins, hoog van gestalte en geheel als omsmeed in een rijke rusting van goud en vermillioen, terwijl het dichte vizier hem bedekt zijn aanschijn. Hij is op het punt de, nog aan kabels gemeerde, bark te bestijgen achter een dringende horde van aanzienlijke vluchtelingen, vrouwen en mannen, en hoort nu achter zich de uitdaging van den Minamoto-kapitein weêrdaveren en de Taira-prins wendt het hoofd. Hij aarzelt te vluchten, maar hem dringen een oudere grijsaard en een vorstelijke vrouw. Wie zijn zij? De Taira volgt hun drang, één oogenblik, zet reeds zijn ommalieden voet op de loopplank, om te vluchten hij ook. Maar Kumagai Naozane

schimpt hem voor lafaard en herhaalt zijn daverende uitdaging van af zijn paard.

Het is genoeg om den Taira zich te doen wenden en uit te roepen:

- Ik neem uwe uitdaging aan! Maar ik heb geen paard meer!
- Dan stijg ik af! roept Kumagai Naozane.

En hij glijdt af van zijn ros, dat een wapenknecht grijpt en loopt toe op den Taira. Nu strijden zij, te voet, zwaaiende hunne groote, zware zwaarden. Geheel dat Taira-gebroedsel wil Kumagai uitroeien, verdelgen: daarom daagde hij ook dezen krijger uit, die hem zoo aanzienlijk schijnt in het vermillioen en rood van zijn rusting. Zij strijden: hei, wat vreeselijke slagen. Maar voor den onwederstaanbare bezwijkt spoedig de ranke Taira-prins; hij stort neêr, zijn vijand woest over hem heen. Ginds van de barken weêrklinkt het wanhoopsgehuil der omkijkende vluchtelingen en de oudere grijsaard en vorstelijke vrouw hebben in smart de armen geheven: wie zijn zij? Als een wild dier, blijde om bijna bevredigden wrok, bulkt Kumagai: deze Taira-prins is in zijn macht, ligt als bezwijmd onder den druk van zijn knieën. Nu ontgespt hij wild de helmriemen, slaat, om den vijand den kop af te klieven, hem het vizier op...

Wat ziet hij? O, barmhartige Boeddha, wat is dat? Met wien vocht hij, dien hij een man en een strijdbaren Taira dacht? Hij staart in het bezwijmd gelaat van een jongeling, van een knaap, bijna nog een kind! Was dan zoo groot deze spruit der Taira's gewassen reeds, dat Kumagai hem een man dacht, in het geschitter zijner vorstelijke wapenrusting? Het is een knaap, het is bijna een kind nog, het is Atsumori; hij telt niet meer dan zestien bloeiende lenten en zijne wanhopige ouders zijn ginds, den bark door alle de hunnen opgedrongen, de grijsaard en de vorstelijke vrouw. Nu slaat de knaap wijd de oogen op. Wat?! Heeft de woeste, woedende Kumagai gestreden met dezen nog niet strijdbaren knaap? Onder des wrekers kniedruk voelt dit gepantserde knapenlichaam, hoe sterk ook, zoo jeugdig aan, dat de wreker ontstelt en bang is dit kind te kwetsen. Het gelaat is rozig en

blank en geblanket als de zede het wil voor zoo jeugdige jongelingen; de tanden zijn nog gezwart, volgens die verwijfde gewoonte der weelde-Taira's; deze knaap zal ternauwernood vijftien lente's tellen, daar hem zelfs nog het eerste baarddons ontbreekt.

- Wie zijt gij, kind? roept de Minamoto uit in ontsteltenis.
- Atsumori is mijn naam...
- Gij naamt mijne uitdaging aan??
- Ik kon niet weigeren...
- Gij waart geen partij voor mij!
- Ik wilde geen lafaard zijn...
- Gij zijt een held, een jonge held!!
- Dood mij nu!
- Moet ik u dooden?!
- Wilt ge mij met schimp en smaad, overwonnen, terug laten keeren tot de mijnen?
- Ik dood u niet: ga!
- Dood mij, beveel ik u! Gij hebt er het recht toe en het is uw plicht!

Rondom verzamelen de Minamoto's. Zij eischen Atsumori's dood of erger dan dood zullen zij dezen knaap aandoen, dezen gehaten spruit der Taira's. Zij dringen Kumagai den knaap te onthalzen.

- Dood mij, dood mij!! beveelt de overwonnene knaap.
- Ik u dooden! snikt Kumagai wanhopig. Ik, die nog gisteren mijn eigen zoon beweende, die, niet ouder dan gij, strijden wilde met ons en omkwam!
- Dood mij! herhaalt nu smeevende Atsumori. Zend alleen boodschap van dezen strijd aan mijne ouders, die vluchtten ginds. Zend hun tevens een lok van mijn haar, dat mijne moeder gisteren nog streelde en zend hun daarbij deze fluit, die noemde ik: 'maanlichtklank'...

Hij reikt de fluit, die hangt om zijn borst. Hij reikt de lok van zijn den helm ontgolvende, lange haar. Nu breekt den onwederstaanbare, den woesten krijger het hart. Hij neemt zijn zwaard als zijn Noodlot hem dwingt te doen in deze ontzettende seconde.

Hij houwt met één slag het kinderhoofd van het knapenlijf af: een plas jeugdig purperbloed stroomt.

De Minamoto's zijn tevreden. Maar Kumagai, die nooit weende, zelfs niet toen zijn zoon gisteren sneuvelde, snikt. Dit is niet wat hij wenschte; dit is niet wat hij ooit had kunnen denken, dat goed zoû zijn voor land of volk, dit is geen heldhaftigheid meer; dit is nuttelooze slachting geweest! Hij heeft, herinnert hij zich, eens zijn toen nog jeugdigen zoon bestraft omdat het kind sloeg met een stok naar een twijg hangende kersebloesems, uit moedwil en kinderspel. En hij, wat deed hij zelve nu?? Welke levensbloesems heeft hij, een strijdbare, een onwederstaanbare soldaat en kapitein, verwoest, nutteloos, roekeloos, schaamteloos?

Hij snijdt met het zwaard voorzichtig nu twee zwarte lokken af van het uitgebloede, bleeke kinderhoofd, dat nog even smartelijk glimlacht met de verwijfd gezwarte tanden als betreurde het zoo vroegtijdig einde. Hij neemt de fluit, die aan 's knapen lippen klonk met een klank, zuiver en zilver als licht van maan, en hij zendt fluit en lokken met boodschap van smart en boetebelofte den ouders toe, die de boodschapper over de zee zal weten te vinden, trots moeienis, gevaar en lengte van dagen. Het geslacht der Taira's is vernietigd na dezen slag en dag, maar Kumagai is een gebroken man. Hij geeft zijne wapens weg en hij belooft Amida nooit, neen nooit meer, een leven te zullen ontnemen al ontmoette hij voor zich zijn ervijand. Geen mier zelfs zal meer hij vertrappen. In dier en mensch, in vriend en vijand ademt het heilige leven, dat de stuwkracht der ziel is Nirwâna toe. Hij heeft misdaan, de held, hij heeft gruwelijk misdaan, en gezondigd. Dat hij boete doe, boete doe tot den dood toe!

Nu omhult hem het wijde, bruine priestergewaad want Kumagai werd gewijd in den tempel van Kurodani, in Kyoto. Wie daar heden ten dage komt, ziet nog het beeld van den knaap, Atsumori, waarvoor Kumagai boete deed, uren en dagen en nachten lang, biddende Amida hem voorspraak te zijn opdat zijne ziel eenmaal, vóór Nirwâna, de ziel van den door hem geslachten knaap, den jongen held Atsumori, omhelze en hem vergiffenis vrage.

Op een bosschigen heuvel rijst de tempel, sober en rustig, met de bijna zwarte cederen wanden op. Twee pijnboomen, in den tempelhof, kronkelen als met biddend gebaren de takken en de priester, die u geleidt, meent, dat Kumagai hier eenmaal aan hing zijn reuzezwaard en zijn schild. Want een reus, zegt de priester, was Kumagai en hij deed hier levenslang boete omdat hij een kind versloeg.

In den tempel schittert het van dof goud: een gouden baldakijn hangt af van de zoldering boven het altaar: zijden vanen en banieren hangen rondom en de hoofdtooi der engelen - hare 'kemans' - versiert daar boven den wand. Een geborduurde kakemono doet zien hoe Boeddha, in sluimerhouding van zalige rust, Nirwâna binnen drijft, als wij allen hopen eenmaal Nirwâna binnen te drijven, zoo ons genadig zijn de Bodhisattwa's en middelaren...

Buiten in het gras, bloeien de madeliefjes, die de tuinman van den tempeltuï spaarde omdat zij bloemen zijn en klein en teeder en schoon. En daar, bij het kerkhof, waar de pagoda verrijst, liggen de graven van Kumagai en van Atsumori beiden. Taira en Minamoto zijn er gelegd dicht elkander ter zijde, vijanden in het leven, boezemvrienden in den zaligenden, vereffenenden dood.

De graven, de ontroerende graven vertoonen het symbool der Vijf Elementen. Het zijn de 'sotôba's', in steen gehouwen de monumentale symbolen van Ether, Lucht, Vuur, Water en Aarde.

Kubus, waarboven sfeer, waarover pyramide, waarop halve maan, die een bol bekroont: wie een 'sotôba' één blik slechts wijdt, zij vergeven vele zonde.

Dit is alles wat nog herinnert op aarde aan een reus en een kind. Nù hebben zij zeker - of het zal zijn over eeuwen? Want eeuwen zijn slechts seconden - elkander in liefde en vergeving omhelsd in het grenzenlooze licht van Nirwâna.

En hier zijn slechts deze verweerde graven, alle deze madeliefjes en het avondlied der vogelen in de twijgen.

XIX

De zijdewormen

Gaf Utamaro U de zijdewormen in beeld, ik geef ze U in woord, volgende wat de schilder den schrijver leerde.

De dieren schijnen geschapen voor de menschen, hoewel de menschen niet altijd goed de dieren gezind zijn. Zoo veel machtiger zijn de menschen, zoo veel nederiger en verdurender de dieren en vreest de machtige mensch ook het wilde dier, dat hem belaagt, tijger of slang, in de wildernis der oerwouden, het getemde dier, het zij rund of ros, ezel of paard, hond of kat - eenmaal waren zij allen wild - werd den mensch vertrouwd als de mensch het getemde dier.

Het dier heeft van de zelfde Ziel als de mensch zijn leven ontvangen en het is vreemd, dat een olifant en een mier verwant zijn aan elkander en eenmaal samen Nirwâna binnen glijden zullen, tusschen sterren en rotsblokken, tusschen menschenzielen en alle atomen verheerlijkte stof.

Maar de priester leert het zoo en hij weet de wijsheid omtrent menschen en dieren, omtrent zielen en elementen en het is den leerling geraten nederig aan te nemen, in overpeinzend geloof, wat de priester hem leert van olifanten en mieren, zelfs van draak en fenix-vogel, en van het kleinste wormpje, dat leven kreeg uit de Alziel, de mensch weet niet waarom, maar vermoedt ten dienste zijner eigene menschelijkheid.

Waarom anders gebeurde het eenmaal, dat toen eene Chineesche prinses thee dronk, geurig als vloeiende jade, onder een priëel van blanke-moerbezieboomen, de vruchten als witte koralen bessen door het donkere loover spikkellend, er een blanke cocon neêrviel in het eischaal-fijne kopje, dat hare langnagelige vingeren beurden aan de roode lipjes? De cocon, die was als een rond samenspinsel van herfstdraad, doorweekt in de, nog even stoomende, thee, liet een draad los en het prinsesje, na korten gil van verrassing, zag verwonderd toe en trok toen voorzichtigjes van de cocon los den zijden draad!

De zijdeworm, die tiert op de groote bladeren der blankemoerbezieboomen... is hij om iets anders ter wereld tot leven gekomen uit de Alziel, waaruit alles vloeit, dan om een Chineesch prinsesje te spinnen den zijden draad, opdat zij zich weve een zijden gewaad? Wat zoo klein is, werd geboren om nuttig te zijn en van dienst tot wat heel groot is en wie weet tot welk nut, wij menschen, geboren zijn voor groote wezens, die zijn aartsengelen wellicht, die met ons spelen en die wij niet zien en bewust zijn, zooals het larfje, dat zich in zijden hulsel omspon, nooit het prinsesje zag en zich bewust werd, zelfs niet toen zij zich hulde in zijden gewaad, dat zij weefde uit Zijden Draad.

Nu zullen wij op mijne prenten zien hoe de zijdewormen, onbewust, voor ons leven, hoe zij voor ons doen en hoe wij, misschien, hen misdoen. Want de mensch misdoet bijna immer het dier, klein zij het of groot: is er voor Boeddha verschil tusschen een leeuw en een mier? En wordt het den mensch niet eender aangerekend of hij een leeuw vangt onder een net of een mier met den voet vertrappt?

Hier zijn uit Yamagawa of uit Yonesawa, in de zijdewormkweekerij, van eerste kwaliteit de eieren aangebracht, die liggen gelijk van grootte, paars-zwart op een wit blad papier en de vrouwen nemen de bladen en vegen zachtekens, met een veêr, de eieren, die plakken aan het papier in witte doozen. Het is het einde van Maart; de lente rilt buiten in de perzikbloesems; weldra zullen de kersenbloesems mede in lentebloesemfeest wemelen, maar koude wind waart nog om.

Tien dagen later; deze teelt eischt langzaam geduld, voorzorgen vele en toewijding. De eitjes zijn blauwer geworden en de vrouwen plukken van de moerbezieboomen, die met de witte beziën, de bladeren, die zijn sierlijk gekarteld en puntig. In manden stapelen zij de bladeren en brengen ze in de schuur, waar de bladeren fijn worden gehakt.

De gehakte bladeren strooien de vrouwen - een witte doek dekt heur haar; een rooskleurig schort plooit uit hare grijze obi

over groene, wit gestreepte kimono - op de, uit de eitjes gekropen, larven. Het wormpje sluimert tien dagen; het is geringeld; de ring om zijn hals is een dikkere kringel en achter aan zijn voorlaatsten ring steekt een hoorntje op! En het leeft: het beweegt, het eet, het toont levensdrang! De vrouwen, op veêren, nemen de wormpjes en leggen ze in schoone doozen. Rein moet dit alles blijven, opdat de wormpjes na dagenlangen sluimer, de zijden draden spinnen, die zijn zoo edel en fijn als het eêlste en fijnste, dat den mensch tot materie dient en bedekking: is dat niet de fijne, edele Zijde? Nu worden, ontwaakt, grooter de wormpjes; zij liggen nu neêr op een fijne mat en de vrouwen strooien de, niet meer gehakte, moerbeziebladeren over de wormen, die ze gretig eten. Buiten is het zwoeler geworden en de groote leliën staan in den tuin, buiten de schuur der zijdewormenteelt, te pralen, in weelderig gespikkelde blankheid, met donker scharlaken meeldraden tusschen sterke, steile stampers en uitwazemend den zwaren geur van wulpschen zomer: de maand van blakenden zomergloed is als een vurige held in aantocht: de lucht is als vuur maar ginds rijst immer Fujiyama, de heilige berg, met zijn kap van sneeuwhermelijn in het tintelende azuur en de pelgrims, duizenden, bestijgen vroom de bergen, waar zij de heiligdommen bezoeken.

Het is de tijd, dat door geheel Japan, de menschen biddende opgaan, gedachtig aan goden en heiligen, aan Boeddha's en heremieten.

Het is ook de tijd, dat de zijdeworm zich inspint in zijn blanke huls. Als in broos zilverspinsel, in de glas-ijl ronde cocons spint zich de worm en trekt zich terug als de heremiet deed in zijn grot van sneeuw op de bergen.

De worm, in zijn teedere cocon, verpopt. En zoo hij gespaard wordt door den mensch, zal hij als een grijs fluweelen vlindertje, grauwpig nachtuiltje, te voorschijn kruipen in metamorfoze en op aschkleurige wiekjes rondfladderen even, mannetje om wijfje, opdat dit weder de eitjes legge, waaruit weder de larfjes kruipen zullen. O, wat is het doel van dit zoo samengestelde, ingewikkelde insectenleven? Is het alleen om den mensch te helpen aan die edele stof, die de Zijde is?

Boeddha alleen weet dat en de andere in wijsheid vergoddelijkten, zij alleen weten, waarom de mensch milliarden wormpjes vermoordt, want hij dompelt de cocons in het kokende water, dat staat te zieden in bronzen potten op de langtongige vuren, opdat de zijden draad, eindeloos, eindeloos, los late, die de verpoppende worm zich spon.

En die zijden draad, die eindeloze, nemen de vrouwen voorzichtig van de, in het ziedende water, zich oplossende spinselen en winden ze rondom deze groote spoelen, ze, met de hand aan het wentelende handvat, doende wentelen om en wentelen, opdat aan haar weefgetouw de weefster spoedig weve, weve de Zijde, die is de edelste materie van bedekking, voor den mensch, man of vrouw.

Dat Boeddha hem vergeve, zoo hij milliarden moorden pleegt om in Zijde gehuld te gaan; dat de Bodhisattwa's hem voorspraak zijn: hij dènkt niet, de machtige mensch, dat hij milliarden moorden begaat, opdat zijne kimono knistere en de obi's zijner vrouwen en dochteren stijf staan van kostbaarst weefsel...

Hij denkt er niet aan, dat, wat in hèm leeft, in het wormpje leeft; dat de kern van het leven voor al het levende de zelfde is.

Het wordt de winter guur, het wordt de winter koud; de menschen doen zich stikken en borduren warme zijden dekens, zwaar gevoerd. En onder zijne warme Zijde, denkt hij behaaglijk aan het Mysterie des Levens; Boeddha vergeve, dat hij dit doet in weelde en warmte, na den moord op milliarden wezentjes.

En de sneeuwvlokken dwarrelen; de moerbezie-boomen staan bladerloos met de takken in de sneeuw en de *bombyx mori* of *sericaria*, zoo als zeggen wie de taal der Ouden kent, wacht in wederom milliarden eitjes, zwart-paars, het tijdstip af der nieuwe levens en metamorfozen.

XX

De vossen

Zij komen in de ijle, mist-ijle nacht, waarin het zal vriezen gaan, van alle zijden, aan, sluipen over de velden, de wijde stoppelvelden, die liggen wit verkristallijnd en het zijn allen witte vossen. Het zijn als sneeuwen vossen en hunne snuiten spitsen de nacht in en hunne staarten zwiepen met neêrhangende, sleepende pluimen. En hunne witte pelzen staan uit van zilverige haren; zwaar zijn hunne wintervachten, zwaar ten minste gelijken zij. Hunne oogen gloeien als chryzoprazen, dat zijn groene edelgesteenten en hunne oogen lichten in de nacht. En niet alleen uit hunne oogen, ook rondom geheel hunne sluipende, gluipende vosselijven, gloort een licht uit als ware het van witte fosfor, want deze vele vossen, die daar in dit ijle, dit mist-ijle nachtuur aan komen sluipen van alle zijden, zijn geesten.

Zij bestaan niet in deze wereld, maar zij hebben bestaan als Inari-vossen goede en slechte, bewakers van de rijst of verdelgers van 's menschen geluk en welvaart en dat zij hier nu aansluipen over deze wijde, witte stoppelvelden - in de verte liggen drie lage boerderijen, met witte, overijzelde, strooien daken - is omdat het hun Sabbath-nacht is en zij elkanders belofte hebben ingewisseld, samen te komen op deze ijle, wijde, in de nacht naakte velden om te spoken en hun schimmendans uit te spelen.

Het is alles zoo wit. Het heeft gesneeuwd en al is de sneeuw gedood en al drupt het overal van de verwrongen takken der pijnen, die staan op in een winterhemel, waarin de bleeke sterren oogelen zonder glans of gloor, de witte ziel van mist en dooi huivert nog als met dunne, doorzichtige lijklakens en slepende gazen sluierslippen langs de bladlooze boomen, langs de lage struiken, over de lage huizen, waar de onwetende menschen slapen. En in dat mistige, schimmige wit, sluipen, van overal, de vossen aan, die zijn geesten. Het is of trage melk vervloeit langs de watersloten, die liggen, nog half bevroren met gebarsten ijsvloeren, overdood tusschen het gekrookte, overkristallijnde

riet: nauwelijks schittert hier en daar een smeltende diamant. Het is of flauw hermelijn, met bezoedeld blauw-witten, opalen slooten langs, maar het zijn geen hermelijnen; kleiner zouden die zijn; deze groeiende sluipdieren zijn de witte vossen, de geeste-vossen, die gluipen van overal aan.

Nu, rondom den zwaren, stillen stam van een pijnboom, die verroereeloost gekronkeld, in de mist en de ijle, zijn de vossen samen gekomen. Zij staan niet stil; zij sluipen steeds, zij gluipen steeds, rondom elkander, eindeloos, de snuiten rekkende, de voorpooten reikende en sleepende de zware pluimestaarten. En zoo, terwijl de oogen hel wit fosfor stralen en een koude halo ijlwit uit gloort om hunne immer rustelooze lijven, schijnt het, dat zij dansen als een plechtstatigen dans rondom den pijnboom, rondom elkander, als ware het een kagura-dans, die der witte priesteressen in den tempel, die toekomst voorspellen, maar hare dans is heilig, en dezer geestenvossen dans is onheilig en wie hier verdoolde en verdwaalde, zoû niet veilig zijn voor hunne veile verlangens en geestengeilheid, die is die der vossen-Sabbath van deze nacht.

Soms lachen de vossen met open gerekte snuiten, waaraan lange zilveren snorren en gloeien feller hunne chryzopraxe-oogen. En tuimelen zij om elkander, obsceen en toch statig, wulpsch en plechtstatig, en zoeken de vossen de vossinnen en bezitten haar met kronkelende lustbewegingen rondom den pijnboom, die is in de dooi als zwart koraal. En zij kreunen en krijschen in hunne vosse-taal en straks zal er eene, verkoren, eene vossin, sluipen binnen die hoeve ginds en den boerenzoon bezitten: sluipen zal zij dan, een zilveren vlijm gelijk, maar onzichtbaar, slechts even stralende, tusschen zijn nagel en vingervleesch en zij zal hem bezeten doen zijn, den menschenzoon, zij de dieredochter, en hem bezitten en van binnen lekken zijne ingewanden en rijten zoo lang het haar lust.

Door gaat de dans. Tot de dooi schijnt te stollen in nieuwen vorst: het vriest langzaam-aan de velden langs; de diamanten aan het riet vloeien niet maar worden tot ronde kristallen; de vloeren

van ijs, die der slooten oppervlakte bevloeren, heelen hare gebrokene spiegelbarsten en versche sneeuwvlokken, enkele, dwarrelen om. En plotseling is er eene fellere aandoening in den dans en alle vossekoppen kijken op in de nacht, in de lucht. Daar daalt uit den bleeken sterrenhemel de koningin der vossen, dat is Zij, met de Negen Staarten. Zij danst. Grooter is nauwelijks haar geestevorm dan die der andere geesten, maar zij schijnt ijler, glorender, van de doorzichtigste vachtdikte en pelsbroeiïng en hare oogen schitteren als groene smaragden lange schichten uit, die zijn als weêrlichten. En zilveren halo omcirkelt haar onzalige vossinnelijf en negen zwiepende staarten, met negen ijdele pluimen, die zich obsceen richten of weder ter aarde buigen, steken op aan haar gezwollen achterlijf en doen kreunen van lust de vossen, alle de om hare daling nu rond sluipende, gluipende vossen.

Zij is neêr gedaald en danst, zich wringende in hun midden, verleidende in dolle verlokking. Zij is de geest eener betooverde prinses, die was eene duivelin der helsche stranden en zij daalde op aarde om den keizer Tenjo te verleiden en zij nam toen den vorm aan eener boeleerster van groote, lokkende schoonheid maar onder hare kimono's van zilveren en witte satijnen slipte wel eens de punt harer staartepluimen te voorschijn. Tot zij door een wijze, die wist hoe te ontdekken wat verscholen was voor het gewone oog, geleid werd voor den spiegel van gepolijst metaal, die geeft de weêrschijnen der Waarheid, als Boeddha's heiligen naam wordt aangeropen door wie gelooft in de Bodhisattwa's, die tot 's menschen heil over de aarde zweven blijven, zonder Nirwâna te wenschen: Amida, Kwannon of Jizo. En toen zag de keizer en zagen allen haar, in den spiegel, weêrkaatst als eene vossinne met negen wulpsche staarten, die stonden stijf uit aan haar dierelijf.

Zij is de zelfde, die nu neder daalde tusschen de statig en geil dansende vossen in dier geesten nacht, ijl van mist eerst maar nu verstijven de wateren, halmen en pijnboomtakken onder versche sneeuwvlokken in vorst. De nacht blauwt in de ijzige koude: ginds liggen, scherp geteekend, de drie hoeven, waarvan de eene in dauw en dageraad van boozen dag bezocht zal worden door

wie den boerenzoon zal bezitten en bezeten doen zijn en tusschen de dansende vossen danst en wringt zich hunne koningin en steekt op hare negen staarten of sleept ze over de, van bevezenden ijzel krakende, slooten en velden. Tot een schelle lach hoont met helsche uitgelatenheid en heel de horde, de witte Sabbath der vossen, den nu helleren hemel instijgt, witte wolken slechts schijnende, dikke wolken van sneeuw, die grijzen en grauwen als zware vachten van pelswerk, laag hangende in de koude lucht, waaruit in het late licht van den dralenden, glansloozen, nieuwen dag, de dichte, witte vlokken dalen zullen tot niets meer zichtbaar zal zijn dan de dalende, dalende sneeuw.

XXI

De spiegel

In den tempel van Naiku, dat is van het Heiligste Innerste, die ligt als geheimzinnig verscholen in het donkere bosch der immense cryptomeria's en vreemd ruischende kamferboomen, is des Mikado's dochter, die tot hooge priesteres werd verkoren, alleen. Hare medepriesteressen hebben zich in hare kloostercellen terug getrokken en de jonge Ama, de hooge priesteres, die leende haar naam van de Zonnegodinne zelve, is in gebeden achter gebleven.

Zij is nog heel jeugdig, een kind. Zij is verkoren als hooge priesteres ter bewaking van het heiligste heiligdom van Dai-Nippon - het Rijk, waar de Zonne rijst - het heiligdom, dat den èigen Spiegel van de Godin bevat.

Dezen laatsten dag van de maand, die wij, Westerlingen, noemen Zomermaand, is de Groote Loutering geweest. Prinsen en daimyo's, pelgrims en onder hen tæl van vrouwen, zijn gekomen van Yamada en Toba en verder nog; zij zijn ook gekomen over de zee; zij hebben bij Futami gezien de Myoto-Seki, dat zijn de twee gewijde Rotsen, die zijn de Man en de Vrouw, samen vereenigd door het wijkoord van stroo; zij hebben de offeringen volbracht, vier schotelen vol water, zestig nappen vol rijst en vier vaten vol

zout en zij hebben tevens ge-offerd groente en ooft en zeewier, zooals het behoort.

Het is avond. De pelgrims, moede van hun tocht en verrukkingen, zijn overal verspreid. Het is eenzaam. Het is duister; zwarte, duistere nacht in ondoordringbare schaduwenvall van af de takken der kamferboomen, der cryptomeria's rondom de tempelgebouwen, waaruit, evenmin als uit de heilige parken, een enkel geluid weêrklinkt. Deze plek is allerheiligst en als het er donker wordt, in de nacht, gaat er een huivering waren van verschrikkelijkheid, van ontzetting, omdat de goden hier immer zijn. En de goden zijn goed, zijn de opperste goedheden zelfs, de Zonnegodin en haar broeder, de Vermetele met de Sterke Handen, maar wie geene wijding en wijsheid ontving om hun wezen te bevroeden, weet niet geheel en al wie en wat zij zijn en daarom waart de huivering rond, die is van ontzetting en verschrikkelijkheid, overal waar de goden treden.

Hoe stil, hoe hoorbaar stil is het nu langs de allerheiligste dreven van Isè, hoe stil in de parken, hoe stil om den tempel en in al deze geslotene, heilige gebouwen. Ama, de jeugdige hoogepriesteres, is geheel alleen. Zij is uit hare laatste gebeden, die zij met vroomste vroomheid verricht heeft, gerezen, en, bij het licht van twee schemere lampen, die zijn als lelies vol zacht gelen schijn, ziet zij rondom zich in den vreemden schaduw der vèr weg duisterende tempelruimte. Zij weet niet waarom, maar deze nacht is zij zeer ontroerd en kan het gevoel, dat haar bedringt, niet van zich af weren. Vele nachten is zij geslaagd zich te verdedigen tegen den demon, die haar verleiden wil maar deze nacht is er iets ontzettends rondom haar in deze stilte, waardoor puilende hare oogen staren willen. Omdat zij zoo ontroerd is, begint zij, langzaam, te dansen. Danst zij in het schemerende duister van den tempel, den heiligen dans, die is vroom rythmiesch beweeg in witten, zijden sluier en de gele schijn der lampelies gloort om haar heen als nauwelijks licht. Zij is een kind en zij danst. Zij is de hoogepriesteres en zij danst. De liefde heeft zij nooit gekend; zij is eene prinses

en kuisch. Zij heeft nooit van liefde geweten en dat die zijn kan in een maagdehart, en binnen sluipen trots allen voorzorg. Liefde is ook nimmer binnen geslopen in Ama's maagdehart; zoo de liefde een demon is, het zij goed, het zij kwaad, nooit sloop zij binnen deze nog zoo jeugdige ziel. Maar er is een andere demon en zekerlijk is die een slechte. Dat is de demon der Nieuwsgierigheid. Hij is het, die grijnst met een monstergezicht, groote monsteroogen, die kijken willen, wijde monsterooren, die hooren willen, lange monsterklauwen, die tasten willen.

De Nieuwsgierigheid is binnen geslopen in het kinderhart der jeugdige hooge priesteres. Zij voelt hem hare vroomheid bedreigen en daarom danst zij, danst zij, in eindeloos vroom rythmiesch bewegen. Nu valt zij moede en bleek in-een en wringt zacht wanhopig de handjes. Rondom haar, in de duisternis, schijnen duizende monsters, Nieuwsgierigheden, demonen, op haar aan te dringen.

O, hoe stil en donker en verschrikkelijk ontzettend is het rondom het wanhopige kind. Zij is eene prinses: daarom werd zij verkoren tot hooge priesteresse en bewaakster van den heiligen Spiegel der Zonnegodin. Maar zij is een kind en de Nieuwsgierigheid is haar zwakte binnen gedrongen en bezit haar, de monsterdemon! Zij heeft zich niet meer kunnen verweren en nu... nu verlangt zij, nieuwsgierig te zien... den Zonnespiegel, die onzichtbaar is, zelfs voor zijne bewaakster, in den Zonnespiegel te zien, dat het zondigste verlangen is, dat rijzen kan in een ziel.

De donkere angsten zijn rondom haar als diepe duisternissen en uit die angsten doemen de duizende demonen, die haar bedreigen, alle Nieuwsgierigheden, terwijl hun overheerscher, hun aller Demon, binnen in het kinderhart wijd-uit zit als een keizer op zijn troon.

Zij is opgerezen en wankelt. Eene slaapwandelaarster gelijk neemt zij eene der lampen en die gestrekt houdende tegen de schaduwen, welke zij door treedt, waart zij door den tempelhal. Tot zij door opene deur na opene deur - deuren, die zij reeds behoorde gesloten te hebben met gewijde sleutelen - bereikt de

Allerheiligste Innerlijkheid, waar de heilige Spiegel bewaard wordt. Maar te zien is de Spiegel voor niemand, voor den Mikado zelfs niet, den Afstammeling der Zonnegodin! En de Spiegel ligt veilig in een kostbare kist van chamaecyparis-hout - het hout der hooge cryptomeria's van het heilige park - en die heilige kist staat, goud-beslagen, onder een gouden baldakijn, met gouden hangende ornamenten en siersnoeren, op een lagen, goud-gelakten standaard. Over de kist ligt gespreid een witte zijden wade, wier zestien witte en gouden kwasten neêr vallen tot over den vloer.

Ama is genaderd, gaande de schaduwen door, strekkende voor zich uit de hand, waarin de lamp; vreemde gezichten grijnzen rondom haar de duisternissen uit: het zijn de Nieuwsgierigheden, het zijn de demonen, de verschrikkelijke zonen en dochteren van wie haar zetelt in haar bevende, overmeesterde hart. Nu is het éene ure te laat, o eene enkele seconde maar, voor Ama om haar Noodlot te kunnen ontwijken; ai, hadde zij maar Amida's stralende hulp ingeroepen of Kwannons tallooze handen om zich heen geroepen om haar te bevrijden, maar de goden zijn boos, dat zij haar niet achtte en haar hart den Gruwzamen Demon ontsloot. Het schijnt, dat zij haar verlaten hebben in hare zonde! Want Ama is nu de kist genaderd; zij zet de lamp op den vloer, waar zij als eene lelie van gelen schijn schijnt te welken en te verkwijnen en Ama... zij neemt van de kist de zware, witte, zijden wade af. Nauwelijks kan zij die beuren in haar bevende handjes; het is of het gewicht der gouden kwasten haar meêtrekt tot de aarde toe; zij wankelt terwijl zij de zware wade vouwt en die neder legt op eene verhevene trede. En zij ontsluit de kist. De nacht blijft stil alomme in de parken en in de tempelruimten, maar de Nieuwsgierigheden vullen grijnzende en dringende alle die stilten en duisternissen. Ama opent de kist; zij slaat het deksel op en... zij neemt wat daar ligt in een hoes van blank brokaat, hoes, die eeuwen oud is en toch slechts het omhulsel over ouder omhulsel en weêr ouder omhulsel, want nooit werd de heilige Spiegel uit zijn vergaande huls genomen; steeds werd nieuw omhulsel over

de slijtende, eeuwenoude zijde geschoven; sedert de Zonnegodin zich spiegelde in den Spiegel, heeft nooit een sterveling diens mystieken adamantglans gezien.

Maar Ama is zichzelf niet meer: o, goden, vergeeft haar wat zij doet! Zij schuift het opperste omhulsel weg, daarna het reeds zoo zeer gesletene, daarna het tot rag vergane; ten laatste vallen de zijden rafels van den Spiegel af, als stof en spinnewebdraad, niet meer. En Ama, in hare handen beiden, beurt den Spiegel en blik...

Plotseling schijnt het of dieper, zwarter, ondoordringbaarder de schaduwen rondomme duisteren. De Spiegel, in Ama's handen, is nauw meer dan een schemerend ovaal. Ama, die meende zichzelf in den Spiegel te zien, ziet niets van eigen beeltenis; maar zij ziet, ontstellende, de Beemden van het Begin der Wereld, toen de Goden traden over de Bergen en Wolken en de Aarde nog grensde aan de Hemelsche Velden. Ama, door den aanblik, is betooverd en roerloos. Zij weet niet, dat onzalig zwaar de Spiegel weegt in hare beurende handjes. Zij blik. Zij ziet de Hemelsche Vlakke, die spreidt tusschen Aarde en Paradijs en zij ziet... zij ziet de Zonnegodin zelve!

Ama-Terasu, de Zonnegodin, verschijnt voor den blik van Ama, het priesteresje, het kleine, nieuwsgierige meisje! Ama-Terasu, de Groote Godin van den Lichtenden Hemel, verschijnt in den Spiegel in al haar glans, die is verblindende, verschijnt boven aan den Ladder des Hemels, - iedere sport een staaf van zonneschijn en daalt naar omlaag. Zij is zoo schoon, dat het niet is te zeggen. Haar gelaat is als de zon zelve en ook haar gewaad is als de zon. Geen dichter, geen zanger, geen priester, geen schilder heeft ooit in zijn kunst kunnen benaderen de schoonheid van Ama-Terasu.

Zingende daalt zij de zonneschijnsporen omlaag en treedt tusschen de groengouden rijstvelden, die zij beplante met eigene godinnehand. Waar zij zich boog en wijzende met den vinger een voren trok, verdiepte zich de aarde, vervruchtbaarde in der go-

dinne glimlach en is rijsthalm bij rijsthalm opgeschoten, edel en fijn, bevattende het allerzuiverste voedsel voor goden en menschen; zij beiden nog zoo na aan elkander verwant, dat latere scheiding niet is te bevroeden. In weelderigste weliging schieten daar de schitterende halmen en zwellen van de zware korrelen met het guldene grein.

Het priesteresje is verrukt. Hare goddelijke peetmoeder schijnt haar niet te bespeuren; zij slaat geen blik harer stralende oogen naar het in vervoering onttoogene menschenkind, dat den heiligen Spiegel beurt. Maar plotseling donkert de lucht en aan de bovenste sport van den Hemelladder ziet, allerontsteldst, het priesteresje verschijnen der Zonnegodin broeder, god hij als zij zelve godin is. Het is Susa-no-O, het is de Driftige-Kerel-Man; hij verschijnt als een kolossale reus, een titan van het Oosten; zijn gelaat is rood, zijn oogen vlammen onder blauwe brauwen; zijn zwarte haren staan steil en ruig; zijn fors gebouwde roodbruine leden zijn omkleed in blauwe-en-zwarte maliën; zwaarden vier hangen hem bliksemend in den breeden gordel, die zijne heupen omspant; een lange lans groeit als een boom in zijn geweldige vuist en wijdbeens en toornig staat hij daar trampelend op zijn breede godenvoeten, in zijne laarzen van dierenhuid en metaal. Hij is geweldig om te aanzien en schoon in zijn onwederstaanbare woestheid; het is alsof hij donderwolken en regenbuien om zich verzamelt, of rammelende keilen en flitsende schichten om hem heen ratelen en schieten, zoodra hij verschijnt en hij is steeds in woorden- en dadenstrijd met zijne glanzende zuster: ook nú, dat zij daar dwaalt tusschen de schitterende rijsthalmen en hij verschenen is, boven aan den Ladder, in verschrikking van zwarte hagelbui en scharlaken vlamme onheilbliksems. En het is de strijd der goden, zooals het was van af den beginne van de Schepping van Aarde en Hemel. De Zonnegodin roept: wat doet gij daar, donkere Onverlaat, die gij zijt?? en de razende broedergod roept haar toe: ik kom, ik kom, Glanzende, om u te vernietigen in den orkaan mijner kussen! En beider oogen vlammen elkander tegen in lust en woede, terwijl de hagelbui striemt over de knak-

kende rijsthalmen van de godin en zij zelve zich dicht sluiert in hare gewaden en mantels, wier zonnekleuren zij tanen doet om zich te verschuilen voor wie daar de hemelsporten afspringt, de Driftige-Kerel-Man! Zoo ziet het priesteresje, in den Spiegel, dat wat nooit sterveling zag, allerverschrikkelijkste openbaring, strijd van goden, god en godin, broeder en zuster en in ontsteltenis schouwt zij toe! Nu schijnt Driftige-Kerel-Man zijne zuster in zijne zware, harige reuze-armen te willen omklemmen in het gruwzame duister... er is een strijd... stemmen van goden daveren en schreeuwen, huilen en roepen... dan is er als eene vage opklaring in de hemelluchten en aarde-sfeeren en het priesteresje, toeschouwende, ziet, dat de Driftige-Kerel-Man door vele goden, duizenden van goden!, van berg is gesmakt bij zeestrand ruw, terwijl de beleedigde Ama-Terasu, in verscheurde gewaden, wegsluipt naar gindschen, wijden grot, wiens open ingang zich sluit op haar bevelend gebaar.

Aarde en hemel zijn in duister gedompeld, het vreeselijke duister, dat voor den Aanvang was, de duisternis, die de Chaos is. En de duizende goden, verwekt door Oervader, Oermoeder - die zijn Izanagi en Izanami - overdompelen de Dood en de Wanhoop. Zij smeeken voor de dichte grot, dat Ama-Terasu toch verschijne en weder schijne en beloven haar, dat zij wraak op haar broeder nemen moge en hem voor eeuwig dompele in de lichtende afgronden... Maar zij weten wel, dat dit nimmer zijn zal om de Wet van het Eeuwige, die wil den Strijd tot de Eindelijke Rust.

Maar de godin, vertoornd, blijft in haar dichten grot verstoken. De dagen - of zijn het eeuwen? - gaan voorbij en de aarde verschrompelt en vele goden, nog niet onsterfelijk, sterven en de hemeldom bevriest tot een koepel van ijs, die in de duisternis te barsten dreigt om in den chaos omlaag neêr te storten. Maar een der grootste goden is Hij, die de Gedachten Samen Weeft en toont in valen schemer van eigen zwak licht zijner gedachten samenweefsel. Hij heeft gevangen in dat weefsel wel duizende zangvogelen van de Eeuwige Landen en hun de liederen der Lente geleerd en der Liefde. Hij heeft de titans, die zijn Smeden en Metaal-

bewerkers, de eerste kunstenaars der bezielde wezens, gezegd adamant te zoeken, goud in de aarde en schulphorens in de zee. Het is een zwaar werk dat te doen in chaos en duisternis. Maar terwijl de zangvogelen pogen naar de lessen van den Gedachten-Samenwever te zingen de liederen, die zijn louter rythme en melodie, slijpen de kunstenaars in het adamant den Spiegel - o goden, de zelfde, die een priesteresje thans beurt in de verstarde handen en inblik met ontstelde vervoeringen!! - smeden zij uit het goud halsketenen zoo schoon als nimmer nog hadden bestaan en de schulphorens vervolmaken zij tot velerlei muziekinstrument, waarmede de muziek-in-hunne-godezielen-voelenden onder hen begeleidden wat de vogelen zongen.

En begonnen zij een tooverfeest, voor de grot, waar de booze godin eeuwen ja, het waren eeuwen, zich had opgesloten tot wanhoop van hemel en wereld. Aan den heiligen Sakaki-boom, die is als welige bamboe, hingen zij den Spiegel tusschen de halsketenen en de muziekinstrumenten en de zingende vogelen zetten zij hier en daar en overal op de twijgen. Zoo mooi als dat was: de glanzende Spiegel, de flonkerende Kettingen, de van geluid steeds trillende Schelpen en de Vogelen, reeds preludeerende rondom die geschenken, die de goden de booze godin wilden geven. Als zij uit haar grot maar te voorschijn zoû treden!

Maar de grot was gesloten alsof de godin nooit verzoenbaar zoû zijn.

Toen zette de Gedachten-Samenwever zich in gepeinzen. Zekerlijk, de geschenken, die de goden der booze godin wilden bieden, waren van opperste, nog nooit geziene schoonheid, maar de booze godin zag de geschenken niet. En om ze te zien, moest de rotspoort van haar grot zich ontsluiten.

De Gedachten-Samenwever peinsde en vond. Hij riep Uzumeno-Mikoto, dat was een godinnetje, vroolijk als een kind, met bolle wangetjes, kleine lachende oogjes en altijd huppelende door de hemelsche velden - voòr de duisternis was ingetreden! - als een dartel geitje. Zij had onder de vele, duizende goden eigenlijk niets anders te doen dan vroolijk en guitig te zijn, en te lachen en te

dartelen. De Gedachten-Samenwever had een lang onderhoud met het kind-godinnetje...

En dien morgen, die zoû bloeien tot den Dag der Gelukzaligheid, begon, voor de geslotene grotpoort, Uzume te dansen. Zij danste heel dartel, zoo dat alle, de daar voor de grotpoort verzamelde, goden, lachten. Zij danste zoo dol, dat het wèl onwelvegeelijk was, maar de goden duldden dat van Uzume en zij lachten, de goden; zij schaterden nu om iedere beweging van het doldartele godinnetje. Dat wierp hare beentjes op en draaide met haar bipsjes en tuimelde om zichzelf en schokte met haar buikje en de goden, o wat de goden lachten! Te gelijkertijd begonnen de schulpen te suizen, te ruischen, te toeteren en vielen de duizende zangvogelen in, met melodieën, kristalleklaar op rythmen als van vloeiende beken en klaterende watervallen. Zoodat het, schoon in schemer en duistere schaduw, een zêér schoon feest werd, ongezien, ongehoord, daar ginds voor de eeuwen geslotene grotpoort.

Want het was geheel de wereld- en hemeldrang, nog niet gestorven, nooit te verdelgen, die smeekte om zonne en lente en leven. En het was zoo dringend in zijne smeeking en zoo blijde rumoerig tevens, dat, in haar dichten grot, Ama-Terasu verbaasde. Wat gebeurde toch daar buiten? Wie zongen daar toch en wat suisde daar, ruischte en toeterde en wie lachten daar toch zoo blijde? Terwijl hier in dezen grot, wel van licht overvol, de godin zat verborgen in gedempte stralen; o wàren hare stralen te dempen? Zij kon het niet langer harden. De Nieuwsgierigheid sloop in haar en bezàt haar. Zij wilde zien, de godin, die steeds àlles zag, met hare luistervolle zonne-oogen. En zij rees in hare stralen op...

Zij schreed naar de grotdeur. Zij kierde de grotdeur open. En zij zàg... zij zag Uzume dansen en achter de danseres schitterde het en zong het zoo vreemd. Toen drong feller de godin de Nieuwsgierigheid. En opende zij de grotdeur geheel.

Het was het heil van de wereld. Het was het heil van den hemel.

Zonnestrallen schoten uit, de eigene der godin, de stralen, die om haar hoofd diadeemden, die uitstonden als vleugels aan hare

schouders en die uitschichteden aan de tippen harer vingers. Maar toen zij de vele goden zag, die zich verdrongen voor de grotpoort, wilde zij schielijk de deuren weêr sluiten.

Het was te laat. De goden smeekten haar en hielden haar tegen. En zij, ze zag Uzume dansen, het dartele kind-godinnetje, dansen, dwaas, dol, o onwelvoegelijk wel maar zoo vol van het oerinstinct, dat nog trilde in aller goden ziel, dat zij, de Verhevene, de Stralende, zich liet gaan naar den drang van haar lach en lachte, lachte, o schaterde, schaterde met de goden mede.

Zoo schaterend en stralende trad zij door de opene deuren, Ama-Terasu en stond zij in den reusachtigen aureool harer stralen en de goden smeekten weêr en bezwoeren haar, en Uzume, dansende, wees naar de vogelen. En de godin zàg de vogelen en hoorde ze zingen en wie onder de goden de muziek in zich voelden, bliezen, pepen en toeterden op de teêr of scheller klinkende schelpen en kinkhorenen tot het àlles klaterde en rinkelde en toen brachten de goden hunne zuster, die glimlachte, de goudene ketenen. O, daar hingen aan de lange parelen, die de goden in de schelpen gevonden hadden en bedacht hadden schoon te zijn als hangeren om hals en op boezem van Ama-Terasu! En zij hieven de ketenen in hunne handen en tooiden de godin, die toch slechts eene vrouw was, want menschelijk waren zij allen in hunne goddelijkheid. En toen voerden zij haar, zoo vele goden, triumfeerende en jubileerende, tot bij den Sakaki-boom en vroegen haar zich te spiegelen in den, uit adamant geslepen, Spiegel. En toen ontzette de godin van hare eigene schoonheid, die zij eeuwen lang verholten had gehouden in een grot. Het straalde om haar uit en henen, in en uit den spiegel en in het drievoudig gestraal trilden hemel en aarde van zaligheid en alles werd geluk; alle kiemen ontloken; alle planten wiesen dadelijk in blad; alle bloemen ontbloeden; dieren en menschen ontwaakten tusschen de eigene rijstvelden der godin, terwijl de halmen, hoog, bogen naar haar toe, zwaar van de edele korrelen.

In den Spiegel, dien het priesteresje beurde en die zoo zwaar woog als geslepen adamant kon wegen, zag het meisje dat geluk

van de eerste Eeuwen der Goden. Zij zag dat wat nooit één sterveling, een mensch had gezien. En het was alles zoo schitterend, stralende en goddelijk, dat het priesteresje, terwijl de zware Spiegel daalde in hare bezwijmende handjes, nog even zich bewust was het heilige adamant, in welks diepte de afspiegeling van godenstrijd, godensmart, en godengeluk bewaard was gebleven, neder te leggen op de trede voor de ge-opende kist... En toen neêr zeeg, als een wit pluimpje, in de doovende schijnselen der tempelhal, over den vloer, waar zij liggen bleef, dood en ontzield.

En wèg uit haar en wèg van haar, weg uit de schaduwen, stoven de felle demonen, de Nieuwsgierigheden, rondom de Nieuwsgierigheid, die was hun heerscher...

Omdat in de nacht het tempeldak zich opende en in rozigende dageraad een godinnestem weêrklonk.

Het was de eigene stem der godin, Ama-Terasu.

Zij riep:

- Kwannon! Kwannon! Gij, mijne erbarmingsvolle zuster! Zijt gij daar in uw paradijs? Daal, bid ik u, neder naar mijne dageraadkim, waar ik rijs! Zie, Kwannon, gij, godinne der Genade, o gij, die mijne liefste zuster zijt, daar ligt ontzield en dood mijn priesteresje in den tempel van Isè, waar zij mijn heiligen Spiegel bewaken moest. Ziet gij haar liggen, Kwannon, een blank pluimpje gelijk, voor de opene kist in het heiligdom? Ik bid u, o gij Genade zelve, ontferm u over haar en haar zieltje. Want zij bedreef zonde en liet de Nieuwsgierigheid, die zij te troonen duldde in hare ziel, haar verleiden mijn Spiegel te ontblooten en in te blikken, maar ikzelve, o Kwannon, mijne zuster, duldde eenmaal de Nieuwsgierigheid te troonen in mijne ziel en hoe kan ik mijn priesteresje toornen over wat mijne eigene zonde was? Ik, eene godin, opende de poort van mijn grot omdat ik Nieuwsgierigheid mij voelde bezitten; zij, zwak kind der menschen, blikte in mijn verbodenen Spiegel! Ik vergeef haar, Kwannon! En gij, ontferm u over haar!

Toen reikte Kwannon, de godin der Genade, hare ontfermende handen. Wie haar in vervoering in haar paradijs hebben meenen te zien, meenen, dat zij duizend handen heeft. Zij heeft er echter

slechts twee, maar hare twee handen zijn met duizend weldadige deugden begiftigd. En dalende over de wereld en door het open verijlde der tempeldaken, reikte Kwannon hare beide handen den Spiegel eerst toe, schikte de rafels vergane zijde om het kleinoord heen, schoof de omhulsels, het een na het andere, rondom het ovale adamant, legde het al in de kist, sloot die en breidde de zijden wade...

En nam toen het doode priesteresje op aan haar moederlijk hart.

In de eerste stralen, die de Zonnegodin, Ama-Terasu, schichten deed over de aarde, steeg de godin der Genade met haar lichten last tot voor de voeten der stralende zuster, die over de kleine doode boog, en haar kustte, tot nieuw leven in de voortuinen van haar paradijs, waar, over de lotosvijvers, zwommen de heilige zwanen.

En hadden vele pelgrims gezien hoe duizende handen gebeurd hadden tot vóór de stralende zon, eene kleine ziel, pluimeblank...

Wier doode maagdevorm lag in het heiligdom, in de eerste stralen, die binnen gleden, vóór de overdekte kist onder baldakijn.

XXII

Jonge pelgrim

Het waren de eerste, mensch, dier en boom doorrillende, guurheden van den herfst, toen Umi-San - zoo werd hij in het ouderlijk huis genoemd: jonge Heer Zee - zich opmaakte ter allerzwaarste pelgrimage. Hij was negentien jaren en blijde-stemmend om te aanschouwen. Hij was een schoone, jonge man, frisch gewassen als een jeugdige pijnboom en zijn gelaat was van trekken fijn en regelmatig en geleet op het beeld van Amida in den tempel, had zijne moeder steeds gemeend; zijn blik was starende in de verte onder zuivere bogen van wenkbrauw; om zijn rooden mond, met het donkere dons aan bovenlip, bleef steeds een glimlach, die bekoorde, of Umi steeds vreugdevolle gedachten koesterde.

Om zijn ronden schedel was het zwarte haar kort geknipt, maar hij zoû het nu groeien laten. Een bos als van een rijpenden appel lag hem over de nog kinderlijke koon.

Toen hij Yoshino verliet, de stad, waar zijne ouders woonden en zijne voorouders, die waren samurai geweest, trouw den machtigen daimyo's der Tokugawa, steeds hadden gewoond, was het de gure morgen. Er dreigde regen, er woei felle wind. Umi droeg een ruw geweven kimono, grijs en ruig, en een bruine overkimono van harige stof. Hij had zijn staf in de hand en in een klein bundeltje op den rug zijn sandalen en etensbakje; geld had hij niet van zijn ouders willen ontvangen; om zijn hals droeg hij de amulet met Amida's heilig letterkarakter, dat hem zijne moeder had omgehangen en zijn rozenkrans. Hij was ter pelgrimage opgegaan om door het Yamato-gebergte te bereiken den berg en het klooster van Koya-San, om te tuchtigen en te overmeesteren, dat wat hem in zijn ziel bezat en dat voortkwam uit alleronheiligste elementen, als de priester hem wel had willen verklaren in den grooten tempel van Yoshino.

Umi, op houten geta's - het gehakte, houten schoeisel, dat hij nog niet voor zijne sandalen verwisseld had - liep voort, den glimlach om den mond, maar de weemoed in zijn hart. Hij wist niet wanneer hij Yoshino, het ouderlijk huis, den tempel terug zoû zien, vooral wanneer hij in het klooster van Koya-San, na pelgrimage en zwaren proeftijd als discipel zoû worden aangenomen in de priesterschool. Hetgeen hij wèl hoopte, omdat hij toch Boeddha en Amida liefhad met alle de krachten zijner jonge ziel. Zoo hij slechts door tuchtiging het alleronheiligste in hem vermeesteren kon, hoopte hij eenmaal ten minste Amida, den Allerbeminnelijkste, te zullen zien in het stralend gelaat. Maar tegelijkertijd, dat hij dit hoopte, wroette en woelde het hem in het hart. Weg te gaan van dit beminnelijke oord, dat vooral in de lente - o enkele maanden geleden slechts! - zoo schoon was, vòl gebloesemd de beroemde kersenboomen met hun dicht teeder roze bloesemgewemel - de boomen, die heeten de Vroege Duizend, de Latere Duizend en de Laatste Duizend, omdat zij zeker

met duizendtal bloeien, eerst in prilst voorjaar, dan in midden-April, eindigend in de zoele Lente zelve! En dan, onder die kersenbloesembaldakijnen, welvende in teêrste teederheid en zachte aromegeuren, de vrouwen, de schoone vrouwen, de bloeiende maagdmeiskens, die komen van heinde en verre, in horden van vreugdevolste pelgrimage, om die schoonheid der Drieduizend Bloeiende Kersenboomen te aanzien en te bewonderen! Die vrouwen onder de bloeiende kersenboomen, met, op trippelpas, de verleidelijke wieging harer poppelijven, in gelige of karmijn roode kimono's en het gitten, glanzige haar, en de groote, glanzende oogen en de hooge stemmetjes en het spottende lachje... O, Umi-San kon ze nimmer vergeten! Hij had ze gezien en ze gevolgd, wel afgelaten dadelijk zoodra hij bespeurde, dat zij waren gehuwd en moedertjes, met hare kinderen, bont gekleed achter haar, maar als hij bespeurde, dat zij luchtiger waren van zede en tot hem lachten en omkeken, in het dartele lentefeest, dan had hij ze gevolgd en omhelsd en na die omhelzingen, in de maanlichte avonden, in het pijnbosch, of in de kleine herbergen en theehuizen waar hij ze achterna binnen sloop, voelde hij zich vol geluk om de uitbloeiende zaligheid in zijn jeugdige mannenlijf, maar onbevredigd, onbevredigd steeds, hoe ook bleef om zijn rooden mond met het eerste zwarte dons op bovenlip, de glimlach, de wonderlijke glimlach, waarom alle vrouwen hem minden. De glimlach, die in hare omhelzingen, scheen open te bloeien als een groote roos, grooter en grooter, stralende. De glimlach, waarvan haar de heugenis bij bleef in haar hart niet anders dan een aandenken van goud of koraal in een hoes van kostbaar brokaat zoû geweest zijn.

De vrouwen, o de vrouwen... hoe meer Umi-San ze had omhelsd, hoe meer hij ze had verlangd te omhelzen en dit zondige verlangen en deze niet te bevredigen aandrang had hij den priester bekend. En de priester had hem streng berispt. En hem gezegd, dat hij een wulpsche knaap was, die, als hij zich niet los zoû maken van de verleiding van Maja's wisselende schijnen, als zoo vele lichtekooien, duizenden en tienduizenden, de strevende zielen der

menschen verlokken, hij nimmer de glanzende meren van Nirwâna, waar de lotoskelken stralen van licht als heilige tempellampen, zoû binnen drijven.

Ach, Umi kon er niets aan verhelpen, dat hij zoo overheerschend den drang naar de vrouw in zijn hart droeg. Nooit zoû hij vergeten toen de pioenen bloeiden als reusachtige purperen zonnen, die drie vrouwen, die tusschen de purperen pioenrozen waren gerezen achter den tempel, bij het pijnbosch, waar de laan begint, die de steenen lantarens zoomen met hare schoone, symbolieke lijnen van gewijde drageren-van-licht. Als drie bloemen-nymfen waren zij gerezen, opduikende tusschen de roode bloemen, die zoo zwoel zoel geuren of zij droppen kostbaarste haar-olie distilleeren, olie, die houdt vrouwenhaar soepel en glanzend voor een mannenhand. Hij wist niet of zij 'oïrans' geweest waren of werkelijk bovennatuurlijke wezens, maar zij hadden hem toegelachen en hij was met haar mede geweest in een rood gelakt, klein huisje, dat geleeke toen wel in de nacht een schrijn van robijn; er brandden lampjes achter de papieren ruitjes met zacht geligen schijn. En die andere vrouw, die bij de rivier tusschen gele en paarsche iris - een maand later, toen de irissen weelderden - was verschenen, zij zelve in goudachtige kimono met amethystkleurige obi, waar tusschen als bij toeval lila en gele irisbloemen schenen doorweven... was hare heugenis hem geheel uit de ziel? Zoo dacht hij, terwijl hij voortliep, nu, in den guren windvaag der eerste herfst dagen, en plotseling, voor een laag huis zag opbloeien een dikke massa blanke chrysanthen, als een hoop neder gestorte starren, die nauwelijks hun zilveren schijn hadden gedoofd. En tusschen die als neder gestorte starrebloemen stond, uit het lage huis getreden, een zeer schoone vrouw, die hij niet kende hoewel deze streek hem niet onbekend was en hij toch slechts aan het begin zijner pelgrimage was. Zij glimlachte hem niet toe, maar zij staarde hem hevig tegen, met groote liefde-oogen en breidde toen de armen. Maar toen Umi door de chrysanthen in hare omhelzing heen wilde storten, verdween zij plotseling en stond hij dwaas in het dichte bloemenperk en bedacht hij, of zij niet een spooksel

ware geweest, gezonden door de demonen. En ging hij beschaamd van daar, ter zijde bespeurende, dat twee landbouwers, voor den regen, die dreigde, omhuld in groote rietmantels, hem nakeken bij het landhuis, niet begrijpende zeker wat hij gedaan had; hij spoedde zich van daar en zocht om zijn hals naar zijn amulet en rozenkrans, waarvan hij prevelbiddend telde kraal na kraal...

Die nacht sliep Umi-San na een langen dag loopens, in een herbergje van Dorogawa, met zijn hoofd op zijn bundeltje. En droomde hij van de chryzanthefee, want eene dergelijke dacht hij geweest te zijn wie hem zoo blank en schoon was verschenen. Voòr zonsopgang was hij wakker, en ging hij op weg, na schamel maal, hem voor niets verstrekt als gewoonte was den pelgrims te doen, die penningloos waren. Hij had zich nu van zijn geta's ontdaan, die in zijn bundel gedaan en aan zijne voeten de sandalen gebonden.

Langzaam en bijna loom liep hij voort, terwijl de regenstralen hem geeselden. Tusschen een hooge karteling van rotsen, als kasteelmuren en -tinnen optorend, stroomde bruischende de rivier. Het waren ruwe paden, stijgingen over rotsen, waarin nauwelijks treden waren gehouwen en hij zag de vlotten, zeer laag, hoog beladen met pijnstammen, den snellen vloed afdalen, vlot aan vlot gekabeld, terwijl krachtvol en behendig de stuurmannen, staande, met hunne lange boomen, richting gaven aan vlot na vlot, zoodat zij gleden hier schuin tusschen de rotsen, dansende, daar tuimelden de lage watervallen af en weêr voortgleden mede met den ongehinderden waterloop. De houthakkers, die de vlotten stuurden, zagen op naar den jongen pelgrim, wiens silhouet zich afteekende als verloren en verlaten daar boven op den ruigen kartelrand van de rotsen, tegen ronde wolkgevaarten, waaruit de striemende regen straalde terwijl een immense pijnboom, den stam doorbliksemde gespleten sinds eeuwen, zich kronkelde en de zware takken wrong in roerlooze wanhoop om zooveel stormgeweld als hij eeuwen lang had moeten verduren.

Blijmoediger, om den groet, dien de houthakkers hem uit de

diepte toeriepen en -wuifden, zeide, na teruggroet, Umi-San tot den boom, wien hij de armen strekte:

- O, boom, o oude pijnboom, gij voorouder van dit woud, ik weet het, eeuwen lang hebt gij, hier ter zelfder plaatse, stormgeweld moeten verduren en nog boogt gij niet uw kruin, al spleet ook uw stam in de schichten der bliksems. En toch, en toch, o boom, verhaalde niet de groote priester van onzen beminden tempel in mijn bemind Yoshino, dat eenmaal boomen en rotsen zelfs en wouden en bergen zullen wègvloeien in den ontzaglijken levensstroom naar Nirwâna! Maar ik, o boom, zal ik mede vloeien? Ellende voel ik in mijn jonge hart, omdat ik de chrysanthen-fee niet kan vergeten en ik zoû op uw schors willen snikken van smart over mijzelfen!

Toen omhelsde Umi-San den gespleten oûvaderstam van den pijnboom, en drukte zich, tot wondens toe, vast tegen den ruigen bast.

Meerdere pelgrims liepen thans langs den weg. Sommigen liepen alleen en anderen hadden zich elkander aangesloten, liepen te zamen, de steile, steile paden op, in den regen. Het is geen groote daad de pelgrimage te verrichten in het goede seizoen, in de lente, voor dat het warm wordt. Het is welgevalliger Boeddha de pelgrimage te doen in de eerste barre dagen van herfst, en in den winter is, om de ondoorwaadbare sneeuw, het wellicht nog verdienstelijker, want hoe bezwaarlijk is dan de tocht!

Nu reeds leed Umi-San van koude en vocht en hij rilde, hoewel hij krachtig was en gezond. Die nacht was er in de herberg van Koya-guchi, eene der velen, die ter boeteplaats werden ingericht ten gerieve der geloovige vromen, een groot houtskoolvuur in een wijden bronzen pot in het midden van het vertrek, waar de pelgrims in een cirkel zaten, de knieën gebogen, op de wreven der voeten, in de vingers de rozenkrans. Het vuur gaf tegelijkertijd genoeg schijnsel, als van een lamp en een blauw waas, een omsluerde geest, een azuren schimme gelijk, danste over den stillen gloei. In een hoek lagen twee doodmoede pelgrims; zij schenen te

slapen; niemand wist van waar zij, zeer vèr misschien, kwamen. Een zeer oude grijsaard, met het gelaat als van een verschrompelde noot, zat tusschen de pelgrims zwijgend te staren en alle de anderen zagen eerbiedig hem aan, omdat, zoo bejaard, hij mede ging ter pelgrimage. Buiten hilde de regen en striemde de wind.

Toen vroeg Umi-San, die mede zat in den kring, eerbiedig:

- Vader, ik bid u, vertel ons van Kobo-Daishi, in wiens eervolle voetstappen wij wagen te volgen.

- Ik voldoe gaarne aan uw verzoek, antwoordde de oude man.

En hij begon te verhalen, terwijl de andere pelgrims even dichterschoven rondom hem en het schimmig azuur overdansde vuur:

- Gij allen, die om mij henen zit in gepeinsvollen avonddrust, rondom het houtskoolvuur, wiens gloed ons verwarmt, gij allen pelgrims als ik, hoort toe. Want die jongeling ginds, met appelblos en beminnelijken glimlach van jeugd, en die gaarne tot zoon ik zoû kiezen, vroeg mij te vertellen van Kobo-Daishi...

De pelgrims, zittende, bogen zeer diep, als zij reeds gedaan hadden den eersten keer toen Umi-San den naam van den heilige had uitgesproken.

- Kobo-Daishi, vervolgde de grijsaard en wederom bogen de pelgrims diep; is de Groote Leeraar, die de Heilige Wet in alle Landen verklaart; zijn naam luidde vol eenvoud Kú kai. Eerst in latere eeuw heette hem de Mikado Daijo zoo roemvol: Kobo-Daishi: de Groote Leeraar...

- Die de Heilige Wet...

- In alle Landen verklaart, prevelden in het rond de pelgrims en bogen.

Zij wisten allen, en ook Umi-San wist het, wat de grijsaard van Kobo-Daishi vertellen zoû maar is luisteren naar een overbekend verhaal uit den mond van een wijzen man niet stillend de roerige hartstochten en verlangens in een vrome ziel?

Allen luisterden dus, toen de grijsaard vervolgde:

- Kobo-Daishi werd ontvangen op wondervolle wijze; zijne

moeder baarde hem, de kinderhandjes gevouwen tot gebed. Hij was reeds van prillen leeftijd af vroom. Hij sprak spoedig het wijze woord; hij penseelde met de fijne kwast de zielvolle ideogrammen; hij schilderde Boeddha's zegenvolle intocht in Nirwâna; hij beeldhouwde overal in grotten in deze bergen Boeddha's zalig gelaat; hij beklom alle deze bergpieken, die wij langs onzen weg zien rijzen, om te bidden op elke hooge plek, die de hemel toestreefde en door de wonderen, die hij verrichtte, bekeerde hij tal van ketters en twijfelachtigen. Door zijne incantatiën bezwoer hij de vele demonen, die in vrouwevormen hem wilden verleiden...

- Gezegend zij uw naam, Kobo-Daishi, murmelde Umi-San, en sloot de oogen, die hij eerst gericht in de blauwe schimmendans der gloeikolen hield.

- Kobo-Daishi, ging de oude pelgrim voort; werd tot priester gewijd nadat hij alle verleiding weêrstaan had. In Tosa, bij kaap Muroto, doken uit de zee tal van monsters en helsche draken om hem mede te slapen; hij verdreef ze door luid te zingen mystieke bezweringen, die in den droom Boeddha hem zelve had ingefluisterd en tevens spuwde hij den gedachten toe de stralen van de avondstar, wier zilveren licht hij tijdens zijne meditatiën iederen avond inzoog. Voor de verleidende schijnen van Maja, voor de wulpschheden van vrouwendemonen, omringde hij zich in een heg, dien hij wijdde en hij liet haar slechts binnen, zoo hij verkoos tot haar te prediken het waarachtige woord: dan slipten zij henen en verdwenen als azuren dampen...

Umi-San verschrikte zeer. Hij had de oogen weder ge-opend en juist zag hij, boven den gloei van het houtskoolvuur, de gesluerde geesten, de azuren schimmen, rijzen, dansen, kronkelen, zweven, zich sluieren en ontsluieren en in wulpsche naaktheden hem de armen rekken, terwijl twintig monden als tot bloedende camelia's ontbloeden en de tippen van hijgende boezems spitsten.

- O, gezegend uw naam, Kobo-Daishi! kreunde bijna Umi-San.

- Kobo-Daishi, ging de grijsaard voort; leerde alle de mystieke formules, die onttooveren, en verre houden de duizende, kwade

geesten, die ons belagen, en hij was de leerling van den grooten abt, Huikwo...

- Gezegend, gezegend ook, Huikwo, uw naam! riep Umi-San en de pelgrims, met hem, riepen mede.

- Kwam Kobo-Daishi niet uit China terug naar gezegend Japan met een schat van duizende rollen en boeken, louter Boeddhistische wijsheid?

- Gezegend, gezegend! riepen in vervoering de pelgrims.

- Hij stichtte, vervolgde de grijsaard; het klooster op den hoogen bergtop, waarheen wij ons allen begeven. Hij stichtte het allerheiligste Koya-San. En stierf nooit want hij trok zich terug in een grot om af te wachten Miroku-Matreya, den Boeddha, die komen zal in deze of latere eeuw. Kobo-Daishi stierf nooit. Nog leeft hij.

- Gezegend! riepen de pelgrims matter want twijfelend.

Doodelijke vermoeidheid overviel hen; zij knakten neêr en sliepen, de eene soms met het hoofd op des anderen knie. Umi-San, in een hoek, terug getrokken, zag in de laatste, verijlende azuren dampen een fee tot hem komen; zij was niet die der pioenen of der chryzanthen; zij was de fee van het verslindende Vuur zelve en strekte de armen en hij glimlachte, onmachtig zich te verweren, haar toe en hij bezat haar in den wakenden droom en zij hem.

Den volgenden morgen, zeer vroeg, toen de pelgrims zich opgemaakt hadden en buiten traden, trof hen verrassing. Het nog herfstelijke weder was omgeslagen, de wind was uit het Westen ten Noorden gekeerd en het sneeuwde ijl en vochtig, terwijl tevens een bleeke zon zich scheen te willen bevrijden van de haar omhullende nevelen in het Oosten. Tot het Zuiden toe, waar de zee schemerde, als met grijze lakens uitgespannen, verschoot het berglandschap, rezen de pieken, waarover de sneeuw zich hechtte, groeven zich de ravijnen, hing ginds een waterval, gestold in een reeds weder verdood uur van nachtvorst, kartelden de kammen en slingerde tusschen diepten en hoogten het moeizame,

steile, nauwe pad, dat de pelgrims op moesten gaan. Het slingerde als een nauw zichtbaar lint het ravijn neêr, om den waterval en weêr de steile berghoogte op, boog om drie verwaaide, oude pijnboomen rond, verloor zich ginds uit het oog, en kinkelde heel smal en heel ijl verder, nauw nog zichtbaar den Koya-bergtop toe. Van hier was de kloostermassa, doel van den pelgrimstocht, niet te zien. Maar de arenden, twee, drie vlogen hoog in kringen door de dichter en vaster vallende sneeuwvlokken, trokken alle dier pelgrims blikken tot zich en de wijde cirkelvlucht der groote, schrill schreeuwende vogelen scheen den pelgrims toe als een zegenend gebaar en roep om erbarmen toe naar de goden.

De eene pelgrim ging sneller dan de andere. Hunne leeftijd voegde hen samen of scheidde hen. Ouderen gingen met ouderen of de een achter den ander; jongeren, veerkrachtiger, hielden elkander bij. Zij vertelden elkander van hunne tochten: er waren er die de drie-en-dertig tempels, Kwannon gewijd, de godin der Genade, door geheel Japan hadden bezocht; er waren er bij, die zich opgemaakt hadden om de acht-en-tachtig heilige plaatsen, Kobo-Daishi gewijd, te bezoeken. Zij zongen hymnen tusschen hunne verhalen door; zij liepen, zij daalden, zij stegen; hunne staven richtten zich nu schuiner dan rechter in hunne handen; na enkele uren was geheel het wijde landschap hier, daar en overal geteekend met de zich in die immensiteit verkleinende silhouetten der pelgrims; zij liepen nu overal, zij waren als sepia-mannetjes, even donker getinte klimfiguurtjes, stijgsilhouetjes, onder grooten hoed, met buigende knie, spannende kuit, en schuine of rechtere staf.

Umi-San ging tusschen vijf jongeren, vrome knapen als hij. Zij hadden elkander niet gezegd wie zij waren: dit deed er niet toe. Er waren er twee bij, die schenen jongelieden van geboorte, drie anderen, die waren vermoedelijk zonen van landlieden of zelfs veehoeders. De jongelieden verboederden in hunne vroomheid. Zij zouden den moeilijksten weg kiezen om hun ziel te verrukken en strengste tucht zich aan te doen. Want de oudere pelgrims meenden, dat zij genoegzaam hunne vrome plichten deden, door

den weg op en neêr te volgen, maar er waren omwegen, omwegjes, die heel steil of heel nauw en heel gevaarlijk waren. En de jonge pelgrims hadden afgesproken die tuchtpassen niet te ontwijken. Zoo bleven zij, de vijf knapen om Umi-San, in pas geslotene vriendschap en broederschap dicht te samen en weken telkens af waar de weg, smaller en steiler, rond boog om een punt, in eens tuimelde naar diep ravijn of opklom tot loodrechte piek. Als vervoerden zochten zij juist die afwijkingen van den pelgrimsweg - al zelve zoo moeizaam bezwaarlijk! - en waren blijde de allermoeilijkste omwegen uit te vinden, alle die gevaarvolle punten tusschen hemel en aarde en die Kobo-Daishi zelve ook vroeger gezocht had en was over gegaan. Onderwijl sneeuwde het dichter en het vroor. De wijde, ronde punthoeden der jonge pelgrims overdekte een laag van wit dons; de ijzeren punten hunner staven boorden in vasteren grond, in vriezende ijsplekken, waarover lichtelijk de sandalen uit zouden kunnen glijden... Zij hielden elkander vast; zij zongen hun hymne; zij bonden zich aan elkander vast; de oudere pelgrims, hen ziende nu hier, dan daar, in het wijde landschap, dat de vallende sneeuw vulde, scholden hen, hoofdschuddende, onwijs eerst, maar loofden hen daarna omdat zij vroom en volhardend waren en benijdden hunne jonge krachten. Zij zelve, de jonge zes, werden als vervoerd, ge-extazieerd, in hunne sport, wier mystiek hun kracht scheen te geven ongelooflijk. Zij heschen zich de loodrechte piek op, gleden den diepen tuimelweg naar beneden, klommen de rotsblokken weder op, juichten dan, hielpen elkander, trokken elkander aan hunne kabels op de steenen, platte tafel, die aan het ravijn als een balustrade-loos balkon uitstak en waaronder, in diepen afgrond, de verloopende rivier van den waterval verklotste.

- Hier is het, sprak een der jonge pelgrims; dat Kobo-Daishi uit het rotsgesteente heeft gebeeldhouwd een Dai-Butsu, een groote Boeddha, nu ja, een Boeddha-hoofd alleen, gezegend dat de eeuwen door!

- Waar? vroeg nieuwsgierig Umi-San.

- Onder deze rotstafel, die steekt als een bordes boven den af-

grond. O, hoe hij het gewrocht heeft, weet niemand. Vermoedelijk door tooverkracht want de goede demonen gehoorzaamden hem. Zij zullen hem, terwijl hij beeldhouwde, op hunne vleugelen hebben boven den afgrond gebeurd. Er is anders geene oplossing denkbaar. Het beeldhouwwerk is te zien van gindsche laagte - zie, ginds, pogen enkele pelgrims, de hand voor de oogen, er iets van te bewonderen.

- Kunnen wij het van hier vereeren? vroeg Umi-San ontroerd.

- Zekerlijk, zeide de jonge pelgrim. Wij kunnen ons laten vastsnoeren aan onze kabeltouwen en dan zullen vijf onzer om beurten hem, die het Boeddha-hoofd onder deze rotstafel wil vereeren, neêrlaten langs den rotsrand, zoodat hij zwevende boven den afgrond het kunstwerk aanschouwen kan in gebed en devotie.

Eenstemmig juichten de jonge pelgrims: zij waren allen bereid het waagstuk te volvoeren. Het eerste, hij, die het ge-opperd had. Hij liet zich stevig vast snoeren en de vijf anderen zouden hem over den rotstafelrand neêr laten. Het sneeuwde met ijle vlokken in dit latere uur van den morgen. Beneden, bij den bruischende waterval, zagen drie oudere pelgrims met ontzetting op naar wat die vrome, krachtige jongelieden dorsten bestaan.

De jonge pelgrim, hij, die de eerste zoû zijn, werd door de vijf anderen neêr gelaten. Hij zweefde tusschen hemel en aarde; zijne makkers, met gebogen knieën en kuitzen gespannen, hielden hem, even beneden de rotstafel, aan het uiteinde van den kabel in evenwicht; hij was gesnoerd om schouders en middel; zijne beenen spartelden als in het ijle.

- Dai-Butsu!! hoorden zij hem plotseling roepen.

Hij riep, dat hij den Grooten Boeddha zag in het heilig gelaat, het goddelijke kunstwerk, dat Kobo-Daishi, op de vleugelen van goede demonen, had kunnen beeldhouwen in het rotsgesteente, onder deze rotstafel.

Zwevende over den afgrond, aan den kabel hangende in de handen zijner makkers, bewonderde hij, vervoerde en bad Boeddha aan.

Toen riep hij:

- Dit zij voldoende!

Zij trokken, zij heschen hem op. Op de rotstafel, toen zij hem los snoerden, viel hij in zwijm.

De tweede jonge pelgrim, die den Boeddha in het gelaat zoû zien, wilde niet wachten tot zijn bezwijmde makker, dien de anderen met sneeuw inwreven om hem te doen ontzwijmen, hem mede zoû kunnen neêr laten.

- Gij zijt alle vier sterk, sprak hij. Dat gij vier mij neder laten zoo als wij, vijf, het onzen makker deden.

Zij snoerden hem en lieten hem den afgrond inzweven.

- Dai-Butsu!! hoorden zij hem roepen.

Hij, eveneens, zag het heilige gezicht in den rotssteen. In de diepte waren de oudere pelgrims op de knieën gezegen en hieven biddende de handen op naar het rotsgetafelte, waar vervoerde akrobaten de jongelieden hen schenen.

De eerste was bij gekomen maar de tweede, opgeheschen, viel in wijd-oogsche extaze, eene zalige krankzinnigheid.

- Gelukzaligheid! Gelukzaligheid! riep hij. Ik ben in hoogste gelukzaligheid!

En hij wierp zich op de knieën en bad in vervoering, aanroepende den heiligen naam.

- Het is mijne beurt! meende de derde.

Ook hij werd neêr gelaten, door de vier, want de vervoerde, in sneeuw de knieën verzonken, bleef bidden.

- Dai-Butsu!! hoorden zij hem roepen.

Zij heschen hem op. Hij lachte en weende als een kind en omhelsde dankbaar zijne makkers, dat die hem hadden bij gestaan in het Zalige Gelaat te blikken.

Ook de vierde jonge pelgrim werd te zweven gelaten. Voor hij 'Dai-Butsu!' had kunnen roepen, knarste het kabeltouw aan den scherpen rand van de rotstafel en brak knappende af. Maar de makkers heschen hem schuin, als een baal, maar ongedeerd, nog over de tafel heen. Hij bloedde, was aan gelaat, handen en borst hevig geschramd.

- Gij hebt mij geen tijd gelaten 'Dai-Butsu!' te roepen!! schold hij hevig de makkers.

Zij lachten, blij hem gered te hebben, maar hij snikte. Hij wilde wederom neêr gelaten worden, om zwevende het Heilig Gelaat te aanbidden. De makkers weigerden. Hij was heel toornig. Nog bleven over Umi-San en de jongste pelgrim, een lieflijke knaap van wellicht zestien jaren, teeder gebouwd en toch stevig maar met de oogen van een vrouw.

- Wilt gij vóór mij? vroeg Umi-San.

Deze jongste pelgrim antwoordde zacht:

- Ga gij voor...

- Makkers! riep Umi-San. Het is mijn beurt! Wat scheldt gij en lacht gij en bidt gij, in plaats van er aan te denken mij nu vast te snoeren en zweven te doen? Komt, ik verzoek: maak haast! Het lange eind van den kabel is nog meer dan voldoende om mij te snoeren en neêr te laten.

Zij snoerden Umi-San. En lieten hem neêr aan den verkorten kabel. Het was of hij een vogel was, die vliegen leeren zoude. Nu zweefde hij en zijne beenen spartelden even in het ruime, de zolen zijner sandalen-looze voeten zichtbaar naar boven.

Hij zag den Boeddha, het Zalige Hoofd, dat Kobo-Daishi eenmaal gewrocht had, zwevende hij op hem beurende goede-de-monenvleugelen! Hij zag het; vroom wilde hij de handen vouwen en aanbidden.

Maar in dit zelfde oogenblik zag hij het Zalige Gelaat zich herscheppen in dat van een fee. Het was een wulpsch vrouwegelaat, dat zich onder de rotstafel, beneden welke hij zweefde, voor hem herschiep in een verlokking tot wellust. De Boeddha-oogen zwommen hem tegen in eene gloeiing van geilste blikken. De mond spleet open in een zuigende trechter, waaruit een purperen tong zich rekte tusschen bijten willende parelen tanden. En de vrome Boeddha-vingers, gevouwen in gebed, ontvouwd en krampten in grijpenslust naar Umi-San!

Hij schreeuwde een kreet van verschrikking en wanhoop. Hij had niet den heiligen aanroep van 'Dai-Butsu!' kunnen weêrgalmen doen. De makkers heschen hem op. Zij vroegen hem:

- Hebt gij gezien? Zijt gij gelukzalig geweest, die korte pooze? Hebt gij aanbeden?

Umi-San, los gesnoerd, stond bleek en ontzet. Hij rilde over alle ledematen.

- Ik meende, dat ik los geraakte en weg schoof uit den kabelstrik, loog hij met een doode stem. Amida ontferme zich mijner!

Toen zeide hij, nog bleek en bevende zich wendende tot den jongsten pelgrim:

- Het is uw beurt, mijn broeder.

- Het is uw beurt, zeiden de makkers tot den jongste.

De jongste pelgrim hief zijn zachte, donkere oogen op.

Hij zeide:

- Ik durf niet. Ik ben bang.

De makkers smaalden hem.

- Zijt gij bàng? schimpten zij hem. Zijt gij een jongeman? Waagt gij niet in onzen greep te zweven om Dai-Butsu te zien, den Grooten Boeddha? Gij zijt laf! Gij zijt geen pelgrim, die in vroomheid en moed met ons kunt gaan! Gij zijt geen jongeman maar een meid!

Zij overstelpten hem, van minachting poefende, met hunne schimp. Zij wilden niet, dat hij hen meer vergezellen zoû. Zij, de vier, zij rolden den kabel op en zouden nu dalen, diep naar den weg, die weêr stijgen zoû, hoog en steil naar het klooster, doel van hun tocht: Koya-San.

De jongste pelgrim stond bevende en hij weende en snikte. Umi-San zeide zacht:

- Ik blijf bij u.

- Blijft gij bij den laffeling? scholden de andere knapen.

- Ik blijf bij hem, zeide Umi-San. Hij is heel jong, en teêr en hij heeft alles met ons mede gemaakt. Behalve dit. Dat niet ge-eischt wordt van een pelgrim al heeft het groote verdienste het te volvoeren. Als gij allen gedaan hebt. En ik. Gaat nu, makkers. Ik blijf bij dit kind.

Zij gingen. Zij scholden niet meer. Hunne stemmen klonken uit in hymne, die vulde met een stijgende vroomheid de van sneeuw doorwarrelde ruimte, terwijl zij daalden.

De jongste pelgrim strekte de handen uit tot Umi-San.

- Gij blijft bij mij? Ik dank u! Ik heb u lief, ik zal uw slaaf zijn. Ja, ik ben bang ginds in de ruimte te zweven aan een kabeltouw, dat de kartelrand van den rots snijdt. Ik ben dadelijk bang geweest toen de eerste de ruimte inzweefde. Ik wist, dat ik niet zoû durven. Umi-San, ik heb u lief. Zal ik u dienen en uwe sandalen u binden? Vergunt gij wel, dat ik u vergezel ter verdere pelgrimage? Ik ben u zoo dankbaar: laat mij u schoeien.

Umi-San streelde den jongsten pelgrim over het haar. Het voelde aan als van een vrouw, of het gegeurd ware met camelia-olie: Umi-San zag diep in de zachte oogen van den knaap, die, nog bevende, de handen gevouwen, voor hem stond.

- Jongste en teêrste van ons, zeide hij. Neen. Ik wil niet, dat gij mij schoeit. Ik zal ú schoeien. En u steunen. Ik ben zondiger dan gij. Gij liet na den Dai-Butsu te aanzien en uw zwakte zal u niet worden aangerekend door wie uwe teedere krachten meet. Maar ik... ik ben sterk en ik zàg... den Dai-Butsu... maar ik was... ik was een vât vol zonde!! terwijl ik in het Zalig Gelaat zag. Ik ben het, terwijl ik u in uw lieflijk gelaat zie! O, groote Goden, ontfermt u over Umi-San!!

En hij stortte neêr aan de voeten van den jongste, snikkende. Verbaasd wilde die hem beuren.

- Laat mij, zeide Umi-San. Waar zijn uwe sandalen. Hier zijn zij. Zit neêr, op dit rotsblok. Wacht, ik spreij mijn overgewaad er om. De sneeuw is nat en koud. Neem u in acht. Ik zal voor u zorgen.

Hij knielde neêr voor den jongste. En schoeide hem. Het was of hij vrouwevoeten schoeide. Toen zij beiden stonden, zeide Umi-San:

- Neem mijn oppergewaad over het uwe. Het is ruig maar warm. Gij hebt het koud. Dit is een veel eischende tocht voor zulk een teeder kind als gij zijt. Ik zie nu eerst, hê teêr gij zijt. Ik zag het niet dadelijk. Gij deelt alles met ons. Gij zijt zeker hêel vroom, dat gij zoo krachtig kondt zijn? Eisch niet te veel van uw krachten. Ik ben uw vriend nu, ik zal u steunen. Kom meê, wij moeten naar beneden, diep in het ravijn en den afgrond en dan moeten wij steilste hoogte opklimmen. Ik zal u steunen. Hier is uw bundel. En hier uw staf.

Hij zette hemzelve den pelgrimshoed op.

- Umi-San, zeide de knaap. Gij glimlacht steeds, zelfs in deze ure, dat ik van lafheid verachtelijk was en gij u een vat vol zonde dacht. Maar dat gij zeker niet zijt. Gij glimlacht steeds, Umi-San. Ik heb u h  el lief. Als wij samen dalen en stijgen zullen, den afgrond in en dan   p naar het klooster, Koya-San, dat Kobo-Daishi stichtte, zal het mij zijn of ik met u den weg naar het Paradijs neêr zweef en op zweef beurtelings!

Het vlokte dichter en dichter. De lage lucht over de immense bergenwereld en ginds, de zee, hing zwaar van sneeuw, die zich grauwwit ontvlokte. Umi-San, den arm om het middel van den knaap, daalde naar omlaag; beider staven zochten trede en steen om den voet te zetten; soms lag, bij het dalen, het knapehoofd, bleek en in extaze, met wijde oogen, op Umi-Sans schouder; Umi-San voerde hem mede; nauwlijks voelde de knaap zich zelve gaan...

De andere pelgrims, de oudere, de jongere waren reeds langs lichtere, langs moeilijkere wegen gegaan de ravijnen in, de bergen weêr op, op weg naar het klooster, dat zij eindelijk, ginds, op den bergtop, zagen schemeren met zijn complex van heilige gebouwen, waarover het scheen, dat, in den winteravond, tusschen nevel en sneeuw, zacht glori  nde aureolen uitstraalden. Maar Umi-San en de jongste, zijn makker - wiens naam hij niet wist en niet vroeg, hoewel hij zijn eigen naam had verraden - waren die nacht verbleven in een kleine herberg, die hing, toevluchtsoord voor moede pelgrims, een zwaluwnest gelijk, tegen den rotswand aan, terwijl diep, beneden, de watervallende rivier verklotste, terwijl boven, hoog, de sterren, één oogenblik, dat de sneeuw niet viel, streden om de grauwe nachtlucht door te schijnen. De jonge knaap, ten doode toe moê, was neêr gevallen op de gespreide mat, zijn hoofd op zijn bundel; Umi-San had hem toe gedekt met zijn eigen, ruige overkimono en hem toen, in zijn armen wiegende, gezegd moed te hebben en uit te rusten. De knaap was in slaap gevallen, en ook Umi-San, hem ter zijde, had geslapen.

Zeer vroeg, nog in het duister dageraad-doomen, ontwaakte Umi-San. Er brandde een walmende oliepit in een aarden napje. Hij richtte zich, wreef de oogen. Naast hem sliep de knaap, rustig en onbewogen. Zijn zacht, regelmatig, vrouwelijk gelaat lag, oog-geloken, in de onbestemdheid van nauwlijks ontloken glimlach van geluk. Hij sliep vast. Umi-San rees voorzichtig op, schoeide zich maar liet zijn ruige kimono verwarmend liggen op den slapenden knaap.

Toen opende hij zachtjes de deur, waar de oude waard, meer een kluizenaar hij dan een herbergier, reeds zat uit het open ruit-jesraam te turen, waar de zon zoû rijzen.

- Ik ga, zeide Umi-San.

- Het is goed, zeide de oude man, groot-oogsch verloren in de wachting zijner meditatie. Toen sprak hij, tot de aarde terug gerukt:

- Wilt ge niet de warme soep? Ik kan het hout doen ontvlammen onder den ketel.

- Ik dank u en bewijs u eere, zeide Umi-San hoofsch. Maar ik wilde vroeg weg, om nog dezen middag Koya-San te bereiken. Warm dus de soep niet voor mij. Ik ben niet hongerig. Trouwens, ik ben ter pelgrimage gegaan penningloos. Mijn vader wilde mij penningen geven maar ik wenschte geen geld om dezen tocht te volvoeren.

- Dan loonen u de heilige Bodhisattwa's, zeide de oude man. Zoo gij geen penning hebt, vraag ik u geen penning.

- Ik dank u met eere voor uwe genade, zeide Umi-San, diep buigende. Ik weet niet of mijn jonge makker, die ginds nog slaapt, penning bezit. Ik ken hem niet langer dan sedert gisteren.

- Hij zal mij penning geven, zeide de oude man; zoo hij penning bezit en anders ga hij in vrede zoo hij ontwaakt. Wij hebben hier nauwlijks iets van penning nodig. Ik bouwde dit huisje jaren geleden ter eere van Kobo-Daishi en wie hem vereeren. Ik open het voor moede pelgrims en warm hun de soep in den ketel, dat is water met bladeren van groente en enkele korrelen rijst.

- Meer is niet nodig, zeide Umi-San, buigende.

- Meer is niet noodig, herhaalde, buigende ook, de oude. Maar zoo gij nu gaat, doe uw overgewaad aan; het is koud in den morgen.

- Ik liet het over mijn jongen makker uitgespreid, zeide Umi-San. Hij is teêrder dan ik: een teêre knaap. Ik ben sterk. Ik heb het niet koud. Ik gloei steeds: voel mijn hand.

Hij reikte zijn warme hand.

- Gij zijt jeugdig, zeide de oude en Umi-Sans hand drukkende. En vroom daarbij.

- Ik ben heel zondig, zeide Umi-San.

- Gij zijt te jeugdig om u heel zondig te noemen, zeide de oude. Uwe zonde kan niet meer dan uw jeugd zijn.

- Meent gij? weifelde Umi-San.

- Ik zoû meenen, dat ik het bijna zeker weet, voor zoo verre wij aardsche dingen weten, zeide de oude en opende groot wijd de oogen, die staarden naar het Oosten waar de zon nu rees in den eersten, zwakken gloor.

- Amida Dai-Butsu!! riep, rijzende, vervoerd de oude.

- Gezegend gij, o groote Boeddha Amida! riep Umi-San hem na. Gij, die niet wilt de zaligheid van Nirwâna, voor iedere sterveling gelukzalig zal zijn.

- De dag is òpbloeiende! zeide de oude vervoerd. Weêr een nieuwe heilige dag! Weêr de nieuwe uren, dat mijn gebed zal kunnen opzweven. Ure na ure, tot de nacht zinken zal. Genade na genade, gelukzaligheid na gelukzaligheid, iedere dag, ieder uur! Tot eenmaal de Dood mij zal nemen en opvoeren tot Amida zelve! Over de zee, in de wolken, den hemel in, tot in de van het Oosten naar het Westen toe wentelende paradijzen!

Hij strekte de gevouwen handen naar de verre, bleeke zon, die rees, in zwaksten gloor, den kartelenden bergkam uit.

Umi-San had hem willen vragen hoe lang hij reeds hier woonde. Of hij een gezin had, kinderen, zonen vooral, eene vrouw. Of hij niet eene vrouw had bemind, meerdere vrouwen begeerd.

Umi-San vroeg den oude niets. Hij zeide alleen:

- Ik ga nu, vader, met uw eervolle genade.

En boog diep. De oude boog diep terug.

Umi-San, wijden punthoed op, staf in de hand, trad buiten. Hij huiverde, zonder zijn warm, ruig oppergewaad. Hij zag den weg, eerst in het rotssteen gehouwen, verder den weg opslingeren. Hij ging. Hij liet den jongen makker van één dag achter; hij wist, dat hij hem nooit weder zoû zien. Het was vaal, vaag en wijd, deze wereld van wijde bergen en vaag vale wolken, waaruit de sneeuw wel weêr zijgen zoû. De zon was verzwijmd in nevel. Arenden vlogen, twee, in droomende kringen, vogelen, verheven boven alle wereldwee, ascetische, magere vogelen, hoog boven Umi-Sans hoofd om en om.

Dien middag, na uren loopen, met de medebeweging van zijn staf, éénbeensche medepelgrim, van dalen en stijgen, een pooze rusten, zitten op rotsblok, dat uitpuntte boven afgrond of waterval, dan weder klauteren, nog dalen één uur om weêr twee uren daarna te klimmen, bereikte Umi-San Koya-San. Hij hijgde van vermoeienis maar hij trilde tevens van ontroering. Hij had bereikt het heilige klooster, dat Kobo-Daishi gesticht had. Van zijne medepelgrims, oudere en jongere, waren er enkelen opgenomen hier en daar in een herberg, ziek, oververmoeid, hadden er enkelen reeds bereikt als hij nu bereikte maar hij had niemand van hen dien morgen gezien, verlaat als hijzelve was door den zorg voor den jongste, dien hij slapende had achter gelaten. Hij moest toen het zwarte, hier en daar ijle, sneeuw-bevlokte bergwoud door, waar de pijnboomen, en magere ceders als in houdingen van asceze en vroomheid, van gebed en meditatie, de takken rekten en reikten den hemel toe. Eene atmosfeer van ontstegenheid aan alle aardschheid dreef rond maar koud, zonloos en somber. Geene vrouw had ooit hier haar voet mogen drukken; alle lichtende levensvreugde had hier uit, alle zinnenweelde was hier gedoofd; zoo hoog boven aarde en zee, voerde de smalle Brug van het Paradijs over den afgrond dieper het woud binnen en breidde zich dit geheimvol stil en eenzaam rondom den jongen pelgrim, die doorliep hijgende en trillende. Tot hij bereikte een zwarte poort,

achteringang der tempelgronden. Een bronzen Jizo-beeld, even besneeuwd, ter zijde, lachte hem toe zoo innig troostrijk, dat de moede jongeman kreunde van zaligheid, een kus drukte op Jizo's knie, een steen nam van den grond en dien neêr legde in Jizo's schoot, als bede om hem zijn levenslast te verlichten. Hij liet toen den bronzen klopper dreunen. En wachtte. Een priester-poortenaar ontsloot de poortehelft.

- Ik ben een pelgrim, met uwe eervolle genade, zeide Umi-San.
- Treed met eervolle genade binnen, antwoordde de priester-poortenaar.

Hij deed Umi-San binnen treden, sloot de deur en ging hem voor. Hij leidde hem naar een gebouw, dat was als een bureau van examinatie. Tusschen de vrome boomen verschoten de tempelen kloostergebouwen, als zwarte en grauwe massa's.

In het bureau zat, gehurkt, een priester, met schrijfgerei en papierrol op lage tafel.

- Uw naam?

Umi-San meldde zijn naam, zijn leeftijd, van waar hij kwam. Hij zeide, dat hij penningloos was, maar om boete. De priester schreef op.

- Hebt gij muziekinstrument bij u, vroeg de priester; een fluit misschien?
- Neen, vader.
- Gij weet, dat is verboden.
- Ik weet het, vader.
- Gij hebt ook geen wapens bij u of dobbelsteenen?
- Ik heb er geene, vader.
- Hoe lang wenscht gij uwe devotiën hier op de heilige plaats, gezegend zij Kobo-Daishi's naam, te verrichten?

- Gezegend zij Kobo-Daishi's naam, herhaalde Umi-San. Vader, ik wensch vooral in de priesterschool te worden opgenomen. En hier te blijven, zoo het mij vergund wordt.

- Zijt gij vol goeden wil?
- Ik ben vol goeden wil, vader.
- Zoo zal ik den abt doen verwittigen. Wacht ginds.

- Ik wacht, vader, zeide Umi-San, buigende; hij trad terug en viel toen op een smalle, houten bank en sloot de oogen.

De priester stond langzaam op en ging. Nu duurde het heel lang. De morgen was droef kil en somber; en buiten, het licht gezeefd door de ruitjes van papier, sneeuwde het nu zeker weêr. Umi-San was, zonder overgewaad, zoo koud, dat hij de kou niet meer voelde. Hij was, na uren niets te hebben genuttigd, zoo hongerig, dat hij den honger niet voelde meer. Maar zijn ziel woog in hem als een lichte duive, die wieken zoude willen uitslaan. Zijn vleesch scheen nu wel gekastijd maar zijne voeten bloedden en deden hem zeer in zijne versleten sandalen nog nauwlijks omsnoerd. Het scheen of iets in hem gestold was en stil stond - zijn bloed - en ofte gelijker tijd iets in hem zacht glansde en straalde zelfs: zijne blijde verrukking. Zijn adem ging hoorbaar tusschen de onverwelkte bloem van zijn glimlach als een muziek, die een geur was. Hij zat maar hij voelde zich zweven.

Hoe lang het duurde, wist Umi-San niet; toen hoorde hij den priester zeggen:

- De abt wacht u.

- Geprezen... begon Umi-San te prevelen maar voltooide niet. Hij richtte zich met behulp van zijn staf. Hij stond nu en volgde, den staf latende, den priester een lange, donkere galerij door. In een donker, vierkant, naakt vertrek stond de abt, een kleine, magere ascetische gestalte in donkere pij, haarloos kruin en gelaat, twee zwarte oogen als donkere gaten, waaruit een dubbele ziel scheen te staren. Er was als een vreemd grauwe halo rondom hem en Umi-San stortte neer in eerbied op den grond.

- Uwe edelheid wenscht? vroeg de abt en het was of er iets sarcastisch neêr viel op den knielenden, jongen man.

- Hooge heer abt, zeide Umi-San. Ik ben een zondige knaap. Ik denk steeds aan zondige dingen; de zonde zit mij in het bloed, geloof ik. Maar ik ben vol goeden wil om mij te beteren en zoo Uwe Hoog-Eerwaarde het mij gunt, zoû ik gaarne willen opgenomen worden onder de discipelen van de priesterschool.

De abt staarde neêr op Umi-San en zeide na een pooze:

- Wij kunnen niet zoo zondige jongelieden als gij meent er een te zijn, opnemen in onze priesterschool. Zonde besmet. Welke zonde is de uwe?

- De geile demon der wellustigheid, Hoog-Eerwaarde, houdt mij in zijn klauwen, bekende Umi-San, het hoofd in diepsten deemoed ter aarde buigende. Maar ik ben bereid alle tucht door te maken, die mij wordt opgelegd.

- Ik zie, zeide de abt; dat gij vol goeden wil zijt. Gij zult beproefd moeten worden. Eerst naar het lichaam, dan naar de ziel. Gij moet eerst pogen, jonge man, door de macht van uw wil, geen koude, vocht en guren wind te voelen. Wilt gij dat?

- Ik wil het, Hoog-Eerwaarde.

- Zoo rijds op en volg mij.

Umi-San rees op en volgde den abt, de zaal door, een lange gang door, naar een kloosterpoort; een dienende priester opende die. Van den drempel traden drie, vier granieten treden omlaag, naar een terras, met de gewijde, symboliesche pijlers, de vijf elementen in hunne knopversiering uitdrukkende voor wie dat weet. Van dit terras was de immense bergenwereld en, ginds, de verre zee, te zien als éene oneindigheid. En het sneeuwde.

De abt zeide:

- Voelt gij de kracht, knaap, hier op deze trede te zitten drie dagen en drie nachten, zonder voedsel en bedekking?

Umi-San vouwde biddend de handen.

- Hoog-Eerwaarde, smeekte hij; ik ben zeer moê van moeizamen pelgrimstocht. Heb erbarmen...

- Het is u te zwaar, zeide de abt en zijne stem klonk koel. Voelt gij dan de kracht, hier, op deze trede, te blijven zitten één dag en één nacht, van daag en van nacht, tot morgen de zon in het zenith staat?

- Ja, Hoog-Eerwaarde, antwoordde Umi-San.

Uit de donkere gaten, die als een dubbele ziel lieten stralen uit des abts oogen, streek als een teederder staren neêr naar den knaap, en Umi-San meende, de grauwe halo werd zilver.

- Zoo zit neder, zeide de abt heel zacht. Zit neder in meditatie. En

peins over deze vraag: zoo Amida niet geweigerd hadde het volkomen Boeddha-schap machtig te worden en niet nog als Bodhisattwa, het zondige menschdom genadig, toefde in de sferen, die slechts één enkelen hemel boven onze aarde verheven zijn, zoû uwe bekeering uit zonde mogelijk zijn? Beslis niet te gauw maar peins diep en vroom. Weeg het neen en het ja van uwe peinzing als goud op een schaal en zeg mij morgen, na den noen, tot wat gij meent te moeten besluiten.

- Ik zal neder zitten en peinzen, vader, antwoordde Umi-San deemoedig hoewel hij reeds dadelijk meende te weten, dat, zoo Amida hem niet genadig ware, hij voor eeuwig reddeloos verloren was.

Maar zoo schielijk besluit zeide hij niet dadelijk. De abt trad binnen, de dienende priester sloot de poort en Umi-San zette zich buiten op de onderste trede van graniet. En zag uit in de sneeuw. Hij had het heel koud maar wie het zoo koud heeft, voelt niet de koude als hij zich in meditatie verliezen wil. Hij was ook zeer hongerig maar het is beter nuchter te zijn voor wie peinzen wil over diepe of hooge dingen, die raken de sferen rondom onze aardbol.

Het sneeuwde dichter en dichter. Op een kier werd, na hoe lang was niet te benaderen, de poort ge-opend en de dienende priester verscheen ten deele en zeide:

- Zijne Hoog-Eerwaarde doet U vragen, of gij binnen wilt komen, zoo de beproeving te zwaar U is.

- Ik dank Zijne Hoog-Eerwaarde, zeide Umi-San. Maar ik voel in mij de kracht om te blijven.

De priester verdween, de poort sloot toe. Het begon donker te worden en steeds zat Umi-San en poogde te peinzen. Of zijne bekeering uit zonde mogelijk zoude geweest zijn, zoo Amida niet, als Bodhisattwa, genadig het zondige menschdom, gebleven ware in de eerste hemelsfeer, boven deze aarde. Maar, Zalige hij, Nirwâna ware binnen gedreven als Sakya-Muni zelve, om niet meer naar de aarde te wenden den vergoddelijkten blik. Het was moeilijk er over te peinzen. Het was zoo eenvoudig. Als Amida

hem niet geholpen hadde, wie zoû hem hebben geholpen? Jizo helpt wel kinderen en onschuldigen maar onschuldig was Umi-San niet meer. Kwannon, de Koningin der Genade, is vol erbarmen maar ziet zij niet meer naar maagden en moeders om dan naar zondige jonge mannen? Umi-San wist dat zelve zoo niet: het waren godgeleerde vraagstukken, eigenlijk niet út te peinzen maar te weten, twijfelloos en zonder aarzeling. Waarom had de abt hem zoo moeilijk vraagstuk ter overpeinzing gegeven?

Toen het geheel donker geworden was op de dwarrelende vlokken na, die waren grauwend als eene duizeling om Umi-Sans peinsstarenden blik, werd wederom open gekierd de poort. Verscheen wederom de priester.

Hij zeide:

- Zijne Hoog-Eerwaarde doet u vragen of gij de nacht binnen door wilt brengen, in een kloostercel.

Umi-San antwoordde:

- Mijne nederigheid is Zijne Hoog-Eerwaarde tot het innigste toe erkentelijk. Voor de gunst en goedheid, die hij mij wel wil bewijzen. Maar ik heb nog kracht, ik voel niet de koude meer en ook knaagt de honger mij nauwlijks; ik wensch hier te blijven, deze nacht en morgen-ochtend, tot de ure van den noon.

- Zoo zal ik u niet meer storen in uwe devotiën, zeide de priester. Moge zegen u deelachtig worden, broeder.

- Moge zegen ook dalen over u, broeder, antwoordde Umi-San.

De poort sloot toe. Een lange, vreemde tijd verging. Steeds zat Umi-San te staren, poogde te peinzen. Het sneeuwde ijler, witter, zilveriger. Het begon te vriezen en de atmosfeer werd als een harde, kristallen klok; de hemel begon vreemd te blauwen. Een volle maan rees ginds, zeer groot en goud, de bergen uit. Zij kartelden lang en duidelijk nu in meerdere en meerdere immensiteit in het wijde wereldverschiet. Ginds lag de zee, als met stille banen zilver, als met hellere banen goud. Plotseling zag Umi-San voor zich verschijnen eene Vrouw.

Hij schrikte even, doortrild. Zij was als opgedoken uit den afgrond; zij verscheen vlak voor hem aan den uitersten rand van

het terras. Het scheen wel of zij zweefde boven de diepte; ter nauwernood drukte hare voet den terrasrand. Zij was zéer schoon, zeer groot en zeer blank. Zij glimlachte onuitsprekelijk zoet met haar bloedrooden mond en hare gitzwarte oogen. Haar haar was, blauwzwart als de nacht zelve, gekapt in hoog, lussen-weelderig oïrankapsel en er staken tal van zeer lange naalden uit, die waren als kristallen pinnen, als van kristallen stralen een zon. Zij droeg een wijde, sneeuw witte kimono, die als doorweven scheen met een zilveren berglandschap, waarin zilveren watervallen en zilveren rotsgesteenten en uit dat gewaad zweefde zij naakt te voorschijn. Rondom haar weelderige nek en boezem en om hare heupen hingen ketenen van schitterende kristallen, sierselen zoo als de godinnen dragen, Kwannon zelve. Hare blik scheen te bezwijmen van teederheid.

Zij bleef daar zweven. Zij zeide niets. Umi-San zag haar, doorrild maar roerloos, in de oogen, die vloeiden over van liefde. Toen vroeg hij:

- Wie zijt gij?

- Wat zegt u mijn naam, zeide zij. Ik ben een Vrouw.

- Gij moogt hier niet komen, in deze heilige bergen, zeide Umi-San. En voor dit heilige klooster, dat stichtte Kobo-Daishi, geprezen zij zijn naam. Geene vrouw mag hier komen, want zonde is in iedere vrouw, zelfs in mijne moeder.

- Zonde is ook in mij, zeide zij. Maar Zonde is in ons allen. Zonde is ook in u.

- Ik weet het, zeide Umi-San en hij weende maar zijne tranen stolden dadelijk.

- Maar Zonde is geene Zonde voor Allen, die weten, zeide de Vrouw. En ik ben onder Wie weten.

- Ga weg van mij! riep Umi-San. Gij zijt een duivelin, zooals er Kobo-Daishi wilde verleiden en nu wilt gij mij verlokken.

De Vrouw glimlachte onwederstaanbaar teeder en zacht.

- Ik weet nauwlijks of ik u zondig ben als een moeder of een minnares, zeide zij en er begonnen biwa-snaren en getinkel van shamisen rondom hare verschijning te moduleeren. Maar gij lijdt

koude, honger en ellende. En ik heb u lief. Ik wil u warmen aan mijn goddelijke borst en mijne kussen zullen paradijsappelen worden tusschen uw zachte knapelippen, die nóg glimlachen terwijl gij zoo zeer lijdt. Ik zal u lust en liefde geven en der goden zaligheid. Kom!

Zij strekte de verblindende armen uit. Het was of zij nader zweefde en Umi-San ophief van de trede, waarop hij zat. Toen vlijde zij hem in hare armen aan haren boezem en wiegde hem en kuste hem met kus na kus. En sloot hem vast aan zich, hem warmende in hare omhelzing en haar weelderig, wit-zilveren gewaad. Er schenen duizenden gouden sterren te regenen uit de wijde nacht, waarin de gouden maan ontzaglijk scheen geworden.

Toen Umi-San dien morgen ontwaakte, lag hij, even onder het terras op de rotsen, aan den rand van den afgrond. De zon was nog niet gerezen. Het schemerde van mistige dageraad. Umi-San herinnerde zich zijn vergeefsche beproeving, zijne doellooze meditatie, en de Zonde, die hem aanbiddelijk zoet en zalig geweest was als een opperst geluk, waar bij zelfs te drijven-Nirwâna-binnen nauwlijks meer weelde gedacht kon worden. Hij berouwde geen enkelen oogenblik hoewel hij gebroken daar neêr lag, vlak aan den rand van den afgrond. Maar ook wist hij, dat dit leven nu voor hem gedaan zoû zijn omdat er na het geluk van deze nacht en na die zalige zonde geen leven meer denkbaar voor hem zoû zijn, op deze wereld, in deze bergen, in dit klooster, tusschen deze menschen. Daarom rees hij op, met bovenmenschenlijke kracht. Hij zag, dat een rotsig pad daalde naar beneden. Voor een pelgrim, met een staf, scheen het ondoenlijk dit pad op te klimmen of af te dalen. Want het tuimelde soms loodrecht naar beneden, naar ravijn onder ravijn en overal staken de pieken op of lagen, rond door de wateren geslepen, de rotsblokken, getorend over elkander. Maar Umi-San aarzelde niet. Hij tuimelde, hij daalde, hij viel, hij gleed; hij gleed de gladde hellingen af naar omlaag; dit was als de verdroogde bedding van watervallen, die elders hunne

stroomen gestuwd hadden. Umi-San bloedde over geheel zijn lichaam; de rafels vleesch hingen over zijn als gevilde lijf en zijn roode bloed liet overal zijn spoor na als van koralen. Toen hij de zee naderde, zag hij, dat de zon in het Oosten rees uit de grauwe vlakke van den oceaan, aan de kim.

Hij herkende en hij glimlachte, zacht kreunende. Hij herkende Amida; de zon was Amida's gelaat. Dat is zoo weldadig van ontferming, dat alleen het te aanzien éene seconde, voor eeuwen zaligheid doet binnen stralen de ziel, eene zaligheid, die alle andere zaligheden en zonde wegspoelt en vereffent. Toen Umi-San dus Amida herkende, kreunde hij hooger en hooger op, riep Amida's heiligen naam aan en strekte de armen uit. En hij meende - het was twijfelloos - dat Amida tot hem glimlachte en hem wenkte. Daarom liep Umi-San, de rotsen nu geheel afgedaald, over het smalle strand, de zee in.

Hij liep de zee in, want dit was niet zwemmen. De golven hieven hem op en rolden hem als met muziek mede van waar zij kwamen. Het was of de geheele zee hem golfde van de stranden af naar de kim toe, waar Amida rees, naar zijn zalig zonnegelaat, hooger rijzende, stralende, met stralen uit zijne oogen, stralen uit zijn glimlach, stralen golfde de zee terug en voerde Umi-San met golf op golf naar Amida toe. Tot hij, in het goddelijke licht van den nieuwen dag, Amida vlak bij genaderd was en in de oogen zag.

Toen ontmoette Amida's glimlach Umi-Sans glimlach als één vonk menselijkheid, zondig of zondeloos volgens armelijk menschbegrip, ontmoeten kan de ontzaglijkheid van goddelijke glorie en genade, waarin zij verzinkt. En zag Umi-San, dat Amida's stralende vingertippen beurden het Snoer der Ontferming, dat over den stralenden boezem van den Zalige hing, ter grijping van àlle stervelingen, die in strijd bezwijken. En greep Umi-San, uit de golven zich heffende en als geheven door Amida's eigene handen, het Snoer en lag hij in ontferming aan den eigen borst vanden Zalige...

Zalig hij zelve ook, terwijl de nieuwe dag over bergen en menschen rees.

XXIII

Slangemaagd en tempelbel

Te Hikata, in de provincie van Kii, luidt in het klokhuis bij den Kwannon-tempel van Dôjô-ji, de sonore, bronzen klokbel, als de horizontale klopper - de zwaar cederen balk - in de zijde boemend haar beukt en wederom beukt. Dan wiegelt de zware bel wichtig hare stem, over de oranjeboomevalleien, toe naar de verre zee, zich rythmiesch verheffende bij iederen boemenden stoot van den klopper, en zingt voltoonig en diep:

‘De dagen en uren vergaan als seconden... de eeuwen vergaan... als de jaren en hartstochten... vergaan als stormvlagen... en-vlammen, niet anders dan mijn klank, vertrillende in lucht... en verder in ether... Boem...! Boem...!! Al van wereld... en menschen... vergaat... in der eeuwen loop... als met vele rivieren... naar wijde zee en de wijdste zeeën... vloeien in den glansoceaan, die Nirwâna is... terug en voor eeuwig weg... Boem!!!’

Onder aan den heuvel, waarop de tempel verreest, was het theehuis. De waard was een zonderling man, stilzwijgend en somber, nu en dan vreemd sarcastiesch tegen zijne bezoekers en men zeide, dat zijne vrouw, die verdwenen was, niemand wist waarheen, een fee was geweest, een demoniesch schepsel.

De waard van het thee-huis, waar dikwijls pelgrims uitrustten en een kop verkwikkende thee vroegen, had eene dochter. Zij heette Kiyohime en was zoo rank als een jeugdige wilg aan den rand van den weg en toen zij opbloede, scheen haar gelaat een witte camelia tusschen vijf zwarte irisbloemen: de lussen van haar glanzende haar. En hare oogen waren vreemd: zij schenen wel goud te zijn, zij schenen wel van chryzoliet en soms droomden zij met een vreemden glans, die be-angstigde de pelgrims, wien zij diende de thee, op de lage rustbank, in dit thee-huis, dat van vrome faam was.

Zoo was Kiyohime kuisch gebleven, hoewel zij bloede tot welige maagd. Maar in haar hart en haar boezem huisde een slang

want zij was een slangemaagd als wellicht ook hare moeder een drakevrouw geweest was, de dochter van een draak, die kan goddelijk zijn zoo zij een hemelsche draak maar onzalig zoo zij eene helsche is. En de slang, die in Kiyohime huisde, verhitte haar maagdenbloed, zoodat het soms haar scheen, dat de lava, die den Fuji ontstroomt, door hare zwellende aderen vloeide.

Eenzaam dwaalde Kiyohime, had zij de pelgrims bediend, langs den boord van het ravijn. Boven de koorts harer verlangens uit boemde, ginds, op den heuvel, vaak de heilige tempelbel, en zong, dat hartstochten vergaan... Maar Kiyohime lachte, als zij de stem van de klok verstond, luisterend naar den bronzen psalm, want in haar woedde hartstocht en zóo jeugdig als zij was, wilde zij van vergaan niets weten. Was haar alles dit aardsche leven en telde zij niet Nirwana en Eeuwigheid.

Dan dwaalde zij, terwijl de tempelbel, de ontzaglijk groote, ginds gebeukt door den cederen balk, galmde over de bergen heen, die verschoten in den avondschemer. Snikkende breidde dan Kiyohime de armen en sloeg ze om den ruigen stam der pijnboomen rond, als om de gespierde lichamen van minnaars. En wreef hare wang tot bloedens toe aan de bast en kustte de bast en de ruwe knopen van den pijnboomstam en wrong zich tegen den roerloozen tronk en vlocht hare haren razende rondom de takken. Of zij zocht aan den ravijnboord de ronde rotsen en legerde zich over hunne steenkoude hardheid en prangde in hare armen de blokken verliefd, maar de rotsen gaven haar heur brandende zoenen nimmer terug, zoo min als de pijnboom. Dan legde zij zich over de bevrorene sneeuw of zij baadde zich bij den waterval en liet schaterend den stroom neêrstorten met schuimend geweld op hare gerichte borsten maar de bergstroom, evenmin als de ijspegel, werd Kiyohime tot bloedwarmen minnaar.

Tot zij, verpletterd van nuttelooze smachting en ziedend verlangen, naar huis toe wankelde en in zich voelde de slang, die, gekronkeld om haar hart, in haar boezem, scheen vuur uit te hijgen, dat ziedde als lava haar door het lijf.

Toen zeide Kiyohime tot haar vader Manago-no-Shôji:

- Vader, ouders zoeken voor hunne dochters, ook al zijn deze niet te tellen naast zonen, toch wat zij hopen, dat haar levensgeluk zal worden: een man. Vader, zoek mij een man, opdat ik hem lief kan hebben en kinderen hem baren kan, zonen en dochteren.

Manago-no-Shôji lachte sarcastiesch.

- Een man? antwoordde hij. Er licht een te vreemde gloed in je gouden oogen, kind. Er kronkelt een lenigheid in je leden, die is meer die van een slang dan van een maagd. Je haren zijn zwarter dan zwart en je gelaat is bleeker dan de blankste camelia. Geen man zal je nemen tot vrouw, zoo hij er eene wenscht, die hoedt zijn huislijken haard en die hem zijn zonen zoû baren. Ik zoek je geen man, kind; ik zoû er geen vinden voor de dochter van een moeder, die verdween niemand weet hoe en waarheen.

Kiyohime snikte bitter, de armen om hare knieën geslagen. Den volgenden dag, na een nacht van leed op hare eenzame legersponde, over de rotsen en de bevroren sneeuw, smeekte zij ten tweede male:

- Vader, zoek mij een man.

- Neem den eersten, die je den drempel ziet overschrijden, zeide Manago-no-Shôji verstoord. Neem wat ik je niet zoek want wat ik niet zoû vinden.

En hij ging van daar.

Op dit oogenblik trad Anchin over den drempel. Hij kwam van verre, in pelgrimstocht, naar den tempel van Dôjô-ji, om Kwannon aanbiddende eere te doen. Hij was een samurai, die te velde zijn boezemvriend had verslagen, die diende in de legers van een vijandigen daimyo. Om boete te doen, deed hij pelgrimstocht na pelgrimstocht; hij had de gelofte gedaan alle heilige plaatsen in Dai-Nippon - Japan - te bezoeken.

In zijn pelgrimsgewaad was hij zichtbaar een soldaat en een ridder. Hij was zeer schoon van gestalte en gelaat en het ruwe gewaad en de ronde hoed verborgen ter nauwemoed, dat hij een man was van lust en liefde. Hij had vele vrouwen bemind maar sedert zijne boetedoening, betrachtte hij kuischheid, onder welke

betrachting hij leed, want hij was een man, wien rijk het bloed de forsche aderen doorstroomde.

Toen hij den drempel van het thee-huis overtrad, zag hij Kiyohime; zij stond in een zwart-blauwe kimono bij den bronzen pot, waarin het houtskool, even walmende grauw en blauw, smeulde als met een heimlijken gloed.

Anchin en Kiyohime zagen elkander in de oogen. De gloed van het vuur in den bronzen pot scheen òp te glanzen tot in hare gouden oogen, die schenen te vlammen. Hare lippen, rood als bloed, half ge-opend, spitste hare tong puntig te voorschijn, als die van een slang, en trok zich toen binnen haar mond. Anchin zag de oogen als vlammen en de tong als die van een slang zoo spits en hij zag de camelia van het bleeke gelaat tusschen de zwarte irisbloemen, die hooge haarlussen waren.

Hij stond verbijsterd. Maar zeide slechts:

- Ik ben een pelgrim op weg naar den tempel en bid uwe eervolle genade om een verkwikkenden kop thee.

Kiyohime heette hem te zitten en bereidde de thee, in ceremonie, zittende over de gast. Zij mengde de poeders, wachtte tot ziedde het water en schonk het uit de ketel. Daarna veegde zij met een ganzeveder de stofjes weg van het verlakte tafeltje. Toen schonk zij het kopje vol thee, die was als vloeiende jade, die dampte, rees op en bracht, het kopje beurende voor zich uit, den lavenden drank den gast.

Anchin dronk, terwijl Kiyohime zich wederom zette achter het theegerei, hurkende en deemoedig, zooals het eene dienaars betaamt.

Anchin dronk langzaam teuge na teuge.

Toen zeide hij:

- Ik ben te laat om tot den tempel te stijgen. Zoo er een bed voor mij gespreid ware deze nacht in dit huis, zoû mijne dankbaarheid groot zijn.

De waard kwam op dit oogenblik binnen. Hij antwoordde:

- Nooit heeft een pelgrim te vergeefs onder dit dak om gastvrijheid gevraagd en penning heeft hij niet te geven. Want hem eere

te bewijzen is mij plicht der boete, die ik doe voor begane zonde hoewel ik niet weet tot hoever boete van zonde ontlast.

En hij lachte. Anchin, uit tegenbeleefdheid, lachte eveneens want tot elkander te lachen is hoffelijkheid, ook in gesprek over de ernstige zaken.

Toen zeide Kiyohime:

- Ik zal de futons stapelen.

En zij stapelde de matrassen op elkander, ze opschuddende hoog, in een hoek en breidde een schut er voor. De nacht viel; buiten bleekte de winternacht en schemerde met een rijzende, witte maan door de matte, papieren ruitjes. De waard, zijne dochter en de gast bogen vele malen diep voor elkander, zeiden hoffelijke wenschen voor nachtrust en elk van hen trok zich terug achter scherm en brooze deur.

In de winternacht, op den heuvel, zong, diep galmende, de tempelbel, dat alle hartstocht vergaat.

Een week toefde Anchin, de pelgrim, in het thee-huis onder aan de heuvelhelling, waarop de tempel rees. Naar den tempel - doel van zijn tocht - was hij niet gestegen. Iederen dag, des morgens, ten noentijd, des avond, zong daar boven de klokbel.

Hij lag over de futons; Kiyohime hield hem in hare armen als met twee slangen vast omkronkeld en boorde hem hare lustblikken in zijne oogen.

Hij zeide:

- Ik moet gaan. De bel roept mij. Slaak uw omhelzing, o Kiyohime.

Zij zeide:

- Gij zijt mijn weelde en mijn geluk. Bevroren sneeuwsteppen langs de diepe rivier, die in pegels hing van af de rotsblokken, waarover de waterval was gestold, zijn sissende ontdood in een brand van zon. Nooit was zelfs midzomerzon zoo gloeiend, nooit flitsten zoo fel zonnestralen. Wat sneeuw en ijs was, is los gebarsten tot bloeiende vuren. Om mij heen tooverde een tuin zich van vlammen. Ik weet niet of het scharlaken leliën zijn of pioenrozen

van vermillioen, deze bloemen, die zijn wiegende, geurende vlammen. Er is mateloze weelde rondom mij en in mij. Er is in mij mateloos geluk. Het is of mijn hart vol wierook dampt als een tempelvat. Het is of mijn hoofd vol is van steeds stijgenden walm van sakè, die ik gedronken zoû hebben uit drinkschalen van blakend goudlak. Mijn lichaam schijnt mij duizendvoudig toe, mijn ziel is geworden één enkel verlangen en weêrverlangen. Ik min u te brandend dan dat ik niet zoû dooven zoo ge gingt.

Zij klemde hem in hare armen; hij lag omkronkeld als in de heete kronkels van een slang. Hij voelde hare tong, die van een slang, tusschen zijne geschroeide lippen. Hare oogen doorgloeiden hem.

Hij bleef nog die week. Des dags toefden de minnenden op hooge futons achter schermen; des nachts dwaalden zij langs afgrond, waterval en ravijn. Het was felste wintermaand maar hij zag geen sneeuw meer en ijs. Er bloeiden overal ontzaglijk groote bloemen. Het waren vermillioenen pioenrozen, en open luikende wijd dropen zij af als van brandend lak; het waren scharlaken leliën, die zich wrongen aan de stengelen met krinkelende meeldraden en hoog opgerichte stampers, tot zij monsterbloemen werden, iedere lelie in een halo van vuur. De rotsblokken schenen allen goudsteen, die brandde; de bergwanden stapelden het vlamme chryzoliet. De waterval, ontdood, stortte neêr als een lava-stroom, in cascade bij cascade van laaiend vuur. Er wrongen zich in vreemde dieren, salamanderen en basiliken. In de diepte dook plotseling een draak op, sloeg twee scherpe schermwieken uit als vleugelen van vlam, spuwde vuur en verdween in brandenden gloeihaard, rood gestookt tusschen de rotsen. Goudvleugelige vleêrmuizen fladderden in dezen purperen nachtschijn niet anders dan lieflijke vogels tegen de dalende zon. Maar het was nacht en voor ieder ander was er slechts sneeuw en ijs en koude.

Na die week zeide Anchin:

- Nooit heb ik geweten voor ik u wist, o Kiyohime, wat de lustweelde der zinnen was. Verbleekt tot firmament van vale sterren is àl mijne heugenis aan liefde, zoo ik dwaal met u door uw

zonnetuin. Maar... hoor!... ginds beukt de balk de bel en de klok galmt hare psalmen deze vlammeende bergen over. En waarschuwt mij, dat ik in zonde ga aan uw zijde. En vergt, dat ik boete doe voor een moord, dien ik beging toen ik mijn boezemvriend versloeg. Nu ga ik.

- Gij zult nooit gaan, smeekte Kiyohime en kronkelde om hem rond.

Anchin, die derde week, toefde nog, terwijl steeds galmde de klokbel, luider en luider, tot de bergbewoners den heiligen klank hoorden in de allerverste valleien en op de verwijderdste toppen, waar anders de roep nooit door klonk.

Die nacht was Anchin gegaan. Toen Kiyohime in sluimer lag na hunne wellusten, was Anchin opgestaan. In den laatsten blik, dien hij naar haar geschuind had, had haar nog gekronkelde lijf hem dat van een slang geschenen.

Toen was hij gegaan, de doovende nacht in, den brug over der Hikata-rivier, den heuvel op. Er was geen vlammeende zonnetuin; er waren geene pioenrozen van vuur en demoniesch flakkerende leliën. Er was een vreemde zoelte en ijs en sneeuw. En Anchin was den heuvel opgeklommen en vóór zonsopgang klopte hij aan ter tempelpoort.

Binnen het klooster sliepen nog de monniken, de priesters. Maar Anchin herhaalde zijn koortsigen klopp. Lang duurde het eer hij gehoor ontving. Toen, eindelijk, werd het spreekraam in de poort ge-opend.

- Wie zijt gij, zoo vroeg, nog voor Amida in het Oosten rijst? vroeg gemelijk de poortenaar.

- Een pelgrim.

- Het is niet de ure van toegang. Wacht buiten. Zet u op gindschen steen en wacht.

- Laat mij binnen. Help mij. Ik ben een pelgrim. Ik kwam van verre om boete. Maar ik toefde, onzalige, die ik was, drie weken beneden den heuvel, in het thee-huis. Help mij. Laat mij dadelijk binnen. Open de poort, poortenaar. Ik kom om het heil van mijn

ziel, om het heil van mijn stoffelijk lichaam. Nauwlijks wist ik de Zonde te ontstijgen, die mij omvloeide als vlammeende modder. Het waren de hellemeren, het waren de helletuinen. Het was Kiyohime. Laat mij niet buiten, broeder in Boeddha. Neem mij op. Ik bid u er om.

De poortenaar opende op een kier. Anchin gleed schuin binnen. Hij was ontdaan als een die een gevaar ontvlucht. Zijne oogen stonden groot en dol. Hij vatte smeekend des poortenaars handen.

- Verwittig den abt.

- Zoo Zijne Hoog Eerwaarde niet sluimert, ligt hij verzonken in gebed. Het is niet de ure.

- Zoo duld, dat ik bij u blijf.

- Blijf, zeide de poortenaar. Vergezel mij naar mijn cel.

Anchin volgde hem den steilen kloosterhof door; de granieten offerlantarenen stonden daar in twee rijen als kleine pagoden en de sneeuw viel in zware dooiplakken af van de puntige lantarendaken.

- Het is vreemd weêr, zeide Anchin. Na de hevige koude was de vlammeende hitte en na deze... de dooi.

- Broeder in Boeddha, zeide de poortenaar. Gij ijlt, in koorts. Ja, ik hoor u klappertanden. Na de hevige koude was geen vlammeende hitte en deze dooi is niet vreemd maar te verwachten weersgesteldheid van dit seizoen. De lente zal dra beginnen, de sneeuw ontdooit.

Ook van de pijnboomen vielen plakken vochtige sneeuw. Het ruizelde van ontdooiende wateren.

Anchin zag om. Het was of hij iets betreurde, ofschoon hij zijn vroom doel bereikte. Waar hij den kloosterhof opsteeg, tusschen de dubbele rij pagode-gelijke lantarenen, zag hij achter zich over de kloosterhofmuren en de poort, het wijde berglandschap in den grijzen schemer van eersten dag. Maar hij zag zoó scherp, in zijne angsten, dat hij plotseling uitriep en wees:

- Zie!!

- Wat ziet gij, broeder? vroeg de poortenaar.

- Een vrouw, ginds aan de andere zijde van den rivier, loopt dwalende over de rotsblokken!
- Zij zal eene pelgrim zijn, als gij...
- Het is Kiyohime!!
- Wat angst gij? Zoo vroeg zal de dochter van Manago-no-Shôji niet hare sponde verlaten?
- Ik was het, die zoo vroeg hare sponde verliet!
- Gij deelt wel; in zonde waart gij verzonken!
- Zij volgt mij!
- Uw dwaze vrees vervult u!
- Zij zoekt mij!!
- In uw koorts doemen spookbeelden voor uw blik.
- Het zijn geene spookbeelden! Het is zijzelve!
- Hoe zoû het mogelijk zijn, dat gij van zoo verre haar onderscheidt.
- Broeder in Boeddha! Zij is het. Verberg mij, bid ik u!!
- Gij zijt hier veilig.
- Verberg mij, verberg mij, bid ik u! Waar verberg ik mij?!

Hij sleepte den poortenaar in wanhoop mede, hooger den steilen kloosterhof op, tusschen de lantarenen. In het Oosten scheen nauwlijks de rijzende zon bleekrood de misten door. De sneeuw donderde als met krakende, witte paleizen alomme in het rond, de bergen af en de Hikata-rivier, in waterval bij waterval, tuimelde in het geweld der lawine's omlaag; de rotsen rezen piekende, zwart en donkergrauw naakter uit hunne barstende pantsers van ijs omhoog. Terwijl de bel te luiden begon...

Toen Kiyohime ontwaakt was en hare armen haar minnaar wilden omvangen, omvingen zij slechts de radeloze leêgte. Zij rees op, zag om zich rond, zocht, en wist toen, dat Anchin gegaan was. Een wanhoop en woede ziedde in haar op. Nauwlijks wrong zij heur haren, die haar tot de voeten vielen, te zamen. Zij liep her en der, greep een overgewaad van vossebont, sloeg het om en stortte naar buiten. De morgen grauwde. Het dooide ontzaglijk. Van de berg-pieken gleed de sneeuw in grauwig massa's af. De Hikata-

rivier golfde bruischend, plotseling overmatig gevoed door de overal afstortende watervallen.

Zij huiverde, trots hare ziedende woede. Zij ging; zij zoû hem zoeken? Waar was hij henen? Zekerlijk den heuvel op, tempelwaarts. Zij zoû hem zoeken en vinden, en, gekronkeld aan hem, hem niet los laten meer maar hem in hare liefkozingen aan haar vast klinken, tot zij één zouden zijn, samen tot één versmolten in zaligheid. Daar, waar deze drie weken gebloeid had de vlamrende liefdetuin, de brandende zonnebeemd, het paradijs, waar iedere kus tot bloem bij bloem van vuur was ontgloeid, was niets dan rotsstapeling langs ravijn en diep bruischende rivier, terwijl de naakte bergen, nog nachte-zwart uit de natte ochtendnevelen zich, verder, hieven en de starre pijnboomen, verkronkeld de takken als verroerloosde wanhoopsarmen, dropen van den overvloedigen dooi.

Kiyohime, langs de rotsen, was gegaan tot waar de smalle brug, als een ijle boog, den afgrond placht te overspannen en voerde naar den steilen heuvel, waarop de tempel verrees, met het klooster en het klokke-huis, waarin de bel, dien zij haatte. Maar nu zij den brug dacht te naderen, ontzette zij, want geen brug overspande den afgrond meer. Hooger dan zij ooit gezien had, was de razend stroomende rivier gezwollen en de immer zichtbare rotsblokken, die in haar lagen, getuimeld van hoogste bergtoppen af, waren overstroomd, zoodat een breede vloed nu golfde - schuimende zee in het verschiet! - tusschen de bergwanden van den kloof. En de brug, die niet meer was geweest dan een ijle spanning van wand naar wand over den afgrond heen, was mede gesleurd door lawine en neêrstortende sneeuwmassa's, zoo zwaar, dat zij nog als ijsbergen verdreven in de razende wateren beneden. De afgrond was niet meer te overgaan, de afgrond gaapte beneden wijd aan Kiyohime's voeten en onbereikbaar, daar ginds, rees de steile heuvel, rees de steile tempel, waar zeker Anchin henen gevlucht was, rees het verdoemde klokke-huis, met zijn driedubbel pagode-dak. En in de razende aanstorming van de, dezen morgen overwinnende, Lente, die alle zachtheid en teederheid van lieflij-

ke seizoenegodin had verloren in de kracht harer jeugdige legers van zoele winden, tampte steeds de belklok, en zong haar tartende lied, dat alles verging, zelfs de hartstocht, die zalig brandde.

Toen, radeloos, handen wringende, loopende langs de ravijn-boorden en zoekende een overweg, voelde Kiyohime plotseling, dat zij geen mensch was. Geen vrouw. Voelde zij het demonische drakebloed harer moeder in zich borrelende koken. Voelde zij zich de slangemaagd, eeuwig maagd, trots alle lusten, voelde zij zich zelve drakevrouw, trots dat zij de dienende dochter was van den waard van des pelgrims thee-huis. Geene liefde had haar verzaad, geene lusten hadden haar bloed gekoeld; slang en draak wist zij zich te zijn, eeuwig blakende van vuren, schroeiende haar zeker om zonde, laas o laas welke?, begaan in vorige levens, in vorige hellelevens, geleefd ver beneden deze boetende aardesfeer! En zoo zich bewust geen menschelijk mensch te zijn, geene maagd tot bruid bestemd, geene vrouw, geboren om ooit een echtgenoot kinderen te baren en gelukkig te zijn in nederig geluk van kleine wereld, wierp zij haar overkleed van zich en gewaad, en deed, naakt, op den rand van den afgrond, heure lange haren stroomen en slaakte een snerpenden kreet van razernij, die galmde meê met den tempelbelroep. En toen herschiep zij zich. Hoewel haar gelaat het hare bleef, schoon als dat van een bleeke liefdemaagd met oogen van smachtend goud, begonnen schubben als van blauw metaal hare borsten en schoot te overschitteren, terwijl hare armen en voeten verwerden tot de baziliskpooten vier van een drakeslang en in een zwiepende staart hare omschubde rug scheen te ontgroeien in vele kronkels tot spitsheid toe. En heure lange haren rezen overeind en verdeelden zich in tweeën, als in twee wijde banieren en toen zij stijf uitstonden, bleken zij drakewieken, blauwzwart, die trillende niet anders waren dan die eener groote kapel. Zoo was Kiyohime, de slangemaagd, de drakevrouw, een schepsel geworden van ontzetting voor wie haar aanzien zoû, maar zoo schoon tevens als een demon van wraak en verderf slechts zijn kan tusschen de helsche machten, in hunne eerste blakende sferen, die laaien beneden onze aardschijf, waar-

over de Bodhisattwa's waken. O hoe schoon was Kiyohime, de dochter van den waard van het thee-huis, herschapen nu in de wrekende Slang. Haar bleeke lustgelaat, onveranderd, gloeide onder den drakekam in den gloed der gouden oogen; hare vrouwetong was een slangetong, spits zoekende te lekken naar wat hare wellust slikken wilde; hare lenige slangelijf, bleef dat van een schitterend blauwzwart geschubde vrouw, waarvan de borsten zich uit richtten in trillende azuren naaktheid met tepels van lak vermillioen; hare slanke schoot, geschubd, scheen een ompantserd geheimenis van liefde en hevig, nu zij op hare vier sierlijke baziliskeklauwen, neêr viel ter aarde maar het hoofd gericht hield, zwiepte van woede en wraaklust hare kronkelstaart. Het scheen, dat zij lichte weêrlichten hijgde en blauwen gloor uitspuwde, dat er stralen schichtten uit hare oogen. Plotseling richtte zij zich geheel, sloeg wijd uit hare drakewieken, hief zich op de gepunte vlindervlerken boven de aarde en stortte toen in den afgrond, in de rivier. De wateren klotsten over haar heen; toen, in ontzetting, zagen wie waren aangelooopen, over heuvelen en rotsen, landbouwers en pelgrims, haar zwemmen, tegen den razenden, breedden stroom op. Zij zwom; de zware watervallen deerden haar niet. Zij dook onder ze door; zij was geen mensch meer; bovenmenschenlijke kracht, hoe boos ook, bezielde haar. Hoe schoon was zij, hevig, en sterk, deze draakvrouw, die de Hikata trots zijn watergeweld stroom-opwaarts zwom. De mannen, die haar zagen, hadden zich willen werpen vóór haar in den afgrond, om te sterven in weelde aan haar schubbeschoot. De wateren, die zij zweepte met haar kronkelende staart, klotsten. Zij zwom, zij zwom steeds door, bereikte den overkant; toen poogde zij, zich richtende, op hare wiekenvlucht te drijven; als een moede kapel, fladderde zij twee, drie malen neêr; toen... toen verhief zij zich en steeg, klapwiekende krachtiger, dicht aan den heuvelhelling omhoog, de bazilisk-klauwen ingetrokken, lenig en sierlijk hare schubbeleden, en haar gelaat niet anders opgericht dan dat van een bleeke liefdemaagd, wier gouden oogen, hoe stralende ook, versmolten van brekende smachtingen.

Van af den tempelheuvel, óver de muren heen, hadden de priesters en de monniken van het klooster in ontzetting gezien, hoe daar ginds, beneden, in de diepte, in den afgrond, over de gezwollen rivier, onder de watervallen door, tegen de rotswanden op, eene drakevrouw naderde, die wel niet anders dan de in demonischen vorm herschapene, Kiyohime kon zijn. En zij vliedden her en der in ontzetting. Zonde, zekerlijk, huisde in hen, dat deze verschrikkelijkheid gebeuren kon, zonder dat Boeddha of Amida, gezegend zijn hunne namen, het verhinderde. Zonde, zekerlijk, huisde in de hoeken van het klooster, in de geheimste schuilhoeken hunner zielen, dat dit geschieden kon. Nu verlieten zij allen het klooster, klommen de muren over, stortten op de omringende heuvelen neêr op de knieën, in de smeltende sneeuw, de armen omhoog, aanroepende de heilige namen, smeevende hun toeverlaat te zijn.

Anchin zelve was niet met hen mede gevlucht. Het was of zijne beenen hem verlamd waren, geheel zijn geestkracht. In zijn wanhoop ter aarde gestort, en omziende waar hij zich verbergen kon, bespeurde hij, dat de klokkebel, in haar open klokkehuis, waarin de cederen balk horizontaal gericht, maar nu roerloos, van den vloer gescheiden was door slechts lage ruimte. Maar wijd genoeg om tusschen door te glijden. Daarom stortte hij toe op de bel en schoof zich over den grond, binnen de bronzen klok. En was daar verborgen, de klepel omvat houdende in zijne radelooze omhelzing.

De drakevrouw was opgezweefd. Zij liep nauwlijks op hare baziliskpooten: zij zweefde meer, de groote kapellewieken wijd, de klauwen ingetrokken, de staart zwiepende, de heuvelhelling omhoog. Zij zweefde boven langs de kloostermuren nu en wie haar aanzag van beneden, landbouwer of pelgrim, of boven, gevluchte monnik of priester, ontzette. O, de onzalige morgen, die rees over de aarde! Nu was zij, over de muren van den hof heen, binnengezweefd op de tempelgronden en deze gewijde aarde, tusschen de dubbele rij der hooge offerlantarenen, scheen zij te beheerschen met hare demonische macht. En nu... wist zij? Door-

zag zij of ried zij, onbetwifelbaar? Zij kroop, staart zwiepende, het klokkenhuis toe, en zij wierp zich rondom de bel, die zij altijd gehaat had; zij omslingerde de bel in hare staatkronkel. Als een fantastiesch ornament was zij nu één met de bel en zoo gloeide zij van uitwendige laaiïng en woedehitte en onbevredigden, bedrogenen hartstocht, dat de bel begon te gloeien, geelgoud het donkere brons. Tegelijkertijd, door hare demonische kracht, deed zij wiegelen de zware bel. De bel wiegelde en zij zong. Zij galmde luide op. Hare altijd zoo vrome roep, dat hartstocht vergaat, klonk plotseling als anders gestemd en scheen te juichen, dat nooit hartstocht vergaat. Dat zoo hartstocht geboren is uit de Hel, hartstocht eeuwig, als de Hel, zal zijn. In razernij wiegelde de bel in de omhelzing der drakevrouw en Kiyohime bonsde telkens en telkens weêr de bel tegen den cederen balk aan, die anders de priester-klokkenist heen en weer deed bewegen, die nu echter roerloos bleef maar waar tegen de bel zelve nu bonsde en heftig wiegelend wederom bonsde, hartstochtelijk wiegelde, tot haar verschrikkelijke davering van zonde, galmende en weêrgalmende, tusschen de dooiende sneeuwen der verwrikte wereld als het einde van alle menschenheil luidde. En te gelijker tijd, dat zij zoo luidde, de bel, gloeide zij goudener en heeter of zij zelve versmolt in hartstocht demonisch en begon hare bronzen vorm, in de omkrinking der vuur uithijgende en rood blakend ziedende drakevrouw af te druipen haar smeltend metaal. In de omhelzing van demoniesch schepsel en klokbel bleef steeds, trots gloed en walm scharlaken, het bleeke liefdegelaat van Kiyohime niet meer als dat van een in hartstocht weg brandende vrouw. Brandde zij weg mede met de gehate bel, smolt zij weg mede met het smeltend metaal!

De hemel bleef donker; de nevels vulden, boven de dooiende wateren, geheel het wijde berglandschap. De klok versmolt tot een vuurrood vloeiende beek van gloeiend brons, die neêr kronkelde naar omlaag, tusschen de neêr stortende kloosterhofmuren. Een stroom van lava kronkelde tot in de Hikata-rivier en versigde daar, hevig dampende...

Niet weten de zondige monniken en priesters, wier tempel en klooster dien dag in aardbeving en helsche gloeiing verging, hoe het den binnen de klokbel gevluchte pelgrim verging. Hij onderging hier op aarde zijn vreeslijk lot maar de erbarmende Bodhisattwa's waken steeds over ons, zondige zielen, en wie waagt te ontkennen of wellicht niet Amida tot zich zijne ziel heeft gewenkt, toen zij zich ontwong de in het gloeiend metaal verschroeide manneleden; wie waagt te ontkennen of wellicht niet Amida, miljoenen malen gebenedijd zijn zoete naam!, tot die ziel niet gebeurd heeft het Snoer van Ontferming, dat hangt den Zalige driedubbel om zijn hals, opdat de vertwijfelende het grijpen zoû en rusten zoû tot latere zielsverhuizing aan den troostvollen boezem, het troostvolle hart, die zijn als die van een Vader en Moeder beiden.

Maar wel heeft gezien een oude monnik, die op een bergtop tusschen de vluchtelingen zóo ziels-inniglijk bad om erbarming voor wie zondig onder hen, rampzaligen, waren; dat de hemel in een zacht parelen schijn opklaarde, en daarna in teederst zilveren schijnen, en dat in vele wentelende halo's als Wielen der Wet, als in zilveren aureolen velen, die waren aan starresferen gelijk, Eéne nederdaalde, vol Genade en die Kwannon was, onbetwifelbaar. Zij hield in hare beide edele handen een balsemvaas. Maar tal van andere handen straalden uit hare lieflijke, godinnegelijke gestalte; zoo zij niet hare eigene duizend handen waren, waren zij die harer duizende dienaressen en mede-balsemsters. En voor de hemelsche nederdaling van deze veelvuldige Genade, zag de, in vervoering ontstegene, monnik een drakevrouw, die rees als een zwart-azuren kapel op wijde wieken tot aan Kwannons voeten. En bezwijmde daar, terwijl de godinnehand de openen balsemkruik, gietende, gebogen hield over de vele, andere, zoo ijle, genadehanden, rondom haar reikende om den balsem op te vangen. En daarmede te blusschen, lenigende en streelende, den brand eener ziel in wat Zonde de menschen noemen maar wat de goden noemen met namen, die wij, onwetende stervelingen, nimmer zullen verstaan.

XXIV

De golf

De zee, in de Japansche schilderkunst, is bijna altijd een levend wezen. De zee, onder der groote meesters penseel, wordt bezielder dan zoo zij slechts als element of water werd voor gesteld; de zee wordt er eene godheid gelijk en ook hare golven leven; ieder golf wordt een bezield levend wezen, dat deint in rythme, zich verheft en weder zich effen strijkt; de golf is heftig in toorn, of wiegelt in droomerij, of schuimt door zomerzoelte gekabbeld; verliefd smelten de golven in elkaâr; machtig bruischen zij aan van de kimme tot de stranden toe, razend bijten zij de rotsen, als wilde dieren en zijn dan als hartstochten; teeder vloeien zij, zich uitspreidende, over de zanden, of zij zich ter ruste leggen; de golven zijn niet anders dan menschenlevens, de zee is niet anders dan het groote Leven zelve, en zoo, boven de zee en de golven, zijn de wolken, en is de lucht.

Als Hokusai den besneeuwden Fujiyama schildert, in zijn verre besneeuwde heiligheid, doemende aan den horizon, onder een bewolkte winterlucht, schildert hij de levende hartstochtelijke golven geheel voór op den voorgrond en doet links een razende, hemelhooge Golf opkrullen, ontzettend door de ijskoude orkaanwind gezwiept, tot zij wordt als een zich richtende monsterdraak met honderde schuimklauwen gereed zich neêr te storten op een prooi, terwijl uit hare zwartblauwe, diepe schoot geboren werden de andere golven, veelvuldig gebroedsel, dat zich in ziedende branding een uittocht baant...

Zoo, levende ook, als met eene ziel van god en mensch beiden, was de Golf, die de vloot der Keizerin Jingô Kôgô eenmaal stuwde door de wateren der Binnenzee, den Oceaan op, naar Korea. Onafhankelijk van wind en tyfonen, die hij weêrstand bood, leefde de Golf, zijn eigen leven, overmeesterde eigen hartstochten en was slechts de ruwe dienaar der Keizerin, strijdbaar zij, schoon in haar schoot zij verborgen hield haar keizerlijken spruit. Zoo voe-

ren hare slanke galeien, door vele roeieren geroeid en de blauwe zijden zeilen uitslaande de drakevlerken geribd, haar naar de landen, die zij veroveren zoude op goddelijk bevel en alle visschen en waterdieren, groot en klein zwommen met haar mede, rondom de haar standaardschip stuwende Golf; het waren scharlaken zeedragen en azuren dolfijnen, goud geschubde fabelslangen en een blanke walvisch, het waren lachende potvisschen tusschen een heir van zingende kwallen, doorschijnend de laatste als bleek-oogige opalen vol geluid, en zeesterren, die schitterden het schuim uit met smaragd vlammeende fosforstralen. En de zeewezens, die de diepste afgronden in den Oceaan bewonen, in praalschulppaleizen tusschen parken van verwrongen roode koraalboomen en warreling van groene zeewierstruweelen, wezens, met menschgelaten, visschevinnen en geschubde staarten en die op kinkhorenen de muziek der zee moduleeren of dwars door de golven dansen op hunne staartvinnen, doken op en schaarden zich in dichte, vreemde horden rondom de galeien en het keizerinneschip, waarvan de reusachtige standaardwimpel de wolken doorzwierde, om de Keizerin, die ten oorlog toog, hulde te doen als aan de heerscheresse aller Oostelijke Wateren.

Toen de Keizerin Jingô Kôgô Korea geknecht had onder haar juk, en terug keerde naar Dai-Nippon, dat zijn de landen van Groot-Japan, stuwde de Golf geheel haar vloot en haar eigen schip wederom terug. En was zijn taak en leven gedaan. De Golf breidde zich wijd uit, stervende in verschuimende breedte zijn ontzaglijke wateren aan de stranden, over welke heerschte zijne meesteres en was toen niet meer, want verdroogde over de zanden, die schroeiden in zomerzon.

Maar elk zijner zilte atomen, wier samenhang geweest was de tooverkracht van den Oceaan, in dienst eener machtige heerscheres, vervluchtigde tot een grein zout, dat schitterde, een kleinste diamant gelijk, om te versmelten, den stroom aller levens mede Nirwâna binnen.

XXV

De aestheet

Op Momoyama, den Perzikheuvel, bij Fushimi, verhief zich het tooverpaleis. Ten minste, dit scheen het te zijn, goud, scharlaken, azuur en sinopel, tusschen de bloeiende perzikboomen, uit wier rozig blanke bloesemweelde het omhoog schitterde tegen de lentelucht als een paradijspavillioen voor feeën en vedergerokte tennins, de zoete vrouwe-engelen van de Boeddhistische hemelsferen. Ook scheen het paleis betooverd te zijn omdat er altijd muziek uit klonk, van fluit, biwa, shamisen en goudene gongs. En omdat er in de doorzichtige galerijen, over de roze granieten trappetreden, langs de edel aangelegde vijverpartijen tusschen symbolieke rotsstapelingen immer tennins en feeën schenen te zweven, over geel mos en groene bloemeweiden, maar dat waren enkel sierlijk gedoste vrouwen, velen, en zij waren zeer schoon en zij dansten daar en musiceerden, in een weeldeleven van louter aesthetiesch en minziek genot: zij waren allen de minnaressen van Hideyoshi den Taikô en den Kwampaku, den Dictator-Hertog en Regent van Japan.

Hideyoshi was een zoon van het volk en van lage geboorte. Hij was zoo leelijk, dat hij Apesmoel werd genoemd door wie hem haatten en allen haatten hem. Maar meer dan zij hem haatten, vreesden zij hem omdat hij sterk was, van spieren niet alleen maar van zielskracht vooral. Wat Hideyoshi gewild had, deze jaren, was geworden. Hij was geweest, toen hij jong was, de veldheer van Nobunaga, den overweldiger, die Japan had geknecht, wat ook een Mikado en Zonnestoon onmachtig troonde in Kyoto, en den vijand der Boeddhisten, wier kloosters hij verbrandde en wier priesters hij beval te onteeren. Toen Nobunaga viel, was Hideyoshi zelve op zijn troonzetel geklommen en had oogenbliksemend den dictatorstaf geheven. Nooit was het gezien, dat een landbouwerszoon als hij, die gelijk stond in geboorte aan een koelie, Taikô en Kwampaku zich had huldigen doen. Geheel Japan, alle daimyo's, beefden voor dat Apesmoel. Hij was vrees-

lijk, hij was overweldigend. Hij was als een monsterreus, een ondiernensch maar hij was ontzettend van kracht. Als van een baviaan grijsden in zijn gloeibruine tronie zijn roode bloedoogen, spleet zijn wreede lach breed zijn diklippige muil open, waarboven de steile stekelsnor als ijzer borstelde boven het ontzaglijk gebit als van een dier. Aan zijn zwaren hals zwollen de dikke spieren en aan zijne walbreede schouders stonden de metalen schouderplaten uit als de opgerichte schildbladen van een reusachtige kever, niet anders dan de beeldhouwers gieten de bronzen beelden van Hachiman, den Oorlogsgod. Zijn athlete-armen hingen lang tot zijn knieën. Zijne vuisten waren steeds gebald tot purperen knuisten en zijne breede voeten in zware laarzen van berenvel en metaal stonden steeds wijd van elkaâr, als had hij met een trap hier en een trap daar bezit van de wereld genomen. Een dreiging onthijgde steeds aan zijne verschrikkelijke verschijning.

Toen hij de sporten zijner hoogste macht was opgestegen, had hij gemeend, dat hij een paleis van noode had en de kundigste architecten hadden hem op den Perzikheuvel het Gouden Paleis gebouwd. Het was zoo sierlijk gedakt, zoo ijl en zoo glanzig verlakt, dat het met zijne opene galerijen in zijne paradijstuinen geheel en al geleek een fabelwoning uit eene Chineesche ode en alles wat Chineesch was, was van de innigste voornaamheid, diepzinnigheid en adel. De edelste schilders hadden er de goudbestuivelde papieren wanden en schuifdeuren beschilderd met tijgers en pioenrozen, met vluchten wilde ganzen en pauwen, met goudfazanten en overal als door heen gezwierde waaiers, met landschappen van rotsen en afgronden en watervallen en met sierlijke, hemelsche wezens, die geleken op de in de parken wandelende en musicerende minnaressen, tusschen fenixvogelen, die alleen verschijnen wanneer een goede heerscher op aarde troont en zoo hadden zij Hideyoshi geveleid. Vooral de fenixvogelen, met de kuiven, en de lange vederstaarten wuivende waren Hideyoshi een wellust om naar te kijken. Want hij was ijdel en zag zich gaarne een goede heerscher geprezen en tevens begreep de

landbouwerszoon, die Japan thans knechtte onder zijn juk, dat hij een schitterend paleis moest hebben, vol waarachtige kunst en dat hij alleen tusschen de edelste aesthetiek kon zijn een keizer, zoo als er in de Sung-periode geheerscht had over China zelve, het heilige voorbeeld voor al wat edel diepzinnig en innig voornaam was.

Als Hideyoshi niet ten oorlog getogen was - want steeds woedde de strijd tusschen hem en de opstandige daimyo's - verpoosde hij in het Gouden Paleis op den Perzikheuvel, tusschen een stoet van verfijnde hovelingen en tusschen zijne minnaressen, vrouwen van hooge geboorte en tevens kunstzinnigste geisha's - zangeressen en danseressen - en volgende hij, op de wreven wijdkniesch gezeten op brokaten kussens, hare symbolieke dansen, die fluit, biwa of shamisen begeleidden. Of hij poogde, uren lang, het diepzinnige Nô-spel te volgen, dat voor zijn baviaangrijns vertoond werd door groote mimen en gemaskerde tooneelspelers; hij volgde den tekst, in het verhevenst, poëtische Japansch geschreven, op zijden rollen, die in zijn krijgersknuist uitkrinkelden maar meestal waren hem de moeilijke ideogrammen onontcijferbaar en vroeg hij uitlegging, hem naast zich wenkende, aan Sen-no-Rikyu, den grooten aestheet.

Sen-no-Rikyu rees dan met een moê gelaat op en trad nader en zette zich even achter Hideyoshi en spelde hem langzaam, met lang genagelden wijsvinger, de ideogrammen op de zijden rollen en vertelde hem wat het Nô-spel beduidde, dat daar vertoond werd, wat er de Boeddhistische strekking van was en zeide den heerscher, dat Alles van deze aarde Niets was in hoogere sfeer en dat menschelijke macht niet sterker stond dan goddelijke macht haar broos bevond. Hideyoshi begreep slechts zelden wat hem de aestheet met een moede stem verklaarde maar had tevens den grootsten eerbied voor hem, omdat Sen-no-Rikyu alle deze dingen wist, las en voelde.

Dan ging Hideyoshi met Sen-no-Rikyu de doorzichtige galerijen door en wandelden zij door de op gouden wanden beschilderde zalen, terwijl dienaren aan zware zijden lussen met lange

kwasten de schuifdeuren wegtrokken.

- Zeg mij eindelijk hoe gij mijn paleis nu vindt, vroeg Hideyoshi den aestheet.
 - Heer, zeide Sen-no-Rikyu. Wat vraagt gij mij mijn oordeel. Gij weet het. Ik vind deze zalen te veel, deze wanden te goud, deze pioenrozen te groot, deze fenixvogelen niet ideaal genoeg. Toen men hier bouwde en schilderde, lakwerk en verguld brons aan bracht en deze ramma's - tochtluiken - boven de deuren beeldhouwde, heb ik u reeds gewaarschuwd: dit wordt te overdadig. In Kunst en Schoonheid heerschte de eeuwen door een niet te schenden Wet: de Wet van Maat en Rhythme. Het is de Wet, die de Chineesche Wijsheid ons leerde, die van Kong-Foetz' en Lao-Tz' en alle de na hen gekomene wijsgeeren. Dit paleis is vooral niet in harmonie met wie het bewoont; ik meen niet, de schoone vrouwen, die daar ginds de trappen opzweven en door de parken dwalen en die *ik* geleerd heb hoe zij zich kleeden en bewegen moeten, hoe zij een shamisen moeten tokkelen en zingen moeten bij biwa en fluit... ik meen U zelve, Heer. Laat een Chineesche Keizerszoon hier wonen met een gelaat fijn als Chineesch wit porcelein, met den edelen Draak geborduurd op zijn geel satijnen gewaad en aan de vingers de lange, spitse nagelen als parelen naalden; laat hem hier thee drinken, bereid in zorgvuldigst aesthetische ceremonie, bij een buffelbloedroode vase of lentezeegroene kom, waarin irisbloemen, arums en amaryllis geschikt zijn, de steelen juist afgeknipt naar vereischte lengte. Maar gijzelve, met uw barschen, roodbruinen soldatekop, uw te breede schouders, te lange spierarmen en reuzenknuisten, die purperen of zij verlakt zijn... bewoon in de legerkampen uw tent van vilt en van beestenvet en meen niet, dat gij in deze mateloos aesthetiesche pavillioenen de vereischte figuur der stoffeering zijt.

Hideyoshi, gewend aan des aestheten vrijmoedigste, nooit iets ontziende be-oordeelingen, fronste zoowel de brauwen als dat hij in zichzelf door diepst ontzag werd ontroerd voor zoo veel kunstsmaak, zelfbewustheid en weêrgaloozen moed. Maar...

- Zoo deze man een krijgsman ware geboren, dacht hij; zoû hij

onoverwinnelijk zijn. Nu is hij alleen... een aestheet.

En minachting volgde het diepst ontzag, zonder dat Sen-no-Rikyu hier bewust van werd, in zich zeker, dat hij immer zijn overwicht over den dictator behouden zoû.

Hideyoshi greep hem schertsend maar ruw bij den arm.

- Kom van nacht mede in de ondergrondsche gewelven, zeide hij. Daàr eerst wil ik u eens toonen wat mateloosheid is. En breng dan mede O-Cha, uw leerling want hij is mij lief en ik wil hem streelen.

- Heer, zeide Sen-no-Rikyu verontwaardigd. Wat beneden dit paleis gebeurt in de ondergrondsche gewelven, zoû ik niet kunnen aanzien zonder geschokt te worden in de ziel mijner ziel want zelfs dierlijke wellust moet mij aesthetiesch worden geboden. En O-Cha is een knaap, te jeugdig en teeder om elders tot zijn recht te komen dan in de alleredelste atmosfeeren van poëzie, theeceremonie en bloemeschikking.

Toen zag Hideyoshi hem vreemd met zijn roode bloedoogen aan en de aestheet, plotseling, begreep, dat, al had hij een jaar, gedurende den bouw van dit tooverpaleis, kunnen vitten, minachten en verwerpen, plotseling de ure sloeg, dat de dictator zijn heerschermacht terug erlangde, zelfs over de oververfijnde dingen eener cultuur, die hij alleen wilde doordringen omdat hij gemeend had, dat zij behoorden bij het ceremonieele hofleven van een tyran.

Die nacht daalde Hideyoshi naar de ondergrondsche gewelven. Een dichte stoet gemaskerden, lang vierkant gesleept, omringde hem - het waren in ontwijde Nô-spelcostumen en met Nô-spelmaskers en clownmaskers, waarmede deze mannen, vrouwen en kinderen zich vermomden, want Hideyoshi duldde, dat wie hem naar de Allerdiepste Grotten der Wel-Lusten vergezelden, niet hun aangezicht bloot gaven. Bij het licht der fakkelen en papieren lantarenen en zwaren gongslag daalde de stoet de diepe trappen af, tusschen de extatiesch grijnzende wellustdemonen, die, in ongelooflijke paringen, gebeeldhouwd aan zoldering, wand en ba-

lustrade, voorbereidden wat omlaag gebeuren ging.

Maar te voren had Hideyoshi een boodschapper gezonden naar Sen-no-Rikyu...

De aestheet, dien avond, was thuis gekomen. Zijne woning was, op verschillende heuvelverhoogingen, eene pijnlijk sierlijke schikking van enkele zeer kleine pavillioenen, geheel Chineesch gehouden, van daklijn en ornamentiek, tusschen enkele pijnboomen, die verkronkeld waren door hovenierskunst tot kunstvoorwerpen van vegetatie: zij geleken brons in dit herfstseizoen, groen en zwart, van sombere kleur enkele tegen het Westen aan, waar de zon in karmijn onderging, en anderen zich teekenend tegen de rijzende maan, die aan zilverblauwe, mistig koele horizon rees tusschen twee grillig profileerende rotsen. Beneden die rotsen was een waterval geleid, die viel over gestapelde ronde steenen zéér diep naar beneden en in die diepte teekende zich een rieten huisje af, landelijk rustiek, en diep beneden dat huisje een ander huisje, terwijl nog een pagoda met een enkele votive, steenen lantaren in het landschapje neêr gezet was, de eene hier, de andere een beetje lager ter zijde. Met de rijzende maan en wat hoogere zilverwolkjes, waartegen juist drie zwarte zwaluwen wel wilden vervliegen, was dit kleine paradijs van uiterst zorgvuldig bedachte aesthetiek als een lange, smalle kakemono maar door een Chineesche kunstenaar ontworpen, met de diepte- en hoogte-perspectieven en de sierlijke smalte van het geheel tusschen de heuvelen, die het geheel en al besloten, afsloten van de profane buitenwereld. Een vijvertje kronkelde, nu in ondergaande zon en rijzende maan, met glimpjes van goud en rimpeling van zilver bij het grootste pavillioentje en een rond bruggetje - één enkele, symbolieke, gebogene, smalle, lange rotssteen - overcirkelde het vijvertje, waarin eene enkele waterlelie slechts lag te bloeien, als neêrgelegd, want lotusbloemen vond de aestheet te algemeen, overal voorkomende in ieders vijver, in alle poëzie en Boeddhistische zeggingswijze: hij wilde ook nooit meer in het vijvertje bloeien zien dan eene enkele waterlelie met knop ter zijde, tusschen enkele vlakke bladeren. En omdat hij

karpers eveneens als te algemeene siervisschen beschouwde, duldde hij slechts twee goudvisschen in zijn kleinen vijver maar deze waren in Canton gekweekt en waren als gedrochtjes, met groote koppen en puiende oogen, die schenen juweelen kralen. Een slingerpad arabeskeerde van boven naar beneden dit kakemonolandschapje op en in sommige lichten was het geheel zeer diep, in andere zeer hoog maar het bleef op welk dagoogenblik ook ten zeerste smal, als aan beide zijden afgesneden.

Toen de aestheet thuis kwam, trad O-Cha, zijn leerling, hem op den drempel te gemoet, boog drie malen zeer diep en zeer sierlijk en de aestheet boog drie malen zeer sierlijk en zeer diep terug. Want zelfs tusschen wie elkander intiem bestonden in bloedverwantschap of in vriendschap, moest het leven hoffelijk blijven en ceremonieel en gevat blijven in edele vormen, als een juweel in zuiverst goud.

O-Cha was zeventien jaar. De aestheet had hem zoo genoemd - Allereervolste Thee - omdat de thee een aesthetische en daarbij mystieke drank was, die opwekte tot overpeinzing over stille, subtile en poëtische dingen en omdat de knaap zelve bij den aestheet geen andere gedachten opwekte dan deze allereervolste thee. Hij was fijn en tener gebouwd en scheen meer een meisje dan een jongen maar de aestheet had hem toch door een schermmeester leeren schermen opdat zijn lichaam zich ontwikkelen zoude, niet te zwaar zoû worden en niet te licht zoû blijven. Twee blinde amma's of masseurs kneedden iederen dag O-Cha de leden en brachten den aestheet bericht of zij iets aan het knapelichaam ontdekt hadden, dat niet in orde was. Zijn haren, van voren geschoren, waren gekapt tot een vlinderwiek-achtig dubbel uitstaand, camelia-olie-glanzig kapsel van achteren waarop een klein zwart mutsje danste als een kegeltje en zijn zilvergrijs zijden kimono was heel nauwsluitend over zijn hamaka of ceremonie-broek, die was als een gespleten rokje, paars-blauw. Hij liep met bestudeerde passen en bestudeerd ook waren zijn bewegingen, als of hij een kunstvoorwerp was van gecizeleerde men-

schelijkheid, een pop, die zoowel aan een tooneelspeler als aan een prins deed denken. Zoowel in muziek als in poëzie was hij bedreven, maar eigenlijk glimpte telkens iets in zijn meisjesoogen, onder getinte brauwen en in zijn glimlach om zwart gelakte vinnige tandjes, alsof hij zoó weg had willen loopen uit al deze verfijndheid en had willen ravotten en stoeien met de boerenjongens, die hem wel eens toeriepen, ter zijde van het smalle kakemono-landschap, links en rechts, begrensd als dit was een schilderij gelijk.

Daar hij echter het kind van arme ouders was en zijn leven bij den aestheet niet moeitevol hoewel het hem vaak verveelde, dacht hij er niet aan aandacht aan de boerenjongens te laten, wanneer zij hunne papieren karpers, die zijn vliegers, in de lucht lieten stijgen.

- O-Cha, zeide de aestheet. Teedere jongeling, die ik geheel gelijk de Chineesche hovenier zijn dwergboompje kweek tot sierlijkheid en symboliek, de avond is weldadig om zijne harmonie van ginds karmijnroode zonsondergang en ginds bleek zilveren rijzende maan. Het vergaan en het verrijzen zijn zeer juist van avond door zon en maan weder gegeven. Er is iets van koraalrood achter den laagsten pijnboom ginds en een enkel indigo blauw streepje van doemende nacht ginds achter dien hoogereren pijnboom. De bovenste tak van dien laatste schiet echter te veel horizontaal uit: de tuinman zal die met een bocht moeten dwingen. Anders is het alles zeer smaakvol, meen ik: er zijn achter de maan niet te veel zilveren wolken en er is niet te veel schitterend goud achter de zon. Over een half uur is dit alles weêr anders maar deze seconde is de bereikte. O-Cha, teedere jongeling, weet, dat ik in ongenade ben gevallen bij Hideyoshi.

O-Cha verbaasde en stiet een kreet uit van schrik.

- Teedere jongeling, zeide de aestheet ontstemd; verplicht mij op allereervolste wijze en stoot nooit meer een dergelijke aesthetieklooze kreet uit. En verbaas u toch op deze wereld over niets. Zich verbazen is een geestestoestand, die allerlei onverwachte, onbestudeerde, laat ons zeggen aller-onschoonste uitdrukking in de gelaatstrekken prent, pijnlijk, mijn schoone knaap, om te aanzien.

- Ik zal het niet meer doen, verzekerde O-Cha.

- Druk uwe gedachte toch met meer zorg uit wat den vorm betreft, ging de aestheet door, ontevreden. 'Ik zal het niet meer doen'... wat zègt dat nu. Terwijl als ge gezegd had: 'dòen zal ik het niet meer'... en besloten had met: 'mij verbazen...', ware dit, met, een lichten nadruk op 'dòen' zeer in harmonie met de toegeeflijke onderdanigheid, die ge mij als uw leermeester, gij, o bekoorlijke leerling, verplicht zijt.

- Dòen zal ik het nooit meer, mij verbazen... o Meester! zeide O-Cha.

- Heel goed! prees de aestheet. Het was nu gezegd met smaak en rythme en het 'nooit', dat ge in de plaats zettet van 'niet', gaf een accent aan de zin, die haar op voerde tot den eersten versregel van een drieregelligen 'hokku' (aforisme of epigram). Maar nu, gij knaap, die het leven van mij in schoonheid wel wilt leeren aanschouwen: zet, bid ik u, op eervolste wijze, de thee voor ons beiden en drinken wij de vloeibare jade, die stoomt met kronkelend wazemazuur, omdat kookte het water tot juisten graad en die geurt niet anders dan jade zoû geuren, als zij werkelijk in gestolden edelsteenmaterie vloeibaar kon worden gemaakt tot thee.

- Ik heb deze chrysanthen en eschbladeren doen plukken, o Meester, zeide O-Cha en wees op bladeren en bloemen, afgesneden.

- Zoo schikken wij eerst bloemen en bladeren, zeide de aestheet. Het is vreemd, hoe jonge maagden, die zelfs drie jaren de leering der bloemschikking volgden, hetgeen een zeer normale duur is, toch vaak niet voelen, dat te kort de steel nooit mag zijn, al zij hij ook nimmer te lang. Het afknippen op de juiste maat in harmonie van de lengte der vase, is meer eene kwestie van het hart dan van het oog, van het smaakvol gevoel, dan van gevoeligen smaak. Gevoelige smaak is zeer te prijzen maar zonder smaakvol gevoel, zijn zelfs drie chrysanthen niet in een betrekkelijk lange vaas te plaatsen, zonder dat er in de schikking iets dreigt ons aesthetiesch bewustzijn te schokken. Vergeet ook nooit, zoete leerling, dat

iedere bloem, iedere twijg een leven heeft in zich zelve, een soort onafhankelijke eigen-wil, die gefnuikt moet worden, door een zachte deuk hier, een kneep daar, ook door een kleine verhindering - een in een gekreukeld blad of stukje geknakte stengel - arglistig te moffelen tusschen bloemstengel en vaaswand, zelfs tusschen bloemstengel en twijgsteel. Ge schikt een bloem naar rechts, zij valt links ter zijde; gij schikt een twijg decoratieve bladeren ter zijde links, hij richt zich dan op en steekt uit bijna horizontaal. Al deze eigendunkelikheden van afgesneden en geknipte bloemen en bladertakken moeten gefnuikt worden met grooten geestkracht. Wees nooit laf. Laat nooit één bloem doen als zij zelve wil tegen uw eigen wil in. Herhaal de schikking tien malen, twintig malen. Vul de vase met juist zoo veel water als zuiver berekend is, dat zij moet inhouden, niet met te weinig, niet met te veel. Heb uw schikking-idee steeds voor oogen en duld geene gril of afwijking uwer overwogene gedachte. Bloemen te schikken in een vase of kom, is scheppen: geen schepper van kunst liet iets aan toeval over. Schik nu die bloemen en bladeren; ja, kies turkooize-blauw Chineesch porcelein voor die groote, matzilverige keizersbloemen; kies buffelrood voor die koraalroode eschtakken en werp die gele chryzanthen weg, want zij zijn vulgair van kleur; haar geel is niet dat van goud of oranje maar van gal en aan bitterheid wil ik niet herinnerd worden dezen dag, dat ik in ongenade viel bij Hideyoshi want ik haat hem en vreugde heerscht in mij, dat ik van zijn dwang zal worden bevrijd.

O-Cha had met buiging en sierlijk gebaar instemming betuigd op 'allereervolste wijze', als de hoffelijke manier het wilde en terwijl drie andere, jongere discipelen, die waren tevens jeugdige dienaren de vazen vulden met water aan een bronstraal en de steelen, na zorgvuldig gewikte maat afsneden, zat de aestheet, hurkende op de wreven neder in het kleine, cederhouten pavillioen, van waar, open de schuifdeuren, op dezen schoonen herfst-dag, hij toezag op het bloemen-schikken zijner leerlingen. Terwijl zij bezig waren, voelde hij zich vreemd gelukkig en tevens weemoedig. Hij wist, dat deze dag zijn laatsten levensdag zou

zijn. Hideyoshi's ongenade was nooit te overleven. Smart voelde de aestheet niet: hoe zeer hij ook in te groote gekunsteldheid wellicht zijn ziel en leven in zich en om zich gekweekt had, hij had tevens een vreemde, geheime kracht in zich ontwikkeld, die, steunende op de opperste wijsheid der Chineesche overpeinzers, hem sterk deed staan in deze aardschheid, immers niet meer dan eene voorbij gaande seconde der Eeuwigheid, die hem wachtte. En deze seconde was delicaat en teeder van licht en precies van allermaatvolste schoonheid, op den drempel van dit cederen pavillioentje, terwijl vóór den vijver met de enkele waterlelie O-Cha en de drie andere lieflijke knapen bezig waren met de bloemen en de takken te schikken in de vazen, die zij op lage, vierkante tafeltjes hadden geplaatst. Zij wisten, dat, onder de oogen van hun meester, ieder gebaar zijn moest overwogen en sierlijk - en zelve, achter zijn rug, hadden zij dikwijls gespot om deze tot in het allergekunsteldste betrachten eener aesthetiek, die tot poppen maakte deze levende, vroolijke jongens - maar zij leefden hier hun leven, zij aten dankbaar des aestheten rijst, zij hingen, arme samurai-zonen, van hem af en zij deden gehoorzaam de gebaren, die zij wisten, dat ge-eigend waren, liepen met tak en bloem rhythmiesch op de teenen rondom de vazen, mikten de steel, schikten de bloemen, nu zoo dan zus, en deden dit alles met de groote kunst van bloemen-schikken, die de aestheet hen reeds sedert drie jaren leerde als ware het een mystiek geheim, dat doorgrond moest worden. Dan weken zij met sierlijke passen terug om hun werk te overzien, hielden hunne geschilderde, gekapte kopjes, als van vogeltjes, links en rechts, turende, oordeelende, kritizeerende, naderden wederom hunne vazen, wijzigden hunne schikking, niet tè veel want de eerste idee moest steeds gevolgd blijven, deden afval van bloem en blad ter zijde weg, zoó dat geen wanorde ontstond en bogen toen voor den aestheet en wezen en waren niet anders dan om O-Cha, den eersten, drie andere jeugdige aestheetjes, zoo fijn dat zelfs de keizer van China niet zoû bogen kunnen er fijnere in zijne paleizen te hebben.

De aestheet was gelukkig. Dien volgenden dag, deze nacht

wellicht zoû zijn leven, zijn sierlijk kunstleven gedaan zijn maar wat kwam er dit op aan? Of men leefde een eeuw, een dag of een úur... wat kwam er dit op aan, als dat enkele uur slechts uitgekozen ware! Als slechts de enkele eeuwigheidseconde, die men leefde er eene was van zorgvuldig gekweekte schoonheid! En omdat Sen-no-Rikyu dat zoo aller intenst gevoelde op dit oogenblik, dat zijne discipelen, terwijl het duisterde en zij de vazen binnen brachten in het theepavillioen, waar twee andere dienaren aan dunne, hoge, bronzen lampen met tuiten de geurige pitten ontstaken, nam de aestheet een lange papierrol, lila zacht van kleur en zilverstof-overstuiveld, greep zijn schrijfstift en schilderde met zijn sierlijk 'aan wuivende grashalmen' gelijk handschrift, de enkele ideogrammen, die het volgende gedicht bevatten:

Ik wil slechts de Seconde.
 Al werelds druk
 Is mijn Geluk
 Ontwonden.

Wat deert dan làtere Ure?
 Hoe kort ook
 Gelijk bloemerook
 Mij déze weelde dure??

De Tijd kan haar mij rooven,
 Maar volgde op haàr
 Eén dag, één jaar,
 'k Zoû Eeuwigheid die looven!

Maar 'k vraag slechts de Seconde,
 En zoo in zwart(e)
 Nacht de Smart
 Mij oóit bedreigen konde,

Tel ik de enkele stralen
 Van 't kort Verleên,
 Al dreef dit met den Eeuwstroom heen
 Millioenen en milliarden malen!

Daar ginds was, in het Westen, de zon geheel gezonken. Hooger, ter andere zijde, rees de maan de rotskarteling te boven en zilverde. En de drie, vier starren wierpen-uit de enkele stralen: die van deze Seconde, wat ook de latere Ure zoû brengen... Maar zijn enkele stralen niet vélen, voor wie ze velen malen telt en waardeert?

Binnen het theepavillioen waren, met O-Cha, de drie jonge leerlingen bezig de thee te bereiden in opperste ceremonie. De aestheet gerezen, zette zich, gehurkt op de wreven, op het lange, gele, zijden kussen. Voór hem, in de diepe stoof, in het midden van het pavillioentje, kookte in de bronzen pot het water.

- Ik zal proeven, O-Cha, of het is water uit de linksche bron, of water van de rechtsche beek, zeide de aestheet en de jonge knapen bogen en zeiden de 'eervolste' dingen.

Zij bereidden de thee, terwijl de aestheet toezag. Iedere beweging was als een avondbloem, die ontloek in deze weeke pavillioen-stemming, tusschen de hooge, dunne, geurig walmende lampen. De thee zoû niet zijn de 'dauw-thee', die is de morgenstee, getrokken op het bronwater, dat nog geurt van den eersten dauw. De thee zoû niet zijn de 'pijn-thee', die is de middagstee, geurig van pijnnaalden, in den middagzon doordrongen van aromen. De thee zoû zijn, zeér weinig, keizerstee, uit China gesmokkeld, uit de eigene keizerlijke theetuinen, waar maagden van edele geboorte haar plukten met langnagelige vingers. Deze thee, tot poeier gewreven, mengden de knapen met enkele bladen van theerozen, geplukt in de lente en gedroogd. En met twee, drie camelia-knoppen. Toen het water zichtbaar en hoorbaar ziedde op den juisten graad, schepte O-Cha - wèl heette hij te recht Allereervolste-Thee! - met goudlaklepel aan langen steel het uit

den bronzen ketel en goot het wazemend straaltje in den trekpots van gecraqueleerd Chineesch porcelein, teederst blauw van patine dat was door de beide broeders Tchang gecreëerd, in de elfde eeuw en zoo waren de miniatuur kopjes en schoteltjes, die stonden op lage, verlakte, vierkante tafeltjes. En elk voorwerp in het theepavillioen, waar de kunstvol geschikte keizersbloemen en eschbladeren, tusschen den wolkenden wazem van het theewater, decoratief, éven slechts, den achtergrond vulden tegen de gladde, cederen wandpaneelen, was iets van uiterste weelde-artisticiteit, door bedachtzaamheid, overweging en langdurigen verzamelaarsmanie eindelijk zoó verkregen, in schoonheid onmogelijk na te volgen, minder een gevolg van zeér kostbare uitgave dan wel zoó geworden, in den loop van aesthetiesch doorleefde jaren, door liefde voor zulke dingen en deze liefde tot in alleruiterste gekunsteldheid ge-eerediend. Er was niets, dat schokte en de knapen, tusschen deze fijne dingen, in deze atmosfeer van, de zinnen als glimlachend teeder prikkelende, mij merwellusten, zorgden steeds, met inwendige vreezing, geen pinkgebaar zelfs te maken, dat den aestheet niet ge-eigend aan dit, hem zoete, oogenblik zoû zijn, hoe zij ook tegen elkander spottende glimlachten onmerkbaar, omdat zij het geheel allerdolst vonden en lachwekkend.

Dit was de Cha-no-Yu, de Theeceremonie, de Thee, die de Levensverrukking geeft, in het Chineesch Yu, in het Japansch Ah! ge-ideografeerd. Dit was de Thee-ceremonie onder de oogen van den Thee-meester, Sen-no-Rjkyu, die zijne laatste levens-ode gedicht had en tusschen de laatste bloemen, die geschikt waren volgens zijne wetten. Dit was als de Zen-priesters het hadden voorgeschreven in hunne levenskunst, die het aardsche niet ontkende maar verfijnde, en dit was als de aestheet zelve het nog oververfijnd had. Alleen met een dergelijk bereid, even groen schuimend kop vloeibare jade, 'thee' genaamd, was deze Seconde te eindigen, in Zelfbeheersching en Overgave.

Toen klonk een gongslag. De aestheet hief het hoofd hooger en glimlachte.

- Zie, wie zich daar meldt, beval hij zacht.

De drie knapen traden naar buiten. Zij traden dadelijk weêr den drempel over. Zij bogen diep en bevallig, als poppen, die sierlijk leefden. De oudste zeide:

- Heer en Meester, boven, aan de poort, die van den heirweg toegang geeft tot dit dal uwer woning, wacht een palankijn, gedragen door zes dragers. Er zijn fakkelen rondom.

- Het is de Boodschapper van Hideyoshi, die zich gekondigd heeft met den gongslag, zeide de aestheet. Stijgt alle drie op naar de poort, mijn knapen en noodig den Boodschapper binnen op eervolst gastvrije wijze.

De drie knapen bogen, verdwenen. Met O-Cha bleef de aestheet alleen, beiden gehurkt, over elkaâr. De knaap, bleek, zag den aestheet met groote gesperde oogen aan. Hij beefde. De aestheet zeide niet anders dan:

- Beheersch u. Het is de eêrste wet der Levens-aesthetiek.

Zij bleven roerloos. Na korte pooze geleidden de drie knapen den Boodschapper van Hideyoshi binnen. De aestheet en O-Cha, gerezen, bogen herhaaldelijk; de Boodschapper boog herhaaldelijk.

- Wees welkom, zeide de aestheet.

- Laat is mijn bezoek, verontschuldigde zich de Boodschapper. De nacht viel reeds toen onze Machtige Heer, Hideyoshi, gelastte mij te begeven naar uwe woning, die verre ligt van het Paleis op den Perzikheuvel.

- Hoe ver ook de nacht is gevorderd, antwoordde de aestheet; uwe Eervolle Genade is heer en meester op dezen drempel en binnen dit vertrek. Zoo Zij de gloeiende sakè wenscht, zal die weldra te gloeien worden gezet op de stove, tenzij Zij de nachtelijke thee begeert, die gemengd kan worden met de zoet stillende geurbladeren van maankop.

- Ik dank uwe Eervolle Genade, antwoordde de Boodschapper en boog heel diep, vele malen en allen bogen vele malen, diep. Ik heb mij slechts te kwijten van allereervolsten Hideyoshi's opdracht. En u zijn geschenk te overhandigen.

Hij wenkte achter zich een dienaar, die toefde in het duister. De dienaar naderde en reikte, buigende diep, met beide handen een zwaar wegend foudraal van brokaat. De Boodschapper, in buiging na buiging, bood het foudraal Sen-no-Rikyu aan, die, buigende, het in beide handen ontving. Allen bogen. De geurige lampen spetterden zachte vonkjes. Buiten was alle geluid gedempt; alleen de beek en waterval ruischelden.

- Ik dank uwe Eervolle Genade, zeide de aestheet en de buigingen over en weer herhaalden zich. Zal hij deze nacht mijn gast zijn? De ure is laat; de nacht is onveilig van wilde dieren en roovers; de weg terug naar den Perzikheuvel is lang.

De Boodschapper keek rondom zich, buiten het pavillioen, hij staande op den drempel.

- Ik neem Uwer Eervolle Genade uitnoodiging aan. Als gij zegt: de weg is lang, terug naar den Perzikheuvel; roovers en dieren wild veronveiligen de nacht en laat, zeer laat is de Ure.

- Zoo zullen mijne drie dienaren Uwe Eervolle Genade leiden.

De drie knapen waren zeer bleek; zij hadden begrepen als allen over en weêr begrepen. Zij geleidden nu na vele plichtplegingen en buigingen na buigingen den Boodschapper tusschen lantarendragers naar buiten, naar het gastenpavillioen waar hem deze tragische nacht alle eer zoû worden bewezen, die slechts denkbaar is een gast te bewijzen.

De aestheet en O-Cha bleven alleen. Zij zetten zich over elkander, hurkende op de wreven, en zagen elkander diep in de oogen, woordenloos, terwijl tusschen hen beiden lag het geschenk van Hideyoshi aan Sen-no-Rikyu. Plots spetterde eene der lampen, afgebrand de pit en doofde.

- De Seconde gaat voorbij, zeide de aestheet. Nu volgen de andere seconden, die der latere uren, elkander op. Het Heden is gedaan, de Toekomst wordt. Aanzien wij het geschenk, dat de machtige tyran van Dai-Nippon deze laatste, verledene ure aan zijn knecht deed overhandigen, wiens enkele zonde kan zijn, dat hij de waarheid sprak der meest nauwgezette aesthetiek, zonder welke wetenschap het leven waardeloos is.

O-Cha was zeer bleek geworden; in het walmende licht der nog twee brandende lampen scheen zijn geschilderd gezichtje als dat van een figuurtje op een fijn Chineesch theekopje en zijne donkere oogen sperden uitermate wijd. Maar hij beheerschte zich als de aestheet hem geleerd had.

De tweede lamp, plots, spetterde hoog, vlammend op en doofde.

- Haasten wij ons, zeide de aestheet. Zoo wij nog langer toeven zal deze derde pit, de langste, dooven als de beide eersten en zal het te duister om ons zijn, om Hideyoshi's geschenk te aanschouwen.

- De maan schijnt, smeekte bijna O-Cha, als om uitstel.

De aestheet zag hem streng, straf, hard aan. Nu bleef O-Cha roerloos, gelaten.

Uit het foudraal, losgebonden, had de aestheet een zwaard getrokken, met greep van jade en in scheede van goudlak en met lange zijden kwasten.

Hij bekeek het.

- Het is een schoon, Chineesch zwaard, zeide hij. Het is een allereervolst geschenk.

- Heer, zeide O-Cha; er is nog iets anders in het foudraal...

De aestheet stak weêr de hand in het foudraal.

- Ge hebt gelijk, zeide hij. Het is een tweede zwaard en gelijk aan het eerste.

Hij trok het tweede zwaard uit het foudraal en bekeek het oplettend.

- Deze zwaarden zijn antieke kunstvoorwerpen uit het edele China, zeide de aestheet. Hideyoshi weet waarmee hij een kunstkenner genoeg doet. Maar... twee zwaarden... zijn te veel eere. Eén genoeg mij. Ik behoud dit; het is iets grooter en zwaarder, schijnt het mij. Dit andere, O-Cha, iets kleiner en lichter... bied ik u.

Sen-no-Rikyu bood zijn leerling het kleinere, lichtere zwaard.

- Seconde na seconde gaat voorbij, zeide de aestheet. O-Cha, teedere jongeling:

Zoo ooit in zwart(e)
Macht de Smart
Mij dreigen konde,

Tel ik de enkele stralen
Van 't kort Verleên,
Al drijft dit met den Eeuwstroom heen
Millioenen en... milliarden malen!

Op dit zelfde oogenblik richtte hij, met beide handen vast den greep omklemmende, het breede zwaard-lemmer zich op de buik, waarover hij zijn oppergewaad reeds links en rechts had weg geslagen. Zoo deed ook O-Cha met zijn gewaad en het zwaard, dat hij gegrepen had.

Toen stieten zij beiden, te gelijker tijd, zeér diep en zonder aarzeling en rukten de zwaarden zich in de buiken heftiglijk op.

Zij vielen beiden achterover. Plots spetterde de derde lamp en doofde.

De volle maan was gerezen, zeer goud, over het lange, smalle kakemono-landschap. Zij scheen als vloeiend goudlak binnen het theepavillioen waar de beide doode figuren lagen tusschen de vazen met koraal donkerende eschbladeren en zilver blanke keizer-chryzanthemums.

Zij lagen er als in een houding van overgave in eeuwigen slaap, alsof zij de kracht hadden gehad, het laatste oogenblik van hun zelfdood, sierlijk ter zijde te vallen. Nauwlijks was het rinnende bloed, vermillioen, te onderscheiden van de hier en daar opschemerende, rood gelakte drempels, omdat die in de maneschiijn diep glansden als met een bloedkleur.

XXVI

De koelie

1

In de verte, ten Westen, verreës Fuji, de heilige berg, de heiligste van geheel Dai-Nippon en overheerschte met breed, stil stijgend gebaar, de geheele wijde der bergenwereld. Zelfs in dit jaargetijde van iederen dag voller rijpenden zomer lag de blinde sneeuw op den top, en liepen de sneeuwlijnen der gletschers als marmeren aderen naar omlaag, blauw hare blankheid, omdat de wolkenlooze lucht zich er spiegelde. In stille heiligheid rees wijd zegenend de berg en rondom hem doken de andere bergen en schenen in deemoed te aanbidden met gebogene toppen.

Die dagen gingen in velerlei pelgrimage edellieden, tooneel-spelers, landbouwers in stijging den berg op om Fuji te vereeren, het heiligdom op den top en dicht bij de godheid, die houdt het noodlot van geheel Japan in wijze, heilige handen.

Stil breidde daar het Hakone-meer en spiegelde weêr der bergkruinen krans in effenste wateren tot zij geleken niet anders dan snoeren samen gevlochtene waterlelie's, overvloed door gladste rimpelloosheid. Schuimende tusschen de rotsen en bruischende in ver heftig verklaterend watergedruisch gleed de Tokaido meerewaarts, verdwijnende telkens tusschen de bloeiende acacia's en in het mysterie der altijd zingende bamboe-boschen. De lange Hakone-pas door, op de hoogvlakte, bij den slagboom en het wachthuis, die hier alle reizigers van het Oosten naar het Westen, van het Westen naar het Oosten moeitevolle verandering bezorgden, rees een enkele prachtige pijnboom, zich kronkelende met gebaar van een boomgod tegen den hemel, takken als titansarmen gestrekt en het was de Pijnboom van den Verademde-Ommeblik, want wie door alle moeizame formaliteit zich weg had weten te banen en met palankijnen, paarden en bagagedrageren, na paspoorttooning en identiteitsbewijzing had bewezen te zijn wie hij voorgaf, zag òm bij den pijnboom, in verademing, met dien om-

meblik van eindelijk vrij, ongehinderd de reize te mogen vervolgen het zij ten Oosten, het zij ten Westen.

In de stilte der bergenwereld was daar steeds de eenige weg langs die geleidde tot bergpas, tot wachthuis, met vele bijgebouwen vierkant omheind en tot wreedden slagboom, zelfs voor reizende daimyo's niet dadelijk geheven, drang der beweging van tallooze reizigers. Want zelfs in die vroegere eeuwen was de Japansche ziel er eene onrustige, die niet bleef op de plek harer aardsche geboorte. Maar om velerlei voorwendsel zich bewoog van her tot der, van Oosten naar Westen, van Westen naar Oosten, zooals nog heden deze onrustige Oostersche ziel, niet geheel Oostersch sereen gebleven, behoefte heeft zich te bewegen in staâge verplaatsing. Het waren zonen en dochteren, die ver gingen om bij de graven hunner ouderen hunne eerbied en kinderliefde den afgestorvenen te toonen; het waren samurai, die keerden van plaatselijke strijd naar hunne haardsteê terug; het waren tooneeltroepen die reisden; het waren aanzienlijke vrouwen, die met dichte gevolgen omstuwd gingen en kwamen om welke redenen ook, want verscheiden en zeer veelvuldig. Steeds was dan dus op den weg ten Oosten, op den weg ten Westen, het gedrang, het geroep, het gesjouw, met scheef en schots getorste palankijnen, met moede en afgebeulde paarden, met luidruchtig zwoegende drageren van zware kisten en kofferen, kamferhout koper beslagen, en onder regen- en zonnescermen, in stekende zon, in striemende regen, ging het alles op en neêr, den langen bergpas door naar wachthuis en slagboom, om, na uren moeitevolle wachting, paspoorttooning en contrôle, eindelijk om te kijken, verlucht bij den pijnboom en dan òf links òf rechts voort te gaan.

Herbergen, grootere, kleinere, voornamere, geringere, schakelden zich langs de wegen. Zij waren binnen immer overvuld, in welk jaargetijde ook. Het was of deze staâge verplaatsing de Westelijke bevolking van Japan zieleldwong zich naar het Oosten, de Oostelijke zich naar het Westen te begeven. En de wreede slagboom van Hakone was immer daar, omdat de Shogun, de Tokugawa, de groote, machtige Heer, vreesde voor hem vijandige

daimyo's en baronnen, die hem in Yeddo last en zelfs belegering zouden kunnen bezorgen, minstens voor aanvoer van verbodene wapenen en voor spionnen. Zoo was het systeem van onderzoek aan het wachthuis zeer streng en zeer bewerkelijk vastgesteld. Maar dit verhinderde niet, dat het in elke maand des jaars scheen of iedere Japanner, man of vrouw, daimyo of prinses, koopman of tooneelspeler, zich verplaatste en zich had opgemaakt voor de omslachtige reize.

Hoewel de enkele pijnboom, die van den Verademden Ommeblik, eenzaam rees en titanesk in de luchten, elken dag veranderend van licht en wolkstemming, daalden ter zijde des wegs de immense cryptomeria-boomen als een leger van reuzen, die wacht hielden, af of klommen weêr hooger. Het waren de kolossale cederen, wier wortelen zich breidden de aarde uit en zich in en op haar plantten, onuitroeibaar, onverdelgbaar als met breede, houten wallen, uitgegroeid links en rechts van iederen stam en zich dus in elkander verwarrende tot een dicht net van zwaarste wortelkammen, die de reuzenvoeten dier boomen waren met uitgespreide teenen. Dan schoten de zuilen der stammen meestal immens zwaar en hoog in de lucht, niet omvaâmbaar voor een enkele wijde mansomhelzing, breidden dan de zwaar gespierde takken in stiller gebaar dan een pijnboom doet maar onwrikbaar en onveranderbaar schijnende dat gigantegebaar, om verder uit te groeien in dicht zwarte, ondoorzienbare takkenwarreling. Het loover der naalden zwartte, donkerde, weefde een floers, nauwelijks iets groener en lichter in het vroege voorjaar. Maar dan zich versomberend tot rouwgaas als over rouwgaas wemelende, om naakter te verijlen naar den winter toe. En beneden deze zuilestammen, die in de nacht de verlate reizigers angst aanjoegen en jagende ontzetting, bruischte de rivier, de Tokaido, over hare rotsblokkenmassa's en verviel telkens met razend gedruisch in een hevigen waterval neêr, om te vervloeien in zwarte geheimzinnigheid van schaduw en donkerste bosschen, waaruit de Angst scheen te spoken, den reiziger toe, dat de gevreesde slagboom zich niet heffen zoû omdat formaliteit niet voldoende vervuld was,

papieren niet in orde bleken en dat de reis, zoo moeite- en kostevol, er een nuttelooze blijken zoû.

In de herbergen en hôtels boden de waarden zich aan te onderzoeken of de paspoorten en andere papieren wel wettelijk waren gezegeld, gestempeld, door de strenge, onverbiddelijke, onomkoopbare be-ambten van den Shogun, in het Oosten en in het Westen. Zoo was er in die huizen een onophoudbare roezemoes van angstig beradende stemmen en beslommering, gefluisterd, groote sommen werden geboden, niet altijd als fooi aanvaard, tot eindelijk de reiziger met zijn stoet dienaren zich opmaakte om zijn geluk te beproeven en ten wachthuis en slagboom te trekken.

2

Over in- en uitvoer van geweren en sabels was steeds veel te doen, want de Shogun vreesde steeds voor geheime aanval tegen zijn dictatorsmacht. Vrouwen werden steeds zeer zorgvuldig, nog zorgvuldiger dan mannen, onderzocht, op den lijve en in hare bagage niet minder dan in hare documenten nagelezen omdat de Shogun vreesde, dat de als gijzelaar, met zijn huisgezin, te Yeddo verblijvende daimyo's, de tyrannie moede, hunne vrouwen en dochteren zouden doen ontsnappen. Intusschen werd ook toegekeken op reizende bordeelwaarden, dat zij geene onwillige maagden schaakten en moesten de reizende publieke-vrouwen getuigen voor de autoriteiten - en liefst eerst in de herbergen en hôtels - van haar goede wil en volle toestemming in overgave. Vrouwelijke onderzoeksters onderzochten de reizigsters tot in de lussen van heur haar, tot onder haar gewaad op de huid toe. Eene enkele, niet geheel zuiver vermelde, kleinigheid op paspoort of begeleidende documenten, veroorzaakte vaak weken lang oponthoud en de herbergiers werkten dit om winst en eigenbelang in de hand. Er waren poppekastvertooners en legende-vertellers, die, omdat zij plots vermaak bezorgden, zonder ernst werden behandeld en spoedig mochten vertrekken. Zij trokken daar voor-

deel uit om geheime boodschappen over te brengen voor grof geld. Komedianten ook gaven voorstellingen, in herberg en op den weg; zij namen airs van beroemdheid aan, hadden vele pretenties, deden of zij niets te vreezen hadden van de strenge autoriteiten; dat waren de voorname spelers onder hen; rijk gedost en steeds geblanket als vrouwen; de mindere van het gilde werden echter zeer streng behandeld en zij werden gescholden voor 'drooge rivierbedden' omdat zij geen geld lieten vloeien uit hunne platte beurzen of ook wel eenvoudig minachtend 'kijiki' genoemd, dat is: bedelaars, zonder meer.

3

Zoo, als in een slagader vloeide door de Hakone-pas, zich strekkende van Mishime tot Yumato toe - een afstand van acht ri, twintig mijlen - het staâg bewegende leven dier oudere Japansche eeuw. Het landschap heeft zich gewijzigd en alleen de gevoeligste onder ons zal tusschen deze rotsen en wouden en wateren nu nog iets gevoelen van de sfeer en de atmosfeer des Verledens...

Destijds - waarom duidelijker het jaar te noemen, daar de jaren niet zoo snel als in onze eigene levens zich toen ieder uur anders schakeerden - destijds waren onder de staâg heen en weêr bewegende massa der reizigers de koelies een zeer bizonder gilde, dat, in die streken geboren, er verbleef, zij misschien de eenige Japanners, die niet zich verplaatsten. Zij torsten de palankijnen; zij torsten kofferen en kisten; zij geleidden de pakpaarden. En het was als eene ironie dat zij 'Kumo-suke' werden genaamd, de wolkkerels, omdat zij evenmin als de wolken in de lucht een vaste woonplaats hadden. Want hadden zij zekerlijk ook geen woonplaats, noch bezittingen, noch zelfs een blok om het hoofd op te leggen, zij dreven, deze wolken, die kerels waren, niet verder dan van Mishime tot Yumato of terug. Zij waren hier aangesteld en bekend bij de autoriteiten. Zij verdienden grof geld maar verdronken het of verdobbelden het en zij waren als ruwe, eenvoudi-

ge, vroolijke beesten. En dan, zij waren geheel getatoueed. Dit kostte hen niet alleen duiten maar ook moed en pijn. Hunne huid was geworden over de gespierde leden als een fluweelig blauw en roodbruin brokaat gespannen, en het door kunstenaars ontworpen patroon arabeskeerde over geheel hunne forsche lichamen, tors, dijen, armen, kuiten en voeten en soms even op voorhoofd en wangen, zoodat deze wolkkerels meer kunstvoorwerpen schenen dan kerels, vooral omdat hun beroep hun de spieren modelleerde tot statueske schoonheid en zij meest allen jong waren. Blijde klonk hun zang door de kloven van de Hakone-pas en galmdeorsch op tusschen de nauwe rotsen, als zij zongen uit volle borst:

Brug buigt niet over de wateren
 Van den schuimenden vloed:
 Niet zijwaarts, reiziger, kunt gij vlieden!
 Slechts de weg deze rotsen tusschen door
 Brengt u den Slagboom nader.
 Moge hij rijzen voor u,
 Zoo roep heil toe Jizo, den god,
 Die den reiziger
 Bescherme!
 Brug buigt niet over de wateren,
 En opzettelijk is moeilijk de reize,
 Maar zoo niet overdadig
 De wateren gezwollen zijn,
 Zullen wij, de Kerels als Wolken,
 In Draagstoel u torsen
 Met al uw kofferen en kisten
 En de zwaar beladene paarden
 Doen dalen den stroom in
 Tusschen de blokken rots.
 Of, zoo ge geen draagstoel betalen kan,
 Dragen wij u op onze schoudren.
 Want brug, neen, buigt niet over de wateren!

Gezegend het bevel van den Eervollen Heer,
 Hoogen Shogun, ginds te Yeddo,
 Die ons onze duiten verdienen doet.
 Want brug buigt niet over de wateren!
 Slechts deze rotsen tusschen door
 Brengt u den Slagboom nader!

4

Onder hen was Kamo, dat is Wilde Eend, door de reizigers zeer gewaardeerd. Hij was nog een jeugdige koelie; vermoedelijk telde hij niet meer dan negentien jaren maar hij wist niet zijn juiste leeftijd omdat hij niet van deze streken was en een wees van verre, naar het scheen. Voorouders dus had hij niet en daar zelfs een koelie voorouders heeft in Japan, was dit betreuenswaard voor Kamo, die alleen zoo genoemd werd omdat hij reeds als knaapsken zoo goed kon zwemmen, stroom-op of stroom-afwaarts. Kamo zelve scheen niet te lijden omdat hij geene voorouders had. Hij was zeer krachtig, zeer vroolijk en verblijdend om te aanzien in zijn werk. Hij zong altijd en niet altijd alleen:

Slechts deze rotsen tusschen door
 Brengt u den Slagboom nader!

Hij zong zoodra hij iets zag, dat hem bekoorde, gelukkig maakte of vreugdevol stemde; hij bezong de zon, het water, de boomen, de rotsen, de tooneelspelers, de palankijnen en paarden, ja hij bezong de koelies en zichzelf; altijd schalde zijn klaterende stem op tusschen het geroezemoes der reizigers. Hij bezong ook de beambten, alle moeilijkheden, soms met ondeugende ironie. Maar hij bezong nooit de vrouwen en dikwijls vroegen zijn makkers hem:

- Kamo, waarom bezing je de vrouwen niet, de lieve reizigsters, de aanzienlijke vrouwen en de geisha's, de oirans en de kamoûro's, allen die je hare kisten en kofferren zeult??

- Niet zult gij mij vragen, zong dan Kamo, een groote, vierkante koffer beurende op zijne schouder als ware het een verlakt kleinood-kistje;

Dat wat gij toch nooit weten zult
 Uit mijn mond.
 En zoo gij uit anderer mond
 Zult meenen het te weten, o makkers,
 Heet ik u te liegen,
 Zoo gij het mij vragende voorlegt.
 Wie veel zingt, verzwijgt lichtelijk
 Sprekende
 Wat niet van noode is in woorden te zeggen,
 En zelfs al zong hij er van,
 Zoû hij, zingende, om rythme en maat,
 U nooit zeggen wat hij verzwijgen wil,
 Zoo min als een vogel, die zingt
 Ooit geheel is te verstaan.

Zoo zong Kamo, de jonge koelie en zijn donkere oogen glansden, vol diep vroolijk geheim. Dat hij zijn geheim goed bewaarde, meenden wel al zijne makkers; zij wisten niet wie ook met hem samen te noemen van de reizigers, die herhaaldelijk de Hakonepas doortrokken. En toch, avonturen met deze hadden zij wel, die Kerels als Wolken, die spieren hadden als mannen. Waren zij niet beroemd in hun gilde? Moesten zij niet sterker zijn dan alle andere koelie's in Groot-Japan? Moesten zij niet koffers en kisten kunnen in- en uitpakken met wonderbare handigheid: kon niet iedereen zien of een koffer bij Hakone was gepakt of niet? Droegen zij niet palankijnen zelfs stijgende steeds horizontaal? Verduurden zij niet zomerhitte en wintervorst zonder veel meer kleeding dan het vierkante lendenendoekje, dat tusschen de beenen hen plooiden? Waren zij om zoo vele kwaliteiten en om andere, hunner sterke, jonge lichamen, niet geliefd bij de vrouwen, en regende het niet gunsten en groote fooien uit hare handen rondom hen heen? En

was Kamo niet een der allersterkste en allerblijdst te aanschouwen onder hen?

Hij was zeer schoon van gelaat en leden, deze jonge koelie. Zijn gelaat was edel gesneden met de lijnen van een Amida-kop, zoo ernstig en glimlachende de dubbele uitdrukking zijner oogen en mond. Zoo zijn de koppen der voorouderen soms van edele Japansche geslachten, wier afstamming niet altijd is te weten maar die zich zeggen te zijn ontsproten uit goden en goddelijke helden. Dat is te zien uit hun verschil met wie slechts afstammen van de Ainu's, de oer-oorspronkelijke bevolking. Zoo veel edeler zijn de gelaatstrekken dezer trotschen, zoo veel regelmatig, dat het den beeldhouwer en houtsnijder, die der goden beelden voor de tempels maakt, verrukt. Het voorhoofd is laag, het haar zuiver geplant; de oogen, ver van elkaâr, zijn als donkere amandelen gevormd en zeer zacht van uitdrukking; de neus is recht boven den ietwat zinnelijken, kleinen mond. De ommelijn der gelaten is vrouwelijk rond, zelfs bij sterke mannen.

Zoo was het jeugdig gelaat van Kamo, Wilde Eend, bijna kinderlijk op den ronden, forschen hals, die verliep naar de walrechte schouders. En schoon als van gelaat, was Kamo van jonge, forsche leden, die niet de grofte vertoonden van een koelie-lijf maar meer de spierig lang gelijkende maat van een ge-oefend ridderlijk lichaam, treffend die nobele naaktheid - schoon geheel getatoueed - tusschen de grovere lichamen der vele makkers. Trots zoo vreemde voornaamheid waren zij hem geenszins na-ijverig, omdat hij van knaapsken af tusschen hen allen was opgegroeid en steeds 'volk' was geweest als zij allen en zijn blijde en steeds opgeruimd gemoed met hen allen in het zware werk van torsen en zeulen nimmer zich ook maar één oogenblik verloochende, terwijl, was er twist onder hen, Kamo, trots zijn jeugd, die wist bij te leggen, door een enkel woord te zeggen, één enkele zin te zingen met jeugdig klaterende stem:

Wat, broeders, zult gij schimpen
En schelden elkander en morren?

Zijn wij dan niet,
 Elk van ons,
 In ons recht en ons onrecht
 Op onze beurt?
 Kom, geeft elkander de hand!
 En weest broeders op nieuw,
 Verzoend!

5

Het was vreemd, maar als het geheim zéér duidelijk open ligt en bijna schittert als een bloote edelsteen, wordt zijn staâge glans niet opgemerkt door het al te argelooze, gewende oog. En zoo had het den koelies, en den douane- en contrôle-beambten nog minder, nimmer getroffen als opmerkenswaard, dat de hooge Vrouwe Akari-no-Tera, de Lamp des Tempels, de jonge vrouw van een der grootste daimyo-vorsten van Japan, herhaaldelijk de reize deed den Hakone-pas door, van het Oosten naar het Westen, van het Westen naar het Oosten, iedere maand, iedere twee maanden. Zij kwam met groot gevolg van wachten en dienaren, in haar gesloten palankijn, die groen, rood en goud gelakt van buiten, binnen verlucht was en beschilderd door Korin, den kunstenaar van groote faam. De weelderige optocht van haar komen en gaan was bekend. Zij zelve was bekend. Als haar stoet het wachthuis en den Slagboom naderde stonden de hoogere ambtenaren en de lagere tevens buigende gereed haar te ontvangen. Op de verordening aan het wachthuis stond duidelijk geschreven, zichtbaar voor aller oogen:

Wie den gehevenen Slagboom onder-door gaat, neme af hoed of huif.

En:

Wie reist in draagstoel, opene de blinden.

En:

Vrouwen zullen onderzocht worden door vrouwen.

Maar reeds meermalen hadden de hoogste ambtenaren de Vrouwe Akari-no-Tera verzekerd, dat op hare hoogheid deze regelen nooit van toepassing zouden zijn. Desniettemin, steeds, als haar stoet den gehevenen slagboom onder doorging, zonder eenig onderzoek van haar palankijn - slechts haar gevolg werd even doorzocht - deed de reizigster de blinden openen, sloeg hare reishuif open en glimlachte zij tot de hogere ambtenaren, die groetten, had zij een minzaam woord voor ieder en meende zij, dat de lagere be-ambten geschenk in rijst konden aanvaarden zonder van omkoopbaarheid te worden verdacht. Zoo gebeurde het en telkens weêr en zij kwam en zij ging en haar komen en gaan was telkens weêr een feest.

En wie vroeg, waarhenen ging en van waar toch kwam de hooge Vrouwe Akari-no-Tera, werd ge-antwoord, dat de machtige Daimyo, haar echtgenoot, winter- en zomerverblijven had vele, in het Oosten zoowel als in het Westen, versterkte kasteelen of luchtiger gebouwde paleizen en dat de vrouwe zich begaf van het eene naar het andere, om zelve toezicht op zoo uitgestrekte bezittingen te houden; bemind was zij door allen, die van hare vazallen en lijfeigenen waren.

Waarom zoû het verwonderd hebben, dat onder de koelies, die door pas en rivier haar palankijn steeds torsten, Kamo was? Zij deed alle koelies, om beurten, hun geld rijkelijk verdienen maar was Kamo niet, wie het bekwaamste was in het horizontaal houden van de draagboomen eens draagstoels, zelfs bij het steilste dalen en klimmen? En zong hij dan niet, om zijn makkers in deze kunst, die was als muzikaal maat houden en rythme bewaren zelve, te leiden, telkens:

Veert licht op de kuit, makkers!
 Te samen in rythme,
 En dat enkel meerstille rimpeling,
 Kabbeling ter nauwer nood,
 Zij het op en het neêr deinen des sierlijken draagstoels!
 Nauwlijks iets hooger, nauwlijks iets lager!

iets lager, gij links, iets hooger, gij rechts:
 Wat wij ook stijgen, wat wij ook dalen,
 Houdt recht als de horizon zelve
 De Kimme der zee, waar Amida rijst,
 Deze beide draagboomen van den sierlijken draagstoel,
 Opdat zoo hooge en teedere vrouwe,
 Als Akari-no-Tera, Lampe des Tempels,
 Gezegend zij met hare voorouderen, edelste
 Onder Dai-Nippons zonne-geslachten,
 Nauw merke meer van ons dragen en veeren
 Dan of zij wiegelde in hare bark op heur vijver,
 Dan of haar wiegde haar zoetste droom!

6

Zoo, te midden van haren stoet, talrijke vrouwen, staffieren, wachten, dienaren,
 werd de reizigster gedragen naar het rijke rusthuis, in het Oosten, of naar dat andere
 in het Westen, waar haar verblijf voor haar was gereed gemaakt. En bleef zij alleen,
 als deze avond, nadat hare vrouwen haar hadden gediend. Zij was zeer schoon en
 zeer jeugdig, een kind nog, dat vrouw was. Hare zwarte haren, met geurigste olie
 geglimd, hingen lang en wijd in het zilveren net en hare witte gewaad was bijna dat
 eener priesteres. Hare eigene matten, matrassen en kussens lagen gespreid in het
 cederhouten vertrek. In de tokonoma hadden hare dienaren een kakemono gehangen
 van een grooten Koreaanschen schilder, die had voorgesteld gouden panthers
 tusschen roode pioenen, en pioenen waren ook geschikt in een bronzen, lange
 vaas.

Zij wachtte, gehurkt. De shamisen lag ongetokkeld aan hare voeten en het lampje
 brandde op een hoogen, gouden steel. Haar kopje was zoo in wachtende aandacht
 verstrakt, dat het een witte camelia-bloem scheen, nauw ontloken. Hare tengere
 schouders alleen rilden even, als twee schutbladen, die Zuidenwind doorvoer. Hare
 adem ging in durend geduld op en neêr en deed haar

boezem zich zachtken heffen als een golf onder het stille schuimfloers van haar gewaad. Maar roerloos lagen in haar schoot hare handjes, als twee witte vlinders, die samen sliepen. In den lampeschemer schitterden hare roerloos starende oogen. Zoo wachtte zij.

Een mat, die ter zijde hing tegen den wand met koorden, waaraan zware kwasten, werd, achter in den wand, die bewogen had, opgetrokken. Een man, in een smalle deur, verscheen; een donker, zwaar zijden overgewaad omhulde hem met breed uitstaande vierkante mouwen. Het was Kamo.

Akari-no-Tera was opgerezen. Zij groeide zacht omhoog als een bloemenstengel. Toen boog zij heel diep en dweepende zeide zij:

- Eindelijk!

Zij omhelsden elkander, dicht tegen elkander, terwijl hunne opene gewaden weken. Tusschen hunne monden bloeiden de kussen, tusschen hunne lichamen de liefde, als met roode en blanke pioenen, die geurden. Toen lag zij in zijne armen, op de zeer rijke kussens en rustte.

En zij zeide:

- Mijn meester en mijn gemaal!

- Dien ben ik niet, zeide hij zacht. Ik ben uw minnaar. Het is zonde, die wij bedreven. Waar zijn de tabletten onzer voorouders? Bidden wij voor hunne heilige ideogrammen, opdat zij voorspraak voor ons mogen zijn bij de Bodhisattwa's.

- Gij, gij zijt mijn gemaal, zeide zij, hem vast omhelzende. Gij zijt het niet alleen iedere maand, dat ik hier kom; gij zijt het iederen dag, ieder uur, dat ik denk aan u. Heug u dan, voor elkander waren wij bestemd.

- Toen waren wij kinderen en wij wisten dat zelfs niet. Eerst later wist ik door wie mij voor een koelie-hut had te vondeling gelegd en die vol berouw toen stierf wie ik was. Maar toen had ik u reeds lief.

- Ik u ook, o mijn eervolste! Toen wisten wij samen, dat wij als kinderen voor elkander werden bestemd door ons beider ouders.

- Het was niet voorbeschikt, dat wij op deze aarde elkander vrijelijk toebehoorden. Ons samenzijn is een misdaad.

Zij omhelsde hem steeds vaster, in de zalige nagedachtenis van het liefde-oogenblik. Zij zeide:

- Onze liefde is zondeloos en de eenige lichtende werkelijkheid. Al is het geheime nacht om ons heen en heimlijke lampeschemer. Ik ben uw tempellamp en onze liefde is die tempel, waarin ik gloei. Dit herbergvertrek is geheiligd door onze liefde. Die voel ik in mij als Amida zelve, op wien gij gelijkt. Ik heb u nu reeds maanden, die tot jaren schakelden, lief. Want is het één jaar, zijn het drie jaren? Ik heb u lief en de Daimyo, uw broeder, is mij niets en hoû ik ver van mijn bed, onder voorwendsel telkens. Gij, gij zijt de prins. Gij, gij zijt de Daimyo. De oudste.

- Zoo ik de oudste ben, ben ik toch de broeder slechts van uw gemaal. En niet uw gemaal zelve.

- Gij, gij zijt mijn gemaal. Gij, gij zijt de rechthebbende. Op kasteelen en landen en mij. Hij, hij is slechts de tweede zoon en die uwer stiefmoeder, die u haatte. Nu weet ik alles.

- Zwijg, zwijg stil...

- Hoor, mijn eervolste Meester, gij, dien ik aanbid. Ik weet nu alles, hoewel gij mij nooit wilde zeggen wat gij reeds wist. De geheimen der Zonde zullen nooit steeds geheim blijven voor de Waarheid en de Rechtvaardigheid. Morgen zie ik den Shogun. Ik zal mij vernietigen aan zijne voeten en hem zeggen, dat gij, een koelie, vijftien jaren geleden te vondeling werd gelegd op bevel eener stiefmoeder, die u haatte. En voor haar eigen zoon de machtvolle toekomst wenschte. Vijftien jaren geleden werd gij door de koelies gevonden en tatoueerden zij u met dit patroon als van blauw brokaat, dat geheel uw lichaam als een volmaakt omgietende huls omvat. En waarover mijne handen streelen, opdat gij uw martelaarschap zult dragen zoó licht als deze verliefde handen het u beuren kunnen van uw lichaam en uw ziel beiden!

- Daarom zing ik ook steeds, o Lamp van mijn Tempel!

Zij omhelsden elkander vast.

- Mijn heerlijk Licht en mijne Liefde, zeide Kamo. Zoo schoon

en gelukzalig is de Seconde, het zoete Oogenblik, dat ik, die niets vrees, bang ben voor de Toekomst. Ik smeeke u: ga niet naar den Shogun. Openbaar hem niets. Ik wensch niets dan een koelie te blijven. Ik wensch niets dan dat dit onuitsprekelijk geluk zich, als het deze maanden deed, iedere maand herhale!

Hij drukte haar vast tegen zich aan, plotseling radeloos en vol vreemden angst...

7

Op dat oogenblik hoorden zij duidelijk gestommel van zware voetstappen om het huis en barsche stemmen van wachten.

- Vlucht! riep zij, hevig ontsteld.

Maar het was of hem verlamde de plotse verrassing en het dreigend gevaar. Hij verroerde niet, staarde met wijde oogen en omklemde haar slechts vaster. De voetstappen daverden nu door de smalle, houten gang van den herberg.

- Vlucht!! herhaalde zij, smeevend, zich los wringende uit zijne omhelzing.

Zij stond voor hem, de armen wijd, als om hem te beschermen want hij verroerde zich niet, wetende, dat het Noodlot naderde. De gesloten deur werd ingetrapt, opengerukt. Er was een heller schemeren van lantarenen, als bonte, papier-doorschemerde glansen in de handen van dienaren, daar buiten. De Daimyo trad binnen.

Hij wees zijne wachten en dienaren van zich. Zij waren nu alleen, drie noodlotswezens in dit nachtvertrek, waar de verbrijzelde deur als een bres scheen voor wat van buiten was plotseling gekomen. Zij zwegen deze seconde. Het was of geen van hen kon zeggen of doen. Zij stonden als versteend in den lampeschemer, die nóg vol dreef van liefdegeluk, dat aarzelde te vluchten.

Eindelijk zeide de Daimyo:

- Akari-no-Tera, ik betrap de meesteres van mijn haard in haar overspel met een minnaar.

- Hij is uw broeder, zeide Akari-no-Tera.

- Ik weet het, zeide de Daimyo. Daarom ben ik gekomen. Een koelie zoude ik ter nauwer nood geteld hebben, zoo hij een speeltuig ware geweest in uwe armen. Hij zoû niet gereikt hebben tot wat ik de schennis meen te zijn van mijn eer. Ik zoû hèm nooit hebben gedood: hij zoû voor mij nooit hebben bestaan. U, alleen, Akari-no-Tera, zoû ik dan hebben gedood. Nu dood ik u òok niet.

- Hij is uw broeder, herhaalde halsstarrig Akari-no-Tera; en eenmaal beloofden onze beider ouders ons aan elkander als man en vrouw.

- Ik weet het, herhaalde de Daimyo. Mijne moeder, die stierf, heeft in berouw mij het geheim gezegd. Deze koelie is mijne broeder, eerst geboren zoon mijns vaders. Daarom ben ik gekomen. Dit is de ure des onverbiddelijken Noodlots. Ik zal u straffen, zoo als onze wet het wil.

- Genade!! smeekte de vrouw, vallende op hare knieën.

Kamo had eene beweging, als om haar te beschermen. Maar des Daimyo's oogen ontmoetten de zijne.

- Broeder, zeide de Daimyo. Beheersch u. Ik heb het rècht deze vrouw te straffen.

Kamo stond roerloos. De Daimyo greep de geknielde vrouw bij hare losse, zwarte haren, waarvan het net gevallen was. Hij trok een zijner beide zwaarden en hieuw met slag en weder slag, haar trekkend het zware haar af tot dicht bij den nek. Hij wierp de bundel haren toen vàn zich en zij stortte in een aan zijne voeten. Maar hij rukte haar op.

- Sta, zeide hij. Heb den moed, die thans gij behoeft. Sta tusschen ons beiden in. Wij zullen beiden den daad doen, die gebiedt de noodzakelijkheid. Broeder, zit neêr. Ik zit neêr, over u.

Zijn stem beval. Kamo zette zich, op de wreven. De Daimyo zette zich over hem. Tusschen hen, tegen de lampeschemer stond Akari-no-Tera, met de bloote voeten, in den donkeren vacht harer haren.

Er was eene wachting, een zwijgen. De ademen gingen hoor-

baar. Toen bood de Daimyo Kamo het zwaard, dat hij nog in de vuist hield. Kamo ontving het zonder aarzeling.

- Vrouw, zeide de Daimyo en trok zijn tweede zwaard uit de scheede, uit zijn gordel. Broeders wij, uw man en uw minnaar zullen gehoorzaam de Onvermijdelijkheid zijn. Gij zult, na ons een dezer zwaarden kiezen, het rukkende uit zijn lijf of het mijne en het bergen tot aan het gevest in uw vrouweschoot. Ik vraag u geen eed: gij zult het doen.

- Ik zàl het, zeide Akari-no-Tera.

Zij stond, wachtende. Toen, te gelijker tijd, richtten met beide handen de Daimyo en Kamo zich de zwaarden op den buik. En stieten zich die diep in en rukten ze heftiglijk op, zoodat het bloed over en weêr spoot. Zij vielen achterover in een wijde plas donker rood, dat ron tot de wijde, zwarte harenvacht.

Toen rukte Akari-no-Tera het eene zwaard uit Kamo's lichaam. Toen rukte zij het andere zwaard uit des Daimyo's lichaam. En hurkte op de wreven, op de vacht harer haren. En zonder aarzeling mikte zij op haar teedere schoot van liefde, naakt in haar open gewaad, als een ronde bloem zeer blank, de beide zwaarden. En stiet zij heftiglijk toe en rukte òp.

De lamp spetterde en doofde.

8

Dien volgende dag ging een driedubbele lijkstoet - de lijken in overhoesde palankijnen door de koelies gedragen - den pas door naar het Wachthuis en den Slagboom, tusschen groot gevolg van wachten en vrouwen, dienaren, staffieren, naar Yeddo.

Er was velerlei formaliteit maar na deze, zongen de koelie's, die de palankijnen torsten:

Brug buigt niet over de wateren
Van den schuimenden vloed:
Niet zijwaarts, reiziger, kunt gij uw Noodlot

Ontvlieden.
Slechts weg tusschen steile rotsen
Van 's Levens pas
Brengt u den Slagboom nader.
Moge hij rijzen vóór u
En toegang u geven
Tot latere Levens van Boete,
Om eindelijk, na Leven en wederom Leven,
Te drijven op hooger of lager
Gezwollene stroomen
Nirwâna binnen.
Dit wenschen u, de Kerels als Wolken,
In dichte draagkist u torsende, toe!
Want brug, neen, buigt niet over de wateren!
Gezegend het bevel van den Eervollen Heer,
Hoogen Shogun, ginds te Yeddo,
Die ons onze duiten verdienen doet.
Want brug buigt niet over de wateren.
Slechts tusschen 's Levens rotsen steil,
Brengt onvermijdelijk, brengt onverbiddelijk
Uw Noodlot
Den Slagboom u nader!

Japansche legenden

De sneeuwfee

Japansche legende van ouderliefde

O hoe de heerscher Winter wreed kan woeden over de velden en wouden van Groot-Japan! O, hoe de sneeuw kan warrelen en dwarrelen over hoeve en gehucht en langs de lange, vale wegen! Dan zijn gruwzaam de korte dagen en gruwzamer de langere nachten en in de lange nachten, dwalen de sneeuwfeeën om.

Zij dwalen rondom Yuki-Onna, de Vrouwe van de Sneeuw, de booze Koningin der dwarrelende Vlokken. Zij zelve is niet meer dan een witte mist, zoo is zij in hare kille nevels omwonden; zij heeft geene voeten en hare vale nachtgewaden omvallen haar als warrelende spiralen, tot zij in den eersten schemer der dagen gaan schitteren van kristallijnere blankheden, verijlende van vasteren vorst tot vochtigen dooi toe. En rondom haar, als een vampyr, haar altijd kille bloed verwarmende met te zuigen den adem der vermoeid op de bergpaden neêrgezonden pelgrims, dwarrelen en warrelen de sneeuwfeeën om. Dat zijn alle de zielen van wie omkwamen in wreedde winternachten op berg en in ravijn. En zij zijn de zielen van mannen en vrouwen beiden maar sekseloos zijn zij geworden en zij hebben nooit voeten meer, enkel maar gloeiende oogen, waarin al hun levensvuur zich samentrok en dan magere spookgelaten, en ijzeldraden gelijkende haren, lang warrelende rondom holle wangen en opene trechtermuilen, die zuigen willen op hunne beurt bloed, warm menschenbloed, om de vreeslijke zielskoude en vriesmartelingen in hunne schimmelijven te stillen. Zoo, rondom Yuki-Onna, de Sneeuwvrouw, de booze, de verstijvende, de beviezende, dwarrelen steeds in de

wreede nachten de feeën om van de sneeuw en heugen zich, verlangende, al wat zij achterlieten op hoeve en in gehucht, al wat zij leefden, al wat zij liefden en zij heugen zich hun vroegere leven op deze wel droeve aarde...

Over welke zij zich, na hun dood, slechts verhieven niet hooger dan tot de stille, witte luchtlanden van de Sneeuw, waarover des zomers de blauwe ethers drijven, maar die in den winter schijnen lager te zinken over de wereld der arme menschen en al hare vergaârde vlokken dan uitschudden als uit wijde vazen van ijzig blank marmer en barstend albast.

Kyu was slechts een arme boer en hard werkte hij op zijn mager veld, dat hij in het voorjaar bevroede met den waterigen mest, dien hij aandroeg in twee tonnen aan een juk over zijn schouder, zijn bloote beenen veerende op een draafpas, een vierkant doekje tusschen de lendenen, een vuil, blauw wijdmouwig buis, dat bloot liet de harige borst, zijn eenige kleeding; een rond wijde strooien punthoed op, voor regen of zon. De mest verpestte de lente-atmosfeer wijd alomme over de velden, hetzij in de zengende zon verrottende, hetzij verrottende in de schuin straffe regenstralen; een magnolia-heester echter hief bij Kyu's, met grasplakken bedakte, wankel huisje zijne twijgen op, vol schitterend blanke opene kelken, als om regen en zon in op te vangen, ontvankelijk de edele bekerbloemen voor alle gaven des hemels. Was de zomer in aantocht, met het fellere geluid der zonnebazuinen, die krijgsvol in schetterden tegen de vliedende, verschuivende regensperen, dan schoten de magere rijsthalmen op Kyu's veldje recht-op en gaven hem zijn voedsel en zijn gewin. Maar daarna kwam de wreede winter, als zonder herfstelijken overgang, en lag het huisje verlaten aan de bevroren sloten, tusschen de als doodgevroren velden, wier aarde barstte onder de sneeuw en de magnolia was niet meer dan een boompje van zwart koraal, dat droevig fijn zich afteekende tegen de vale, vage verte, waar nauwelijks zichtbaar golfde een verre heuvelende berg, zeer laag.

Dan zat Kyu te droomen binnen zijn huisje, op een matje en in een aarden pot smeulden twee stukjes houtskool, waarover een schimmig blauw vlammetje danste; daarover hield Kyu zijn koude knuisten, om ze te warmen.

Eenmaal, toen hij zoo zat, te denken over niets, werd luid gerameid aan het tochtige deurtje, waar de wind door gierde en de sneeuwvlokken zelfs binnen drongen.

Kyu verbaasde en rees huiverend op, van koude en angst. Maar ach, angst behoefde hij niet te hebben voor roovers en moordenaars, omdat hij arm was als niet een in de buurt, zoodat hij riep:

- Wie klopt daar?

- Eene moede, die rusten wil! riep een vreemde stem en Kyu ontzette, want niet klonk dit als het geluid van menschelijke stem.

Toch opende de boer het deurtje en ontstelde hevig, want binnen zweefde eene sneeuwfee; zij was grooter gegroeid dan een menschelijke vrouw en zij was geheel wit en geheel ijl: zij was niets dan doorzichtige nevel en het was niet te zien of deze haar lichaam was of haar gewaad; zij had geene voeten en zweefde en als vale rafels sleepte de mist in rag op de lucht met haar mede; ijle, ijzelige haren dun vielen wijd rondom haar mager schimmegelaat, en hare oogen straalden als felle zwarte sterren en schenen aan haar het eigenlijke van haar leven; nog hield zij als magere handen uitgestrekt maar het waren meer brooze pegelstaven dan vingeren.

- Wees hoffelijk welkom aan mijn haard, noodde Kyu de sneeuwfee binnen. Want ik wist niet, dat de feeën der sneeuw ooit moede waren van te dwarrelen en een menschelijke rustplaats zochten.

- Nog zóó zeer hangt, klaagde de sneeuwfee; onze verkilde ziel aan de, zelfs in winterkoude meer dan in onze vlokkenfeer warmere, aarde, dat wij altijd terug verlangen naar haar als naar een moederschoot. Warmen aan uw vuur behoef ik mij niet, want slechts zonneschijn en vulkaanhitte kan mij doen dooien. Maar moê van zweven en warrelen en dwarrelen ben ik deze felle nacht, geblazen als ik ben door de stormvlagen, die doen met ons hun

krachtigen wil en zwieren ons mede over zwiepende boomen en daken van neêrduikende huizen. Moê ben ik niet anders dan een menschelijk wezen en vroom ben ik gebleven, al dwaalt steeds mijn ziel in smart en verdriet en voor uw huisaltaar zal ik mijne gebeden zeggen.

En zij knielde neêr voor het nederig altaartje. Kyu ontstak er een olie-pitje en een wierookstokje en het gewijde tabletje, met de namen van ouders en grootouders verduidelijkt, want hoe schamel een Japansche boer ook is, hij zal nooit vergeten te vereeren in zijne armoede, wie hem het leven schonken en wie schonken het leven aan wie hem het schonken. Voor het altaartje lag de sneeuwfee neder als een ijle hoop vale sluiers, met het ter nauw omlijnde, magere gelaat en het biddend gebaar harer pegelvingers. En bad zij voor haar gastheer en vereerde zij wie hem hadden verwekt en gebaard. Tot zij rees, zooals een nevel rijst. En zij zeide:

- Eenmaal was mijn naam Oya-Su. Met Isaburo, den rijken boer, was ik gehuwd en in zijn huis woonden ook mijne ouders, wie ik vroom ben gebleven, al kwam ik om op een sneeuwjacht in de bergen, na pelgrimage, die ik volbracht. Maar mijn weduwnaar verstiet mijne ouders na mijn dood en zij lijden gebrek en bitterste armoede nu in een wankel, wrak huisje, niet verre van hier. Ik had naar hen toe willen zweven, maar vermoeienis overviel mij en zonder kracht meer te zweven, viel ik neder als niet meer dan vochtige rafel en rag voor uw deur, o Kyu, en mijne ijsvingers klopten de planken, die gaven gewillig gehoor. Maar nu ben ik uitgerust; open de deur niet, dat is niet noodig, de koude zoû hevig binnendringen; door ginds schoorsteengat kan ik stijgen en wegzweven en ik zal waaien naar mijne ouders en hen troosten, met mijn sneeuwlied te zingen, waarin zij zullen vernemen dat hun kind hare koudste tranedroppelen plengt om hen.

- Oya-Su, sneeuwfee, ongelukkige, zeide Kyu bewogen. Nog zijt gij moede en uw zweven zal krachtloos zijn; wijd is nog de afstand van hier tot het wrakke huisje, dat ik mij heug en waarin uw oude ouders kleumen. Blijf nog hier en morgen zal ik gaan

naar Isaburo's hoeve toe, en hem bezweren beter den plicht van ouderliefde te vervullen.

Dien nacht lag Oya-Su, als niet meer dan een vale sluier, even gekronkeld, bij de gedoofde houtskool. Het stormde en sneeuwde wreed en gruwzaam en de felle winden woedden over de vale velden en rukten aan het wankel huisje en aan het magnoliaboompje.

Toen het daagde, ging Kyu op weg. Hij waadde diep en ver door de sneeuw tot hij de hoeve van Isaburo bereikte, die veel tegenspoed had gehad deze laatste jaren. Zij spraken lang met elkander, de rijke boer en de arme boer, en Kyu verhaalde hoe de sneeuwgeest van Isaburo's overledene vrouw hem verschenen was die nacht in bitter leed om het lot harer verstootene ouders, die stierven van ellende en gebrek.

Toen meende Isaburo, dat het Amida's¹ wensch zoû zijn, dat hij zijne schoonouders weêr tot zich nam en hij beloofde het Kyu berouwvol en zond dienaren om hen te halen.

Het weêr was dien morgen na de woedende sneeuwjacht geworden van een pure, zuiver kristallijnen stilte en schittering. De broze sneeuw lag overal in zachtste winterzon te schitteren als met diamanten gruis overzaaid. De lucht was teeder blauw en wijd. Toen Kyu de hoeve van Isaburo verliet, was het tegen den noen en zag hij langs den weg, door de witte, schitterende, wijde velden de twee oude menschen, man en vrouw, gebukt van ouderdom, naderen, geleid door Isaburo's dienaren. Maar wat hem vooral in grootste verrassing trof, was eene ijle gedaante in de blauwe lucht, die eener sneeuwfee, hoewel het niet meer sneeuwde. Zij was Oya-Su zelve, die hem die nacht verschenen was, toen verwaaid en verwilderd als een smeltende, lange, grauwe vlok, in hare smerige rafels, die toen afhingen langs hare moede, niet meer zwevende, voetlooze stompen. Maar nu was zij als blijde bevroren en schitterde; zij verhief zich in de blauwe lucht met een opzwierende lijn van jubileerende blijheid; zij glinsterde geheel met kris-

1 Amida Boeddha, de God der Ontferming.

tallijn en diamantstof overzaaid; hare oogen blonken als blauwe dagesterren; heure haren vielen als met een golf van licht rondom haar blijde engel-aanschijn en terwijl zij opzweefde, zwierden zacht hare gewaden van sneeuw en ijsfloers op hare vaart rondom hare stijgende beweging mede en was zij zoo schoon, eene in de hoogte verijlende dageschim en vizioen, dat Kyu haar alleen wist te vergelijken bij de pracht van zijn magnolia-boompje, wanneer dat, in de lente, met duizenden, opene, blanke, albasten bekerbloemen stond te pralen in nieuwen zonneshijn en dien opving in zijne kelken; zoo en niet anders, verrees Oya-Su, de beide witte handen open, dragende haar geluk den goden toe en verdween in den hemel, om beloonde ouderliefde.

Rijzende-maan-zilverzacht

Japansche legende van weemoed

In het dichte bamboe-bosch, dat, niet meer uitgehakt, was tot een oerwoud gewoekerd, toch doorsneden van twee wegen, stond aan den breeden viersprong het paleis van den houthakker, van den bamboehouthakker, die geen bamboe meer hakte.

In dien tijd gebeurden de sproken en waren zij geene sproken, maar de waarheid en de werkelijkheid, en Maya's¹ regenboogenende verschijning en tintwisseling, niet anders dan nu het gewone leven is. In dien tijd was het dus gebeurd, dat eene maanvrouw door een stormgod was overweldigd en een tweeling had gebaard, een jongen en een meiske. Den knaap had de wèg stormende vader mede genomen in een donkeren slip van zijn wolkenmantel en het meiske had de moeder, toen zij vermaand was door de manelingen en gestorven door de schande haar aangedaan, verloren tusschen twee bamboe-stammen, waar de houthakker het zeer wit lichtende wezentje vond, weenende en bijna niet anders dan als een menschenkind. Hij had het toen mede genomen naar zijn haard en zijn vrouw en zij hadden het opgevoed en omdat zij het opvoedden, zorgden de manelingen, dat het hun aan niets ontbrak en bezorgden zij in de houthakkershut een zak rijst, die nooit te leêgen was, een rol zijde, die altijd weêr zijde ontrolde en een beurs met drie goudstukken, die, zelfs al nam de houthakker er een of twee van, weêr tot het heilige aantal van drie zich veraanwezigden. En zeker omdat het kindje zoo

1 Maya = de Illuzie der Werkelijkheid.

menschelijk was, geboren op eene menschenaarde, lieten de manelingen het in die lagere sfeer en namen het niet tot zich en zoo waren de pleegouders tot welvaart gekomen en rijkdom en zij woonden met hun pleegkind in het bamboe-paleis, op den viersprong, in het immer ruischende bosch, waar zong de vreemde Stilte, terwijl daar buiten langs weg en veld en in de steden het menschenleven woelde.

Het kind was genoemd Rijzende-Maan-Zilverzacht en zij was zoo etherisch als een straal van de maan, als maneschijn en hare oogen waren als zachte manen. Zij was de eerste jaren van haar menschenleven reeds dadelijk anders dan andere kinderen, die daarbij bevreesd voor haar waren, omdat zij onwezenlijk scheen. Het was vreemd, dat de poppen, waarmede zij speelde, tot leven kwamen, wiekjes kregen als van vlinders en dan weg vlogen. Intusschen beminden hare pleegouders haar zeer en omringden haar in het bamboe-paleis met vele zorgen en jonge dienaressen.

Op avonden, als de wind rumoeriger streek door de heftiger ritselende bamboe's, dwaalde Rijzende-Maan-Zilverzacht naar buiten en riep zij, het hoofd naar de wolken toe:

- Vader!

Dan ritselde het heftiger aan en de stormgod vertoonde tusschen wolk en bamboe zijn schoonen, donkeren krijgerskop met de vurige oogen en steile snorren, terwijl zijn zwarte wapenrusting rammelde als donder en eens riep zijne dochter hem toe:

- Vader, wie ben ik?

- Gij zijt de Weemoed! riep de stormgod zijn dochter toe. En het teêre Verlangen!

- Neemt gij mij niet meê in uw vaart?

- Te teêr zijt gij voor mijn woest geweld. Ik nam uw broeder, die is de Drift en hij tiert in mijn wolkenburcht - en speelt met een donderkeil.

- Waar is de ziel mijner moeder?

- Zij wacht haar Karma af, tot wedergeboorte op een andere ster dan de maan.

- Vader, ik verlang en vol weemoed! Neemt gij dan nooit mij mede!?

Maar de stormgod, de bamboe's neêrzwiepende, streek van daar en de vele pijlen, achter in zijn gordel uitstaand gelijk een wijde vogelstaart, rammelden met ijzeren geweld. Hagel viel neêr, met een bui van ijzige kussen over het teêr bleeke kind, de liefkoozingen van den onstuimigen vader.

De pleegouders riepen Rijzende-Maan-Zilverzacht binnen in het bamboe-paleis. De jonge dienaressen, gehurkt in een halve rij, speelden biwa en shamisen en zongen legende na legende, allen legenden van manelingen, die zijn er zoo velen en zij zijn allen vol van weemoed en van verlangen, over en weêr, van de aarde toe naar de maan en van de maan toe naar de aarde, door de luchtstreek heen, waar de regen striemt en de winden waaïen, maar waar ook zonneschijn en maneglans elkander afwisselen des daags en des nachts.

Rijzende-Maan-Zilverzacht danste tusschen de luit tokkelende meisjes en haar dans was een zich kwijnend rekken naar etherische sferen en een weemoediglijk wederom neêrduiken naar die van de aarde.

De pleegouders zagen toe.

- Het is goed, dat wij ons pleegkind een man zoeken, zeide de houthakker.
- Dat zoû zeker goed zijn, zeide de vrouw.

De houthakker nam toen uit de beurs twee der drie goudstukken - die dadelijk drie weêr waren - terwijl zijne vrouw eens nazag of de rijstzak vol bleef trots dagelijksch gebruik en of de rol zijde eindeloos bleef.

- Het is alles nog in orde, riep zij haar man toe en deze gaf de twee goudstukken aan twee boodschappers en zeide hen op zoek te gaan naar een gemaal voor Rijzende-Maan-Zilverzacht.

De eerste vrijer, die zich aanbood, was prins Ishi-Zukuri. Hij stamde uit een der oudste daimyo-geslachten van Japan; hij was oud, dik en leelijk en op zijn roode neus weligde een wrat met drie haartjes. Hij boog drie malen zoo diep als zijn buik het toeliet, maar waaide zich onophoudelijk daarna, omdat de inspanning hem het zweet had doen guden langs zijne slapen. Hij verklaarde

zich bereid Rijzende-Maan-Zilverzacht te huwen met een zekeren bruidsschat van rijst, zijde en goudstukken en dat zij eene manelinge was en een bastaarddochter van den stormgod kwam er niet op aan.

Het manemeisje lachte tusschen hare musiceerende gezellinnen en toen zeide zij, in eene ingeving:

- Als prins Ishi-Zukuri mij vindt de houten bedelaarsnap, die onze Heer Boeddha Shakya-Muni zelve met zijne verhevene handen reikte, zal ik de zijne zijn.

- Uitstekend, zeide de dikke prins, maar mopperde achter-af en vond ergens in een klooster een bedelaarsnap, die zeer antiek was, afkomstig van een aldaar gestorven heremiet.

Toen hij die bracht aan het meisje, nam zij de nap, keek er in en zag, dat de nap niet straalde van heilig licht. Zij lachte zacht en gaf de nap terug.

Boos trok zich prins Ishi-Zukuri terug en vertelde, dat het gevaarlijk was een maan vrouw te trouwen; dat hij er van af zag.

Aan prins Kuromachi, die de tweede vrijer was, droeg Rijzende-Maan- Zilverzacht op, voor haar te plukken op het Toovereiland een tak van den Boom der Juweelen; dat was een boom, die van juweelen bloeide; de oude stam was van jade, de bladeren van smaragd en amethyst, de bloesems ontloken uit kristal en topaas en in den herfst gaf de boom vruchten, die waren als groote robijnen kaki's en het vreemde was, dat deze juweelen boom toch een boom was, dat de stam zich reusachtig had ontwikkeld, dat de bladeren uitbotten, de bloesems na vollen bloesempracht afvielen en de kaki's overheerlijk waren van vleesch en sap; wie echter een tak afbrak van den boom, kon dien zeer lang bewaren, zonder dat de bloesems verwelkten of het ooft overrijp werd.

Dit wist prins Kuromachi niet. En toen hij dus een juweelen ooft- en bloesemtak bracht aan Rijzende-Maan-Zilverzacht, lachte zij en gaf allereervolst den tak terug, zeer bewonderend de kunst van des prinsen juwelier.

Omdat de lieve manelinge toen moê was van der menschen bedrog, zond zij de andere vrijers, die op een rijtje buiten te wach-

ten stonden, weg, tot hare pleegouders zeggende:

- Zij zouden toch niet kunnen vinden de witte-vossepels, die vlamvrij is of den karbonkel, dien de zeedraak houdt in den muil. Lieve pleegouders, zoekt mij geen gemaal; mij is er geen voorbeschikt hier op aarde.

Maar dien dag draafde de keizerlijke jachtstoet door het woud. En de jonge Mikado zelve te paard achtervolgde zoo lang een vluchtend wit hert, dat hij afraakte van zijne jagers. En dat de nacht hem overviel, terwijl door de opene vlakten en wegen van het woud het witte hert voor hem uit draafde, dol de oogen geheven, het bloedschuim op den openen bek.

Toen hij, naderend het hert op de hielen, zijn spies wilde werpen, verscheen onverwachts een zeer witte, als etherische maagd in den maneschijn, die plotseling gloorde en riep, haar hand geheven:

- Spaar het!

De jonge Mikado hield zijn razend hollend ros, terwijl het witte hert ontvluchtte.

- Wie zijt gij? vroeg hij ontsteld en bekoord.

Zij zeide hem, dat zij Rijzende-Maan-Zilverzacht was. Hij zeide haar, dat hij de keizer was van Japan en zestien jaren, maar een gevangene van zijn machtige leenmannen.

Die nacht kregen zij elkander lief en hunne liefde was slechts weemoed en verlangen. In kuische teederheid hielden de beide kinderen elkander omvat.

- Wees mijne keizerin! zeide hij.

- Ik heb u zéér lief, zeide zacht Rijzende-Maan-Zilverzacht. Maar weemoed en verlangen verteeren mij.

- Zooals mij, zeide hij. Want ik ben een gevangene, al ben ik de keizer en ik weet nu, dat mijne edelen mij zoeken.

- Zoo ga terug, zeide zij. Op aarde kan ik niet toebehooren aan wie ik lief zou hebben, want steeds smacht ik terug naar mijn oorsprong, de Maan.

- De mijne is de Zon zelve.¹

1 De Mikado is de afstammeling der Zonnegodin.

- Zoo zult gij wellicht door sfeer en tusschensfeer eenmaal terug-glanzen tot de Zon, zeide zij. Mijn liefde, ik zal u wachten in de Maan. Neemt gij, ontmoeten wij elkander daar, mij dan eenmaal mede naar de Zon?

- Ik beloof het u, zeide hij.

Zij omhelsden elkander en gingen terug, zij tot hare pleegouders, die haar zochten, hij tot zijne edelen, die hem zochten.

Den volgenden dag was Rijzende-Maan-Zilverzacht ziek. Zij was ziek van verlangen en weemoed. Hare aardsche liefde kon niet deze beide betoemen. En het scheen, dat zij sterven zoû.

Maar dien avond, zeer vroeg, rees de volle maan boven het bamboebosch en de geheele hemel glansde van zilverschijn. En uit de maan daalden tal van manelingen; wel honderden daalden zij, zeer witte wezens van droom en mijmering; zij daalden op wolken neêr, die kronkelden als zilverschuim en gevleugelde wezens, die geleken wel de speelgenooten, poppen bezielde, van een Japansch meiske, beurden een lichten draagstoel met zilverbrokaat behangen.

- Rijzende-Maan-Zilverzacht! riepen en zongen de manelingen. Kom tot ons op! Kom eindelijk tot ons op!

Toen de jonge Mikado dat zag van uit zijn paleis, zond hij een leger van zwaar en zwart uitgeruste ridders en soudeniërs. Om te verhinderen, dat de manelingen hem een bruid ontschaakten, die hij nog niet vergeten kon. Het leger schaarde zich in de vlakte, langs de velden en wegen en om het bamboe-paleis. Maar de kapiteinen van den Mikado, plotseling, zagen, dat er met aardsche wapenen niet te strijden was tegen een leger van luchtwezens, van manelingen, hoe doorzichtig broos glanzend en onwezenlijk die ook schenen.

En zoo geschiedde het, dat de manelingen de Zilverzacht Rijzende Maan zouden ontschaken in vollen maneschijn aan de aarde. Bitter weenden de pleegouders, toen de manelingen hunne pleegdochter den blanken vederen mantel omwierpen, die meestal doet vergeten alle aardsche gevoelens. Zij troostten zich echter met den zak rijst, die onuitputtelijk zoû zijn, met de rol zijde en de drie altijd aanwezige goudstukken.

Voor zij echter in den draagstoel stapte, ontving de manemaagd van wie haar halen kwamen een geschenk voor wie heur lief was op de aarde, den jongen Mikado. Het waren drie druppelen elixer des Eeuwigen Levens, in een ronde rotskristal vervat.

Maar de jonge keizer weigerde in zijn smart die in te nemen en beval de druppelen te sprenkelen op den top van den heiligen Fuji-berg, opdat deze wachter over Japan onvergankelijk zoû zijn durende aardschheid. En stierf.

In de landen der Maan smachtte de maanmaagd terug naar de aarde, want trots den pluimblanken toovermantel vergat zij niet hare liefde voor den jongen Mikado en wist zij niet, dat zijne ziel reeds verzweeft was.

De Weemoed is overal en van alle sferen en ook het Verlangen is nooit te stillen.

Gompachi en Komurasaki

Japansche legende van hartstocht

1

Hartstocht ziedde in het hart van den jongen Shirai Gompachi; van kind af aan ziedde hartstocht in hem, zeer moeilijk te bedwingen. Om dezen hartstocht zagen de hartstochtelijke goden, vooral Driftige-Kerelman, de woeste broeder der Zongodin zelve, liefhebbende en lachend, vermaakt op hem neder; ook Hachiman, god van alle krijgszuchtige daden, had schik in hem, maar alle edelere goden, die van maat en rechtvaardigheid, en de Bodhisattwa's, de drie, die uit ontferming het Nirwâna niet begeerden vóór iederen sterveling het heil was gebracht, meenden, dat Gompachi zijn driften zoû moeten leeren beteugelen of voor ze boeten in andere levens.

Als zuigeling sloeg Gompachi met gebalde vuist zijne voedster; als klein knaapsken streed hij met een jongen ram, dien hij legde; zeer jong reeds was hij kundig met boog en pijlen, en werpspies en speer. Toen hij zestien jaren telde was hij een man, streed hij - jeugdige samurai - te midden der ridders van een machtigen Daimyo en was beroemd om zijn wapenfeiten. Zijn leven scheen snel te zullen vlieten als een heftige, bruischende waterstroom, die over iedere hindernis henen klotst. Tegenspraak kon hij niet dulden, iedere weêrstreving joeg het driftige bloed hem door de aderen. Zijne beide zwaarden trok hij telkens, te snel, den gordel uit, uit de scheeden. Zoo doodde hij, onverwachts, een hem verwanten jongeling, om een onbeduidende twist over een hond. En

moest vluchten voor de veete, die hij had opgeroepen, vluchten voor zijne neven, die den doode wreken wilden. Hij vluchtte zonder te weten waarheen. In die dagen scheen de wereld alleen te zijn: Japan, waar onbetwist de Mikado - Zoon der Zonnegodin - heerschte in het geheim der paleizen; waar echter de vele machtige baronnen streden om de eigenlijke oppermacht rondom een troon, niet méér dan schitterend symbool. Om Japan breidde zich de zee uit, vol legende en fabel, met koraalpaleizen in de diepte en draken zoowel in de golven omlaag als in de wolken boven. Korea zelfs was een land van legende en fabel en de immensiteit van China scheen zelfs voor onversaagden reiziger vaak een niet te doorkruisen onwerkelijkheid aan ongewetene kinnen.

Waarheen zoû hij vluchten, de jonge, driftige moordenaar, Shirai Gompachi, ook al vreesde hij geene onwerkelijkheid en draken? Daarbij, hier, bij Meguro, was hij nog ver verwijderd van strand, zee en visschersjonken! De wrekers zouden hem achterhalen en hij wilde zijn jonge leven redden. Langs de lange wegen naar Yeddo vluchtte hij - in de groote stad zoû hij zich verbergen - vluchtte hij langs de kartelende rotsen, overzwemmende de gezwollen rivieren, baan zich brekende door de be-angstigend ruischende bamboe-bosschen, schuilende tusschen de dicht bladerende kamferboomen en de reuzige, zwart naaldenlooverende cryptomeria's. Nu, na uren vluchten langs rotswanden en door wouden, meende hij, zoû hij veilig zijn voor de wrekersbende, herademde hij, bevond zich, verlaten en verloren, alleen op de wereld, terwijl het stortregende en de donder boven hem daverde als op Noodlots wegratelende raderen... Hier, aan den woudweg, was een herberg. Hij bonsde in de stormnacht met de vuist op de deur... de deur week en met den wind mede trad onstuimig Shirai Gompachi in de lage gelagkamer.

Daar zat een bende mannen, op de wreven gehurkt, somber de gloeiende sakè te drinken, die juist de waard in langsteelige pan van ijzeren komfoor hield ter hand. Gompachi groette en zij groetten allen terug; hij vroeg gastvrijheid en de waard beloofde

die 'op allereervolste wijze' en hij zat tusschen de mannen in, zonder te weten wie zij waren; nu en dan gingen enkele woorden van gesprek om, maar meestal zwijgend en starend luisterden allen in het lage, donkere, nauw lampverlichte vertrek, in een cirkel rondom de gloeiende sakè gezeten, naar den storm die buiten de nacht doorraasde.

Toen de sakè gedronken was, de goud gloeiende brandewijn, voerde de waard Gompachi binnen een klein vertrek. Nu kon de jongeman zijn heftige nieuwsgierigheid niet bedwingen en vroeg hij:

- Wie zijn zij?

- Kooplieden, denk ik, zeide de waard. Ik bied gastvrijheid aan voor belooning.

Maar wie, langs dezen woudweg, vraagt naar stand en reisdoel? Vraag ik u naar de uwe? Vroeg ik hen naar de hunne?

- Sterk gekruid was uw brandewijn.

- Zoo zult ge dieper dezen storm doorslapen.

De waard vertrok, Gompachi bleef alleen. Maar hij sliep niet, meenende, dat met den wind mede allerlei geluid van stemmen fluisterend tochtte dwars door de dunne beschotten van plank en papier. Plotseling opende hij grooter dan waaksch nog de oogen. Er was gekrab als van kattenagel aan de deur.

- Wie is daar? riep Gompachi.

- Open! fluisterde een vrouwestem, smeekend.

Gompachi schoof den grendel terug. Een jonge maagd stortte binnen.

- Sluit! riep zij dadelijk.

Hij sloot.

- Wat wilt ge? vroeg hij.

- Zij daar ginds zijn roovers, fluisterde zij. Zij schaakten mij uit het ouderlijk huis en willen mij aan het eerste beste Groene Huis verkoopen. In slavernij voor heel mijn leven! En u willen zij - hoor hunne stemmen nu fluisteren! - vermoorden om zich meester van uw beide zwaarden te maken want niet dikwijls treedt een samurai hen eenzaam als gij in den weg. Ik smee u: red u zelve en red mij!

- Hoe? Waarheen?

- Hier door...

Zij wees hem in het midden van het vertrek een vierkante opening: het was de theestoof, gemetseld onder den vloer maar in langen tijd scheen geen thee hier gedronken: slechts een weinig grauwe asch lag daar gestuiveld.

- Deze theestoof? vroeg Gompachi.

- Is een onderaardsche gang. Ik hoorde den waard het den roovers zeggen. Zij willen als zij u vermoord hebben, uw lijk daardoor onvindbaar maken.

Gompachi lachte.

- En zooveel moeite zouden zij doen om zich van mijn zwaarden meester te maken, en mijn lijk niet den wrekers in handen te spelen! Hangt dus van een hond en van een zwaard, o meisje, ons leven en noodlot af?

- Talm niet. Kom!!

Zij reikte de hand. Nu greep hij die en zag haar aan. De jonge man, het jonge meisje staarden elkaâr in de oogen. Zij zag, dat hij schoon en sterk was en beminnenswaard voor een vrouw. Maar hij, hij dacht slechts zich zijn jong, kostbaar leven te redden en nauwlijks bespeurde hij hoe schoon zij was.

- Wie talmt er? zeide hij ruw. Zoo gekomen wilt, kom dan snel!

Hij daalde nu in de theestoof, en wrong zich in de gemetselde gang. Hij reikte haar nu de hand. Zij wrong zich achter hem; het tochtte hevig en het was er vochtig als in een graf. Maar achter elkander konden zij gaan tusschen nauwe wanden en onder laag verwulfsel. Spoedig, in den hevigen windtocht, geraakten zij buiten. Buiten de herberg maar in het stikdonkere woud.

- Wij zijn gered, zeide zij. Zij zullen ons niet meer vinden! In deze duisternis.

- Zelfs al achtervolgen zij ons. En ik heb nog mijn twee zwaarden.

- Bescherm mij!

- Zeker zal ik dat doen. Wie zijt gij?

- Ik ben Komurasaki en mijn vader is de rijke koopman. Hij

woont in het landhuis aan den weg naar Yeddo. Daar was het, dat de roovers mij schaakten terwijl ik met mijne gezellinnen speelde tusschen de groote, purperen pioenrozen en wij de groote, zwarte vlinders joegen. O, ontroostbaar zal mijn vader zijn!

- Stil! Hoor! Daar zijn zij! Zij zoeken ons!

- Zij zoeken ons! Om het huis heen!

Er was geflakker van fakkels met harstvlam. Roerloos bleven in de zwarte schaduw de jonge man en het meisje. Hij had, om haar te beschermen, de armen vast om haar heen geslagen en hield haar tegen zijn hart. Haar boezem klopte aan zijn borst als twee tortels tegen den kooiwand. Zij minde hem hevig, in dit oogenblik van gevaar. Dwars door haar levensangst, beminde zij hem om te sterven van geluk. Maar hij dacht niet aan liefde en zijn omhelzing was geene liefde. Zij bleef enkel overdachte bescherming van een zwakke vrouw in zijn sterke armen. Zijne twee zwaardscheeden drukten tot pijn toe haar in den teederen schoot. Roerloos bleven zij zoo: vluchten zoû zijn geweest geruisch verwekken in de dichte bladeren meer dan de storm nu alleen verwekte. Roerloos bleven zij...

De vloekende zoekers verspreidden zich met de walmende harstvlammen hunner fakkels.

- Goede geesten bewaken ons, fluisterde zij, haar mond aan zijn oor, bijna in den kus, dien zij niet geven dorst.

- Mij bewaken slechts kwade demonen, lachte hij bitter en het was of haar adem, zoo heet, hem hinderde; hij hield haar verder van zich.

De regen stroomde over hen neêr. Tegen een breeden cryptomeria-stam, donkere reus in het woud, scholen zij weg.

- Houd uw adem in! gebod hij. Zij zullen ons hooren!

Zij hijgde in vervoering tegen zijn borst. Zij sloot de oogen.

- Ik heb u lief! smeekte zij eindelijk.

- Lief? lachte hij snijdend. Omdat ik u bescherm? Wees niet meer dan dankbaar.

Wat is liefde!

- Ik kende die niet tot op heden. Nu wéet ik, wat liefde is.

- Liefde is gevaar, duisternis en noodzakelijkheid, bitste hij

schamper. Blijf stil in den duister. Spreek niet meer, hijg niet meer en verwacht niets.

Zij gehoorzaamde. Zij bleef op zijn borst. Waren het uren? Hare adem stilde zich; zij spraken niet. In den storm en regen, in het duistere woud, duurde hunne nacht en was niet van liefde. Nu waren de zoekers verdwenen, hunne fakkelen verwalmd.

- Waar is de weg naar Yeddo? vroeg hij, verloren. Links? Rechts?

Hij zag niet meer van waar hij gekomen was.

- Rechts, wees zij met een beweging van het hoofd, dat zich oprichtte van zijn harde borst.

De grauwe ochtend rees, bleekende achter de boomstammen. Alles van menschenstem was verzwegen rondom de herberg. Zekerlijk waren de roovers den anderen kant, links, opgegaan.

- Zij zullen den waard hebben vermoord! vermoedde zij, in vreeze, en nestelde zich wederom tegen hem.

Het daagde. Langzaam, banende zich weg tusschen boomen en takken, bereikten zij den weg en gingen, recht, naar Yeddo. Een boerenkar, die ter zijde van een hoeve kwam, riepen zij aan. De boer gedoogde, dat de jonge maagd in de kar plaats nam, de jonge samurai op het paard. Hij vroeg niet naar hun avontuur want het is onhoffelijk te vragen. Na drie uren rijdens kwamen zij aan een prachtiglijk lustverblijf: het lag, in den nieuwen, zonstralenden dag, als een rood, geel en groen gelakt feeënpavillioen in een tuin, die was aangelegd als een Chineesch fabellandschap met gebogene steenen bruggen over vijvers, waarin karpers schitterend zwommen, en met pagoden, terwijl een waterval langs een rotspartij viel.

- Hier woont mijn vader! riep Komurasaki in blijde opgalmende vreugde.

Hare jonge gezellinnen liepen toe uit den tuin. Hare vader liep toe. Er was eene matelooze vreugde.

- Redder van mijn kind! riep Komurasaki's vader. Eisch van mij wàt gij wilt voor het geluk van dezen dag. Zoo gij, een samurai met twee zwaarden, een koopmansdochter niet versmaadt, geef

ik u Komurasaki tot vrouw: zij is mijn eenig kind en ik heb haar lief of zij een zoon mij ware! Al is zij mij slechts eene dochter!

In heftige verwachting zag Komurasaki op.

Gompachi lachte bitter en schamper.

- Ik deed niet meer dan mijn plicht! riep hij. Ik beschermde wie zwak was en mij redde. Wij staan gelijk. Ik wensch geen loon, ik ben een edelman. En ik moet naar Yeddo. Vaarwel!

Toen, tusschen hare gezellinnen, zag Komurasaki Gompachi gaan. Hij ging te voet, weigerend verder des boeren paard te berijden.

Zij staarde hem hijgende na.

- Tòch, murmelde zij als waanzinnig; voel ik ons beider Karma vervlochten!

2

Maanden waren verlopen met droeve herfstmanen door bloedrood bladerende eschboomen heen, met wintermanen, strak hard glanzend over àl de sneeuw, die lag over velden, wegen, bergen en steden van Dai-Nippon - Groot-Japan - tot nu de lentemaan rees boven de eerste nog huiverende perzikbloesems en de even latere kersenbloesems. In Yeddo, de groote stad, waar de Daimyo's hunne paleizen hadden en genoodzaakt waren, door de wil van den machtigen Shogun, hun gezin te laten, eenigszins als gijzelaren, terwijl zij zelve ten oorlog of naar hunne kasteelen gingen, was Gompachi aangekomen, met eenig goud in zijn beurs en met zijne twee zwaarden - die van den samurai - in zijn gordel. Onderweg had hij valsche papieren bemachtigd, maar hoe, wie zal het zeggen. Had hij een misdaad gedaan? Een reiziger beroofd van zijn paspoort? Streng als het bestuur van den Dictator was, streng als ook was het stadsbestuur, werd Gompachi - die zich anders noemde - in zijn herberg niet lastig gevallen en niemand heeft ooit geweten hoe hij zijn valsche identiteit heeft kunnen bewijzen. In zijn jeugd - was hij ouder dan negentien?

-

klampte hij zich als wanhopig vast aan de vreugde te leven, dat hij niet wilde verliezen. Hij had het leven lief, zijn jeugd, zijn eigen kracht en onstuimigheid; hij wilde niet dat alles verliezen, omdat hij een vriend en neef, in zijn drift, had verslagen om een onbeduidende twist over een hond. Neen, Gompachi wilde het niet. Hij balde de vuisten, sperde de oogen, klemde de tanden, als hij er aan dacht zijn jonge leven te kunnen verliezen om den wraak der speurende bloedverwanten. Tevens beloofde hij zich, zoo hij onstuimig bleef van onbedwingbaren aard, tevens slimmer en sluer daarna te werk te gaan, mocht hij zich ook onverhoeds door zijne hartstochten hebben laten verleiden. En sprak niet veel met de gasten in de herberg en ging die eerste dagen alleen en somber zijns weegs, zoekende toch wie hem en zijne twee zwaarden gebruiken kon. Tot hij bij een der vele Daimyo's, zich aanmeldende aan de poort van diens paleis, werd aangenomen onder de ridderlijke macht, omdat de groote heer, tiggende met zijne lansknechten ten oorlog, die immer woedde tusschen vijandige baronnen en hertogen - burgerstrijd, durende de eeuwen door - wel een sterke, jonge man meer, met zwaarden twee, wilde nemen onder de ridders, die zijn vrouw en zijn gezin in hun broos, sierlijk stadspaleis zouden bewaken.

Onder de samurai's van den vertrokken Daimyo kon Gompachi echter niet volhouden de sombere teruggetrokkenheid, die hij die eerste dagen in de herberg beoefend had, gespeeld had als een rol, waarin hij zijne eigenlijkheid verborg. Deze zeer jonge ridders, een twintigtal, trouw hebbende gezworen aan hun heer en diens edele vrouw en hun gezin, waren alle vroolijke knapen, en zouden zij in gevaar ook zonder aarzelen hun leven hebben geofferd voor wie zij bewaken moesten, nu het in de groote stad een tijd van kalmte was, - het gedruis van den strijd drong niet door tot hier - vierden zij feest met al de onbesuisde blijheid hunner jeugdige zinnen en meenden, dat zij des nachts, om beurten, met groepjes van drie en vier zich wel konden vermaken, zonder dat de edele vrouw ook maar het minste om hunne drinkgelagen zoû hebben te duchten. Oefenden zij zich dus iederen morgen in

vreedzaam tweegevecht met schermstokken of omwondene sabels, des avonds, zich afwisselend bij de wacht, liepen zij de Wijk der Vreugde af. Het was de beroemde Wijk der Groene Huizen van Yeddo, de Yoshiwara, door geheel het land befaamd. De licht gebouwde maar ruime nachtpaleizen stonden in de breede straat, drie verdiepingen hoog, geheel omgeven met luchtige balkons, open de zonneblinden en van uit het open huis, dat in het licht der overal gehangene, papieren lantarenen, feestelijk maar zacht gedempt en beloftevol gloeide, klonk de muziek der fluiten en trommen en het hoogere, dweeperig gevoelvolle gekras op de snaren der shamisens. Van de balkons lachten de rijkgetooide vrouwen tusschen de bloeiende camelia-heesters. Zij bloeiden als met roode monden om de vrouwen heen en het scheen als met groote bloedsprekels rondom haar prachtgewaden te spatten, de weelderige kimono's, die straalden van vogels en kapellen, van perzik- en kersenbloesem, geborduurd en doorweven of zelfs geschilderd op de knarsende, krakende zijde. De kopjes der vrouwen waren als van het fijnste porcelein geworden, door het teedere, kunstige blanketsel: geene vrouw, die zich weet het gelaat te herscheppen tot een kunstvoorwerp, als de Japansche. De zwartgelakte lussen van het olie-geurige haar stonden stijf op tusschen de aureolen der lange haarpinnen, die wijduit straalden.

Er waren de thee-huizen en de nachthuizen. De fuivers, de jonge, uitbundige samurai, waaronder Gompachi, traden in den vroegen avond zulk een thee-huis binnen. Zij dronken er samen, zoo geene thee, die meer de verfijnde drank der aestheten was. Zij dronken er op dit uur de sakè, den gloeiend warmen brandewijn uit langsteelige pan, gegoten in hun rood en groen gelakte koppen. Geisha's bedienden hen; het waren de sierlijke kunstenaressen van zang, spel en dans. Courtisanes waren zij niet, schoon niet onwillig een teederder verhouding met de bezoekers. Maar meer dan de kunst der liefde verstonden deze van prilste jeugd reeds geoefende kunstenaressen te dansen, te spelen, te zingen. Wat zij te zien en te hooren gaven was meer het voorspel van de Nacht der Genieting in deze Wijk der Wellust. Het was edel en fijn van zin

en toon; het bezong en beeldde uit de Lente, de Bloesems, de Zon, die zich wederom vertoonde na den Winter; het bezong de legende der Zonnegodin, die zich immers een winter van eeuwen had verstoken in een grot, tot zij door de goden met zang en spel wederom, eindelijk!, was buiten gelokt. Van het theehuis ging boodschap naar het nachthuis, dat er aanzienlijke gasten de nachtelijke gastvrijheid verzochten en werden de samurai geleid in een der Groene Huizen.

Geheel dit nachtleven lag in een atmosfeer van weelde en hoogste verfijning omgeven, trots de dronkenschap, die de gloeiende sakè verwekte, tegelijk met de hartstochten, die de schoone vrouwen der Yoshiwara inboezemden. Geheel dit nachtleven kostte dan ook schatten van geld. De prijzen in de thee-huizen en die der Groene Huizen eveneens verschilden: zij waren verschillend naar den rang, volgens welken zij bij het stadsbestuur, zeer strengelijk, waren ingeschreven.

- Er is een Groen Huis, zeide een der drie samurai, ridders van den Daimyo, die Gompachi onder zijn wacht had genomen en waarmede hij deze nacht in een theehuis, op de wreven gehurkt, zat te drinken, brandend goudkleurigen brandewijn, terwijl de geisha's rondom hen zich bewogen in rythme van dans op haar gezang, en snaargetokkel; er is een Groen Huis, zeker te duur voor de beurzen van arme samurai als wij, maar waarin de Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig vertoeft: haar zoû ik willen zien!

De twee andere makkers lachten luid.

- Te veel eerezucht huist in je arme-ridderhart, makker! Nauwlijks zoû je kunnen betalen één enkele pin-van-koraal van die zij allerkostbaarst zich steekt als een stralenkrans in heur haren!

- Wie is zij? vroeg Gompachi.

- Hoordet gij nimmer van haar? vroegen zij: Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig, zij is nauwlijks drie maanden eene bewoonster der Yoshiwara en reeds is zij befaamd door heel Yeddo. De schoonste en de verleidelijkste is zij van allen.

- Gaan wij haar zien?

De twee samurai lachten nog luider; de eerste, onwillig, haalde de schouders op, medelijdend.

- Wapenbroeder, zeide hij gemoedelijk. Gij kent nog niet de groote stad, zie ik. Een Groen Huis Allereerste Klasse zoû zijn voor onzen Heer en Meester, den Daimyo, zoo hij zich vermaken wilde buiten zijn eigen paleis. Het is volstrekt ontoegankelijk voor arme, jonge vechtbazen als wij. Wat dènt gij toch wel?

- Ik wil er heen, zeide Gompachi koppig. Ik wil die vrouw zien. Hier, in dit theehuis, ergeren mij deze geisha's, die krijschen als krolsche katten.

- Zij zingen met kùnst!!

- Zij maken mij ongeduldig: ik wil voort, hoort ge, ik wil wèg van hier en het Groene Huis, waar wij gisteren nacht vertoefden, vond ik een krot en de vrouwen bekoringloos.

- Zeer veeleischend zijt gij, mijn broeder met de twee zwaarden! Dat Groene Huis telt ons vriendelijk onder zijn klanten; wij betalen er weinig en de waard geeft ons een crediet; met een luttel geschenk aan de vrouwen zelve, vermaken wij er ons als heertjes.

- Ik minacht u om uw bekrompenheid; ik wil naar dat Groene Huis Allereerste Klasse.

- Gij zijt reeds dronken: zoo ga zonder ons!

Zij rezen allen op, in drift, balden de vuisten, verhit hunne roode koppen; hunne snorren versteilden als van katers; hunne kuitspieren spanden; hunne teenen stonden wijd geplant; zoo trokken zij de sabels. De geisha's gilden; de waard stortte toe, smeekte genade voor zijn huis.

- Kom! riep de eerste samurai. Zoo hij, de jongste van ons, reeds dronken is, gunnen wij hem zijn dronkenschap en dwaasheid maar, blijven wij goede vrienden, o makkers. Vergeten wij niet den Daimyo en zijn huis en gezin, dat wij bewaken. Gaan wij en vermaak u alleen, o onstuimige broeder. Wees allereervolst gegroet!

Hij drong zijne makkers weg. Gompachi, ziedend van toorn, volgde hen. Op den drempel van het huis echter, in de zoele lentelucht van de straat, waar de bloeiende kersenboomen tusschen de nachthuizen zich rijden en waar een drukke menigte feestvierders ging tusschen de gloeïngen van duizenden op-

gehangen papieren lantarens, bekoelde hij echter, beheerschte in zich zijn dolle twistzucht. Eén oogenblik bleef hij diep ademend staan. Toen verloor hij zich, als gedreven door een noodlot, in de diepste menigte en liep met haar voort. Een geur van duizenden kersenbloesems dreef om en een getinkel van snaren trillerde de opene huizen uit, waar in de toonzalen, achter bamboe tralies, zichtbaar van straat, de rijk gedoste vrouwen zaten, glimlachende als godinnen, hare teêr geblankette gelaten onder de hoge, gitlussige kapsels en de kimono's weelderig plooi-brekende rondom heur slepende in ronde lijnen over de matten om hare even zichtbare voetjes. Hare schuinende oogen droomden lokkende naar de zich voor de tralies verdringende mannen toe.

Gompachi voelde zich als door een vreemden dwang, sterker dan hij, voortgeduwd. Nu vroeg hij een voorbijganger, hem rakelings ter zijde in de dichte, bruischende menigte:

- Eervolle heer, waar vind ik het Groene Huis, Allereerste Klasse?
- Maar er zijn er meerdere, eervolle heer! lachte de voorbijganger.
- Dat, waar woont Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig?
- O, die zoekt ge daar wellicht? antwoordde de voorbijganger en er was iets van

diepsten eerbied in zijn stem. Maar hier... waar alle deze lantarenen gloeien.

Hij wees. Gompachi zag, links, vlakbij in een zacht gedempt gestarrel van gouden, papieren schemerlampen, die hingen in de opene ramen. Door de opene poort verschemerde een tuin met rotspartij en kunstmatigen waterval. Een dichte menigte verdrong zich voor die poort en voor de toonzaal, links, waar een twaalfstal zeer rijk getooide vrouwen zaten te kijk, met zedige gelaten en in houdingen van voorname prinsessen.

Gompachi zocht onder haar wie zijn kon, Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig.

- Waar zit zij? vroeg hij.

Rondom hem lachte men en hij ziedde van toorn, maar bedwong zich.

- Zij zit niet! antwoordde men hem. Maar zie... zie daar! Daar daalt zij de trap af, omdat een schatrijke Daimyo haar heeft ontboden!

Dichter drong de menigte voor de opene deur. Gompachi drong de menigte door en de mannen vloekten hem, maar zijn oogen bliksemde hen tegen en hielden hen in bedwang. Toen zag hij...

In het licht der lantarenen, als in tallooze halo's van feestschijnsels, daalde van de breede, cederhouten trap af, eene zeer weelderige vrouw, eene 'oiran', als hare courtizane-titel was. Dienaren gingen haar voor en twee dwergen, die de clowns waren van het huis en met hunne mismaakte leden, verwrongen, komisch verwijfd nabootsten den sierlijk wiegenden tred, dalende de treden af, der vrouw. Zij was zeer jeugdig en zeer schoon; zij scheen een jonge godin, die tot de menschheid nederdaalde uit hemelsche sferen. Een wijde, slepende, zilverwitte kimono omweelderde haar en over het zware brokaat waren geschilderd zeer groote tijgerlelies op hunne stengelen en tusschen hunne bladeren, in symbolieke arabesken, die hare zwoele geuren styleerden. Een obi - gordel - van scharlaken en goud plooid, breed den vierkanten strik naar voren, onder den schoot en trok nauw om de heupen, volgens de onzedige dracht der 'oiran'. Van wit jade staken uit het gitlussige kapsel de tallooze pinnen uit, als een diadeem van wijde stralen. Terwijl zij daalde, beurden vijf kamoûro's - jeugdige meisjespages - haar sleep rondom haar heen. Zij daalde en hare daling was een muziek, schooner dan het getriller der biwa-snaren, die rondom haar vijf luitspeelsters tokkelden.

En terwijl Gompachi, plotseling, in de zalen, over de toonzaal der vrouwen, aan de andere zijde des drempels - waar in drie groote bronzen vazen kersenbloesemtakken geschikt waren volgens de aesthetische wet der strenge bloem-aestheten - den Daimyo zag, zijn eigenen meester met naast zich de nederige gestalte van den dikbuikigen waard van het huis, herkende hij in de, als een godin van wellustbeloften, op muziekgetinkel nederdalende 'oiran' - zij, die zich noemde Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig...

haar, die hij nauwelijks enkele maanden geleden versmaad had... haar, die hij gered had en in haar ouderlijk huis terug gevoerd... herkende hij... Komurasaki!!

3

De schitterend weelderige 'oïran', daar ginds nog boven op de trap, verstarde, in den glimlaeh van haar jeugdig godinnegelaat. In de pracht van haar breed plooiende, slepende kimono, veronbewegelijke zij. Ook zij herkende Gompachi en de verrassing was overweldigend voor haar. Een razernij van hartstocht doorschudde haar maar zij overmeesterde zich. Zij bleef, in hare verstarring, geheel en al kalm en zichtbaar onontroerd. Zij glimlachte. Zij staarde Gompachi glimlachend aan. Geen trek verried aan haar wat zij gevoelde. En er was als eene noodlotspooze tusschen die schoone vrouw, den Daimyo, den jongen samurai en allen, die hen omringden in het huis en buiten het huis, in die voorhal en op de straat.

Toen zeide Komurasaki tot den waard:

- Gij verzocht mij te komen?

- Deze machtige Heer ontbiedt u, zeide de waard, met vele buigingen op den Daimyo wijzend.

Dalende neêr de trap neeg de 'oïran' drie malen zeer diep. De dienaren bogen, de vijf kleine meisjes-pages knakten nijgende in een. Het was alles als een feest van ceremonie en plichtpleging.

Toen zeide weêr Komurasaki en hare stem was zilverachtig fijntjes kinderlijk, als van een bedorven kind:

- Groote eer doet de machtige Heer aan zijne dienaressen. Maar deze nacht zal geen Daimyo mij tot gast zijn. Deze nacht kies ik slechts een simpelen jongen samurai. Ik kies... hêm, dien ik ginds op den drempel zie.

Allen ontstelden en zagen Gompachi aan. Hij stond roerloos te staren. Eéne seconde was er in Komurasaki's hart deze angst: zoû hij nog weigeren?

Maar Gompachi zeide niets, starende alleen, roerloos, betooverd.

De waard begon ontzet:

- O Gloeiende Lelie gij, pracht van mijn huis...!

Hij wilde haar schimpen en schelden, in hoe bloemrijke taal ook maar de Daimyo hield hem tegen. Groote heer, zeer waardig, glimlachte hij, en opende zijn waaier, met een bevallige onverschilligheid.

- Laat dat, waard, zeide de Daimyo. Zoo Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig boven den Heer verkiest dezen armen, jeugdigen ridder, hebbe zij haar wensch en haar wil. Ik ken hem. Ik nam hem zelve op in mijn lijfwacht. Jonge man, vervolgde de Daimyo, zich allerwaardiglijkst en steeds spelewaaiende met zijn waaier, wendende tot Gompachi; gij verliet het wachthuis van mijn paleis om u naar de Yoshiwara te begeven. Ik gun u wel het genoegen. Ik gun u zelfs meér: ik gun u deze nacht Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig, die ik zelve in zwijmel plukken wilde voór ik mij morgen inderdaad naar het oorlogsveld begeef. Hoe kan ik anders doen: zij verkiest u boven mij. Zij heeft gelijk: gij zijt negentien jaren, geloof ik; ik tel er vijftig. Wees gelukkig, mijn ridder; uw Heer trekt zich voór u terug. Alleen wilde ik u dit zeggen: weet gij waar gij zijt? Op welken drempel gij staat? Weegt het geld zwaar in uw gordelbeurs, o mijn jonge ridder? Doet gij niet beter diep te buigen voor zoo groote schoonheid, die u uitkoos, en haar te zeggen, dat gij twee zwaarden bezit maar verder slechts enkele sen¹? Wat meent ge? Ik raad u voor uw bestwil. Mijn jonge vriend, doe zoo als ik u zeg en trek u terug voor het te laat is!

Ginds, op de trap, bleef de 'oïran' in hare weelderige verstarring steeds glimlachen. Als beeldjes van kleurig fijnst porcelein waren hare dienaren, dienaressen en muzikanten rondom haar heen. Onder hunne voeten schitterden de roodgelakte trappetreden als sporten van vermillioen. Rondom hen schitterschemerden de papieren lantarens, zacht gouden transparante pompoenen

1 Sen = onderdeel van een yen.

gelijk. De tuin verschoot in de schaduwdiepte in donkergroene tinten, als uit boomen en heesters uit jade gesneden. Op de rijke gewaden flonkerden de geborduurde en geschilderde bloemen, kapellen en arabesken. En het geheele tafereel bleef als een weelde-schildering van Utamaro, den grooten meester der nachtelijke eleganties.

Toen zeide Gompachi tot den Daimyo, diep buigende:

- Machtige heer, gij zijt groot van ziel. Maar zoo ik uw raad volg, beleedig ik die vrouw...

- Zoo blijf! lachte de Daimyo en zijn waaierspel verborg uitstekend, als ware hij een tooneelspeler, zijn ijverzucht en innerlijkste ontstemming.

Hij haastte zich weg, met zijne dienaren en volgelingen.

- Volg mij dan, alleredelste heer! riep Komurasaki verlokken tot Gompachi.

Op straat was in de dichte, zich voor het huis verdringende menigte, die binnen keek, een juichende blijdschap om Komurasaki's voorkeur. Het verhaal er van ging omme tusschen alle voorbijgangers. Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig had zich een jongen, armen samurai gekozen.

- Zij is zelve zoo jong! verontschuldigde men haar.

- Nauwlijks vijf maanden bewoont zij de Yoshiwara!

- En reeds heerscht zij over alle harten en beurzen!

Maar binnen, op de trap, was Komurasaki omgekeerd. Zij keek over haar schouder of Gompachi volgde, terwijl de dwergen, de kamoûro's, de luitspeelsters zich eveneens keerden.

Hoe schoon was zij, toen zij zoo omkeek, met het lange, edelfijne kopje, als van email, blank met zwart en kersenrood - oogen en mond - onder het gitlussige kapsel met twaalf pinnen doorstoken. Hoe sierlijk hare kimono - met de tijgerleliën overschilderd - haar verborg in die weelderige plooien! Herinner u, o lezer, van de grootste schilders wat gij het allerschoonst zag uitgebeeld der Yoshiwara-vrouwen en benaderen kunt ge wellicht hoe schoon was Komurasaki, Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig! Gompachi volgde den stoet, volgde de vrouw. Nu was hij alleen

met haar in een voorvertrek, dat schemerde als een gouden doosje en ginds stapelden van rijk brokaat, de futons, de vier, vijf hoge matrassen. Er was wierook ontstoken, en op kleine, Chineeschwitte schaaltes lagen wondere, kleurige vruchten; lang en rond, rood en groen, niet met Westersche namen te zeggen.

- Gompachi! zeide Komurasaki.

- Komurasaki! zeide Gompachi. Zijt gij Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig? Hoe vind ik u hier? In de Yoshiwara? Gij, de dochter van een rijken koopman?

- Mijn vader verloor al zijn rijkdom, zeide zacht Komurasaki. De oorlog der Daimyo's woedde over zijn gronden. Zijn huis werd verbrand. Zijne rijstvelden werden verbeurd verklaard. Hij bleef broodeloos achter. Ik verkocht mij aan den waard van dit huis. Wil het niet zóó de Ouderliefde? Ik verkocht mij, Gompachi. Maar welke goede of booze demonen mij beschermen, weet ik niet: mijn faam groeide dadelijk als een lelie-stengel hoog. De zwoele bloemen, de gespikkelde lelies, die hijgen van geur, waren als mijne zusters. In enkele maanden wil ik rijker zijn door de liefde, die huurt en betaalt, dan ooit mijn vader was. Dit zij mijn wraak om al mijn ongeluk en smart.

- Uw smart?

- Versmaaddet gij mij niet, slechts enkele maanden hèr? Ik had u toen lief, o zoo lief. Nu haat ik u!

- En gij koost mij?

- Om u te haten in liefde, misschien! lachte zij. Kom mede...

Zij voerde hem een vertrek binnen, laag en glinsterend van goudlak. Daar lagen de futons gestapeld. De meisjespages hurkten er reeds en bereidden er de geurige sakè, die zij gloeien deden in vergulde pan aan langen steel. De muziceerende meisjes speelden...

- Gij speelt slecht! barstte de 'o'iran' los. Bestel mij geisha's, de allerbeste! Ik wil muziek en mime-spel. Ik wil het weelderige voorspel der liefde! Ik wil niet dadelijk de omhelzing van dezen man! Hij zal betalen! Ik wil de vruchten uit China in suiker gestold; ik wil de vreemde vruchtensappen, die wijnen zijn! Hij zal

mij geschenken geven: ik wil nieuwe gewaden en juweelen haarpinnen. Ik wil de geuren, die komen van heel verre, uit de landen waar zij bloeien aan den zoom der woestijnen! Ik wil... ik wil de fabeljuweelen der keizerinnen! Ik wil de eigen halssnoeren van de godin Kwannon! Ik weet niet wat ik nog meer wil! Ik wil... ik wil...

In doodsangst zag zij hem plots aan. Zij dreef haar wraakspel met hem. Maar hoe, zoo hij, in eens, haar wederom versmaadde?

Maar een gloeiende begeerte ziedde in hem op.

- Laat ons alleen! beval zij. Ik wil niemand en niets dan hèm!

Zij omhelsde hem. Nu waren zij alleen. Hij duizelde onder hare kussen en koozing... Toen hij lag, als een verbaasd, moê kind in hare armen, zeide zij innig zacht in haar langen kus:

- Nu moet gij mij héél veel geld geven, o mijne liefde! Want ik ben de Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig. Zij is o zoo duur! Zoo duur!

- Ik zal het doen, Komurasaki! zeide Gompachi. Hier is wat ik heb.

Hij strooide zijne penningen voor haar voet, of het bloemen waren.

Zij lachte luid.

- Ik wil meer! riep zij. Ben ik een vrouw van de straat, die u toelonkte? O mijne liefde, mijn innige liefde... nu moet ge mij héél veel geld geven. Duizenden, duizenden goudstukken wil ik. Want het geld, dat is goud, heb ik hartstochtelijk hef, even lief als u, o liever!

- Ik zal het u zoeken, Komurasaki!

- Háál het mij... en breng het mij, mòrgen, Gompachi! Voor morgennacht kies ik wederom u. Dit hier is alleen om den waard te betalen zijn kamerhuur, o gij onnoozele knaap... en nog nauwlijks!

Zij schopte met den voet de verstrooide penningen, die lagen over de mat, te samen.

- Breng het den waard! riep zij. Misschien is hij er mede tevreden. Maar ik... o mijne liefde, gij, die mij eenmaal versmaadde,

toen ik een uur - was het een uur? - in den donker, in het woud lag over uw harde borst en smachtte naar één zacht woord... ik moet gèld hebben, véél geld, véél goud! Want ik ben Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig! Gompachi, breng het mij morgen, mijn samurai, dien ik min!

Zij omhelsde hem voor het laatst en duwde hem de deur uit. Hij wankelde weg over de trappen, in zijn vuist het opgeraapte geld, voor den waard.

4

Toen dien volgende avond - steeds verdrong zich de menigte der begeerige mannen voor het Groene Huis, waarin woonde Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig - Gompachi den drempel er over trad, kwam hem de waard te gemoet. Niet nederig deed nu de dikke man, als toen met den Daimyo. Laatdunkend, trotsch, als een bullebak, op zijn Groen Huis Allereerste Klasse, vroeg hij:

- Wat begeert ge?

- Ik wensch Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig te zien.

- En zoû zij te zien zijn voor u? Voor een penningloozen sabelzwaaiër? Weet ge wel, dat ge mij nog schuldig zijt de helft van mijn kamerhuur, de fooien, die iedere heer van stand geeft de kamoûro's, de dwergen en dienaren, terwijl de oïran zelve, die ge begeert, zelfs geen geschenk van u ontvingt? Meent ge, dat wij zoo zaken doen? Daarbij, al voldeedt ge uw eervolle schuld, o eervolle heer, weet, dat Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig thans vertoeft met een hoogen gast, ik geloof een keizerlijken prins, die zich echter markies slechts noemt. Wie zijt gij??

In Gompachi ziedden de hartstochten, die van drift en die van razende liefde en ijverzucht. Maar hij beheerschte zich en ballende de vuisten, wendde hij zich om en ging van daar.

Maar den volgende avond kwam hij terug, zeer vroeg; de fuivers drentelden nog slechts schaars de straten der Yoshiwara langs.

- Hier is uw geld, zeide Gompachi: hij zag zéér bleek en zijne oogen puilden dol en bloeddoorschoten. Hier is de rest van de kamerhuur. Hier is een fooi voor de kleine meisjes, de dwergen, de knechten. Een geschenk aan Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig zal ik zelve geven. Hier is een geschenk voor u. Bestel mij de oïran: ik wensch haar gast te zijn deze nacht. Bestel mij eveneens drie geisha's, opdat zij spelen en zingen, bestel de allerbeste. Bestel mij een feestmaal. Ik ben opzettelijk vroeg gekomen.

Hij telde de goudstukken in de vleezige slagershand van den waard, die verbaasde.

- Hoe komt gij aan...? begon de waard.

- Wat kan ù dat schelen? raasde Gompachi hem tegen. Zoo ik een erfenis deelachtig werd, is dat mijn zaak en niet de uwe. Gij wilt zaken doen: laat ons zaken doen. Waar is Gloeiende-Lelie-Zwoelgeurig?

- Zij dost zich...

- Meld mij aan.

- Ik ga u voor, allereervolste Heer.

Zij deed hem, zonder wachting, binnen komen. Zij zat gehurkt op de wreven, voor den grooten, ronden, metalen spiegel op den grond en penseelde hare brauwen, terwijl de kamoûro's zich beijverden om haar heen. Maar zij was gereed en zond iedereen weg: zij bleef met Gompachi alleen. Het was of zij nog schooner was dan dien eersten avond: hare schoonheid straalde als een zon uit haar wezen en haar rijk, wit, lelie-beschilderd gewaad was als een wulpsche vroegzomer om de rijke belofte van haar godinnelichaam.

- Gompachi... zeide zij, en strekte de armen.

Het duizelde hem.

- Vervoering komt over mij, zoodra ik u zie, stamelde hij. Heb medelijden met mij en bemin mij!

- Maar ik bemin u! Hebt ge goud?

- Ziehier...

Hij strooide nu de goudstukken zacht tintelend om haar rond. Zij slaakte blijde gilletjes van plezier, als van een kind en een

katje. En zij danste tusschen de goudstukken rond, terwijl Gompachi ze strooien bleef.

- Maar hoe komt gij aan...? begon zij, groot van verbazing hare oogen.
- Wat deert u dat? riep hij razend en balde de vuisten; woest bliksemde zijne oogen. Gij wilt geld en goud: hier is het! Vele schoone zaken van weelde koopt ge voor die.
- Uit het diepste van China bestel ik mij van de allerprachtigste!
- Maar weiger mij niet langer uw kus en uzelve.
- Zie mij hier...

De wierook walmde om hunne liefde heen als voor een eeredienst van hartstocht. Toen hij rustte in hare armen, zeide zij:

- Laat deze nacht er een zijn van bizonder schoon liefdefeest. Ik hoor stemmen, die zingen... Luister! Het zijn de geisha's, die ge besteld hebt. Zij komen de trap op en hare shamisen tokkelen zij teeder zacht. Na hartstochtelijken stormwind suizelen de zoeltjes...

Zij lachte en riep, luider de stem. De deur opende en de dwergen traden binnen, nadoende kluchtiglijk de geisha's, die hen volgden. De kamoûro's kwamen van ter zijde en andere dienaressen brachten het feestmaal, in Chineesch porselein en gelakt servies, op zeer lage tafeltjes binnen.

Het festijn was van edele weelde. In lijn en kleur werd sierlijk de hartstocht der beide gelieven getint en omgeven. De geheele nacht duurde het feest. Met den dageraad viel Gompachi in diepen slaap, als willoos, in Komurasaki's armen. Zij zond allen weg... Zij zag op hem neêr. Een vreemde mengeling van hevigen hartstocht en wraakwil was in haar ziel. Was die eener courtizane? Zij wist het zelve niet. In het uur van gevaar had zij, plotseling, dezen man zeer lief gekregen. Zij had hem nog lief, o zij beminde hem met hartstocht! Maar de zijne zoû slaaf van de hare zijn. Alle deze weeldedingen, die zij wilde... wilde zij ze werkelijk? Zij wist het zelve niet. Een raadsel was zij zichzelf. Een vreemde drang - die van een Noodlot - stuwde haar te doen en te zeggen als zij deed. Een bovenwereldsche Wil beheerscht ons, menschen, wier levens kronkelen en golven als de bergstroomen en woudebeken

langs rotsblokken of in plots gladde beddingen.

Toen Gompachi de oogen opsloeg, lag hij in Komurasaki's armen.

- Liefde! murmelde zij. Ga nu. En deze nacht... kom terug, breng mij goud en goud en bestel wederom het feest, het voor- en naspel van onzen grooten Hartstocht!

- Ik beloof het u, zeide hij.

Hij verrees, wankelde, de hand aan zijn hoofd... Weldra zag zij, turende tusschen de opengeschoven papieren ruitjes, hem zich snel verwijderen, de leêge morgenstraat langs der Yoshiwara: slechts enkele verlaten feestvierders, als Gompachi, verwijderden zich langs de nachtpaleizen, die stonden broos, sierlijk en hoog met de nu ontvolkte balcon - waar de camelia-bloemen purperden, tusschen de dubbele rij der bloesemende kersenboomen; de zilveren dauw sprenkelde over de bloesems.

Komurasaki viel in hare kussens, terwijl hare dienaressen het stoomende bad bereidden.

- Hij is aan mij! zegevierde zij.

Die nacht kwam hij terug. Hij strooide het goud over allen van het Groene Huis en het meest aan Komurasaki's voeten. De geisha's zongen en speelden, de gelieven omhelsden elkander en er volgde het fijn weelderige festijn. Het was zóó schoon van lijn en tint om de twee gelieven heen, dat een beroemde schilder het teekende en kleurde voor zijne prenten. Achteraf zat hij, bekoord, teekenstift of penseel ter hand beurtelings.

- Kom terug, kom terug! herhaalde Komurasaki in haar afscheid. En breng mij steeds geld en goud!

- Ik beloof het u! herhaalde Gompachi.

En zij zag hem na, door de weg geschoven papieren ruitjes. Die nacht kwam hij niet terug. Zij wachtte hem te vergeefs, tusschen de geisha's en het weelderige feest, dat hij voor de derde maal bevolen had om hen heen te zijn als de vorige nachten.

Trots haar wraakwil was een hevige onrust in haar en zelfs een angst en wroeging!

Zij hadden hem dien dag, tegen schemering, getroffen met van bloed vloeiende handen. Hij stond bij het lijk eener oude geisha, eene vrouw van aanzien, liefde en kunst, zeer bekend in de Wijk der Genietingen. Vermoord had hij haar, om haar te berooven. Op het láátste oogenblik, dat zijn zwaard haar doorstiet, had zij de kracht gehad de papieren ruiten met haar wanhopige vuist te doorsteken en had zij geroepen:

- Hulp! Hulp!

Voorbijgangers waren op haar schreeuwen samen geschoold. Stadswachten liepen aan. De deur werd open gerukt. In het kleine, bevallige huis - als een pavillioen van kunst - hadden zij hem getroffen. Het bloed der vermoorde tappelde af van zijne handen. Wijdbeens stond hij radeloos bij de zieltogende, oude vrouw. In een plas van bloed was uit een kleine, ijzeren kist het goud gestort; de gouden munten lagen als overlakt met scharlaken.

Zij sleepten hem mede. In die dagen, dat de Shogun oppermachtig heerschte, werd het Recht snel voltrokken, onrechtvaardig of rechtvaardig, door zijne ijverige rechters.

Gebonden de handen van misdaad achter op den rug, geknield voor het blok, zouden twee beulen met zijne eigene zwaarden Gompachi onthoofden, met opzettelijk onhandigen en wreedaardigen slag, slag na slag beurtelings, tot eindelijk zijn hoofd zoû vallen.

Maar toen de rechtspleging geschied was, liep eene vrouw aan en drong zich weg door de menigte. Zij liep aan als eene waanzinnige, en over hare weelderige oïran-kimono, zilverblank met tijgerleliën beschilderd, vielen hare lange haren, wier lussen waren los gevallen over hare schouders en rug tot hare voeten toe, die klotsten op roodgelakt-en-vergulde geta's. Zij was zoo ontstellend schoon en verschrikkelijk van wanhoop, dat de gerechtsdienaren niet dorsten haar te weêrhouden. Zij weken voor haar ter zijde als voor een demon der wanhoop. Bij het verminkte lijk harer geliefde hief zij de haren in de handen hoog en slaakte hare kreten. Het volk vluchtte weg naar alle zijden, meenende, dat zij

een booze geest was. Toen bukte zij zich en nam van den grond de beide zwaarden, die de beide beuls daar hadden neder gesmeten.

En zonder aarzeling richtte zij de breede punten op haar teederen schoot en stak met een hartstochtelijke kracht toe...

Toen vloten de beuls, ontzet, en de gerechtsdienaars. En de nacht viel donker, zwoel, zwaar van onweder, over de beide lijken...

In twee graven, naast elkander, liggen Gompachi en Komurasaki begraven. Hunne beider hartstochten hebben voor eeuwig hunne Karma's in elkander vervlochten. Hunne zielen zullen elkander in latere levens smartelijk en elkander niet herkende, voorbij gaan, met slechts een vage heugenis aan wat geschiedde of zij zullen elkander, op een andere star dan deze smartewereld, in gelouterde liefde, omhelzen en één zijn, tot zuiverdere zaligheid. Wie zal het zeggen, wat gebeuren zal? Er zijn de Bodhisattwa's, de zalige Middellaren: er zijn Amida, Kwannon en Jizo - zij, die van Nirwâna niet willen weten, voor iedere ziel uitgeleden heeft en zelve zalig is. Wellicht zijn zij deze twee dolende Zielen van Hartstocht tot toeverlaat en tot genade en vermurwen hunne goddelijke beden het vreeslijke Noodlot zelve en de onafweêrbare Noodwendigheid, die ons allen beheerscht.

Zoo moge het zijn; zoo zij het, voor hen beiden, o lezer, voor u, voor ons allen: bidden wij het àllen af, voor elkaâr!

De bittere wijsgeer

Japansche legende van wijsheid

De Bittere Wijsgeer, dien warmen zomerdag, was ten laatste tusschen den dubbelen top van den Ashitaka-Yama gekomen na moeizame beklimming en klautering. En zette zich, na allerlaatste meerdere steile bestijging, ten langen leste, terwijl de zon onderging, op den Westelijken top van des bergs zadelrug. Beneden zijn weidenden blik graasden in den zich terugtrekkenden zonnenschijn, langer en lager schuinende, vele wilde paarden, hier op de grazige vlakten als op eene paradijsvlakte rondwalende.

- Ik zal hier blijven, zeide, luid-op, de Bittere Wijsgeer. Hoewel de dubbeltop van den Ashitaka-Yama eigenlijk van te groote schoonheid is voor bittere mijmering, met zoo goudene zonneverzinking in het Westen en met zoo vele wilde paarden, zoo schoon ginds dartelend over deze grasweide, die wel eene gezegende schijnt. Maar zoo dit landschap en dit berggestoelte zich boden aan mijn eindelijk bevredigd einddoel-verlangen, wil ik niet star weigeren en liever aanvaarden wat werd geboden.

Hij zette zich. Hij was besloten hier, mijmerend, in bitterheid te blijven hurken op de wreven tot zijne beenen zouden verdord zijn, als aan Daruma, dien grooten heilige, geschied was: Daruma, die zoo lang gezeten had in meditatie, tot hem de beenen waren afgevallen. Hij zoû wind en weêr niet achten, honger niet en dorst: hij zoû zich die allen ontkennen en alleen blijven peinzen in allerbitterste bitterheid.

Roerloos zat de Bittere Wijsgeer en eene zoete tevredenheid zonk over hem, om zijn besluit. Op de vlakte waren de paarden

verijld tot blanke schimmen van neveldieren en de maan rees de bergen uit, terzijde van den laatsten zonnegloor. De nachtwind stak op, maar de Bittere Wijsgeer zou zijne koude waaiing niet achten.

- Het is vreemd, dacht hij; dat ik, de Bittere Wijsgeer, deze zoetheid smaak en tevredenheid om mijn besluit hier neder te zitten op den Ashitaka-Yama en mijne beenen onder mij te laten verdorren. Zal mijne mijmering ooit geraken tot een toestand van loutere bitterheid? Want uit deze alleen wil ik mijne wijsheid putten.

Toen de wijsgeer zoo dacht, zag hij tegen de maan aan eene gestalte rijzen als van een ranken jongeling.

- Wie is dat? ontroerde de Wijsgeer zich. Het kan Boeddha niet zijn, want niet lang genoeg mediteer ik hier om in de extaze te zijn, die gunstig is voor de afwachting der genade van den Allerzaligste! Wie kan dat dan zijn? Want menscheijkheid is vreemd aan dat zwevende gaan!

Toen de Wijsgeer aandachtvol toezag, herkende hij twijfelloos den lieflijken god, die daar liep.

- Kshitigarbha! prevelde de Bittere Wijsgeer, den naam van den Zalige verbaasd zeggende in het Sanskriet.

En in verbazing en afwachting zag hij toe. Het was Jizo, die daar op den kartelrand der bergkam liep tegen den maneschijn. Het was de god van allen, die in nood verkeerden, de god van reizigers, kinderen, zwangere vrouwen en onschuldig lijdenden. Hij was niet meer dan een teedere jongeling in een week plooiend witten priesterrok, die hem open hing op de borst, welvende als die eener maagd. Geschoren zijn kruin als van een priester, straalde één astraal oog hem in het voorhoofd, tusschen de zuivere brauwen, die bogen om zijn twee zacht lachende andere oogen. Zijne ooren waren lang en als uitgetrokken, maar zijn mond was heel klein en gesloten onder de fijne lijn van zijn neus. Hij steunde zich nu en dan met een langen staf, waaraan een ornament van zilveren ringen. Maar eigenlijk was het geen steunen, want hij liep niet: hij zweefde en om zijne voeten kronkelden dunne, blank-

schuimige wolkjes. Hij scheen uitermate etheriesch en meer eene verschijning dan eene werkelijkheid, maar toch naderde hij nu den Bitteren Wijsgeer en deze verbaasde ten zeerste.

- Wat komt hij bij mij doen? dacht de Bittere Wijsgeer, bijna ontstemd. En hij rees niet op en groette niet, werkelijk zéér ontstemd. De god Jizo echter was nader gezweefd en zeide nu, dicht bij den Bitteren Wijsgeer en geheel in zilveren maneschijn omhuld:

- Gegroet, gij, Eervolste, in deze nacht van loutere glanzen.
- Gegroet, Kshitigarbha, meesmuilde de Wijsgeer.
- Ik ben Jizo, zeide de god.
- Ik weet het, zeide de Wijsgeer.
- Vergunt uwe Genade mij mij neder te zetten over u?
- Ik ben haardloos, zeide de Wijsgeer. Gastvrijheid kan ik u, o Jizo, niet bieden.

De bergen behooren u toe als de luchten en de maan zelve.

- Niets behoort mij toe, zeide Jizo en zette zich op de wreven, vóór den Wijsgeer.

Zijn wit gewaad schuimde niet anders dan maneschijn zelve rondom zijn gebaar. De zilveren ringen aan zijn staf vingen schampen.

- Zelfs deze staf behoort mij niet toe, zeide Jizo; maar leende ik van Boeddha, die mij de genade verleende te helpen en te troosten.

- Gij zijt wèl nederig, voor een god, zeide de Wijsgeer. Waar zijn al die kinderzieltjes, die gij helpt steenen te dragen, als zij voor de heks Shozuka een wal moeten bouwen langs de Hellerivier?

- Zij slapen in de madeliefvelden van mijn paradijs.
- Dat het uwe niet is? plaagde de Wijsgeer.
- Zoo weinig! zeide Jizo, zacht lachende. Het is meer het paradijs der kinderzieltjes.
- Zijt gij op weg naar de zwangere vrouw in de hut beneden aan den voet van den berg?

- Neen, zij nam mijn beeldje uit den tempel in het kraambed en dat helpt haar. En ik zond haar twee mijner vroede dienaressen.

- Waakt gij over den reizigerstoet, die ik met moede koelies en paarden den bergrug over zag gaan?

- Ik zond vijf diengeesten, die over hen waken.

- Gij maakt het u wel gemakkelijk!

- Ik ben wel is waar geen groote god maar ik beschik toch over eenige godemacht.

Dat gaat alles zoo heel gemakkelijk, met mijne diengeesten.

- In waarheid. Dat is dan zeer benijdenswaardig voor ons, arme menschen. Zoekt gij niet de Wijsheid?

De god Jizo verstrakte even zijn lieflijk aanschijn.

- Ik weet wel iets van haar, zeide hij.

- Ik niet, meesmulde bitter de Wijsgeer. Gij zijt wèl gelukkig, god Jizo, iets van haar te weten, en dan alleen reeds omdat gij een god zijt.

- Ik was misschien niet altijd een god. Ik ben misschien, aeonen geleden, geweest een mensch en een wijsgeer als gij. Ik was misschien toen een aardsche koning, als gij zijt geweest.

- Het is wèl beminnelijk van u, dat ge, naast uwe beslommeringen over zwangere vrouwen, kinderen en reizigers, u nog herinneren wilt, wie ik was. Ja, ik was koning, eenmaal, god Jizo. Ik was machtig. Tot ik gevoelde dat mijn macht slechts een schijnmacht was onder den drang mijner baronnen en samurai. Zij waren machtiger dan ik. Toen verruilde ik mijn sceppter voor het zwaard en was niet meer dan samurai en een mijner eigen baronnen.

De Bittere Wijsgeer huiverde in den kouden bergwind, die nu opstak als achter de rijzende maan.

De god Jizo rees op: wat was dat rijzen bevallig.

- Wil ruilen van plaats met mij; gij zit hier meer beschut, noodde hij minzaam.

- Ge vergeet, dat ik wil blijven zitten tot mijne beenen verdord zullen zijn en afvallen als rotte stokken, gelijk het Daruma geschiedde, antwoordde hoog de Wijsgeer.

- Ik vergat en vergeef mij dus, bid ik u, o Eervolle en Zeer Heilige. Wilt ge mij meer vertellen van de aardsche jaren, die gij

doormaaktet? Zij wekken zéer mijne belangstelling.

- Ik dank u zeér o Allereervolste en Zeer Goddelijke, betuigde de Bittere Wijsgeer droog terug; voor die belangstelling. Maar ik ben geen zwangere vrouw en geen kind en hoewel ik een hermiet ben, geen reiziger en gij kunt weinig voor mij. Toch, zoo ge belang stelt in wat mijn leven was, wil dan weten, dat ik, baron zijnde en ridder, begreep, dat eigenlijk de Wetenschap de hoogste macht was op aarde en ik dus alle antieke godgeleerdheid tot de mijne maakte: ik doorlas alle Boeddhistische sùtra's en verwerkte ze in mijne meditatie.

- Ik prijs u zeer, zeide hoffelijk de god Jizo; ik las ze niet veel en ken ze ook niet. Gij deelt wèl zoo diepzinnige kennis tot de uwe te maken. Het doet mij leed zeer weinig gelegenheid gehad te hebben te studeeren: ik zit zoo weinig op mijn lotusbloem midden in mijn paradijs vol kleine zieltjes.

- Een god heeft weinig aan menschenlijke godgeleerdheid, zeide de Bittere Wijsgeer. Weet echter, dat ik na mijne studie's begreep, dat de Kunst eigenlijk de macht is over de menschenheid en het essentieele harer ziel, die daarin navolgt wat vadergod en moedergodinne verwekten en baarden uit hun heilige oerzijn. Begrijpt ge mij?

- Ja, Eervolste en Zeer Heilige, zeide de god Jizo, met een beminnelijke nijging van zijn lieflijk hoofd.

- Daarom, ging de Bittere Wijsgeer voort; werd ik schilder en dichtte ik verzen en beeldhouwde ik de gestalten der goden na in andesiet en sneed ze uit hout. Ik sneed ook uw beeltenis uit hout, god Jizo en de geloovigen aanbidden die beeltenis.

- Ik dank u zeer voor zoo eervolle genade, die ge mij beweest, zeide de god Jizo en boog zeer diep in dankbaarheid.

De Bittere Wijsgeer was zoet gevleid en boog zeer diep terug in erkenning. Toen vervolgde hij:

- Het zal u wellicht minder belang inboezemen, dat ik na mijn kunstenaarsloopbaan meende meer mensch te zijn des dadelijken levens zoo ik koopman was; ik werd koopman; daarna scheen mij het landbouwersbedrijf de onvervalschte menschenlijke arbeid

toe, die tegelijk wijsheid zoû zijn en ik plantte rijst. Ik eindigde deze neêrdaling op de menschelijke levenssporten met een jaar lang koelie te zijn.

- En toen? vroeg, zeer belangstellend, de lieve god Jizo.

- Het gaf mij niets, zeide de Wijsgeer zeer bitter. Ik vond het doel van het Leven niet. Ik vond geen essentieele Wijsheid. Ik vond geen geluk, ook niet als man en vader en vriend. Daarom eindigde ik, o reeds vele jaren geleden, met hermiet te worden, en door louter meditatie tot de Waarheid te komen.

- Slaagdet gij? vroeg, vol innig belang, de lieve god Jizo en boog zich voorover.

- Neen, bekende de Wijsgeer bitter. En daarom ben ik hierheen gekomen: op den zadelrug van den dubbeltoppigen Ashitaka-Yama en zal ik hier blijven zitten, tot mijne beenen verdorren.

Hij verroerloosde in den kouden wind en sprak niet meer. Ook de god Jizo sprak niet. Hij zat daar innig schoon en zoo beminnelijk teeder, etheriesch, over den Bitteren Wijsgeer, en de rijzende maan weefde een witte halo schitterend om hem rond. Eindelijk zeide hij, peinzend:

- Het is een moeilijk geval...

De Bittere Wijsgeer ontroerde plotseling in zijne bewegingloosheid. Zijne blik was bitter, zijn mond, geheel zijn gerimpelde, oude gelaat, vertrok tot bitterheid en hij vroeg, als betoogde hij, als drong hij, als dwong hij:

- Weet gij, god Jizo, waarom dit alles bestaat?

De Wijsgeer wierp wijd de armen op en wees hemel en aarde, en de maan en de bergen.

- Weet gij, vervolgde hij; waarom goden bestaan en menschen? Weet gij, waarom wij geboren werden? Weet gij waarom wij lijden en arbeiden en ziek worden en sterven na de ons onverklaarbare nuttelosheid der aardsche bestanen? Weet gij, waarom de eeuwen wentelen? Waarom ik koelie-lasten getorst heb, rijst heb geplant, zijde en thee verkocht, aan kunst en wetenschap heb gedaan, gestreden heb op het slagveld en op een koningstroon heb gezeten? Waar ben ik van daan gekomen, waarheen begeef ik

mij? Weet ik iets, trots al mijn peinzen en zoeken en mediteeren? Weet gij iets en weet Boeddha iets? Wat is het Nirwâna? Weet gij het, god Jizo, gij, die, o Bodhisattwa, op het voorbeeld van Kwannon en Amida, die gelukzaligheid weigerde, voor iederen sterveling het heil was gebracht? Maar weët gij wat gij weigerdet en waarheen Boeddha in sierlijke houding van sluimering tusschen engelenmelodie en lotosgestengel henen dreef?? Weët gij wat het heil voor de menschen is? Weet gij waarom hel en hemelen bestaan en de aarde, en vooral weet gij waarom deze gruwzame aarde bestaat en de gruwzame menschheid, die het ongedierte is op dit wentelende bolletje? Neen, god Jizo, gij weet niets. Gij zijt lieflijk om te aanschouwen, een jonge priester gelijk van de Ontferming, wier snoer echter u niet eens hangt over uw teederen boezem; gij zijt goed, gij zijt zeer goed, ik meen, ge zijt medelijdensvol met alles wat lijdt en hulp behoeft en dezen nacht zijt ge hierheen komen dwalen omdat ge wist, dat ik mij hier zetten zoû, in sombere meditatie vol bitterheid, en niet wènsch de extaze's en opwindingen, waarin alléén ons Boeddha zelve, minstens Kwannon en Amida verschijnen. Ja, zoo wetende waart gij wel, dat gij dat alles wist en hierheen kwaamt. Om mij te troosten. Maar waarmede zult gij mij troosten? Welke zoetheid zult gij, o god der kinderen en hulpbehoevenden, vinden voor mijne bittere wereldwijsheid, die niets weet, alleen dit: dat noòit iets is te weten en te doorpeilen van wat onze menschelijke ellende uitmaakt: de Ellende, die steeds het heillooze ideogram: Waarom?? voor zich ziet wemelen, wat zij ook zich verbijt, doorvoelt, doorvroet, arbeidt, zich de laffe illusie schept der Levensroeping en die van het essentieele nuttige Levensdoel? God Jizo, ik zeg u: ik, die hier zal zitten tot mijne beenen als verdorde stokken zullen àfrotten, ik vloek in mijne bitterheid, dit leven, deze wereld, deze aarde-en-hemel; ik vloek de menschen, de goden, mijzelven en ù! Waartoe is dan deze eeuwige schijn van beguicheling en begoocheling? Zèg het mij, zoo gij het weet, en zoo gij het niet weet, laat dan àf eindelijk van uw erbarmen, o zoete god Jizo, o lieve god Jizo, die maar kinderzieltjes om u verzamelt als zij vreezen voor een heks,

die een sprookje is, god Jizo, die zich over de hulpbehoevenden erbarmt om hen nog eenige levenspassen voort, steeds voort te doen wankelen, in plaats van hen erbarmingsvol te doen omkomen in wereld-cataclysmen en tyfonengeweld, waarna deze aardbol zoû splijten en de logen van dezen hemel met de scherven dier poëzie-volle maan en de verwarde regen van milliarden starren zoû neêrdonderen over het eindelijke Einde!

Met gebalde vuisten omhoog had de Wijsgeer gevloekt. Toen hij zweeg, huilde in wee de wijde wind en wolken trokken over de maan. De god Jizo, die, het hoofd gebogen op de borst, had geluisterd, de handen gevouwen om zijn staf, die hem tegen den schouder leunde, hief nu het hoofd op en in den flauweren maneschijn blonken twee lange parelen hem in de oogen. Hij weende.

- Gij weent! smaalde hem de Bittere Wijsgeer.

- Ja, zeide zacht de god met het zachte gemoed. Ik ween, en vooral ween ik, omdat ik het geheel eens met u ben. Wij goden, ten minste, wij kleinere godheden, al zetelen wij dan ook in paradijzen en al zijn ons genadevolle begaafdheden medegegeven om hier en daar een droeve menschenziel te helpen, weten niets, evenmin als gij menschen iets weet. Neen, wij weten niets en gij, gij weet niets. Waarom dit alles bestaat en waarom gij bestaat en wijzelve bestaan. Vermoedelijk is geheel deze wanorde en chaos - want méer kan ik vooral in de wereld van het aardsche bestaan der menschen niet zien - een onvermijdelijke vergissing van grootere goden en machten geweest, die dit noodlottiglijk schiepen en toen het geschapen was, eerst zagen de verschrikkelijkheid, die zij hadden verwekt, maar die toch niet anders hadden gekùnd dàn deze Verschrikkelijkheid in deze milliarden malen milliarden weêrschijningen zoo scheppen, zoo verschrikkelijk en goden en menschen zoo gruwzaam. Vermoedelijk is geheel deze wereld en zelfs dit heelal, met de maan, die hoog is gerezen, met de sterren, die wentelen, met de zon, die morgen zal rijzen... eene vergissing. Maar... al is dit alles eene vergissing, het is. Het bestaat nu eenmaal. Wij goden, zijn en gij, menschen, zijt.

En nu meen ik, o Allereervolste en Zeer Heilige...

Hij boog zeer diep en de Bittere Wijsgeer boog zeer diep terug, beiden gezeten blijvende.

- Dat, vervolgde de zoete god Jizo; zoo nu eenmaal dit alles is, het beter is de onmetelijke vergissing der groote goden te aanvaarden. En te doen wat wij kunnen en te aanvaarden wat ons geboden wordt. Zie, groote Wijze onder de menschen, ik ben slechts een kleine godheid, maar ik sprenkel toch, als weldadige dauwdroppelen, vele erbarmelijkheid rondom mij heen. Ik hoû van kinderen en die jeugdig sterven, verzamel ik als in een wolk van zieltjes rondom mij en leer hen niet bang te zijn voor dat leelijke sprookje van die Heks; trouwens, zij weten zoo gauw, dat die booze duivelin niet bestaat. Maar dat ik wèl besta en met hen speel en hun de mooie sprookjes vertel, die wel waarheden zijn, in de lieflijke symboliek der woorden. De lijdende, zwangere vrouwen, die mijn beeldje den priester vragen en dit medenemen in haar kraambed, werkelijk, lijden minder, omdat zij zichzelf zoo vriendelijk wijs maken, dat zij minder lijden. Die reizigers, die ik ver van afgronden houd en van wie ik de roovers verre houd, werkelijk, voelen zich veilig alleen reeds als zij even mijn naam inroepen. Zoo doe ik mijn taak af, iederen dag, en daar is, zelfs voor een god, een zekere kleine voldoening in. En daarbij, er zijn mooie en lieflijke dingen in de wereld. Zie deze maan, zie deze sterren, deze bergenkrans, de zilveren valleien, ginds iets van de zee. Herinner u dan hoe gijzelve hier komende, de dwalende wilde paarden bewonderdet. Herinner u hoe groote schoonheden gijzelve gevonden hebt in de wijze sùtra's, die gij laast of in de schilderijen en beeldhouwwerken, die gij schiept. Ja, zelfs in minder ideaalvolle arbeidsferen hebt gij soms iets van voldoening en zelfs van schoonheid gevonden. Toen gij koelie waart en ge hieldt een kist of baal zoo horizontaal in evenwicht op de schouders, terwijl ge klomt of daaldet, waart gij tevreden niet anders dan of zuivere muziek uw gehoor en uwe intelligentie trof. Is dit niet zoo?

De Bittere Wijsgeer haalde de schouders op.

- Hoe miniem en onbeteekenend voor wereldwijsheid en werelddoel zijn deze in het niets van onze wanhoop verzinkende tevredenheden, voldoeningen en schoonheden, mispreekt de Wijsgeer bitter.

- Ik ben het volkomen met U eens, antwoordde zeer zacht de god Jizo. Spreek ik u tegen? Neen. Gij hebt gelijk. Het is als gij het zegt. Maar het *is* zoo, ten minste het verschijnsel van dat zijn regenboogt in soms wel eens lieflijk, kleurig prisma voor de oogen van onzen weemoed heen. Waarom zouden wij dan dat in velerlei tinten zich openbarend verschijnsel eigenlijk niet waardeeren? En er pogen gelukkig om te zijn? Het is zeer, zeer weinig, maar ook een dauwdrop is zoo weinig en toch zoo schoon, weldadig. Het dunkt mij beter, o Eervolste Wijze en Wijsgeer, te waardeeren wat schoon is en weldadig en het te dóen en het te genieten, beter dan te zitten in bitterste meditatie tot verdord de ledematen ons afvallen. Daruma, die negen jaren te mediteeren zat, tot hem zijn beenen verrotten, zoû wellicht tot hooger staat van gelukzaligheid gekomen zijn, zoo hij met die zelfde beenen één enkel uur ware opgeklommen tot dezen bergrug en deze schoone maan, waarvan de wolk verdreven is, in het aangezicht had aanschouwd of geluisterd hadde naar den geheimvollen wind.

- Ik luisterde zelve naar den windzang, zeide de Bittere Wijsgeer; en hoorde niets dan: 'Gij zult niet weten, gij zult nooit weten!' Zoo suisde het eindeloos mij de ooren in.

- Zoo lijkt het mij dan ook nutteloos te blijven volharden in te willen weten, zeide zacht de lieflijke god Jizo. Zoû het wellicht niet weldadiger zijn voor allen en alles... niet meer te willen weten maar te blijven... doen??

- Te blijven doen? En welke daad?

- Tot welker verrichting gij geboren wordt. Eervolste Wijsgeer, gij waart wellicht geboren om een wijze te worden, maar zekerlijk niet om een koelie te zijn.

- Gelooft ge?

- Ik weet dit zeker, met de kleine wetenschap en wijsheid, die de mijne is, die van een kleine godheid. Ik weet dit zeker. Wijsgeer,

gij waart geboren om een koning te zijn. Daarom verwekte u de koning, uw vader, en de koningin, uwe moeder, baarde u daarom.

- Zoudt gij meenen?

- Twijfelloos. Geloof ge niet, dat even als de booze Heks, die kinderzieltjes steenen laat aansjouwen langs de Hellerivier, een sprookje is, het een sproke is, dat Daruma's beenen zouden zijn weg gerot na negen jaren zittende meditatie?

- Ik heb nooit getwijfeld aan Daruma's wegrottende beenen!

- Gij waart dan wel zeer onnoozel, o Eervolste Wijze aller Wijsgeeren. Laat mij u nu verzekeren met mijn kleine, nietige godenwijsheid: het is een sproke en zelfs geen schoone. Het is een sproke van afschuwelijkheid en meer nog dan die van de Heks. Want ons lichaam, menschelijk of goddelijk, is een quintessens van Schoonheid, hoe onvolmaakt ook in deze wereld en zelfs in ons paradijs en het willens en wetens te ontkennen en te doen verdorren, gesteld dit ware u mogelijk na negen jaren mediteerens en zittens, zoû een groote zonde zijn, even groot als zelfmoord, en gij weet, die is, als Boeddha - gezegend zijn heiligste naam! - ons leerde, eene groote, een zeer, zeer groote zonde.

De Bittere Wijsgeer zeide, het oog vol belang en een glimlach om den ouden mond:

- Gij zijt een lieflijke leeraar, god Jizo! Uwe wijsheid ontbloeit u als de kersenbloesem aan het kersenboompje.

- Zoo dit zoo is, zij het mij zeker genoeg, antwoordde Jizo; want de bloesems aan een kersenboom bloeien duizenden, maar gij bewijst mij te eervolle eer, o Wijsgeer, met uwe vergelijking, voor welke ik toch nederigsten dank zeg, al kan ik haar niet aanvaarden.

Zij bogen diep voor elkaâr, zittende gebleven en glimlachende. In het Oosten rees een rozige gloor.

- Maar wat zoû uw raad zijn, o Jizo, vroeg de Bittere Wijsgeer, weifelend nu; zoo ge meent, dat slechts door jaren lang hier te zitten op dezen bergrug, ik rheumatische pijn in de gewrichten zoude oploopen maar nooit mijn beenen zoû kunnen verdorren doen?

- Opnieuw doen de daad, waartoe gij geboren waart, ried de god Jizo.
 - Gij meent?
 - Rijzen. Dalen den Ashitaka-Yama af in den nieuwen dageraad. En wederom zetelen op den troon, die ledig bleef deze jaren in den raad uwer ministers, die den Bitteren Wijsgeer de bittere Wijsheid niet weigerden te vergaderen.
- De god Jizo was opgerezen, in den nieuwen dag.
 - Ik ben zéér stijf, van deze nacht zitten op dezen rots, zeide de Bittere Wijsgeer. Maar Jizo, met enkel zijn glimlach en stafgebaar, hielp hem te rijzen.
- De Bittere Wijsgeer, staande nu, zuchtte heel diep.
 - Zoete Jizo, zeide hij. God van kinderen en hulpbehoevenden. Gij zijt eigenlijk een sentimenteele tyran en een teedere dwingeland. Goed ik zal dalen naar mijn paleis en wederom mij zetten op mijn koningstroon. Maar dat zeg ik u: waaróm ik het doe, weet ik niet. Evenmin als ik het waarom van iets weet.
 - Zoo min als ik, zeide zacht glimlachend de zoete Jizo. Laten wij echter onze daden slechts doèn, zooals wij meenen, dat zij het allerbeste te verrichten zijn en zonder te willen weten.
 - Ik ben bespòttelijk! streefde de Bittere Wijsgeer, die weder koning zoû zijn, nog tegen.
 - Neen! riep de god Jizo, terwijl hij plotseling in den eersten zonnestraal, die uitschoot, zeer hel verklaarde en oploste in gouden glans. Bittere Wijsgeer, gij zijt eindelijk wijs!!
- Om den dalenden koning breidden zich de valleien en zeeën der wereld in zonne-vergotene schoonheid en wijdten, terwijl een vlucht van leeuwerikken opsteeg.

Verantwoording

Van eind maart tot half september 1922 verbleef Couperus als ‘speciaal correspondent’ van de *Haagsche post* in Japan. Zijn reisbrieven over dat land werden van september 1922 tot mei 1923 in de *Haagsche post* gepubliceerd.¹ Couperus deed in Japan ook ideeën op voor een aantal verhalen, waarbij hij zich onder meer liet inspireren door prenten van de Japanse kunstenaars Utamaro en Hokusai, en door oude Japanse volksverhalen en legenden.

Na zijn terugkeer in Nederland schreef hij onder de titel ‘Het snoer der ontferming’ vijftientig schetsen en korte verhalen die Japan tot onderwerp hadden. Ze werden in vijf maandelijkse afleveringen van april tot augustus 1923 in *Groot Nederland* gepubliceerd. Het verhaal ‘De koelie’, dat oorspronkelijk geen deel uitmaakte van het handschrift van ‘Het snoer der ontferming’, verscheen in oktober 1923 in *Groot Nederland* als zesentwintigste hoofdstuk van de serie.

Daarnaast schreef Couperus vier ‘Japansche legenden’. Deze verschenen tussen 29 april en 1 juli 1923 als wekelijks feuilleton in *Het vaderland*.

Het was ongetwijfeld Couperus’ bedoeling de schetsen van ‘Het snoer der ontferming’ en de Japanse legenden ook gebundeld uit te geven. Door zijn overlijden op 16 juli 1923 is hij niet meer toegekomen aan de voorbereiding van een dergelijke uitgave.

Bronnen

Voorzover ons bekend, zijn van de verhalen uit de bundel *Het*

1 Vgl. de ‘Verantwoording’ in: Louis Couperus: *Nippon*. Amsterdam/Antwerpen, 1992. Volledige Werken Louis Couperus [dl.] 48. p. 223-226.

snoer der ontferming en Japansche legenden de volgende door de auteur geautoriseerde bronnen overgeleverd:

A. een volledig manuscript van *Het snoer der ontferming* van de hand van Couperus, dat zich bevindt in het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum te Den Haag (sig. C.383 H.I en C.383 H.I 'Novellen'). Het handschrift bestaat uit twee gedeelten. Het eerste gedeelte telt 119 gelinieerde vellen van eenzelfde (folio)formaat die voor het grootste gedeelte in paarse inkt, eenzijdig zijn beschreven.² Het is als volgt samengesteld: een ongenummerd blad, waarvan het onderste deel is afgescheurd, met het opschrift 'Het Snoer der Ontferming', een ongenummerd blad met het opschrift '*Japansche Prenten*',³ en genummerde bladen 2-9, 9a-118.

Het tweede gedeelte bestaat uit 14 gelinieerde vellen van eenzelfde (folio)formaat, die eenzijdig zijn beschreven.⁴ Het is als volgt samengesteld: een ongenummerd blad met het opschrift 'De Koelie' en genummerde bladen 2-14.⁵ De bladen zijn beschreven in zwarte inkt. Het verhaal 'De koelie' maakt geen deel uit van het handschrift van 'Het snoer der ontferming': het heeft niet de verzameltitel, geen hoofdstuknummer en de titel staat gecentreerd bovenaan het blad, terwijl de titels van de hoofdstukken van 'Het snoer der ontferming' rechts onder het hoofdstuknum-

2 De bladen 19, 22-27, 49-55, 57-58, 70-72 zijn van een andere papiersoort; op de achterkant van de bladen 19 en 22 staat een nummer (3 en 2) en in potlood een gedeelte van de kladversie van het laatste feuilleron van de reeks 'Met Louis Couperus in Japan' (*Haagsche post* 5 mei 1923); op de achterkant van blad 41 staat in de hand van mevrouw Couperus een aanzet van een passage uit dezelfde reeks; op de achterkant van blad 67 staan aantekeningen van Couperus voor het verhaal 'Nishiki, dat is Oranje-appel [...]' en verwijzingen naar Edmond de Goncourts boek *Outamaro* (1891); op de achterkant van de bladen 66, 68-69 staat in het handschrift van mevrouw Couperus een afschrift van enkele passages uit de reeks 'Met Louis Couperus in Japan'.

3 De titel luidde eerst: 'Japansche Prenten in Woord'. De laatste twee woorden zijn door Couperus met potlood doorgestreept.

4 Op de achterkant van het eerste blad staat een tekening in potlood.

5 Op blad 5 staat de aantekening: 'Akari-no-Tera Lamp v/d Tempel Kamo Wilde Eend'.

mer staan. Ook is het verhaal langer dan de hoofdstukken van 'Het snoer der ontferming'.

Couperus heeft de eerste versie van de verhalen zonder veel onderbrekingen op papier gezet; de ductus is regelmatig, maar de ductus van het 'Voorspel' verschilt van de overige bladen; ook de ductus van het verhaal 'De koelie' wijkt af. Couperus heeft in dezelfde inktkleur en in potlood veel doorhalingen, verbeteringen en toevoegingen in de tekst aangebracht.⁶ De tekst van het handschrift wijkt inhoudelijk vrijwel niet af van de gepubliceerde versie van de verhalen. Meestal gaat het om kleine, vooral stilistische, varianten.

De handschriften vertonen geen sporen van de zetterij, zoals zwarte vegen en vouwen in het papier. Ze hebben derhalve niet als kopij voor *Groot Nederland* gediend: ze zijn overgetypt.

B. een onvolledig typoscript van *Het snoer der ontferming*, dat zich bevindt in het Letterkundig Museum (sig. C.383 A.3).⁷ Het bestaat uit 122 ongelinieerde bladen van eenzelfde (folio)formaat, die in paarse inkt eenzijdig zijn getypt. Het is als volgt samengesteld: een ongenummerd blad met het door Couperus in potlood doorgestreepte opschrift 'Japansche Prenten', en genummerde bladen 2-17, 17a-103, 117-134.⁸ Van het 'Voorspel' en het verhaal 'De koelie' ontbreekt een typoscript. Couperus heeft het typoscript tot blad 66 (het slot van hoofdstuk XXI 'De spiegel') in paarse inkt en in potlood gecorrigeerd, waarbij hij ook veranderingen heeft aangebracht ten opzichte van de oorspronkelijke, handschriftelijke versie. In het gehele typoscript zijn ook correc-

6 De hoofdstukken x ('Verwaalde lelie's'), xi ('Dorre bladeren en pijnnaalden') en xii ('De kimono's') bij voorbeeld waren oorspronkelijk respectievelijk getiteld: 'Verfijningen 1-11' en 'De Twaalf Uren der Groene Huizen'.

7 Op de achterkant van het eerste blad staat in de hand van Couperus de naam en het adres van de typiste: 'Mej. N. van Genderen Stort. Ieplaan 64'. Zij ontving dertig cent per getypt vel (op blad 103 van het typoscript, na het slot van hoofdstuk XXIII, staat een berekening: van een voorschot van f40,- restte na 106 bladen à dertig cent nog f8,20).

8 Na nummer dertien, waar de typiste zich vergiste en verder nummerde met 16, zijn de juiste nummers tot en met blad 103 in potlood aangebracht.

ties in potlood aangebracht, in een ons onbekende hand. Het typoscript heeft als kopij gediend voor de publikatie in *Groot Nederland*.⁹

C. een onvolledige drukproef van *Groot Nederland*, die zich bevindt in het Letterkundig Museum (sig. c.383 D.4). De proef bestaat uit dertig bladzijden octavo. Het eerste blad is ongenummerd en heeft het opschrift 'Het snoer der ontferming'; de overige bladen zijn genummerd 2-30. De bladen bevatten de tekst van de publikatie in het augustusnummer 1923 van *Groot Nederland* (de hoofdstukken XXIII-XXV). Couperus heeft de eerste elf bladzijden gecorrigeerd, in paarse inkt. De onvolledig gecorrigeerde drukproef is na het overlijden van Couperus in juli 1923 niet meer aan de redactie van *Groot Nederland* verzonden: de correcties zijn in de gepubliceerde tijdschriftversie niet overgenomen.

D. tijdschriftpublicaties:

'Het snoer der ontferming'. *Groot Nederland* 21 (1923). Dl. 1 [april-juni], p. 377-386 ('Voorspel', I-X), p. 544-562 (XI-XV), p. 698-714 (XVI-XX); dl. 11 [juli], p. 61-94 (XXI-XXII). De overige publicaties van 'Het snoer der ontferming' in *Groot Nederland* zijn na Couperus' overlijden verschenen; hij heeft de drukproeven daarvan niet gecorrigeerd: *Groot Nederland* 21 (1923). Dl. 11 [augustus/oktober], p. 190-219 (XXIII-XXV), p. 404-419 (XXVI).¹⁰

'De sneeuwfee; Japansche legende van ouderliefde'. *Het vaderland* 29 april 1923, Ochtendblad B, p. 1.

'Rijzende-Maan-Zilverzacht; Japansche legende van weemoed'. *Het vaderland* 13 mei 1923, Ochtendblad B, p. 1.

9 Op blad 40 van het typoscript staat, in een ons onbekende hand: 'Juni-aflev. Proef L. Couperus *Hotel De Engel Steeg*. (Gelderland)'.

10 Het verhaal 'De koelie' is misschien door Couperus, maar waarschijnlijker door zijn vrouw of door de redactie van *Groot Nederland* als hoofdstuk XXVI van 'Het snoer der ontferming' gepubliceerd. In het tijdschrift stond bij het verhaal de aantekening: 'Dit is het laatste stuk van zijn hand dat ons Louis Couperus naliet.' Het gedicht met de beginregel 'Ik wil slechts de Seconde' uit hoofdstuk XXV ('De aestheet') komt ook voor in Couperus' feuilleton 'Intieme impressies VII', gepubliceerd in *Het vaderland* van 18 maart 1923.

'Gompachi en Komurasaki; Japansche legende van hartstocht I-IV'. *Het vaderland* 27 mei-17 juni 1923, Ochtendblad B, p. 1.

'De bittere wijsgeer; Japansche legende van wijsheid'. *Het vaderland* 24 juni-1 juli 1923, Ochtendblad B, p. 1.

Van de vier verhalen in *Het vaderland* is geen handschrift of typoscript overgeleverd. Couperus heeft de kopij ervan geleverd, maar het is niet zeker of hij ook de drukproeven zelf heeft gecorrigeerd. Hij stond er overigens wel altijd op de proeven van de voorpublicaties van zijn werk te corrigeren.

Eind oktober 1923 ontving mevrouw Couperus een verzoek 'Het snoer der ontferming' in boekvorm te mogen uitgeven: 'Juist vernam ik, dat de reisbrieven uit de Haagsche Post onder den titel "Oostwaarts" bij Uitgevers Mij Leopold te Den Haag zijn of zullen verschijnen. Nu blijft alleen over "Het Snoer der Ontferming" uit Groot Nederland als roman uit te geven en zou ik daaromtrent gaarne spoedig Uw plannen en honorarium willen vernemen.'¹¹ Het is ons niet bekend, wie haar dit voorstel deed.¹² In mei 1924 sloot mevrouw Couperus een contract met Nijgh & Van Ditmar te Rotterdam voor de boekuitgave van *Het snoer der ontferming*, 'waaraan toegevoegd zal worden een serie Japansche novellen, waarvan de tekst-grootte overeenkomt met pl. m. 2600 regels kolom Vaderland'.¹³ De kopij moest voor 1 juli 1924 worden ingeleverd; mevrouw Couperus ontving bij inlevering een honorarium van f1000,- voor een eerste oplage van 1500 exemplaren. Voor elke nieuwe oplage van 1500 exemplaren zou zij f500,- ontvangen. De bundel *Het snoer der ontferming en Japansche legenden* verscheen in november 1924 bij Nijgh & Van Ditmar's

11 Niet ondertekende, getypte brief, gedateerd 26 oktober 1923, in het Letterkundig Museum (sig. c.383 B3b).

12 Het voorstel werd wellicht gedaan door uitgeverij Van Holkema & Warendorf, bij wie Couperus' eerste bundel *Proza* in november 1923 verscheen.

13 Een exemplaar van dit contract is in bezit van uitgeverij Nijgh & Van Ditmar te Amsterdam (een tweede exemplaar bevindt zich in de Couperus-collectie van het Letterkundig Museum).

Uitgevers-maatschappij te Rotterdam. De oplage van de eerste druk van *Het snoer der ontferming* was 1500 exemplaren.¹⁴

De titel *Het snoer der ontferming en Japansche legenden* is waarschijnlijk niet door Couperus zelf gekozen. Omdat de titel echter sinds 1924 in alle literatuurgeschiedenissen en bibliografische overzichten van Couperus' werk is gebruikt, hebben wij gemeend deze vertrouwde titel te moeten handhaven.¹⁵

Tekstkeuze

Voor deze uitgave van *Het snoer der ontferming en Japansche legenden* zijn de voorpublicaties in *Groot Nederland* van april tot juli 1923 van 'Het snoer der ontferming' (hoofdstuk I-XXI) en de voorpublicaties van de vier 'Japansche legenden' in *Het vaderland* als basistekst gekozen; van de overige hoofdstukken van 'Het snoer der ontferming' die in augustus en oktober 1923 in *Groot Nederland* zijn verschenen, is het handschrift als basistekst gekozen. De genoemde voorpublicaties en handschriften vertegenwoordigen de laatste door de auteur actief geautoriseerde versie. Couperus heeft de kopij van de voorpublicaties geleverd en de proeven ervan zelf gecorrigeerd. Voor de tekstsamenstelling is gebruik gemaakt van de desbetreffende nummers van *Groot Nederland* en *Het vaderland*, en van de desbetreffende handschriften die zich bevinden in het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum te Den Haag (sig. C.383 H.I).

Correcties

In de tekst van deze uitgave van *Het snoer der ontferming en Japansche legenden* zijn, mede op grond van een woord-voor-woord

14 Volgens de opgave uit het contract. Tot en met december 1924 werden van de bundel 878 exemplaren verkocht, tot en met december 1925 1034 exemplaren. De afrekeningen van Nijgh & Van Ditmar met mevrouw Couperus, waaraan deze cijfers zijn ontleend, zijn in bezit van uitgeverij Nijgh & Van Ditmar te Amsterdam.

15 Het verhaal 'De koelie' is, evenals in de eerste druk van de bundel, als zesentwintigste hoofdstuk van 'Het snoer der ontferming' opgenomen.

vergelijking van achtereenvolgens het overgeleverde handschrift met het typoscript en van het typoscript met de tijdschriftpublicatie (en in voorkomende gevallen met de door Couperus gecorrigeerde drukproef), de hieronder volgende correcties aangebracht. Na het paginacijfer en het regelnummer wordt eerst de verbeterde versie gegeven; na de 'Duitse komma' (/) volgt de oorspronkelijke, foutieve lezing van de tijdschriftpublicatie of het handschrift. De laatste is voorzien van een asterisk (*) als zij voorkomt in alle genoemde versies. Indien dit niet het geval is, wordt van de hoofdstukken van *Het snoer der ontferming* ook de lezing van het handschrift (H) vermeld, en in voorkomende gevallen ook de lezing van het typoscript (T).¹⁶

9,11	klein en nietig/klein nietig (klein nietig T, klein en nietig H)
11,21	dichteressen,/dichteressen (dichteressen T, dichteressen, H)
12,27	schrijfgerei/schrijfgerij*
13,16	duidelijk./duidelijk, (duidelijk, T, H)
14,2	boom/boomen (boomen T, boom H)
14,3	krinkelen/krinkelden (krinkelen T, H)
14,6	Bodhisattwa/Bodhisatwa*
14,10	godheid, uw kunst,/godheid, (godheid, T, godheid, uw kunst, H)
14,10	gij!./gij! (gij! T, gij!, H)
14,23	hoogmoedig/hoogvaardig (hoogvaardig T, hoogmoedig H)
15,3	schrijfstift/schriftstift*
16,14	rivier/rkvier (rivier T, H)

16 Het typoscript is na p. 85 (in deze editie) niet door Couperus gecorrigeerd; het is daarom verder in de vergelijking niet betrokken. De lezing van het handschrift is vanaf p. 85 niet apart in de lijst opgenomen als het de correcte lezing heeft. Van p. 113-165 heeft het handschrift gediend als basistekst; de correcties op p. 113-125 zijn mede aangebracht volgens Couperus' aanwijzingen in het door hem gecorrigeerde deel van de overgeleverde drukproef.

17,1	Boeddha's dan/Boeddha's (Boeddha's T, ¹⁷ Boeddha's dan H)
17,3	rotsblokken/rostblokken (rotsblokken T, H)
17,12	polijstte/polijste*
17,32	polijstte/polijste*
20,5	na/nu (nu T, na H)
20,26/27	schuitjes [...] meisjes,/schuitjes, [...] meisjes (schuitjes, [...] meisjes T, schuitjes [...] meisjes, H)
21,8	Langen/langen*
22,9	van zachtste/zachtste (zachtste T, van zachtste H)
23,6	gefiedeld/gefiedelt (gefiedelt T, gefiedeld H)
23,29	ziet buigende [...] toe/zich buigende [...] over (zich buigende [...] over T, ziet buigende [...] toe H)
23,32	convolvulusrank/convolvulusrank (convolvulusrank T, H)
24,2/3	kooitje van groene bamboe-stijltjes. Dat is een kooitje/kooitje (kooitje T, kooitje van groene bamboe stijltjes. Dat is een kooitje H)
25,19	niet/niet, (niet T, H)
29,17/18	teekenaar,/teekenaar (teekenaar, T, H)
32,20	even/weêr (weer T, even H)
33,14	vormde/vormden (vormden T, vormde H)
33,28	ik weet/weet ik (weet ik T, ik weet H)
34,6	mijmeren,/mijmerend (mijmeren T, H)
34,16	Kyoto/Kioto (Kyoto T, H)
34,30/31	plooi-golvende kimono-gewaden/plooi-golvende kimono-gewaden (plooi-golvende kimono-gewaden T, H)
35,25/26	'hemelblauw-zwarte'/'hemelsblauw-zwarte' ('hemelblauw-zwarte' T, H)
35,27	en aan/aan (aan T, en aan H)

17 In het typoscript is na het woord 'Boeddha's' een ruimte opengelaten en met potlood een vraagteken gezet; Couperus heeft dit bij de correctie over het hoofd gezien.

35,31	vijverlandschap/vijverlandscnap (vijverlandschap T, H)
36,4	copieën/copieeën (copieën T, H)
36,6	'citroen-geel-gouden'/citroen-geel-gouden*
36,25	dat/door (dat T, H)
36,31	vindt/vind*
37,12	oirans/Oirans, (Oirans, T, Oirans H)
37,22	vaak/maar (maar T, vaak H)
37,27	zwaar,/zwaar (zwaar, T, H)
38,14	licht glorie-glanzend/licht-glorie glanzend (licht-glorie-glanzend T, licht glorie-glanzend H)
40,35/41,1	gekronkeld,/gekronkeld (gekronkeld, T, ¹⁸ gekronkeld H)
41,13	Ik/âk (Ik T, H)
42,3	ge,/ge (ge, T, ¹⁹ ge H)
42,13	schipper/schipper, (schipper, T, schipper H)
44,10	Ai-ai-ai, joe-joe-joe, ppf-ppf-ppf/Ai; ai; ai, joe; joe; joe, ppf; ppf; ppf (Ai; ai; ai, joe; joe; joe, ppf; ppf; ppf T, Ai-ai-ai, joe-joe-joe, ppf-ppf-ppf H)
45,11	weêr/weer (weer T, H)
47,3	beesten,/beesten (beesten T, beesten, H)
47,4	zich/zîch (zich T, H)
47,10	poëzie/poëzie, (poëzie T, H)
47,11	derde, kijkende/derde en kijkende (derde, kijkende T, ²⁰ derde en kijken H)
48,10	Bodhisattwa's/Bodhisatwa's (Bodhisatwa's T, Bodhisattwa's H)
49,7	Nauwlijks/Naulijks (Nauwlijks T, H)
50,13	wendden/wendde (wendde T, wendden H)
50,25	want dat/want (want dat T, H)
51,28	om/naar (naar T, om H)
51,28	vaak/ook (ook T, vaak H)

18 De komma is door Couperus in het typoscript toegevoegd.

19 De komma is door Couperus in het typoscript toegevoegd.

20 De verandering is door Couperus in het typoscript aangebracht.

52,24	de besneeuwde/besneeuwde (besneeuwde T, de besneeuwde H)
53,16	geleidden/geleidde*
53,31	Yoshiwara - wijk/Yoshiwara-wijk (Yoshiwara-wijk T, H)
54,13	XVI/XV*
54,14	Utamaro's/UTAMORO'S (Utamaro's T, H)
55,9	zoo zacht, zóo/zoo zàcht, zoo (zoo zacht, zóo T, ²¹ zoo zacht, zoo H)
55,14	begoocheling/begoocheling, (begoocheling T, H)
55,19	dichteressen/dichtressen (dichteressen T, H)
56,20	XVII/XVI*
56,22	Tempel/tempel (Tempel T, H)
58,4	ach,/ach (ach T, ach, H)
59,1	Gichelende en/Gichelende (Gichelende T, Gichelende en H)
59,4	kwade-kanspapiertjes/kwade kanspapiertjes (kwade-kanspapiertjes T, H)
59,7	XVIII/XVII*
60,27	gelaat is dat als van een/glans is die van een een (glans is die van een T, gelaat is dat als van een H)
61,6	omgekomen/ongekomen (ongekomen T, omgekomen H)
61,16	als/de (de T, als H)
61,20	achtergrond/acntergrond (achtergrond T, H)
61,29	geschiedt:/geschiedt; (geschiedt: T, H)
61,33	prenten,/prenten (prenten, T, H)
63,19	druk/indruk (druk T, H)
64,24	Ik/Ik zal (Ik zal T, Ik H)
64,32	reikt/reikte (reikt T, H)
65,12	nutteloos,/nutteloos (nutteloos, T, H)
65,21	Kumagai/Kumgai (Kumagai T, H)
65,27	gruwelijk/gruselijk (gruwelijk T, H)

21 De verandering is door Couperus in het typescript aangebracht.

65,30	Wie/Die (Die T, Wie H)
65,34	vóor/voor (vóor T, H)
66,1	rustig,/rustig (rustig T, rustig, H)
66,14	Bodhisattwa's/Bodisatwa's*
67,1	XIX/XVIII (XIII T, XIX H)
67,11	mensch/menschen (menschen T, mensch H)
67,33	voorzichtigjes/voorzichtjes (voorzichtigjes T, H)
68,19	zijn/tijn (zijn T, H)
69,21	heiligdommen/heiligdoommen (heiligdommen T, H)
69,25	glas-ijl/glasijl (glasijl T, glas-ijl H)
70,28	<i>sericaria</i> ,/ <i>sericaria</i> (<i>serkaria</i> , T, H)
71,1	XX/XIX (XX T, H)
71,21	Sabbath-nacht/Sabbath, nacht (Sabbath-nacht T, H)
71,29	sluierslippen/sluiers slippen (sluierslippen T, H)
72,33	te/de (te T, H)
73,15	wringende/wiegende (wiegende T, wringende H)
73,32	verstijven de/verstijvende*
73,34	waarvan/waar (waarvan T, H)
75,13	en/in (in T, en H)
76,2	maagdehart/maagdenhart (maagdenhart T, maagdehart H)
77,4	chamaecyparis-hout/chameacyparis-hout (chamaecyparis-hout T, H)
77,18/19	heen geroepen/heen (heen geroepen T, H)
77,20	achte/achten (achtten T, achte H)
77,21	in/aan (aan T, in H)
78,18	beurende/bevende (bevende T, beurende H)
78,29	kunnen/kunen ²² (kunnen T, H)

22 In een voor deze editie gebruikt exemplaar van *Groot Nederland* staat door een verschuiving in het zetsel een 'g' voor het woord 'kunnen'.

79,16	gebouwde/gebouwd (gebouwd T, gebouwde H)
80,13	goden!./goden! (goden! T, goden!, H)
80,35	Liefde./Liefde (liefde, T, H)
81,16	als/een (een T, als H)

82,18	wereld- en hemeldrang/wereld-en-hemeldrang (wereld-en-hemeldrang T, wereld- en hemeldrang H)
82,24	wel van licht overvol/vol van licht, overvol (vol van licht, overvol T, wel van licht overvol H)
83,32	naar/maar (naar T, H)
84,7	voor/van (van T, voor H)
84,34	vervoering/vervoeringen (vervoeringen T, vervoering H)
85,24	jonge/ - jonge
87,10	gitten, glanzige/gitten glanzende
88,6	toen/oen
88,18	papieren/purperen
88,34	storten/sorten
89,10	dergelijke/dergelijke,
89,12	zonsopgang/zonsondergang*
90,1	toeriepen en -wuiden/toeriepen en wuiden
91,22	Groote/groote
91,27	verklaart/verklaarde
92,3	woord;/woord,
92,15	voort/voor
92,17	Muroto,/Muroto
92,35	onttooveren/onttooverden,
94,26	knie/knieën
95,32	dat de/door de
96,11	wil/willen*
97,30	'Dai-Butsu!'/Dai-Butsu!*
97,35	'-Butsu!'/Dai-Butsu'
99,3	geraakte/geraakt
101,19	op weg/op weêr
101,27	terwijl/terwijl,
101,27	verklotste/verkloste
102,1	vroeg,/vroeg
102,18	eere/èere

104,6

vaal, vaag/vaal

104,7

vaag vale/nog vale

104,24	zwarte, hier en daar ijle/dichte, hier en daar zwarte, ijle
105,15	schrijfgerei/schriftgerei
105,17	naam?/naam? [<i>nieuwe regel</i>] - Umi-San.
106,14	verrukking./verrukking
106,27	Umi-San/Umi-Szn
108,1	niet geweigerd/geweigerd ^{*23}
109,15/16	kloostercel. [...] antwoordde:/kloostercel: [...] antwoordde.
109,18	wel wil/wel
109,19	kracht,/kracht
110,11	weelderige/weelderig
112,1	stroomen gestuwd/stuwing
112,17	en/en,
113,9	en zingt/zingt ²⁴
113,10	seconden/de uren
113,15	Nirwâna/Nirwana
113,17/18	thee-huis/theehuis
113,22	thee-huis/theehuis
113,24	Kiyohime/Kiyo ²⁵
113,30	thee-huis/theehuis
114,4	haar/hare
116,17	verkwikkenden/verkwikkend
117,15	zong,/zong
117,17	thee-huis/theehuis
117,21	iutons;/futons,
118,17	vermillioenen/vermillioene
119,11	door klonk/doorklonk
119,17	Hikata-rivier/Hikata rivier
119,20	zonsopgang/zonsopgang,
119,23	koortsigen/koortsige

23 Couperus heeft in het handschrift het woordje 'niet' abusievelijk geschrapd.

24 De correcties op p. 113-125 zijn aangebracht volgens Couperus' aanwijzingen in de door hem gecorrigeerde drukproef.

25 Vanaf p. 115 luidt de naam in het handschrift en de drukproef 'Kiyohime'; in de drukproef heeft Couperus de naam tot die regel telkens veranderd in 'Kiyohime'.

119,33	thee-huis/theehuis
120,14	mijn/de
122,4	Zekerlijk/Natuurlijk
122,12	nachte-zwart/nachte zwart
122,19	klokke-huis/klokke huis
122,33	klokke-huis/klokke huis
123,2	tampte/kampte
123,10	thee-huis/theehuis
124,1	Bodhisattwa's/Bodisattwa's
124,2	thee-huis/theehuis
124,9	vermillioen;/vermillioen,
127,3	gevluchte/gevluchtte
127,9	naam!, /naam!
130,25	was geweest/was, geweest
130,33	Taikô/Taiko
131,32	geleid/gevlijd
134,3	immer/nimmer
135,29	rotssteen - /rotssteen,
137,10	aestheet/aestheet,
137,35	knaap,/knaap
139,2	onafhankelijke/onafhankele
139,21	chryzanthen/chryzanten
140,6	aardschheid/aardscheid
142,25	middagzon/middagzoñ
143,3	gecreëerd/gecreeerd
145,21	hem/hij
145,24	aestheet/estheet
146,30	bied/bid
147,26/27	die [...] glansden/dit [...] glansde
149,20	Westen,/Westen
149,28	òf [...] òf/òf [...] of
150,1	daimyo's/daymio's
150,6	daimyo/daymio
150,14	breidden/breiden
151,6	be-ambten/be-amten

151,16	mannen,/mannen
151,19	daimyo's/daymio's
157,12	minder,/minder
157,14	Tera/Thera
157,27	huif./huif,
157,28	En:/En,
157,30	En:/En,
158,6	doorzocht - /doorzocht,
158,14	Tera/Thera
159,7	Tera/Thera
160,11	Tera/Thera
162,5	iedere/iedere zich
164,15	Toen rukte/Toen, rukte
172,8	verduidelijkt/verduidelijkte
177,4	neêr/neer
182,16	knaapsken/knaapksken
184,29	wilt/wit
186,7	harstvlam/hartsvlam
186,21	harstvlammen/hartsvlammen
186,28	stam,/stam.
188,9	voet,/voet
189,22	samurai/Samurai
191,5	eindelijk!./eindelijk!
193,8/9	gitlussige/gitlustige
194,5	vloekten/voekten
195,31	zoû/zoù
198,16	dadelijk/dadeijlk
199,25	hartstochtelijk/hartochtelijk
199,33	samen./samen
200,15	Klasse/klasse
202,3	Maar hoe/Maar
202,20	feestmaal,/feestmaal
203,4	breng/brengt
203,33	zelfs/zelfst
204,13	stond/stonds

204,31/32	gerechtsdienaren/gerechtsdienarens
205,16	Bodhisattwa's/Bodhisathwa's
205,17	Jizo/lizo
206,3	zomerdag,/zomerdag
206,12	eigenlijk/eigenlk
207,3	Wijsgeer/Wijsweer
207,14	de/de de
210,10	meditatie/medetatie
210,20	verwekten/verwekken
211,12	Wijsgeer/wijsgeer
213,8	Wijsgeer/wijsgeer
213,30	weêrschijningen/wêerschijningen

Varianten

De basistekst (tijdschriftpublicaties) van *Het snoer der ontferming en Japansche legenden* vertoont ten opzichte van de vroegere versies (typoscript en handschrift) de hieronder volgende woordvarianten. Na het paginacijfer en het regelnummer wordt eerst de lezing van de basistekst gegeven; na het 'ontstaan-uit-teken' (<) volgen de vroegere versies van het typoscript (T) en het handschrift (H).²⁶

9,8	boezem < vrouweboezem H
11,1	1 < 1. Japansche Prenten H
11,6	bloeiende < bloesemde [/ees: bloesemende] H
11,19	opgestikt < overstikt H
11,24	gloeïend < zeer H ²⁷
12,23/24	weêrschijn < weêrschijnen H
12,28	zware < roode H
13,12	waterlelies < waterlelie H
13,26	flitsen ²⁸ < schichten H

26 De door Couperus niet geautoriseerde (want ongecorrigeerde) lezing van het typoscript vanaf pagina 85 is in de lijst opgenomen om aan te geven welke varianten zijn ontstaan door verkeerd overgetypte woorden.

27 Couperus veranderde in het handschrift het woord 'zeer' in 'vreemd'.

28 Op de plaats van het woord 'schichten' is in het typoscript een woordruimte opengelaten; bij de correctie van het typoscript vulde Couperus het woord 'flitsen' in.

14,30	en < en uw H
15,13	toen < wen H
15,24	winterkoû < winterwind H
15,32/33	verplantte de hovenier < verplantten de hoveniers H
15,34	pavillioentje < pavillioen H
17,31	eerder < eerder of later H
17,34	Zoo Jizo niet zelve < Of Jizo zal zelve T < O Jizo zal zelve H
18,9	vrome rotsblokken < vrome, gestapelde rotsblokken H
18,9	zich < van H
19,15	versmalt < vernauwt H
19,20	tot < met H
19,20/21	een brug < een boog H
19,21/22	dubbelbrug < dubbelboog H
20,19	zijn < diens T, H
20,27	en < te nemen en H
22,11	bloesems < bloemen H
22,15	hare sluiers < hunne sluiers H
22,27	hij < zij T, H
22,27	der < van de H
23,20	gebonden < gehouden H
24,30	om < aan H
25,1/2	Maar [...] Amida. < <i>ontbreekt</i> H
25,5	die < trap die T, H
26,5	dien < hem T, H
27,2	rustiger, naar zij dachten, te gaan < rustig te gaan H
27,19	aan [...] iets ²⁹ < om [...] hem iets H
28,12	overbrugt < overbuigt H
29,8	achter weêr < achter T, H
30,17	regenmantels, met < regenmantels en H
30,29	scherpe < sterke H
31,8/9	gericht < gerecht T, H

29 In het typoscript stond: 'aan [...] hem iets'; Couperus schrapte vervolgens het woord 'hem'.

32,32	ontstemd < boos T, H
34,3	gestapeld < gestapeld te liggen H
34,5	enkele doen < enkel weten T, H
34,19	lang < boog T, H
34,25	toen < toch H
36,13	overheersching < slavernij H
36,18	geschoven, ³⁰ < geschoven en H
36,27	zijn zij niet meer, < zien wij niet meer H
37,6	brekende < simpele H
37,8-10	O, gij [...] Nirwâna < <i>ontbreekt</i> H
37,25	en < met H
37,27	dit < dat H
38,4	stralen < stralen in welke zij stond H
38,15/16	schemer, met < schemer in H
38,21	met < die is met H
38,24	in < in de H
38,25	dat < zij T, H
39,3	want < en T, H
39,5	zielsverhuizing, om < zielsverhuizing en H
39,27/28	stralenkrans < een stralenkrans H
39,28	het < haar H
40,14	voor < van H
41,21	zaal < salon T, H
41,30	blanke, maar ³¹ < blanke, H
42,16	tweede < derde H
43,2	tweede < derde H
43,28/29	den tweeden < de derde H
43,32	een < zijn H
43,33	een < zijn H
45,23	vies ³² < vreemd H

30 In het typoscript was het woordje 'en' vergeten; Couperus voegde vervolgens een komma toe.

31 Couperus voegde in het typoscript het woord 'maar' toe en hij schrapte de komma.

32 In het typoscript stond het woord 'nieuw' in plaats van 'vreemd'; Couperus veranderde dit vervolgens (zonder zijn handschrift te raadplegen) in 'vies'.

45,32	gekleed < gekleed werd H
46,2	tweede < derde H
46,27	dit < dat H
47,3	had gezegd < wist H
47,23	kimono < oude kimono H
47,26	tweede < derde H
47,28	faam < naam T, H
49,1	Mikan < Mikan was een jonge priester, en de hooge-priester was nooit tevreden over hem. Mikan H
50,11	het < het er H
50,13	glimlachten zij < glimlachten H
51,14	in ³³ < voor H
52,8	haar eigen < haar haar eigen H
52,11	was < nu was H
52,16	beider < hun beider H
53,32	afschuwelijkheid < afschuwwekkendheid H
54,16	<i>Huizen</i> < <i>Huizen</i> [noot:] Vergelijk Edmond de Goncourts: "Utamaro". ³⁴ H
54,27	getooide < de getooide H
55,31	den herfst < herfst H
55,35	haren zijn < haren T, H
56,16	ure < nacht T, H
59,9	Hier < Dit H
59,10	zijn < zij zijn H
59,26	minnaressen < vrouwen H
59,32	als < die is als H
60,19	breed staan de < breed T, H
61,15	als < die zijn als H
61,16	of < of die zijn H
62,2	breed < met T, H
62,10	van < aan H

33 In het typoscript stond het woord 'uit' in plaats van 'voor'; Couperus veranderde dit vervolgens in 'in'.

34 Couperus heeft wel het nootcijfer bij *Huizen* geschrapt.

63,18	bulkt ³⁵ < brult H
64,17	beveel < bid T, H
65,4	snikt < weent H
65,8	jeugdigen < zeer jeugdigen H
65,12	roekeloos < noodeloos H
66,3	gebaren de < gebarende H
66,5	zegt < meent H
66,25	waarover < waarboven H
66,25	waarop < waarboven H
66,28	aan een < aan wat eenmaal waren helden, een H
67,7	verdurender < verdurender zijn H
67,10	ezel < het zij ezel H
67,11	eenmaal < want eenmaal H
67,12	het < aan het H
67,14	en een < of een H
68,29	met < van H
69,1	op < over H
69,2	dagen < dagen; dan, zie, is het van donker blanker geworden H
69,4	leeft < léeft, niet anders dan een mensch leeft H
69,7	de wormpjes < het wormpje H
69,12	moerbeziebladeren < maar geheele moerbeziebladeren H
70,2	waarom < dat T, H
70,24	vergeve < vergeve het hem H
71,11	de ³⁶ < deze H
71,25	overal < overal af H
71,26	winterhemel < witten hemel H
72,12	om ³⁷ < uit H

35 In het typoscript stond het woord 'breekt' in plaats van 'brult'; Couperus veranderde dit vervolgens in 'bulkt'.

36 In het typoscript stond het woordje 'den' in plaats van 'deze'; Couperus veranderde dit vervolgens in 'de'.

37 In het typoscript stond het woordje 'in' in plaats van 'uit'; Couperus veranderde dit vervolgens in 'om'.

72,35	niet < met meer H
73,1	hare < hunne H
73,4	alle < alle de H
73,14	vossen < geestes-vossen T, H
73,29	dierelijf < vosselijf H
73,34	scherp < scherper H
74,19	de jonge Ama < Ama H
74,32	vier schotelen < die zijn vier schotelen H
75,23/24	duisterende tempelruimte < duisterende tempel H
76,11/12	bedreigen ³⁸ < bedringen H
76,23	nieuwsgierig < nieuwsgierig, o goddeloos nieuwsgierig H
76,27	bedreigen < bedringen H
76,33	waart < waadt H
77,18	heen < heen geroepen T, H
78,2	nooit een < nooit H
82,5	zoo < zoo dartel, H
82,25	stralen; o wàren hare stralen < straling, o wàs hare straling H
83,8	van haar < harer H
83,21	toch < toch ook H
83,26	van < om H
86,11	ouders < vader H
86,27	tuchtiging < tuchtiging bij tuchtiging T, H
86,34	Vroege < Vroegste T, H
87,8	kersenboomen, met, < kersenboomen, opkijkende in de schoonheid der rozige en wittere bloesemsneeuw, die vrouwen met H
87,9	poppelijven < groote poppelijven H
87,15	maar < maar niet H
87,20	om < van T, H
87,26	niet anders dan < wat anders de als T < niet anders dan als H

38 In het typoscript stond het woord 'bedriegen' in plaats van 'bedringen'; Couperus veranderde dit vervolgens in 'bedreigen'.

88,8	gerezen < verrezen H
88,30	streek < weer T < weg H
89,12	ging hij < ging H
89,25/26	dansende, daar < dansende en T < dansende H
90,3	voorouder < voorvader H
90,18	alleenen < alleen; H
91,15	ik < ik, oude man H
91,30	is < is te H
92,4	zegen volle < zegevolle H
92,33	gezegend < gezegend, gezegend H
92,34	ging de grijsaard voort < ging voort T < ging voort de grijsaard H
93,21	zelve en < zelve; en T < zelve; zij H
93,30	grijze lakens ³⁹ < grijs gewatteerde lakens H
94,4	uit < voor H
94,26	spannende < met spannende H
95,6	punt < piek T, H
97,5	dien < wien H
100,6	binden < vast binden H
100,12	Jongste < Jongste gij H
101,21	winteravond < winterdag H
102,11	te turen < naar het Oosten te turen H
103,33	niet < ooit H
106,21	behulp < hulp H
107,20	En < Maar T, H
108,27	om te < te T, H
109,27/28	een harde < harde T, H
111,2	borst < borsten H
111,3	zachte < zoete H
111,19	te < het H

39 De typiste kon het woord 'gewatteerde' niet lezen en liet op die plek een woordruimte open.

Afbrekingstekens

In deze uitgave van *Het snoer der ontferming* moeten de volgende afbrekingstekens als een koppelteken gelezen worden:

11,20	email-
11,26	camelia-
19,2	Dai-
22,22	licht-
30,25	water-
32,11	thee-
33,2	thee-
34,9	camelia-
35,21	in-
37,28	samurai-
42,4	morgen-
60,28	en-
68,1	blanke-
72,21	chryzopraze-
73,10	vossinne-
78,29	Ama-
80,32	samen-
81,4	Gedachten-
81,30	Uzume-
87,1	midden-
91,24	Kobo-
93,17	Umi-
98,26	Boeddha-
100,9	camelia-
100,26	Umi-
101,6	Kobo-
103,4	Umi-
104,10	Umi-
105,9	priester-
105,13	tempel-
109,2	Umi-
109,10	Umi-

110,5	lussen-
110,20	Umi-
113,17	thee-
121,34	Hikata-
129,8	bleek-
134,2	no-
134,15	thee-
136,5	kakemono-
138,9	O-
155,21	Hakone-
160,1	schuim-
173,6	magnolia-
190,32	ge-
191,23	Gloeierende-
191,30	Lelie-
193,31	Lelie-
196,9	Lelie-
198,3	Chineesch-
198,7	Lelie-
200,3	Gloeierende-
201,14	Lelie-
201,21	be-
211,13	Ashitaka-
212,30	en-
230,17	kwade-

Op p. 114, 126, 141, 157 valt het einde van de pagina samen met een witregel.

* Voor de bibliografische gegevens werd onder meer gebruik gemaakt van het *Bibliografisch Repertorium Louis Couperus*, een door ZWO gesubsidieerd project, onder redactie van G. Borgers, E. Braches, K. Reijnders, uitgevoerd door Marijke Stapert-Eggen.

Zie voor de editieprincipes van de Volledige Werken Louis Couperus: *Algemene verantwoording van de Volledige Werken Louis Couperus*. Utrecht/Antwerpen, 1987. De editieprincipes zijn vastgesteld door Ernst Braches, Jan Fontijn, Karel Reijnders, Marijke Stapert-Eggen en H.T.M. van Vliet.